

ראמ"ה - הרשות הארצית למדידה והערכה בחינוך

وزارة التربية والتعليم

Ministry of Education

משרד החינוך

מיצ"ב תשע"ז

מדדי יעילות וצמיחה בית-ספרית

נתוני אקלים וסביבה פדגוגית בבתי ספר דוברי ערבית
לפי מגזר ערבי, דרוזי ובדואי-דרום

אייר תשע"ח • מאי 2018

ראמ"ה: מדידה בשירות הלמידה

בית אבגד, ז'בוטינסקי 5, רמת גן 5252006 טלפון: 03-5205555, פקס: 03-5205509

דוא"ל: rama@education.gov.il, אתר: <http://rama.education.gov.il>

3	.....	פתח דבר	
4	.....	הקדמה	
7	.....	תובנות עיקריות	
9	.....	אקלים בית ספרי	
9	.....	1. שביעות רצון	
9	.....	1.1 תחושה כללית חיובית כלפי בית הספר – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע	
12	.....	1.2 שביעות הרצון של המורים מבית הספר – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע	
15	.....	2. יחסים בין-אישיים בין באי בית הספר	
15	.....	2.1 יחסי קרבה ואכפתיות בין מורים לתלמידים – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע	
18	.....	2.2 יחסים חיוביים בין תלמידים לחברייהם לכיתה – דיווחי תלמידים ביסודי בחט"ב ובחט"ע	
21	.....	3. יחסים בין בית הספר לבין ההורים	
21	.....	3.1 שותפות הורים בבית הספר – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע	
24	.....	4. תחושת מוגנות וביטחון	
24	.....	4.1 היעדר תחושת מוגנות של התלמידים – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע	
27	.....	4.2 מעורבות באירועי אלימות – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע	
30	.....	4.3 אלימות מילולית – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע	
34	.....	4.4 אלימות דיגיטלית ברשתות החברתיות ובאינטרנט – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע	
37	.....	4.5 היבטים נוספים של אלימות – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע	
39	.....	4.6 פגיעה של מורים בתלמידים – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע	
43	.....	4.7 מאמצי בית הספר לעידוד תחושת המוגנות – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע	
46	.....	4.8 שתיית אלכוהול	
46	.....	4.8.1 שתיית אלכוהול בקרב התלמידים – דיווחי תלמידים בחט"ב ובחט"ע	
49	.....	4.8.2 מאמצי בית הספר להגברת המודעות לסכנות שבשתיית אלכוהול – דיווחי תלמידים בחט"ב ובחט"ע	
51	.....	4.9 היעדר תחושת מוגנות של מורים – דיווחי המורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע	
55	.....	5. משמעת והתנהגות	
55	.....	5.1 התנהגות נאותה של תלמידים בכיתה – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע	
58	.....	סביבה פדגוגית	
58	.....	6. היבטים רגשיים-מוטיבציוניים בלמידה	
58	.....	6.1 מסוגלות, סקרנות ועניין בלמידה – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע	
62	.....	6.2 מאמצי בית הספר לעידוד מוטיבציה וסקרנות בקרב התלמידים – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע	
65	.....	7. דרכי הוראה-למידה-הערכה	
65	.....	7.1 הוראה-למידה-הערכה איכותיות	
65	.....	7.1.1 תפיסת ההוראה כמעניינת וברורה – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע	
69	.....	7.1.2 פרקטיקות הוראה-למידה-הערכה איכותיות – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע	
72	.....	7.1.3 מטלות כיתתיות המקדמות למידת חקר – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע	
79	.....	7.1.4 אסטרטגיות ללמידה עצמית – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע	
82	.....	7.1.5 קבלת הערכה ומשוב מקדמי למידה מהמורים – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע	
85	.....	7.1.6 הוראה דיפרנציאלית – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע	
88	.....	8. תרבות בית-ספרית תומכת למידה	
88	.....	8.1 פיתוח מקצועי של מורים – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע	
88	.....	8.1.1 השתתפות מורים במסגרות של פיתוח מקצועי – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע	
92	.....	8.1.2 תכנון תהליכי הפיתוח המקצועי של מורים בבית הספר – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע	
95	.....	8.1.3 תפיסת התרומה של הפיתוח המקצועי לדרכי הוראה-למידה-הערכה – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע	
95	.....	8.1.3.1 השתתפות מורים בתהליכים של פיתוח מקצועי – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע	
96	.....	8.1.3.2 תפיסת התרומה של הפיתוח המקצועי לדרכי הוראה-למידה-הערכה – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע	
99	.....	8.1.4 עבודה שיתופית של מורים בבית הספר – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע	
102	.....	8.1.5 קליטה וליווי של עובדי הוראה חדשים ובעלי תפקידים בבית הספר – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע	
104	.....	8.2 הערכת עבודת המורה והצבת יעדים אישיים	
104	.....	8.2.1 ניהול פיתוח הצוות החינוכי בבית הספר – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע	
107	.....	8.2.2 משוב והערכה למורה – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע	
108	.....	9. חשיבות תעודת הבגרות	
108	.....	9.1 תפיסת חשיבות תעודת הבגרות – דיווחי תלמידים בחט"ב ובחט"ע	
111	.....	9.2 שאיפות לקבלת תעודת בגרות – דיווחי תלמידים בחט"ב ובחט"ע	
114	.....	9.3 תמיכה ועידוד המורים בלימודי התלמידים לקראת בחינות הבגרות – דיווחי תלמידים בחט"ב ובחט"ע	
117	.....	9.4 מידת ההלימה בין כישורי התלמיד ולימודיו בבית הספר – דיווחי תלמידים בחט"ב ובחט"ע	

117	מידת ההלימה בין מסלול הלימודים לבגרות לבין כישורי התלמיד	9.4.1
120	מידת ההלימה בין היקף יחידות הלימוד לבין יכולות התלמידים	9.4.2
123	תפיסת תפקיד בית הספר כמכשיר לחיים – דיווחי תלמידים בחט"ע	9.5
126	חינוך חברתי-ערכי בבית הספר	10
126	מעורבות חברתית של תלמידים	10.1
126	מאמצי בית הספר לעידוד מעורבות חברתית ואזרחית – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע	10.1.1
129	מאמצי בית הספר לעידוד מעורבות חברתית ואזרחית – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע	10.1.2
132	פיתוח מודעות חברתית-ערכית בקרב התלמידים – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע	10.1.3
134	פעילויות פנאי של תלמידים	10.2
134	פעילויות פנאי – העשרה, אמנות וספורט – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע	10.2.1
138	פעילויות פנאי – חברה, מנהיגות והתנדבות – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע	10.2.2
142	עידוד תלמידים לפעילות בשעות הפנאי – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע	10.2.3
143	קידום סובלנות כלפי האחר והשונה	10.3
143	היעדר סובלנות כלפי האחר והשונה – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע	10.3.1
147	מאמצי בית הספר לקידום סובלנות כלפי האחר והשונה – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע	10.3.2
150	מאמצי בית הספר לקידום סובלנות כלפי האחר והשונה – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע	10.3.3

פתח דבר

הרשות הארצית למדידה והערכה בחינוך (ראמ"ה) פועלת להטמעת תרבות של "מדידה בשירות הלמידה" – מדידה המיועדת לתמוך בשיפור מתמיד של הלמידה וההקשר שבה היא מתנהלת בבית הספר, תוך הלימה ליעדים הלימודיים ולחזון הבית ספרי. התפיסה המובילה של ראמ"ה היא שהמדידה אינה מטרה כשלעצמה, אלא היא כלי בשירות הלמידה.

המיצ"ב – מדדי יעילות וצמיחה בית-ספרית – הוא מערכת מדדים בית-ספריים שמטרתה לספק מידע למנהל ולצוותים הפדגוגיים בבתי הספר על תפקוד בית-ספרם במגוון של נושאים. לפיכך, מודל המיצ"ב בנוי כך שהוא כולל מבחני הישגים שמשקפים את התוצרים הקוגניטיביים של הלמידה וסקרי אקלים בית-ספריים וסביבה פדגוגית שמשקפים את ההיבטים החברתיים-רגשיים-פדגוגיים. מידע רחב זה (לצד מידע ממקורות נוספים) נועד לסייע לבתי הספר לבצע ניטור של התהליך הלימודי הבית ספרי במקצועות הליבה, ושל האקלים הבית ספרי הרגשי-חברתי שבו מתרחשת הלמידה.

החל משנה"ל תשע"ה המיצ"ב מתקיים במתכונת מעודכנת. בשנת הלימודים התשע"ה חולקו בתי הספר לשלוש קבוצות אשר החליפו את ארבעת "אשכולות המיצ"ב" שהונהגו בשנים עברו. בהתאם לכך, בתי הספר בכל קבוצה משתתפים במיצ"ב החיצוני אחת לשלוש שנים. כל קבוצה מהווה מדגם מייצג של כלל בתי הספר בארץ. פרטים נוספים על מתכונת המיצ"ב המעודכנת מפורסמים באתר ראמ"ה <http://rama.education.gov.il> ובחוזר מנכ"ל תשע"ה/1, בסעיף 2-4.1.

הדוח הנוכחי כולל נתונים המתייחסים לאקלים הבית ספרי ולסביבה הפדגוגית בבתי הספר דוברי הערבית בישראל ובחלוקה לפי מגזר (ערבי, דרוזי ובדואי דרום). הנתונים הופקו משאלונים שמולאו על-ידי תלמידים ומראיונות טלפוניים שנערכו עם מורים מקצועיים במהלך החודשים ינואר-מרץ 2017, בבתי ספר יסודיים, בחטיבות ביניים ובחטיבות עליונות.

סקרי האקלים והסביבה הפדגוגית במיצ"ב נועדו לספק תמונת מצב מפורטת בנוגע להיבטים שונים של האקלים החברתי והתהליכים הפדגוגיים בבתי הספר. בחירת ההיבטים הנבדקים בשאלונים התבססה על כמה מקורות: קבוצות מיקוד עם מורים ומנהלים, דיונים עם גורמים מוסמכים במטה משרד החינוך, היועצות עם חוקרים מהאקדמיה וסקירה של ספרות עדכנית. הסקרים עוסקים בטווח רחב של נושאים מחיי בית הספר המשקפים את מגוון התהליכים החינוכיים והלימודיים החיוניים לעשייה חינוכית איכותית וכוללים היבטים כמו, הטמעת פרקטיקות הוראה-למידה-הערכה (הל"ה), מוטיבציה וסקרנות של התלמידים בלמידה, מאמצי בית הספר לקידום סובלנות כלפי האחר והשונה, פעילויות פנאי בהם משתתפים תלמידים וכן שאלות על תהליכי הפיתוח המקצועי שעוברים מורים בתוך בית הספר ומחוצה לו. פרטים נוספים על סקרי האקלים והסביבה הפדגוגית מפורסמים באתר ראמ"ה.

תודות – דוחות המיצ"ב הבית-ספריים והדוחות המערכתיים לשנת תשע"ז הם פרי עבודה מקצועית, מאומצת וקפדנית של צוות ראמ"ה ועמו שותפים רבים: הגורמים המוסמכים במשרד החינוך; החברות הזכייניות – טלדור (תפעול הסקרים), המרכז לטכנולוגיה חינוכית-מטח (פיתוח המבחנים), המרכז הארצי לבחינות ולהערכה-מאל"ו (עיבוד הנתונים), ויועצים ממאגר המומחים של ראמ"ה.

לסיכום, אנו מקווים שהתובנות שעולות מדוח זה, יוכלו לסייע למערכת החינוך לקדם את החינוך וליישם טוב יותר עקרונות של תרבות בית-ספרית התומכת בתהליכי הוראה ולמידה איכותיים ומעמיקים, ובכך לאפשר לכל ילדי ישראל למצות את מיטב יכולתם.

בברכה,

חגית גליקמן

ד"ר חגית גליקמן

מנכ"לית ראמ"ה

נתוני אקלים וסביבה פדגוגית

הקדמה

בדוח הנוכחי מוצגת תמונת המצב הכללית של האקלים והסביבה הפדגוגית בבתי הספר דוברי הערבית בישראל ובחלוקה לפי מגזר (ערבי, דרוזי ו בדואי דרום) בשנת הלימודים תשע"ז, כפי שהם נתפסים ומדווחים על ידי תלמידים ומורים.

דיווחי התלמידים והמורים מוצגים בשני חלקים – אקלים חינוכי וסביבה פדגוגית. כל אחד מחלקים אלו בנוי מפרקים ומתתי פרקים. חלק האקלים כולל פרקים העוסקים בשביעות רצון מבית הספר, ביחסים בין אישיים בין באי בית הספר, ביחסים בין בית הספר לבין ההורים, בתחושת מוגנות וביטחון, ובמשמעת והתנהגות.

חלק הסביבה הפדגוגית כולל פרקים העוסקים בהיבטים רגשיים-מוטיבציוניים בלמידה, בדרכי הוראה-למידה-הערכה, בתרבות בית-ספרית תומכת למידה, בחשיבות תעודת הברגות בעיני התלמידים, ובחינוך חברתי-ערכי בבית הספר. בכל אחד מן הפרקים ותתי הפרקים מוצגים דיווחי התלמידים והמורים על שאלות שונות שהופנו אליהם בנושא הנידון, בשאלוני האקלים והסביבה הפדגוגית.

שאלוני האקלים והסביבה הפדגוגית כוללים שאלות במגוון נושאים. בכל אחד מנושאים אלו הוצגו למשיבים כמה היגדים המתארים היבטים שונים של אותו נושא. בדרך כלל התבקשו המשיבים לציין באיזו מידה הם מסכימים עם הנאמר בהיגד, שנבדק על סולם בן חמש דרגות הנע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (4 או 5) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים).

בעבור מרבית הנושאים המדווחים חושב מדד מסכם אחד לכל נושא. המדד המסכם מתאר את התמונה העולה מדיווחי התלמידים או המורים באותו נושא, והוא חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים השונים המתארים את הנושא. בהתאמה, ערכי המדד נעים בין 0 ל-100.

במקרים נוספים הוצג למשיבים סולם תשובות אחר, דוגמת סולם תדירות (אף פעם, פעם אחת, פעמיים וכו') או סולם דיכוטומי דוגמת "כן" או "לא". לשם נוחות הקריאה מובא מתחת ללוחות המתארים את הרכב המדד המסכם פירוט של אפשרויות התשובה בסולם המדידה ומתואר אופן חישוב המדד המסכם. נוסף על כך, במקרים בהם נכללו במדד המסכם היגדים המתארים היבטים "שליליים" של הנושא, שנוסחו מחדש לצורכי הדיווח (כך שערך גבוה יותר בהיגד ישקף מצב רצוי, בדומה ליתר ההיגדים) – מובא מתחת ללוחות נוסח ההיגדים המקוריים בשאלון. כמו כן יש היגדים או שאלות העומדים בפני עצמם ואינם מרכיבים מדד מסכם. במקרים אלו נתוני ההיגדים או השאלות מוצגים כל אחד בנפרד. בטבלאות מסוימות המתארות התפלגות של אפשרויות תשובה שונות שנתנו למשיבים, פירוט האחוזים אינו מסתכם ל-100%, בשל עיגול ספרות אחרי הנקודה העשרונית.

בעבור מרבית הנושאים מוצגת תחילה השוואה בין נתוני תשע"ז לנתוני תשע השנים הקודמות: תשס"ח-תשע"ז¹. הנתונים מוצגים לפי שלב חינוך: יסודי (כיתות ה'-ו'), חט"ב (כיתות ז'-ט') וחט"ע (כיתות י'-י"א), עבור כלל בתי ספר דוברי ערבית ובחלוקה לפי מגזר (ערבי, דרוזי ו בדואי דרום).

¹ החל בשנת הלימודים תשע"א חל שינוי באופן העברת שאלוני האקלים הבית ספרי והסביבה הפדגוגית בקרב התלמידים והם מועברים החל משנה זו באופן אנונימי. בבדיקות שנערכו לא נמצא הבדל משמעותי בנתונים בין ההעברה האנונימית להעברה המזוהה. ממצאי סקרי האקלים והסביבה הפדגוגית, תשע"ז

בעבור תלמידי החט"ע, שנתונייהם החלו נאספים בתש"ע מוצגת השוואה לשנים תש"ע-תשע"ז בלבד, ובעבור מורי החט"ע, שנתונייהם החלו נאספים לראשונה בתשע"ב מוצגת השוואה לשנים תשע"ב-תשע"ז בלבד. כמו כן, עבור מדדים מסכמים או היגדים שאיסוף הנתונים עבורם החל בשנים מאוחרות יותר, ההשוואות הרב-שנתיות פותחות בשנה הראשונה בה החלו להיאסף הנתונים. בנוסף, עבור מדדים חדשים שנבדקו לראשונה בשנה"ל תשע"ז או עבור מדדים שהרכבם או אופן בדיקתם השתנה, לא מוצגות השוואות לאורך שנים.

נתוני המדדים המסכמים בדוח מוצגים בדפוס קבוע. כאמור, תחילה מוצגים דיווחי התלמידים והמורים על המדדים המסכמים שנבדקו לאורך השנים. לאחר מכן מוצגים נתוני ההיגדים בשנת המחקר הנוכחית, ולצדם נתוני המדד המסכם שחושב על בסיסם. המדד המסכם מציג תמונה כללית של הנושא. המלצתנו היא לא להסתפק רק בתמונה הכוללת העולה מתוך המדד המסכם את התחום, אלא לבחון גם את הנתונים של ההיגדים הספציפיים המרכיבים אותו. בסוף כל פרק מובא סיכום של עיקרי הדברים ולבסוף תובנות העולות מן הממצאים.

בעת קריאת הנתונים חשוב לזכור כי הם מייצגים תפיסות ועמדות **סובייקטיביות** של הנשאלים, וכי חשוב לבחון אותם באופן השוואתי (למשל לעומת שנים קודמות) על מנת לעמוד על מלוא משמעותם. זאת ועוד, ידוע כי לקבוצות משיבים שונות, הנבדלות זו מזו מבחינת רקע תרבותי או שכבת גיל יש נטייה לפרש היגדים באופנים מעט שונים ולפיכך להשיב באופן שונה על שאלות הסקרים, ועל כן יש לפרש הבדלים כאלה בזירות הראויה.

המידע המובא בדוח תשע"ז מתבסס על שאלונים שהועברו במהלך החודשים ינואר-מרץ 2017 ל- 43,758 תלמידים דוברי ערבית בכיתות ה'ט' (89% השבה) ועל ראיונות טלפוניים עם 3,007 מחנכים ומורים המלמדים את מקצועות המיצ"ב בכיתות א'-ט' (74% השבה). נוסף על כך הועברו שאלוני אקלים וסביבה פדגוגית ל- 16,837 תלמידי כיתות י'-יא (86% השבה), ול-1,783 מורי כיתות י'-יא (70% השבה). בסך הכול השתתפו בסקרים תלמידים ומורים דוברי ערבית מ- 147 בתי ספר יסודיים², מ- 83 חטיבות ביניים³ ומ- 77 חטיבות עליונות⁴. פירוט היקף ושיעור המשיבים על השאלונים בחלוקה לפי כלל בתי ספר דוברי ערבית ולפי מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי-דרום מוצג בלוח 1 שלהלן. בתי הספר שהשתתפו הם מדגם מייצג של כלל בתי הספר דוברי הערבית. המגזר הבדואי בצפון אינו מוצג בדוח זה בשל גודלו הקטן.

השאלונים והסקרים פותחו על ידי הרשות הארצית למדידה והערכה בחינוך (ראמ"ה). השאלונים למורים ולתלמידים כוללים שני נוסחים. כל נוסח מכיל רכיב קבוע המשותף לשני הנוסחים (ליבה) ורכיב משתנה שלו נושאים ייחודיים. מבנה זה מאפשר לקבל מידע ארצי במגוון רחב של נושאים, מבלי להטיל עומס רב מדי על המשיב היחיד. בדוח הנוכחי מדווחים נתונים המבוססים על היגדים שנשאלו בשני הנוסחים (ליבה) בלבד, זאת עקב מספר משתתפים קטן יחסית של דוברי ערבית.

את הדוח הארצי מלווה קובץ נספחים שמפורסם בנפרד באתר ראמ"ה. הנספח כולל שיעורי הסכמה של התלמידים והמורים עם ההיגדים ועם המדדים המסכמים לאורך שנים, בפילוח לפי שלב חינוך בכלל בתי ספר דוברי ערבית ובחלוקה לפי מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי בדרום.

---

² בתי ספר יסודיים: סה"כ 89-מגזר ערבי, 17-מגזר דרוזי, 31-בדואי דרום
³ חטיבות ביניים: סה"כ 51-מגזר ערבי, 7-מגזר דרוזי, 19-בדואי דרום
⁴ חטיבות עליונות: סה"כ 52-מגזר ערבי, 8-מגזר דרוזי, 14-בדואי דרום
- ממצאי סקרי האקלים והסביבה הפדגוגית, תשע"ז

להלן בלוח 1 מוצגים היקף ושיעור המשיבים על שאלוני האקלים והסביבה הפדגוגית תשע"ז, בחלוקה לפי שכבות גיל בקרב כלל בתי ספר דוברי ערבית ולפי מגזרים בקרב דוברי ערבית (מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי בדרום).

לוח 1: היקף ושיעור המשיבים על שאלוני האקלים והסביבה הפדגוגית בחלוקה לפי שכבות גיל ומגזרים דוברי ערבית (תשע"ז)

קבוצה	כלל בתי"ס דוברי ערבית ⁵	מגזר ערבי	מגזר דרוזי	מגזר בדואי דרום
תלמידים				
ה'ו'	נסקרו	11,005	1,798	4,409
	שיעורי השבה	92%	92%	91%
ז'ט'	נסקרו	15,873	2,380	5,806
	שיעורי השבה	88%	86%	89%
י.י"א	נסקרו	11,091	1,648	3,197
	שיעורי השבה	86%	87%	87%
מורים				
יסודי	נסקרו	1,126	247	519
	שיעורי השבה	72%	78%	74%
חט"ב	נסקרו	652	129	154
	שיעורי השבה	81%	83%	72%
חט"ע	נסקרו	1,221	201	275
	שיעורי השבה	70%	70%	69%

תובנות עיקריות

בדוח הנוכחי מוצגת תמונת המצב הכללית של האקלים והסביבה הפדגוגית **בכלל בתי הספר דוברי הערבית** בישראל ובחלוקה לפי מגזרים דוברי ערבית (מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי בדרום) בשנת הלימודים תשע"ז, כפי שהם נתפסים ומדווחים על ידי תלמידים ומורים. את הדוח מלווה קובץ נספחים שמפורסם בנפרד באתר ראמ"ה. דיווחי התלמידים והמורים מוצגים בשני חלקים – אקלים בית ספרי וסביבה פדגוגית.

ככלל, לאורך עשור נרשמה על-פי-רוב מגמה של שיפור הדרגתי במדדי האקלים והסביבה הפדגוגית. עם זאת, בשלוש השנים האחרונות, ובכללן תשע"ז, ניכרת מגמת התייצבות במדדים רבים.

בבתי ספר יסודיים ובחטיבות ביניים דוברות ערבית בכל שלושת המגזרים דוברי הערבית, נרשם שיפור או התייצבות בתחושת הביטחון והמוגנות של תלמידים ומורים לאורך השנים. לעומת זאת, בחטיבות עליונות דוברות ערבית במגזרים הערבי, הדרוזי והבדואי בדרום חלה הרעה לאורך השנים.

בקרב בתי ספר במגזר הבדואי בדרום שיעורי הדיווח הם הנמוכים ביותר במרבית ההיבטים. גם באשר לתופעות של אלימות, שיעורי הדיווח על תופעות אלו גבוהים יותר בבתי ספר במגזר הבדואי בדרום בהשוואה למגזר הערבי והדרוזי.

ממצאים בולטים:

א. אקלים בית ספרי

- בבתי ספר יסודיים ובחטיבות ביניים נצפתה לאורך השנים מגמה מתמשכת ועקבית של ירידה בדיווחי תלמידים בהיבטים רבים של **אלימות בית-ספרית** כמו היעדר תחושת מוגנות, מעורבות באירועי אלימות, אלימות מילולית ופגיעה של מורים בתלמידים. בהתאמה נצפתה עלייה בדיווחי תלמידים על מאמצים לעידוד תחושת המוגנות. מגמה זו המשיכה לרוב גם בשנת תשע"ז.
- לצד זאת, בחטיבות עליונות דוברות ערבית נצפתה לאורך השנים מגמת העלייה (דהיינו, הרעה) בדיווחי תלמידים על היעדר תחושת מוגנות, מעורבות באירועי אלימות, אלימות מילולית, אלימות דיגיטלית ופגיעה מילולית של מורים בתלמידים (בשלושת ההיבטים האחרונים – במגזרים הערבי והבדואי בדרום בלבד).
- בשנתיים האחרונות (תשע"ו-תשע"ז) נרשמה עלייה בדיווחי מורים בבתי ספר יסודיים ובחטיבות ביניים בכל המגזרים דוברי ערבית על **תחושת איום מצד הורים ומצד תלמידים**, זאת אחרי שנים של ירידה או יציבות בתחום זה. בחטיבות עליונות נרשמה גם כן עלייה בהיבט זה.
- ביתר מדדי האקלים החינוכי כמו **שביעות רצון תלמידים ומורים, יחסי קרבה ואכפתיות בין מורים לתלמידים, יחסים חיוביים בין תלמידים לחבריהם לכיתה, התנהגות נאותה של תלמידים ושותפות הורים**, נצפו לרוב עליות בדיווחי התלמידים והמורים לאורך השנים בעיקר בשכבות הגיל יסודי וחט"ב. יש לסייג, כי באשר לשביעות רצון תלמידים מבית הספר, נרשמה ירידה בדיווחי תלמידים בחטיבות העליונות במגזרים הערבי והבדואי בדרום, ואילו באשר ליחסים חיוביים בין תלמידים נרשמה ירידה בקרב חטיבות עליונות במגזר הדרוזי.

ב. סביבה פדגוגית:

- בהיבטים של **תחושת מסוגלות, סקרנות ועניין בלימודים**, בשלוש השנים (תשע"ה-תשע"ז) בהן נאספו הנתונים נרשמה יציבות בדיווחי התלמידים בבתי הספר היסודיים לצד ירידה בחטיבות הביניים ובחטיבות העליונות, בשלושת המגזרים דוברי הערבית. בהיבטים של **מאמצי בית הספר לעידוד מוטיבציה וסקרנות, תפיסת ההוראה כמעניינת וברורה, פרקטיקות הוראה-למידה-הערכה איכותיות ואסטרטגיות ללמידה עצמית** נרשמה לרוב יציבות בשיעורי הדיווח של התלמידים או ירידות של כ-5%.
- תלמידים נשאלו על **שאיפותיהם לקבלת תעודת בגרות מלאה**. עם תחילת המדידות בתשע"ב עמדו שיעורי הדיווח של התלמידים על כ-75% בכל שלושת המגזרים דוברי הערבית. לאורך השנים נרשמה יציבות בשיעורי הדיווח בקרב תלמידים במגזר הערבי, ירידה של 6% בקרב תלמידים במגזר הדרוזי וירידה של מעל 10% בקרב תלמידים במגזר הבדואי בדרום, זאת למרות שלא חל שינוי בקרב תלמידים אלו **בתפיסת**

החשיבות של תעודת הבגרות, שעומדים על כ- 90%. ירידה דומה במגזר הבדואי בדרום נרשמה גם בדיווחי התלמידים על הכוונת תלמידים למסלול מתאים לכישוריהם (לעומת יציבות במגזר הערבי והדרוזי) וגם בדיווחי התלמידים על עידודם לקחת יחידות לימוד בהתאם ליכולותיהם. יש לציין גם, כי בכל שלושת המגזרים נרשמו ירידות בשיעורי הדיווח של התלמידים על **תמיכה ועידוד המורים בלימודים לקראת בחינות הבגרות** בשנים תשע"ה-תשע"ז.

- מורים נשאלו על אודות קיום ה**וראה דיפרנציאלית** המכירה בשונות שבין התלמידים. לאורך השנים תשס"ח - תשע"ז נרשמו עליות בדיווחי התלמידים בבתי ספר יסודיים ובחטיבות הביניים בשלושת המגזרים דוברי הערבית עם התייצבות בשנתיים האחרונות (למעט המשך עליות במגזר הדרוזי). באשר לחטיבות עליונות - במגזר הדרוזי נרשמה עליה, במגזר הבדואי בדרום - ירידה ובמגזר הערבי - יציבות.

אקלים בית ספרי

בתי הספר, בצד היותם מוסדות חינוך, הם גם מוסדות חברתיים שבהם מתקיימים ממשקים ויחסי גומלין רבים ומשמעותיים בין כל השותפים למעשה החינוכי: תלמידים, מורים, מנהלים והורים. מכלול יחסי הגומלין הללו, והתחושות הנוצרות בקרב באי בית הספר הם שמהווים את האקלים הבית ספרי. בחלק העוסק באקלים הבית ספרי נבחנו היבטים שונים של האווירה ושל היחסים בבית הספר.

מידת שביעות הרצון מבית הספר נחשבת כמדד של איכות חיים במסגרת הבית-ספרית. הפרק הראשון של חלק האקלים בדוח עוסק אם כן, בסוגיה הבסיסית של שביעות הרצון והתחושה הכללית של תלמידים ושל מורים כלפי המוסד בו הם לומדים או עובדים. לשביעות הרצון ולתחושות כלפי בית הספר נודעת חשיבות, אולם זוהי איננה התמונה כולה. לפיכך, חשוב לבחון גם היבטים נוספים של האקלים החברתי והסביבה הפדגוגית בבית ספר נתון, כמו גם במערכת כולה (כפי שמבקש להראות הדוח הנוכחי). נתחיל אם כן, בתיאור עמדות תלמידים ומורים כלפי בית הספר.

1. שביעות רצון

המדדים וההיגדים שיוצגו בפרק זה משרטטים בפני הקורא תמונה המציגה את התחושות הכלליות בקרב תלמידים ומוריהם: האם הם אוהבים לבוא לבית הספר? האם הם שמחים לשהות בו? האם הם חשים שנעשים מאמצים כדי שיהיה להם טוב ונעים בבית הספר?

1.1 תחושה כללית חיובית כלפי בית הספר – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

בתת פרק זה מוצגים דיווחי התלמידים על אודות שביעות הרצון שלהם מבית הספר. נתונים אלו נאספו בקרב כלל התלמידים בכל שלבי החינוך: יסודי (כיתות ה'ו'), חט"ב (כיתות ז'-ט') וחט"ע (כיתות י'-יא). תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם "תחושה כללית חיובית כלפי בית הספר" לאורך זמן בין השנים תשס"ח-תשע"ז, ולאחר מכן מוצגים נתוני תשע"ז של המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבות גיל בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום. להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

מדד מסכם: תחושה כללית חיובית כלפי בית הספר*
א. "אני אוהב להיות בבית הספר"
ב. "גם אילו הייתי יכול, לא הייתי עובר לבית ספר אחר"***
ג. "טוב לי בבית הספר"

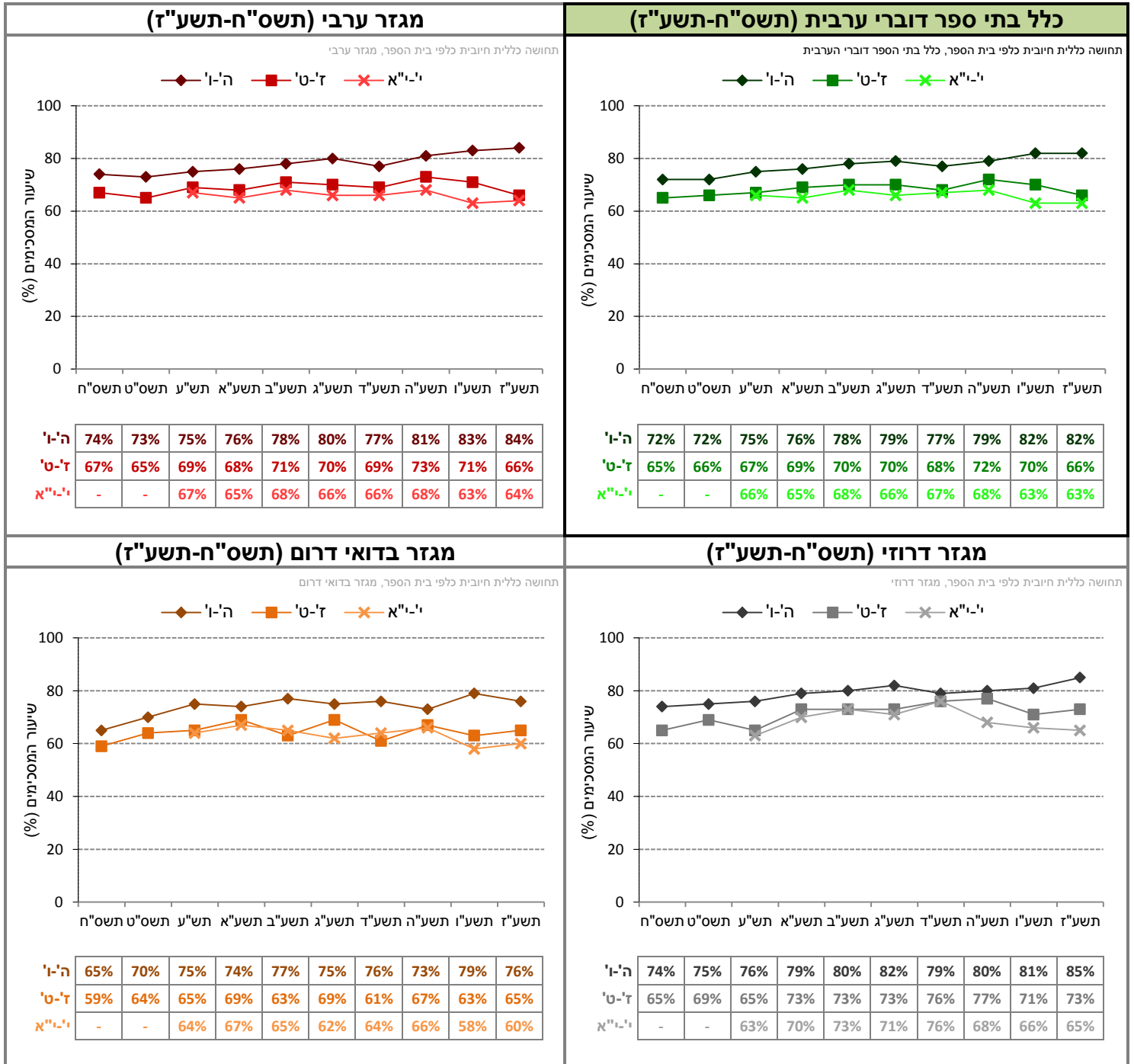
* סולם התשובות להיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד. בהתאמה, ערכי המדד נעים בין 0 ל-100.

** נוסח ההיגד בשאלון היה "אילו הייתי יכול, הייתי עובר לבית ספר אחר". לצורך הדיווח בדוח נוסח ההיגד מחדש, כך שערך גבוה יותר בהיגד ישקף מצב רצוי יותר, בדומה לשאר ההיגדים במדד המסכם.

השוואה לאורך שנים של המדד המסכם (תשס"ח-תשע"ז)

בתרשים 1 מוצגים נתוני המדד המסכם "תחושה כללית חיובית כלפי בית הספר" בשנים תשס"ח-תשע"ז (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 1: דיווחי התלמידים על תחושה כללית חיובית כלפי בית הספר: נתוני המדד המסכם בשנים תשס"ח-תשע"ז⁶

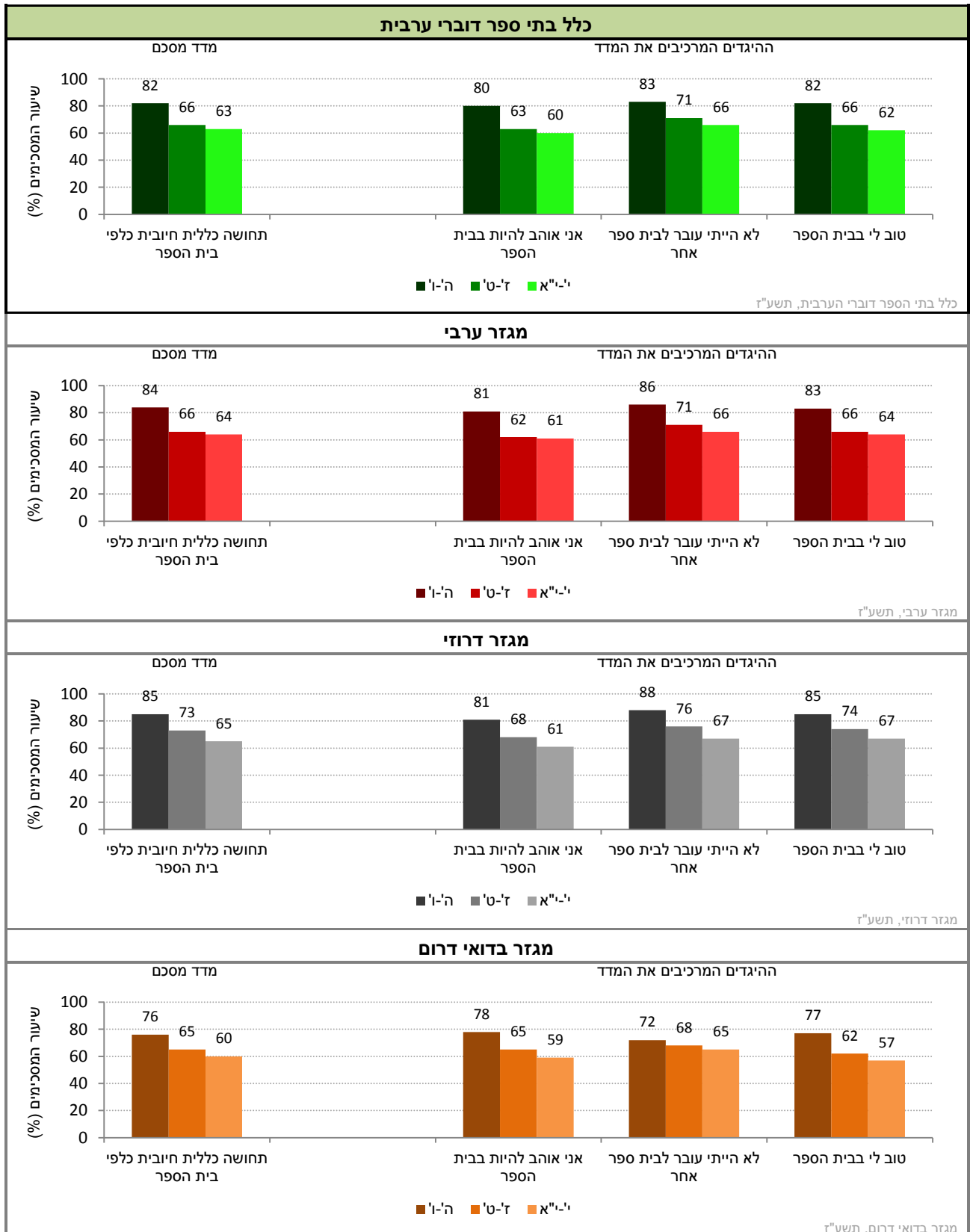

⁶ התנדויות בנתוני המגזר הבדואי בדרום נובעת ממינוע בתי הספר שבאוקלויסיה ומהעובדה שבשנים שונות נכללות בקבוצות המיצ"ב רשויות מקומיות שונות בעלות מאפיינים ייחודיים.

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ז)

בתרשים 2 מוצגים נתוני המדד המסכם "תחושה כללית חיובית כלפי בית הספר" וההיגדים המרכיבים אותו בשנה"ל תשע"ז, לפי שכבות גיל בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 2: דיווחי התלמידים על תחושה כללית חיובית כלפי בית הספר: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר ושכבות גיל (תשע"ז)

1.2 שביעות הרצון של המורים מבית הספר – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

בהמשך לדיווחי התלמידים על אודות שביעות הרצון שלהם מבית הספר מבקש המדד "שביעות הרצון של המורים מבית הספר" לבחון את מידת שביעות רצונם של המורים מהעבודה בבית הספר ומהתנהלות בית הספר, על-פי דיווחיהם.

תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם "שביעות הרצון של המורים מבית הספר" לאורך זמן בין השנים תשס"ח-תשע"ז, ולאחר מכן מוצגים נתוני תשע"ז של המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שלב חינוך בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

מדד מסכם: שביעות הרצון של המורים מבית הספר*
שביעות רצון מהעבודה בבית הספר
א. "אתה שבע רצון מעבודתך כמורה"
ב. "אתה לא חש שהתעייפת מעבודת ההוראה**"
ג. "אתה לא חש שמוטל עליך עומס עבודה כבד מדי***"
שביעות רצון מהתנהלות בית הספר
ד. "אתה שבע רצון מהתנהלות בית הספר"
ה. "בבית הספר עושים פעולות רבות כדי שילדינו יהיו נעים לשהות בו"
ו. "בבית הספר עושים פעולות רבות כדי שלמורים יהיה נעים לשהות בו"
ז. "בבית הספר משתדלים ליצור תנאים שיאפשרו לי להצליח בעבודתי"

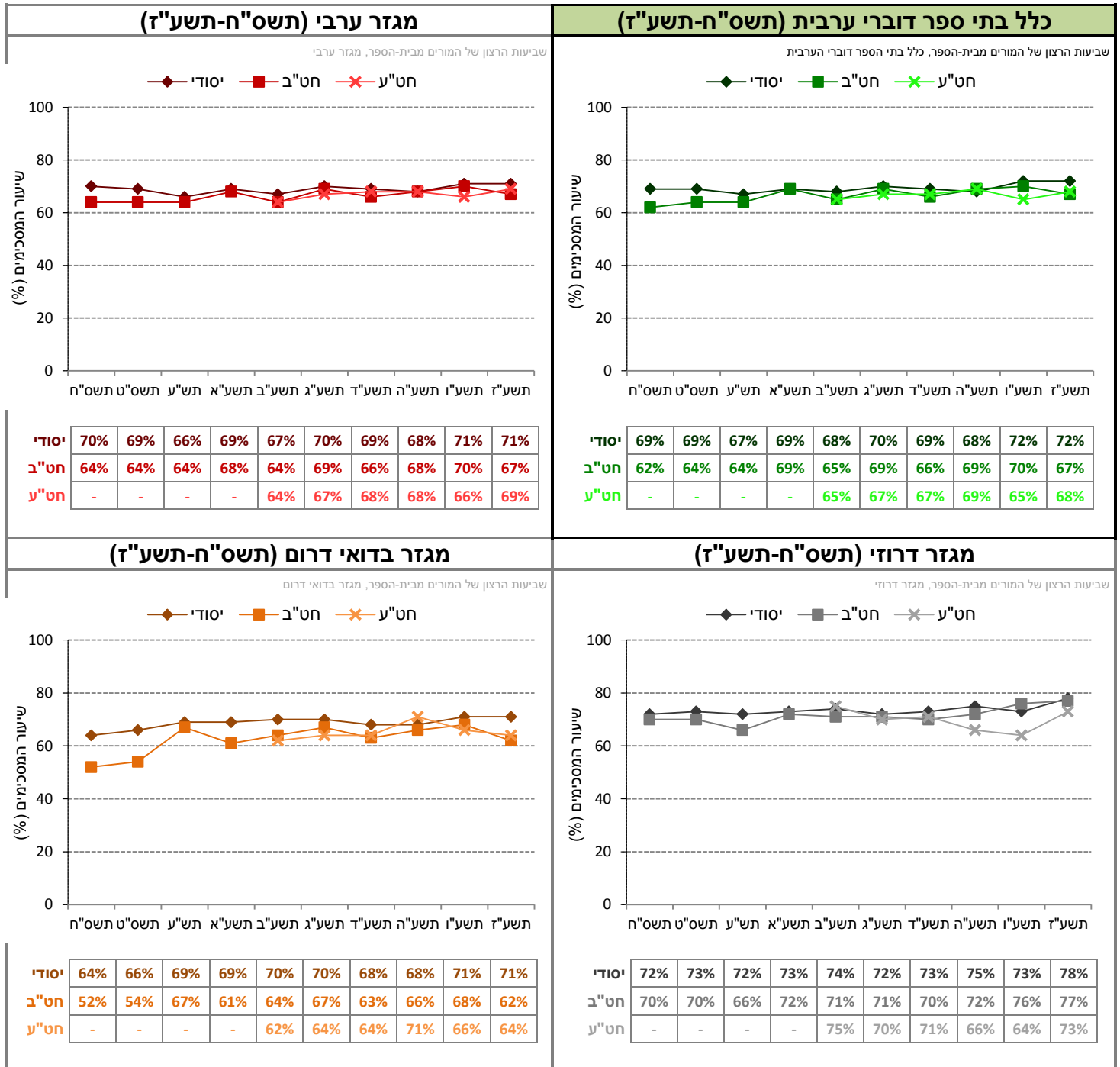
* סולם התשובות להיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד. בהתאמה, ערכי המדד נעים בין 0 ל-100.

** נוסח ההיגדים בשאלון היה "אתה חש שהתעייפת מעבודת ההוראה" ו-"אתה חש שמוטל עליך עומס עבודה כבד מדי". לצורכי הדיווח בדוח הם נוסחו מחדש כך שערך גבוה יותר בהיגד ישקף מצב רצוי יותר, בדומה לשאר ההיגדים במדד המסכם.

השוואה לאורך שנים של המדד המסכם (תשס"ח-תשע"ז)

בתרשים 3 מוצגים נתוני המדד המסכם "שביעות הרצון של המורים מבית הספר" בשנים תשס"ח-תשע"ז. בקרב מורים המלמדים בחט"ע נתונים אלו נאספו החל מתשע"ב (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

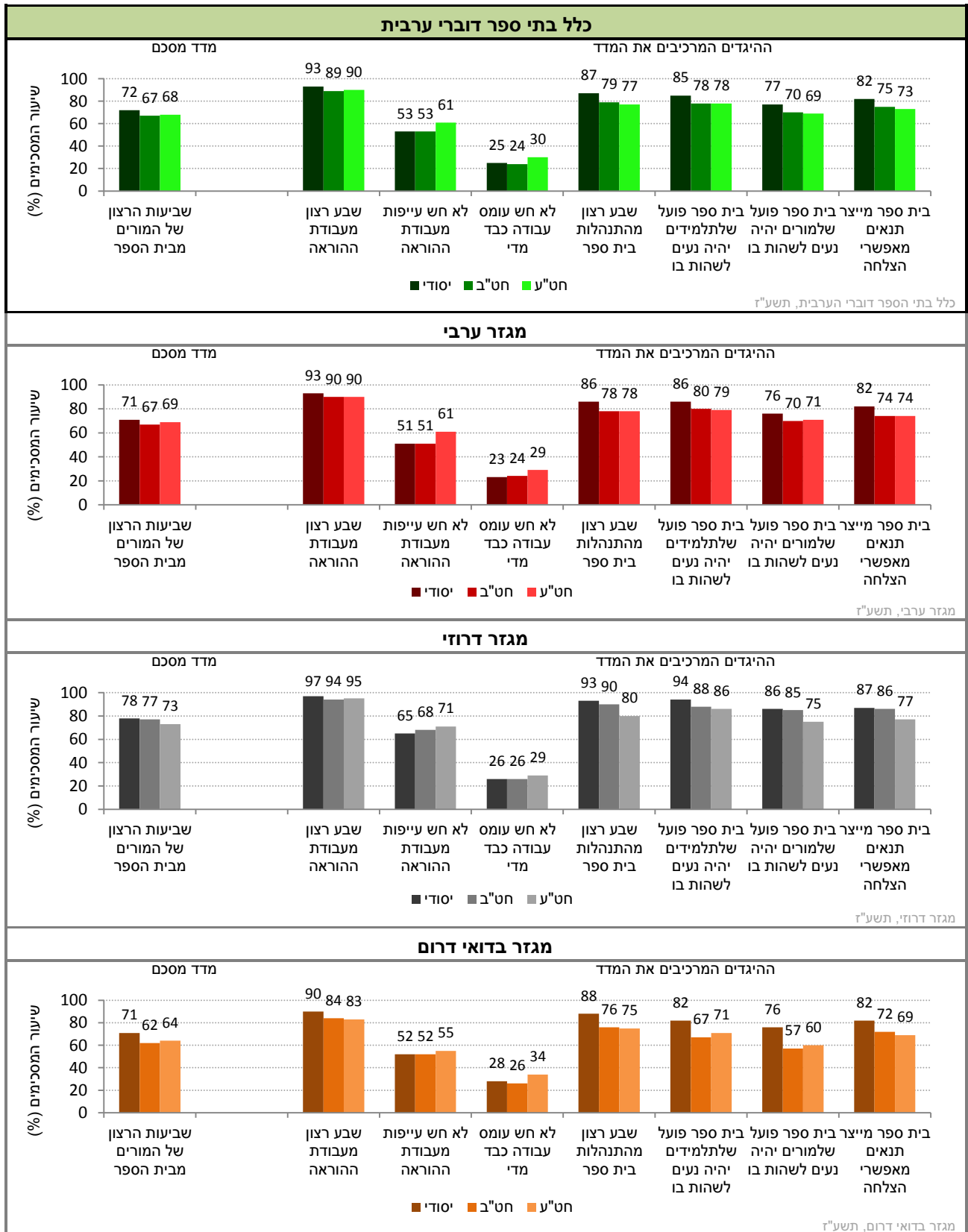
תרשים 3: דיווחי המורים על שביעות רצונם מבית הספר: נתוני המדד המסכם בשנים תשס"ח-תשע"ז

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ז)

בתרשים 4 מוצגים נתוני המדד המסכם "שביעות הרצון של המורים מבית הספר" וההיגדים המרכיבים אותו בשנה"ל תשע"ז, לפי שלב חינוך בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 4: דיווחי המורים על מידת שביעות הרצון מבית הספר: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר ושלב חינוך (תשע"ז)

2. יחסים בין-אישיים בין באי בית הספר

יחסים בין-אישיים טובים במשולש שבין תלמידים, מורים והורים הם תנאי חשוב לתפקוד מיטבי של בית הספר. בהמשך לבחינת שביעות הרצון הכללית של תלמידים ומורים מבית הספר, יעסוק פרק זה ביחסים הבין-אישיים בין באי בית הספר: המורים והתלמידים. לפרק זה שני תת פרקים המציגים את מערכת היחסים בין המורים לתלמידים ובין התלמידים לבין חבריהם לכיתה. הפרק הבא יעסוק ביחסים שבין בית הספר לבין ההורים.

2.1 יחסי קרבה ואכפתיות בין מורים לתלמידים – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

בתת פרק זה מוצגים ממצאים בדבר תחושות התלמידים כלפי מערכת היחסים בינם לבין המורים: האם הם חשים אכפתיות מצד צוות בית הספר? האם הם חשים שיש להם למי לפנות כאשר הם זקוקים לסיוע ולתמיכה מצוות בית הספר? האם הם מקבלים את התמיכה והסיוע גם בהקשר הלימודי וגם בהקשר האישי/הרגשי/החברתי?

נתונים אלו נאספו בקרב כלל התלמידים מכל שלבי החינוך: יסודי, חט"ב וחט"ע. תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם "יחסי קרבה ואכפתיות בין מורים לתלמידים" לאורך זמן בין השנים תשס"ח-תשע"ז, ולאחר מכן מוצגים נתוני תשע"ז של המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבות גיל בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

מדד מסכם: יחסי קרבה ואכפתיות בין מורים לתלמידים*
א. "יש לי יחסים קרובים וטובים עם רוב המורים שלי"
ב. "כשעצוב לי או כשרע לי, אני מרגיש נוח לדבר על זה עם מישהו מהמורים שלי"
ג. "לרוב המורים אכפת ממני וממה שקורה לי ולא רק בקשר ללימודים"
ד. "לרוב המורים חשוב מאד לדעת איך אני מרגיש בבית הספר ובכלל"

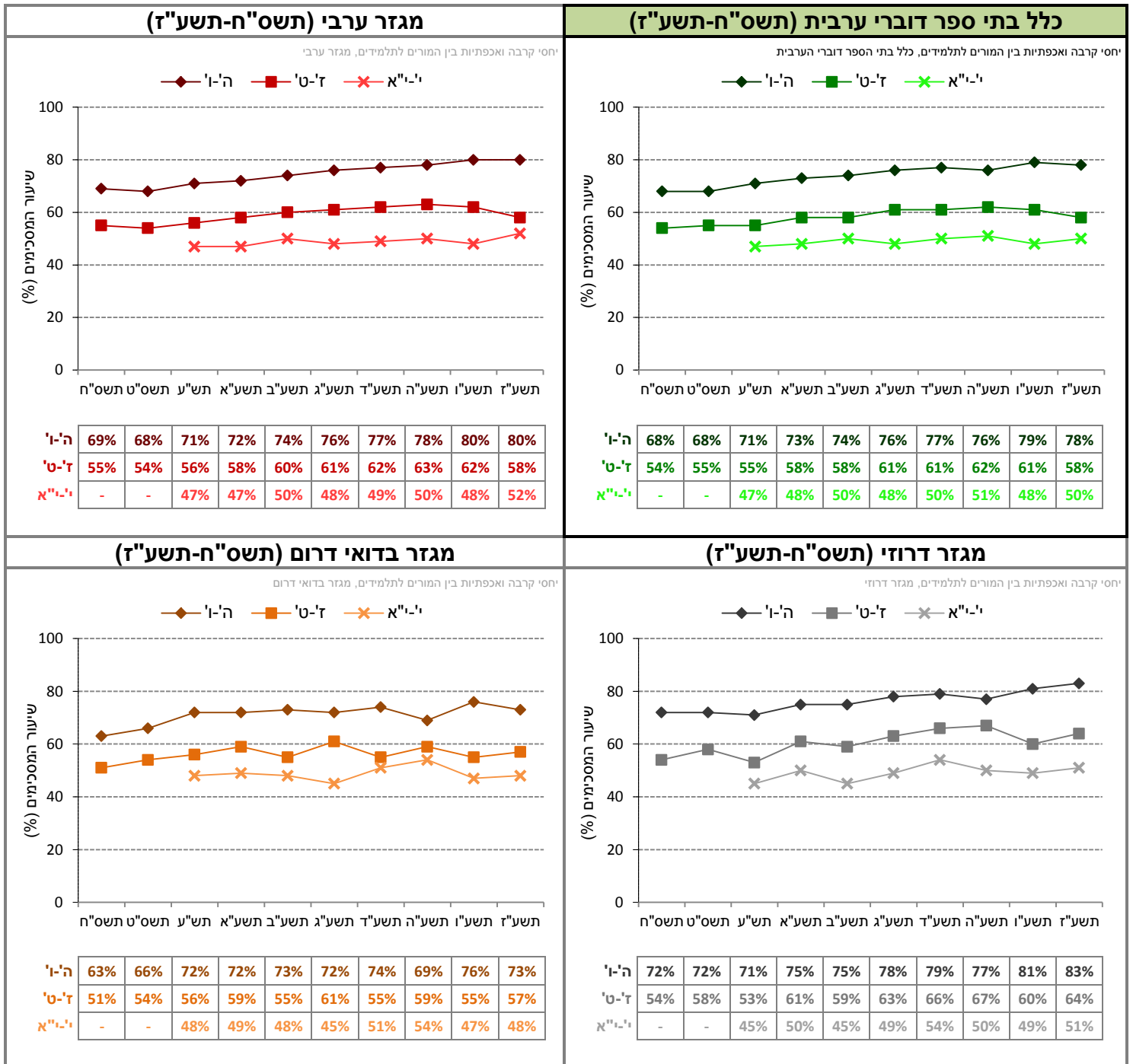
* סולם התשובות להיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד. בהתאמה, ערכי המדד נעים בין 0 ל-100.

השוואה לאורך שנים של המדד המסכם (תשס"ח-תשע"ז)

בתרשים 5 מוצגים נתונים על המדד המסכם "יחסי קרבה ואכפתיות בין מורים לתלמידים" בשנים תשס"ח-תשע"ז (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 5: דיווחי התלמידים על יחסי קרבה ואכפתיות בין מורים לתלמידים: נתוני המדד המסכם בשנים תשס"ח-תשע"ז⁷

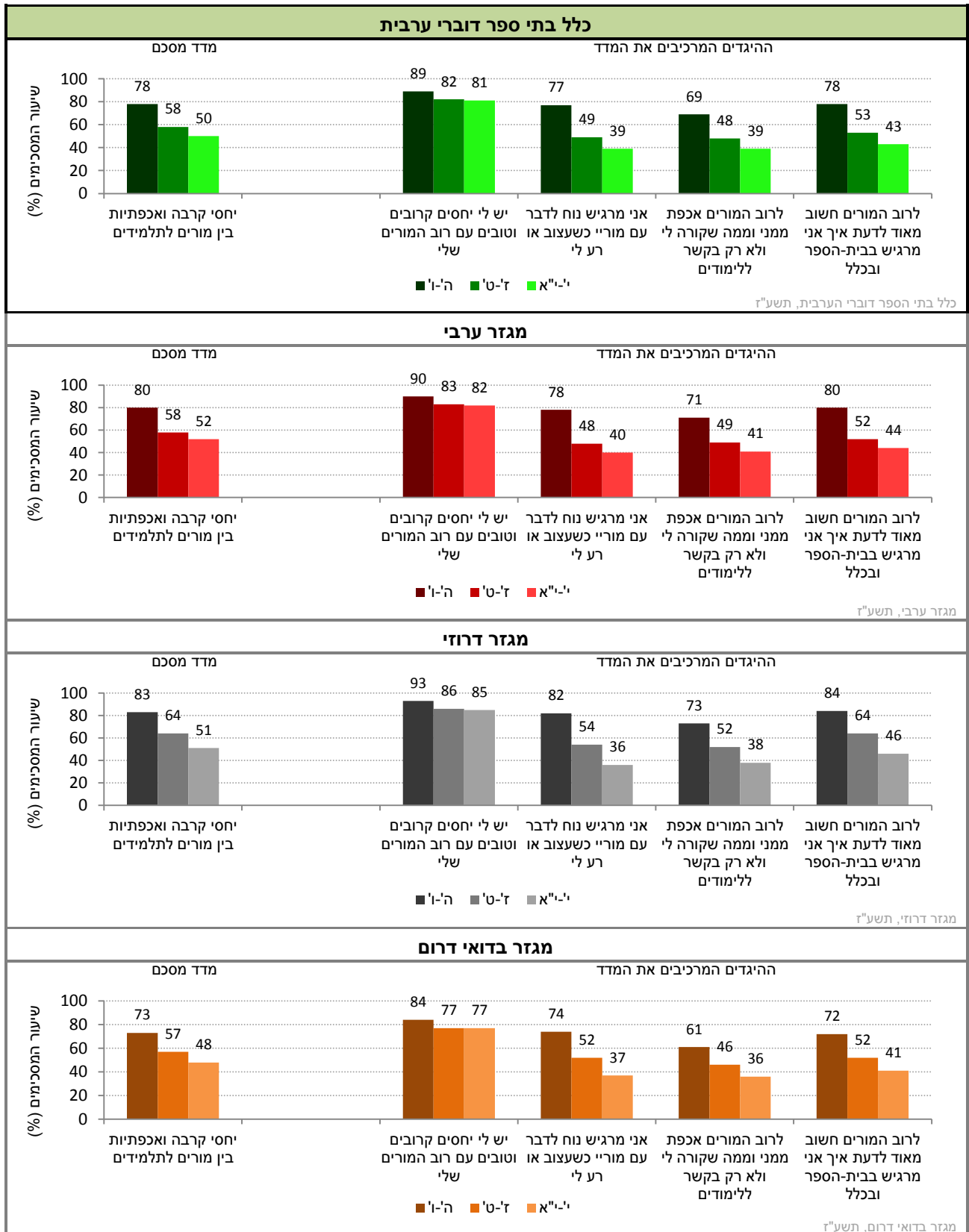

⁷ התנדויות בנתוני המגזר הבדואי בדרום נובעת ממינוע בתי הספר שבאוקלויסיה ומהעובדה שבשנים שונות נכללות בקבוצות המיצ"ב רשויות מקומיות שונות בעלות מאפיינים ייחודיים.

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ז)

בתרשים 6 מוצגים נתוני המדד המסכם "יחסי קרבה ואכפתיות בין מורים לתלמידים" וההיגדים המרכיבים אותו בשנה"ל תשע"ז לפי שכבות גיל בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 6: דיווחי התלמידים על יחסי קרבה ואכפתיות בין מורים לתלמידים: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר ושכבות גיל (תשע"ז)

2.2 יחסים חיוביים בין תלמידים לחבריהם לכיתה – דיווחי תלמידים ביסודי בחט"ב ובחט"ע

בתת הפרק הקודם הוצגו נתונים על אודות יחסים חיוביים בין מורים לתלמידים. תת הפרק הנוכחי יעסוק ביחסים חיוביים בין תלמידים לחבריהם לכיתה. ליחסים חיוביים בין תלמידים לחבריהם לכיתה נודעת חשיבות רבה ביצירת אווירה לימודית טובה ובבניית מרקם חברתי פורה, התורמים גם הם להצלחתם הלימודית והחברתית.

המדד "יחסים חיוביים בין תלמידים לחבריהם לכיתה" מבקש לבחון את תפיסות התלמידים בדבר טיב היחסים בינם לבין חבריהם ולברר באיזו מידה יחסים אלו מתאפיינים בלכידות, בעזרה הדדית ובאכפתיות. נתונים בדבר תופעות שליליות במיוחד ביחסים בין תלמידים לחבריהם – תופעות של אלימות – יוצגו בהרחבה בהמשך הדוח, בפרק 4.

נתוני המדד נאספו בקרב תלמידים מכל שלבי החינוך: יסודי (ה'ו'), חט"ב (ז'ט') וחט"ע (י'י"א). תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם לאורך זמן בין השנים תשס"ח-תשע"ז. לאחר מכן מוצגים נתוני תשע"ז של המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו בחלוקה לפי שכבות גיל בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

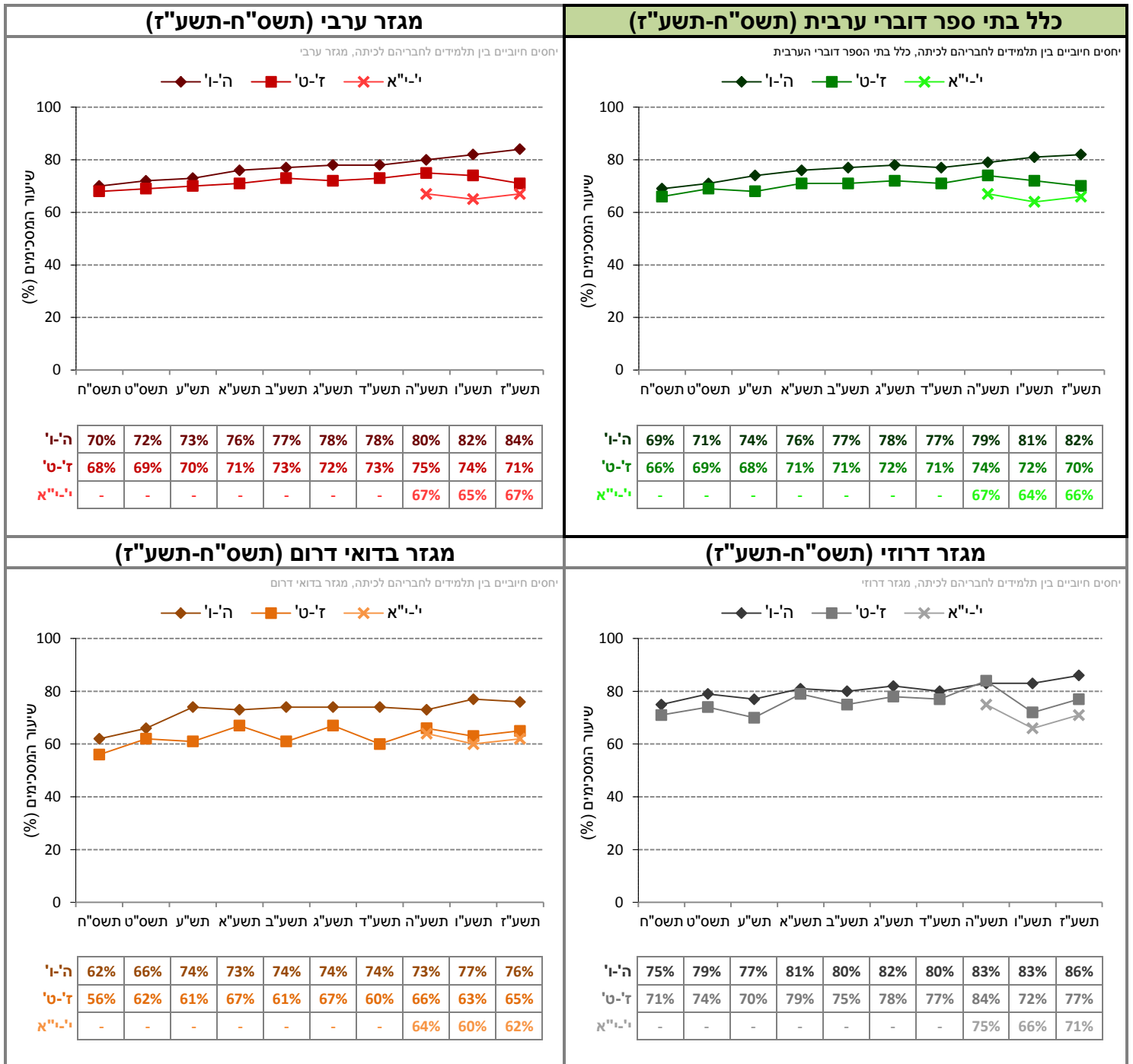
מדד מסכם: יחסים חיוביים בין תלמידים לחבריהם לכיתה*
א. "הכיתה שלי מלוכדת ומגובשת"
ב. "לרוב התלמידים בכיתה שלי יש עם מי להיות בהפסקות"
ג. "לרוב התלמידים בכיתה שלי חשוב לעזור אחד לשני"
ד. "לתלמידים בכיתה אכפת זה מזה"
ה. "בכיתה שלי יש אווירה טובה בין התלמידים"

* סולם התשובות להיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד. בהתאמה, ערכי המדד נעים בין 0 ל-100.

השוואה לאורך שנים של המדד המסכם (תשס"ח-תשע"ז)

בתרשים 7 מוצגים נתונים על המדד המסכם "יחסים חיוביים בין תלמידים לחבריהם לכיתה" בשנים תשס"ח-תשע"ז (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 7: דיווחי התלמידים על יחסים חיוביים בין תלמידים לחבריהם לכיתה: נתוני המדד המסכם בשנים תשס"ח-תשע"ז⁸

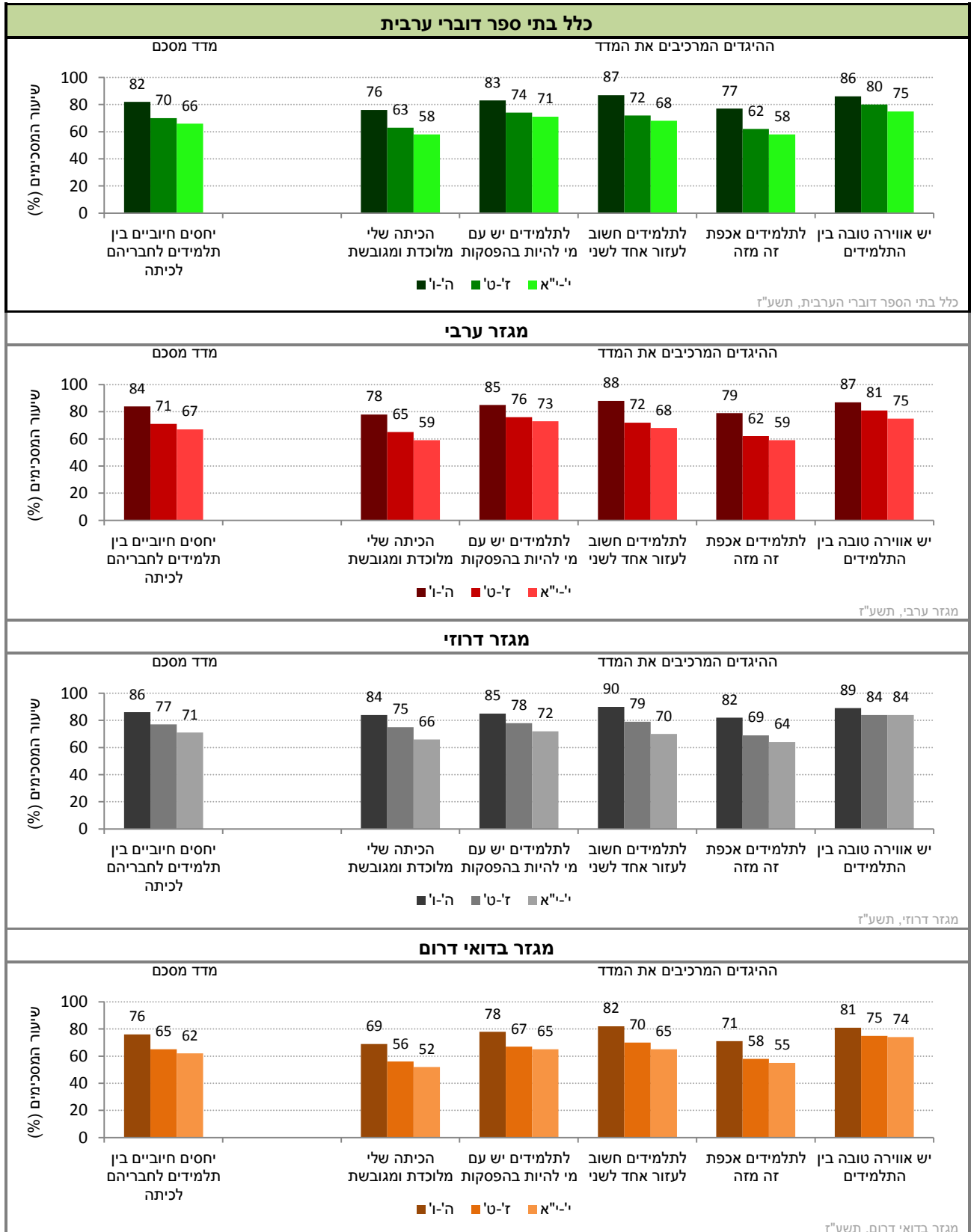

⁸ התנדוטיות בנתוני המגזר הבדואי בדרום נובעת ממיעוט בתי הספר שבאוקלויסיה ומהעובדה שבשנים שונות נכללות בקבוצות המיצ"ב רשויות מקומיות שונות בעלות מאפיינים ייחודיים.

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ז)

בתרשים 8 מוצגים נתוני המדד המסכם "יחסים חיוביים בין תלמידים לחבריהם לכיתה" וההיגדים המרכיבים אותו בשנה"ל תשע"ז לפי שכבות גיל בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 8: דיווחי התלמידים על יחסים חיוביים בין תלמידים לחבריהם לכיתה: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר ושכבות גיל (תשע"ז)

3. יחסים בין בית הספר לבין ההורים

הורי התלמידים הם בעלי העניין העיקריים במתרחש בבית הספר, מתוך הקהילה הסובבת אותו. יחסים תקינים בין בית הספר לבין ההורים הם תנאי חשוב ליצירת אווירה חיובית הן במישור הלימודי והן במישור החברתי. בשנים האחרונות חלה עלייה גדולה במודעות של המערכת לגבי החשיבות של שותפות ההורים בבית הספר. רצף השותפות נע בין יידוע ועדכון עד קבלת החלטות משותפת. לפיכך, בניית שותפות אמיתית בין בית הספר להורים מתבטאת לא רק בעדכון ההורים על מצב ילדיהם אלא בשיתוף של ההורים בתכנון ובעשייה הבית-ספרית, בקשר הדדי עם ההורים ובקיום דיאלוג בין בית הספר וההורים תוך שקיפות מלאה וכינון יחסי אמון. בפרק זה מוצגים נתונים על שותפות הורים בבית הספר לפי דיווחי מורים.

3.1 שותפות הורים בבית הספר – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

המדד המסכם "שותפות הורים בבית הספר" מבקש לבחון את התקשורת ואת מידת שיתוף הפעולה בין ההורים לבין בית הספר, על סמך דיווחי המורים.

נתונים אלה נאספו בקרב מורים אשר מלמדים בבתי ספר יסודיים, בחט"ב ובחט"ע. תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם בין השנים תשע"ד-תשע"ז. בהמשך מוצגים נתוני תשע"ז של המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שלב חינוך בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

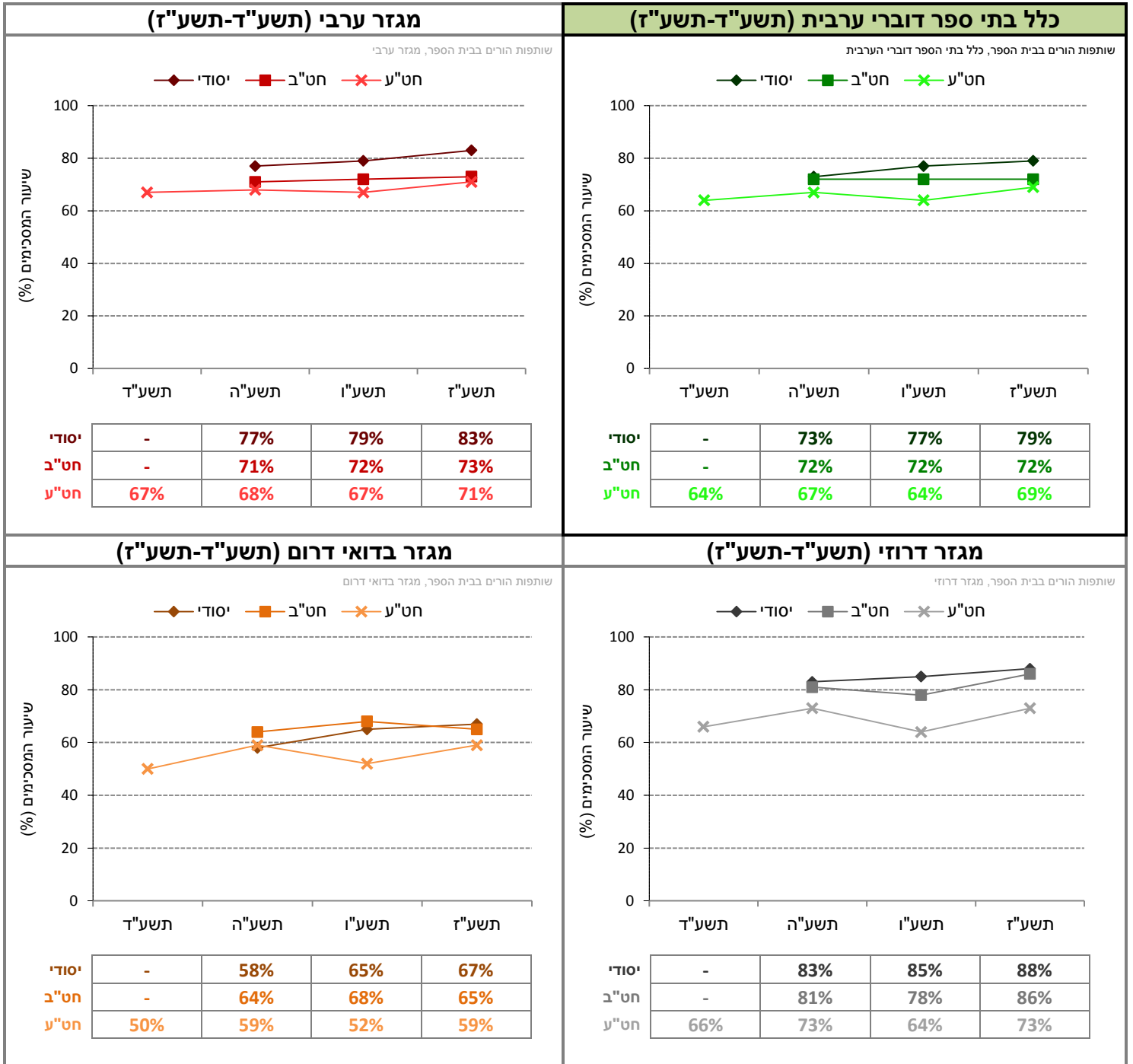
מדד מסכם: שותפות הורים בבית הספר*
א. "בית הספר מיידע את ההורים באופן שוטף על הנעשה בו"
ב. "להורים יש אוזן קשבת בבית הספר בכל שאלה, בעיה או תלונה שעולה"
ג. "הורי התלמידים נמצאים בקשר קבוע טלפוני, מייל, סמס וכד', עם המחנך כדי להתעדכן במצבו של הילד שלהם"
ד. "המורים בבית הספר מתייעצים עם ההורים כיצד כדאי לשפר את ההתקדמות הלימודית של הילד שלהם"

* סולם התשובות להיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד. בהתאמה, ערכי המדד נעים בין 0 ל-100.

השוואה לאורך שנים של המדד המסכם (תשע"ד-תשע"ז)

בתרשים 9 מוצגים נתונים על המדד המסכם "שותפות הורים בבית הספר" בשנים תשע"ד-תשע"ז (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

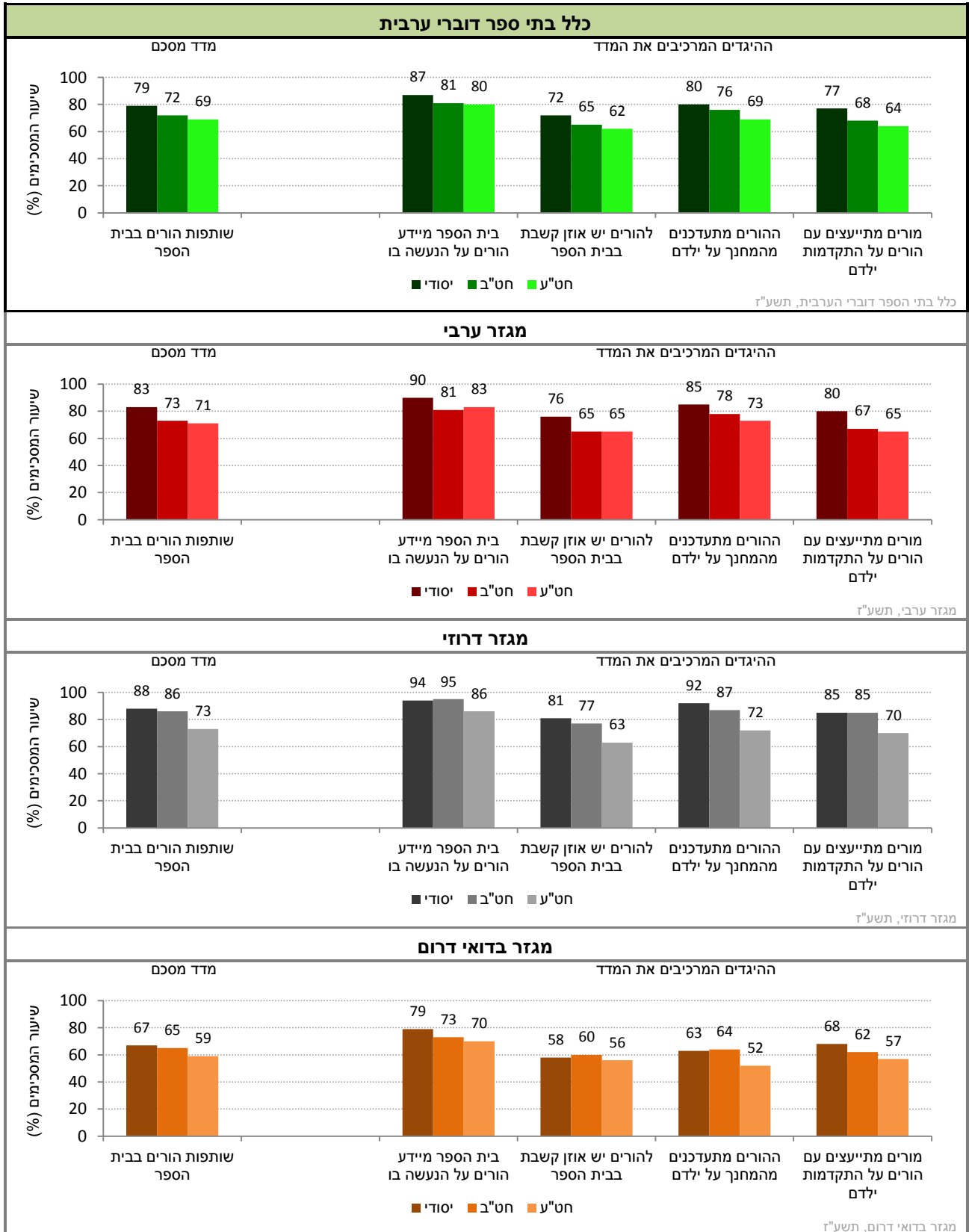
תרשים 9: דיווחי המורים על שותפות הורים בבית הספר: נתוני המדד המסכם בשנים תשע"ד-תשע"ז

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ז)

בתרשים 10 מוצגים נתוני המדד המסכם "שותפות הורים בבית הספר" וההיגדים המרכיבים אותו בשנה"ל תשע"ז, לפי שלב חינוך בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 10: דיווחי המורים על שותפות הורים בבית הספר: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר ושלב חינוך (תשע"ז)

4. תחושת מוגנות וביטחון

נושא האלימות בבתי הספר הוא אחד הנושאים החשובים העומד על סדר יומה של מערכת החינוך ונמצא במרכז השיח הציבורי בישראל בשנים האחרונות. גם בית ספר המתאפיין במוטיבציה גבוהה של תלמידים ובהשקעה רבה של הצוות עלול להיכשל בהשגת יעדיו, אם באי בית הספר סובלים מאלומות ופועלים באווירה של פחד והיעדר מוגנות. פרק זה עוסק בכמה היבטים של אלימות והתנהגויות סיכון בקרב תלמידים: מעורבות באירועי אלימות פיזית, חברתית ומילולית, אלימות דיגיטלית, שתיית אלכוהול, פגיעת מורים בתלמידים ועוד. בנוסף דן הפרק גם בתפיסת תחושת המוגנות של התלמידים וכן במאמצי בית הספר לעידוד תחושת המוגנות של התלמידים. לבסוף מובאות גם תפיסות מורים על היעדר תחושת המוגנות שלהם.

לתשומת לב: בעוד שבפרקים הקודמים ערכים גבוהים יותר במדדים המסכמים ובהיגדים הצביעו על תמונת מצב חיובית יותר, הרי שבפרק זה בחלק מהנושאים (היעדר תחושת מוגנות של התלמידים; מעורבות באירועי אלימות; אלימות מילולית; היבטים נוספים של אלימות; אלימות דיגיטלית; שתיית אלכוהול; פגיעה של מורים בתלמידים; והיעדר תחושת מוגנות של מורים) ערכים גבוהים יותר מצביעים דווקא על רמות גבוהות יותר של אלימות ושל תופעות שליליות אחרות.

4.1 היעדר תחושת מוגנות של התלמידים – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

המדד המסכם "היעדר תחושת מוגנות של התלמידים" משקף את המידה שבה תלמידים חשים חוסר ביטחון אישי בבית הספר, דהיינו היעדר מוגנות וביטחון מפני אלימות ומפני הצקות (כגון, תלמידים אלימים, מריבות בכיתה וחשש לחפציהם). נתונים אלה נאספו בקרב כלל התלמידים מכל שלבי החינוך: יסודי (ה'ו'), חט"ב (ז'ט') וחט"ע (י"א).

תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם לאורך זמן בין השנים תשס"ח-תשע"ז, ולאחר מכן מוצגים נתוני תשע"ז של המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבת גיל בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

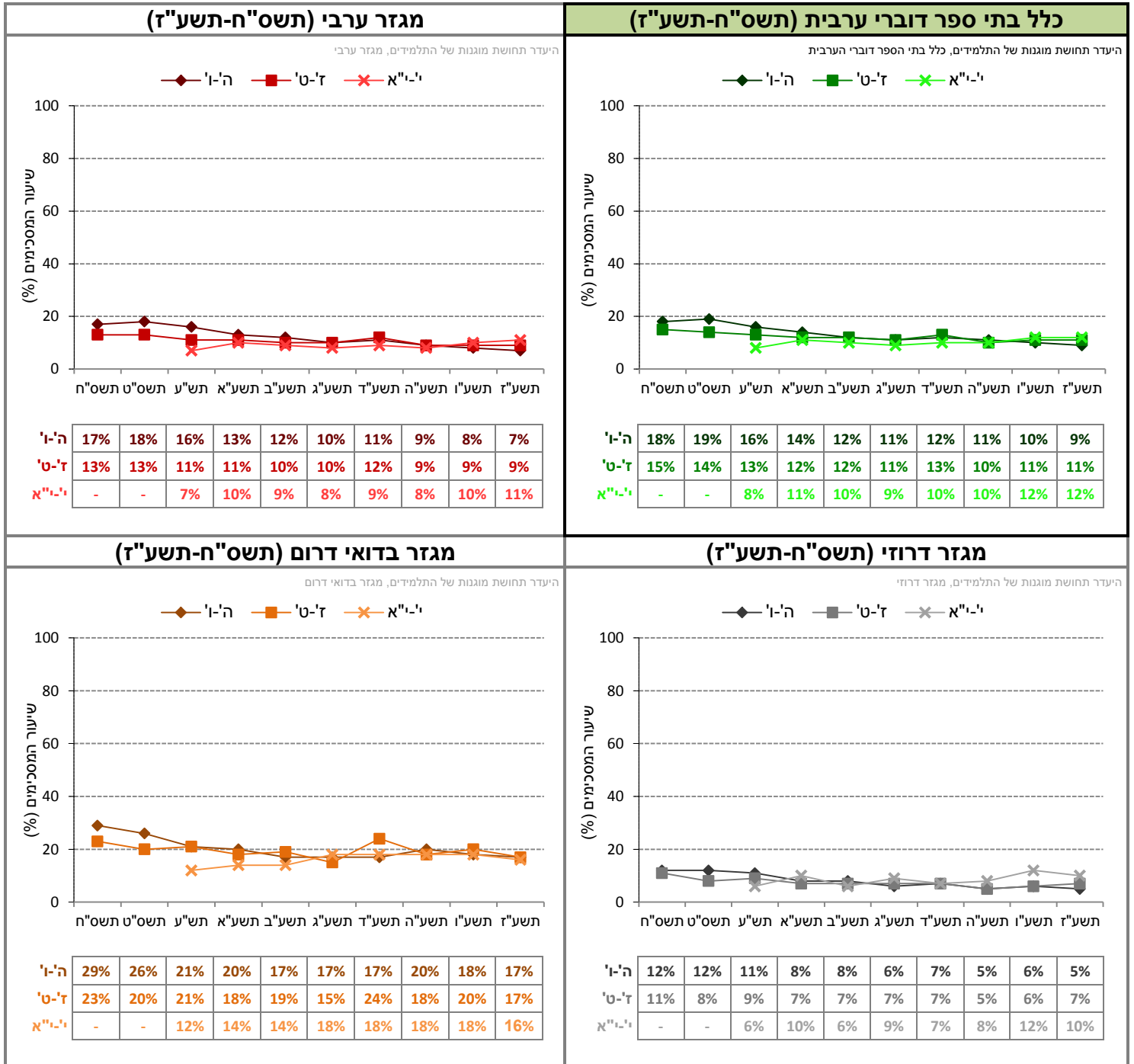
מדד מסכם: היעדר תחושת מוגנות של התלמידים*
א. "לפעמים אני פוחד ללכת לבית הספר, כי יש בו תלמידים שמתנהגים באלימות"
ב. "לפעמים אני מעדיף להישאר בהפסקות בכיתה, כי אני חושש שיפגעו בי"
ג. "יש בבית הספר מקומות שאני פוחד להסתובב בהם"

* סולם התשובות להיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד. בהתאמה, ערכי המדד נעים בין 0 ל-100.

השוואה לאורך שנים של המדד המסכם (תשס"ח-תשע"ז)

בתרשים 11 מוצגים נתוני המדד המסכם "היעדר תחושת מוגנות של התלמידים" בשנים תשס"ח-תשע"ז (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 11: דיווחי התלמידים על היעדר תחושת מוגנות: נתוני המדד המסכם בשנים תשס"ח-תשע"ז*

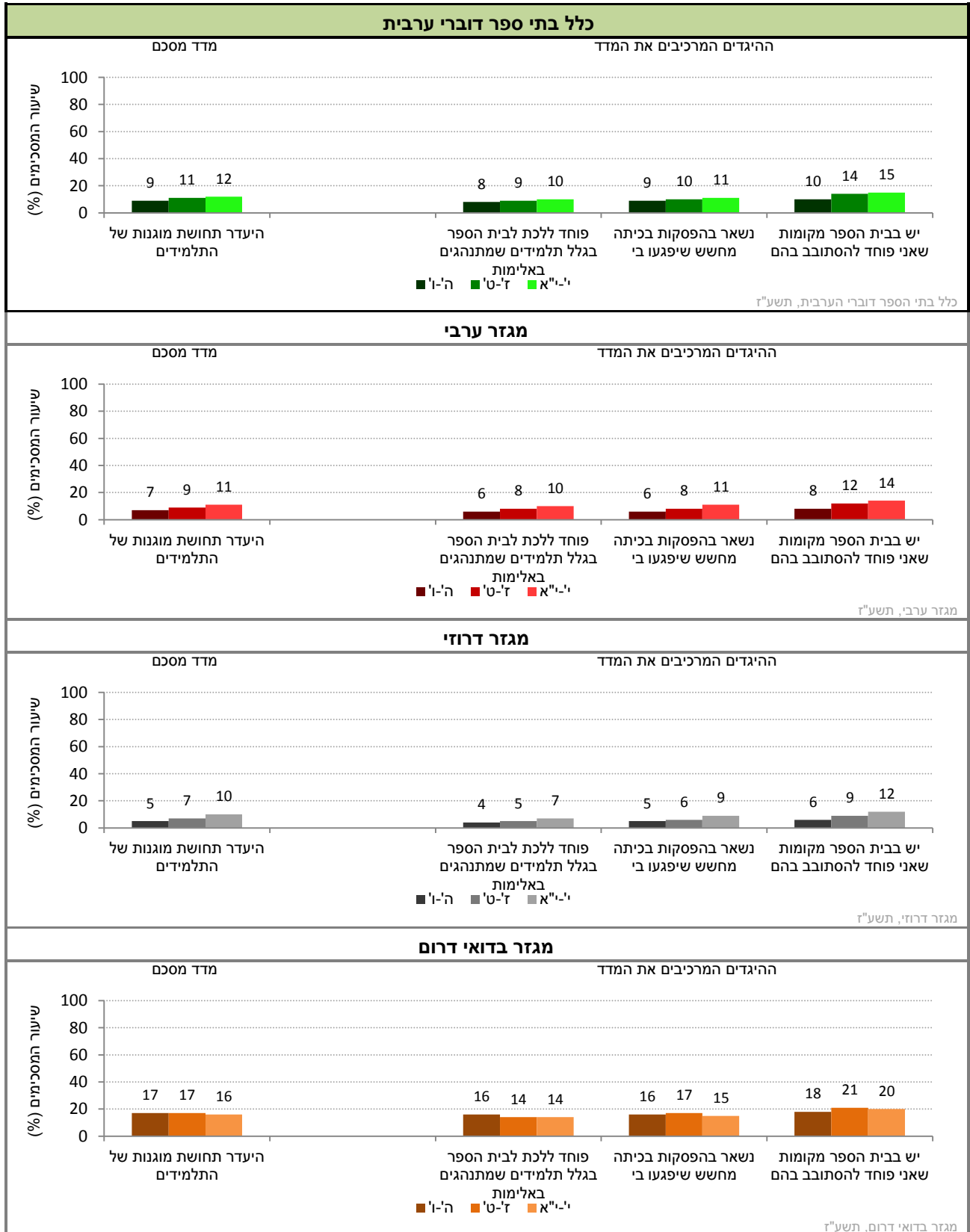

* במדד זה ערכים נמוכים מצביעים על רמות נמוכות יותר של אלימות ושל תופעות שליליות אחרות.

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ז)

בתרשים 12 מוצגים נתוני המדד המסכם "היעדר תחושת מוגנות של התלמידים" וההיגדים המרכיבים אותו בשנה"ל תשע"ז לפי שכבות גיל בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 12: דיווחי התלמידים על היעדר תחושת מוגנות: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר ושכבות גיל (תשע"ז)*

* במדד זה ערכים נמוכים מצביעים על רמות נמוכות יותר של אלימות ושל תופעות שליליות אחרות.

4.2 מעורבות באירועי אלימות – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

המדד המסכם "מעורבות באירועי אלימות" מבקש לבחון את דיווחי התלמידים על חשיפתם לאירועים אלימים בבית הספר במהלך החודש שקדם להעברת השאלונים. התלמידים התבקשו לדווח על טווח רחב של אירועים אלימים, מסוגים שונים ובדרגות חומרה שונות, החל מדחיפות ואיומים, דרך הפצת שמועות, חרמות ונידויים, וכלה בפגיעות שכללו שימוש בחפצים או באגרופים.⁹

נתונים אלה נאספו בקרב כלל התלמידים מכל שלבי החינוך: יסודי (ה'ו'), חט"ב (ז'ט') וחט"ע (י"א). תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם לאורך זמן בין השנים תשס"ח-תשע"ז, ולאחר מכן מוצגים נתוני תשע"ז של המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבת גיל, בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

מדד מסכם: מעורבות באירועי אלימות* (קורבנות)
אלימות
א. "בחודש האחרון מישהו מהתלמידים דחף אותי"
ב. "בחודש האחרון קיבלתי מכה או בעיטה או אגרוף מאחד התלמידים שרצה לפגוע בי"
אלימות חמורה
ג. "בחודש האחרון אחד התלמידים השתמש במקל, באבן, בכיסא או בחפץ אחר כדי לפגוע בי"
ד. "בחודש האחרון מישהו מהתלמידים נתן לי מכות חזקות"
ה. "בחודש האחרון אחד התלמידים איים שיפגע בי בבית הספר או אחרי הלימודים"
ו. "בחודש האחרון מישהו מהתלמידים סחט ממני באיומים כסף, אוכל או דברי ערך"
אלימות עקיפה
ז. "בחודש האחרון אחד התלמידים ניסה לשכנע תלמידים אחרים לא לדבר איתי או לא להיות חברים שלי"
ח. "בחודש האחרון אחד התלמידים הפיץ עליי שמועות לא נכונות כדי לפגוע בי (למשל באינטרנט או ברכילות מאחורי הגב)"
ט. "בחודש האחרון הטילו עלי 'חרם': קבוצת תלמידים לא רצתה לדבר או לשחק איתי"

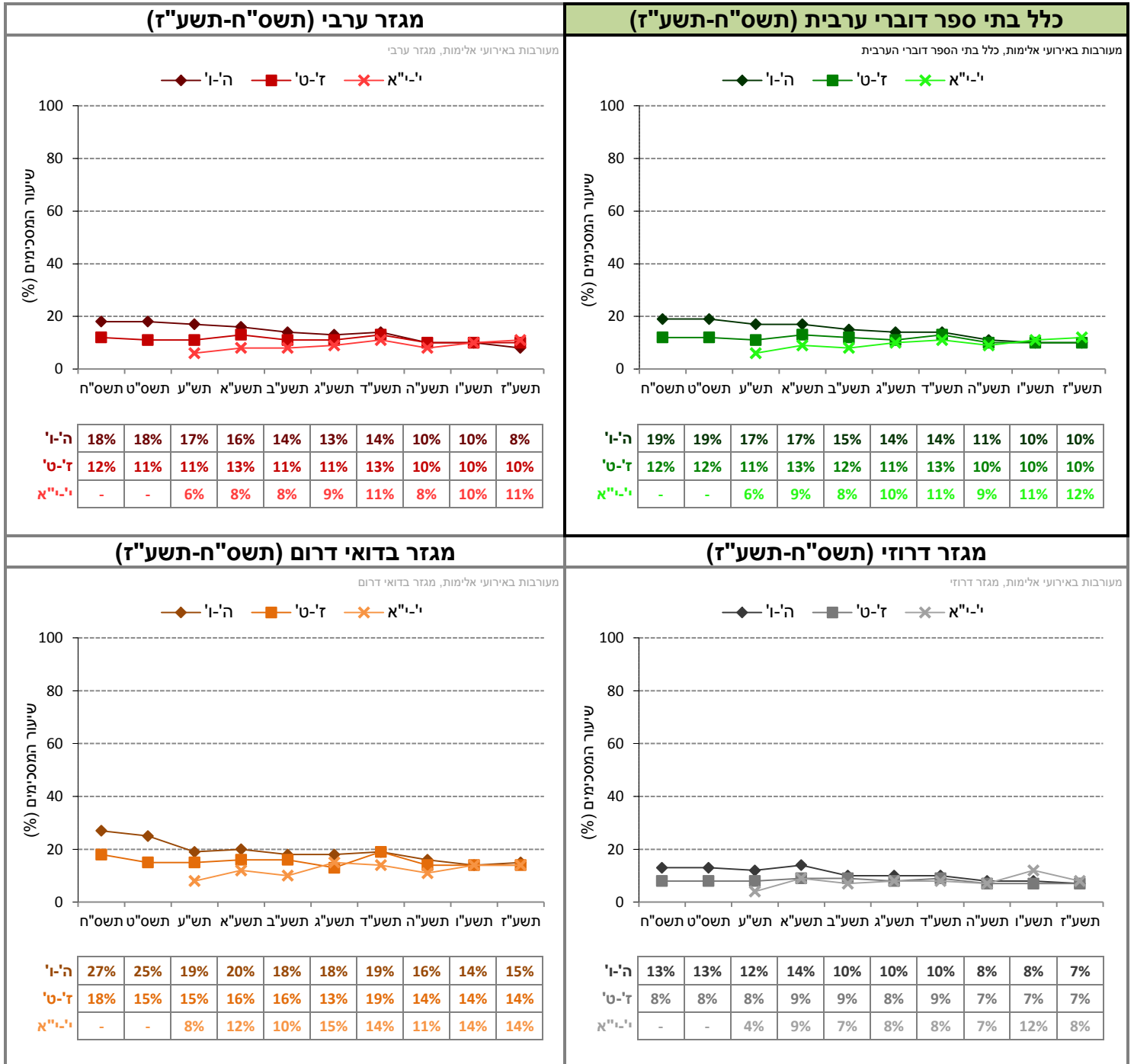
* בהיגדים אלו התבקשו התלמידים לדווח באיזו שכיחות התרחשו, בחודש שקדם למילוי השאלון, גילויי אלימות שונים המתוארים בהיגדים. בנוגע לכל היגד התבקשו התלמידים לבחור מתוך שלוש אפשרויות תשובה: (1) אף פעם, (2) פעם או פעמיים, (3) שלוש פעמים או יותר. לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שצינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (פעם-פעמיים או שלוש פעמים) כמדווחים על האירוע. המדד המסכם "מעורבות באירועי אלימות" הוא הממוצע של שיעורי המדווחים על ההיגדים השונים בנושא, והוא נע בין 0 ל-100.

⁹ בנושא זה הסתייענו בליווי מקצועי של פרופ' רמי בנבנישתי ובשימוש בכלי המחקר שלו ושל ד"ר מונא חורי-כסאברי ופרופ' רון אסטור. לפירוט נוסף על נושא זה ראו בנבנישתי, ר', חורי-כסאברי, מ'. ואסטור, ר' (2005). אלימות במערכת החינוך - דוח מחקר. בית הספר לעבודה סוציאלית ולרווחה חברתית, האוניברסיטה העברית בירושלים.

השוואה לאורך שנים של המדד המסכם (תשס"ח-תשע"ז)

בתרשים 13 מוצגים נתוני המדד המסכם "מעורבות באירועי אלימות" בקרב התלמידים בשנים תשס"ח-תשע"ז (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 13: דיווחי התלמידים על מעורבות באירועי אלימות: נתוני המדד המסכם בשנים תשס"ח-תשע"ז*

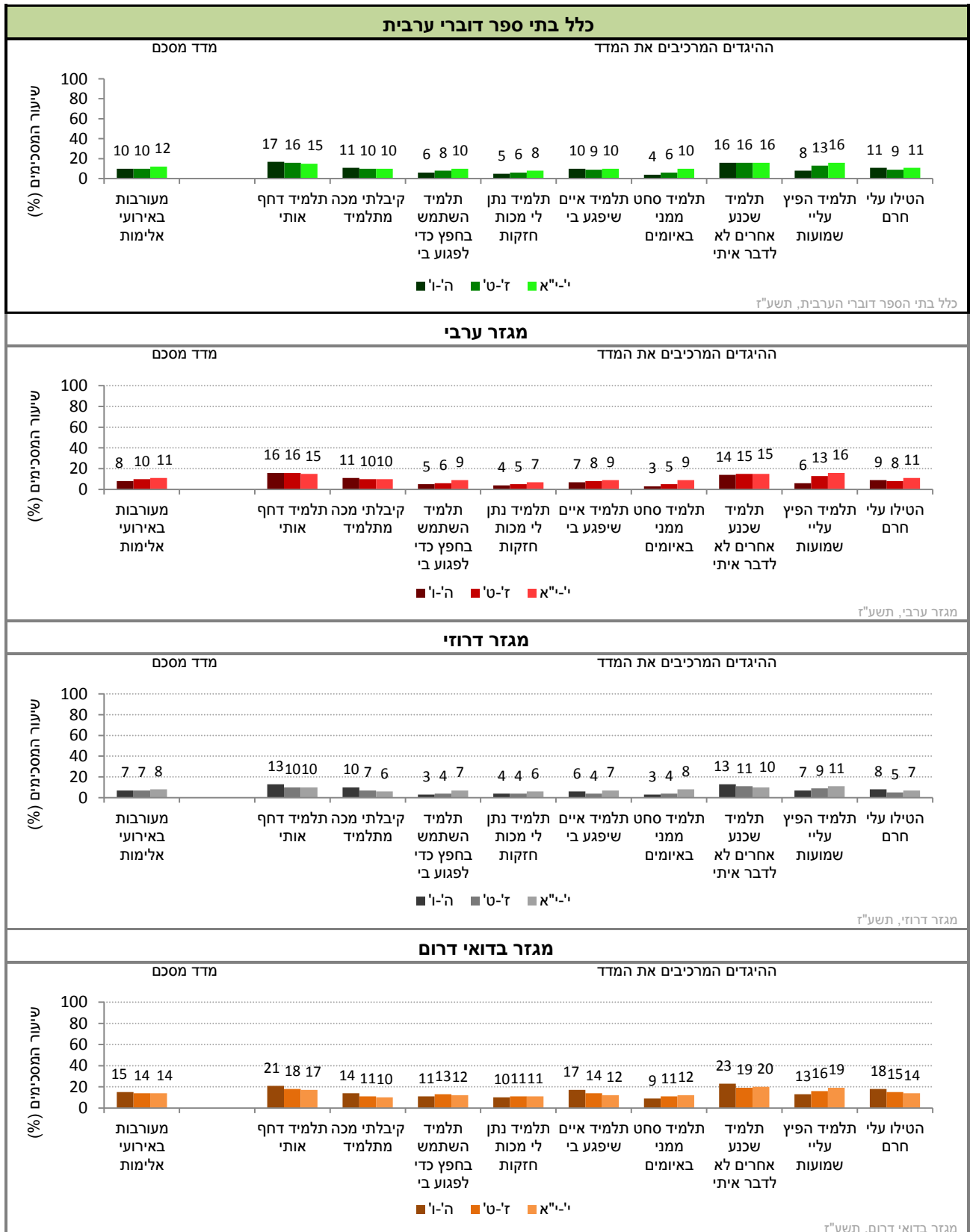

* במדד זה ערכים נמוכים מצביעים על רמות נמוכות יותר של אלימות ושל תופעות שליליות אחרות.

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ז)

בתרשים 14 מוצגים נתוני המדד המסכם "מעורבות באירועי אלימות" וההיגדים המרכיבים אותו בשנה"ל תשע"ז, לפי שכבות גיל בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 14: דיווחי התלמידים על מעורבות באירועי אלימות: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר ושכבות גיל (תשע"ז)

4.3 אלימות מילולית – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

עד כה הוצגו נתונים העוסקים בהיעדר תחושת מוגנות של תלמידים ובחשיפתם של תלמידים לגילויי אלימות בבית הספר. תלמידים הנחשפים לאירועי אלימות נחשפים פעמים רבות גם לאלימות מילולית. יתירה מזאת, אלימות מילולית היא תופעה שכיחה במציאות הבית-ספרית היום-יומית, גם מחוץ לכיתה, ויש לה השפעה רבה על חיי התלמידים. בפרק זה מוצגים נתונים המבקשים לבחון באיזו מידה התלמידים חווים פגיעה מילולית על ידי תלמידים אחרים.

נתוני ההיגדים נאספו בקרב תלמידים מכל שלבי החינוך: יסודי (ה'ו'), חט"ב (ז'ט') וחט"ע (י"א). בנושא זה לא חושב מדד מסכם והנתונים של כל אחד מן ההיגדים מוצגים בנפרד. תחילה מוצגים נתוני ההיגדים לאורך זמן בין השנים תשס"ט-תשע"ז לאחר מכן מוצגים נתוני תשע"ז של ההיגדים לפי שכבות גיל בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום.

להלן פירוט ההיגדים כפי שהם מוצגים בשאלון:

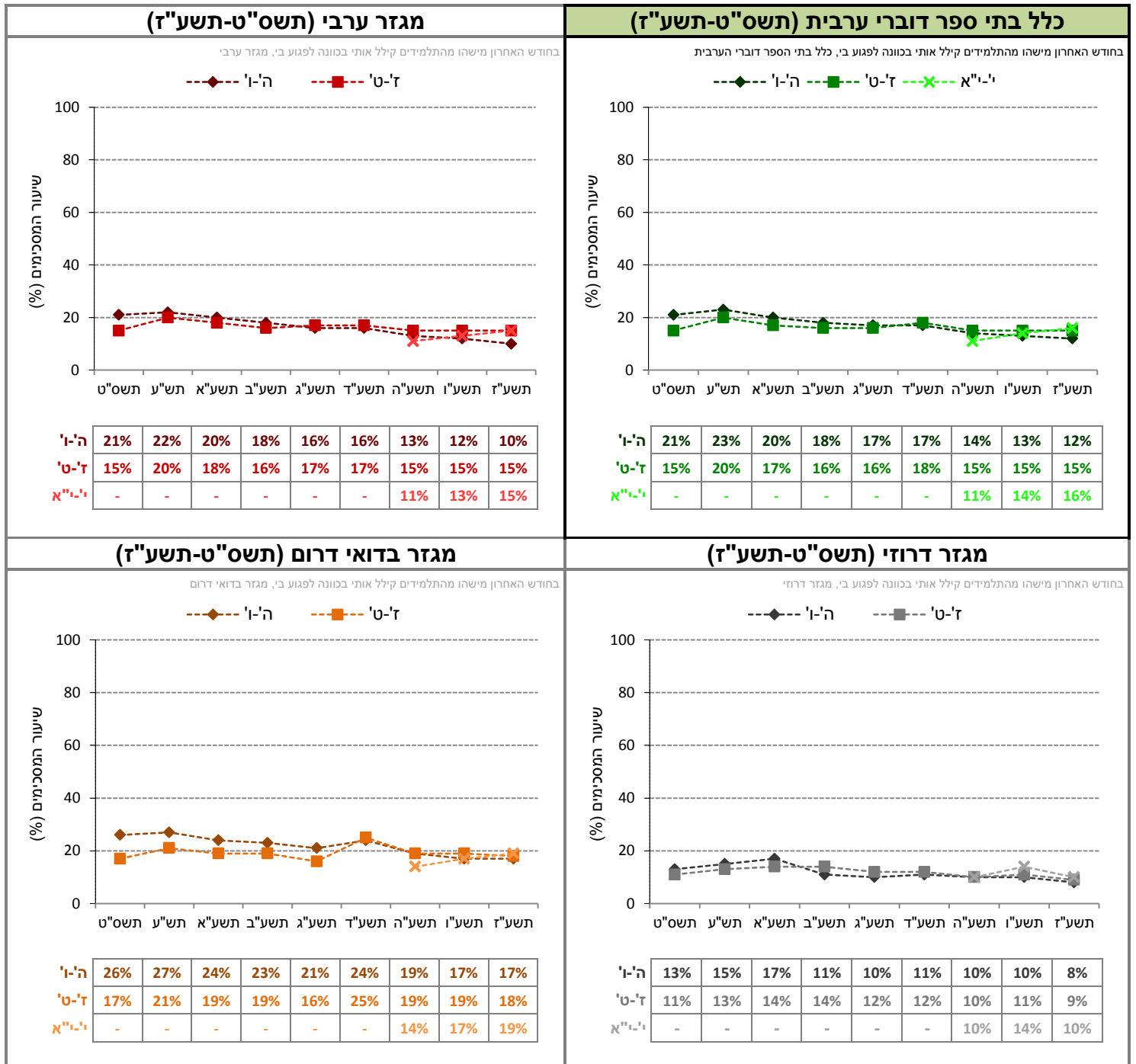
ללא מדד מסכם: היגדים בנושא אלימות מילולית*
א. "בחודש האחרון מישהו מהתלמידים קילל אותי בכוונה לפגוע בי"
ב. "בחודש האחרון מישהו מהתלמידים לעג לי בגלל צבע העור, המוצא או הדת שלי"

* בהיגדים אלו התבקשו התלמידים לדווח באיזו שכיחות התרחשו, בחודש שקדם למילוי השאלון, גילויי אלימות שונים המתוארים בהיגדים. בנוגע לכל היגד התבקשו התלמידים לבחור מתוך שלוש אפשרויות תשובה: (1) אף פעם, (2) פעם או פעמיים, (3) שלוש פעמים או יותר. לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (פעם/פעמיים או שלוש פעמים) כמדווחים על האירוע.

השוואה לאורך שנים של ההיגדים (תשס"ט-תשע"ז)

בתרשים 15 מוצגים נתוני ההיגד "בחודש האחרון מישהו מהתלמידים קילל אותי בכוונה לפגוע בי" בשנים תשס"ט-תשע"ז (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 15: דיווחי התלמידים על ההיגד: "בחודש האחרון מישהו מהתלמידים קילל אותי בכוונה לפגוע בי" בשנים תשס"ט-תשע"ז*

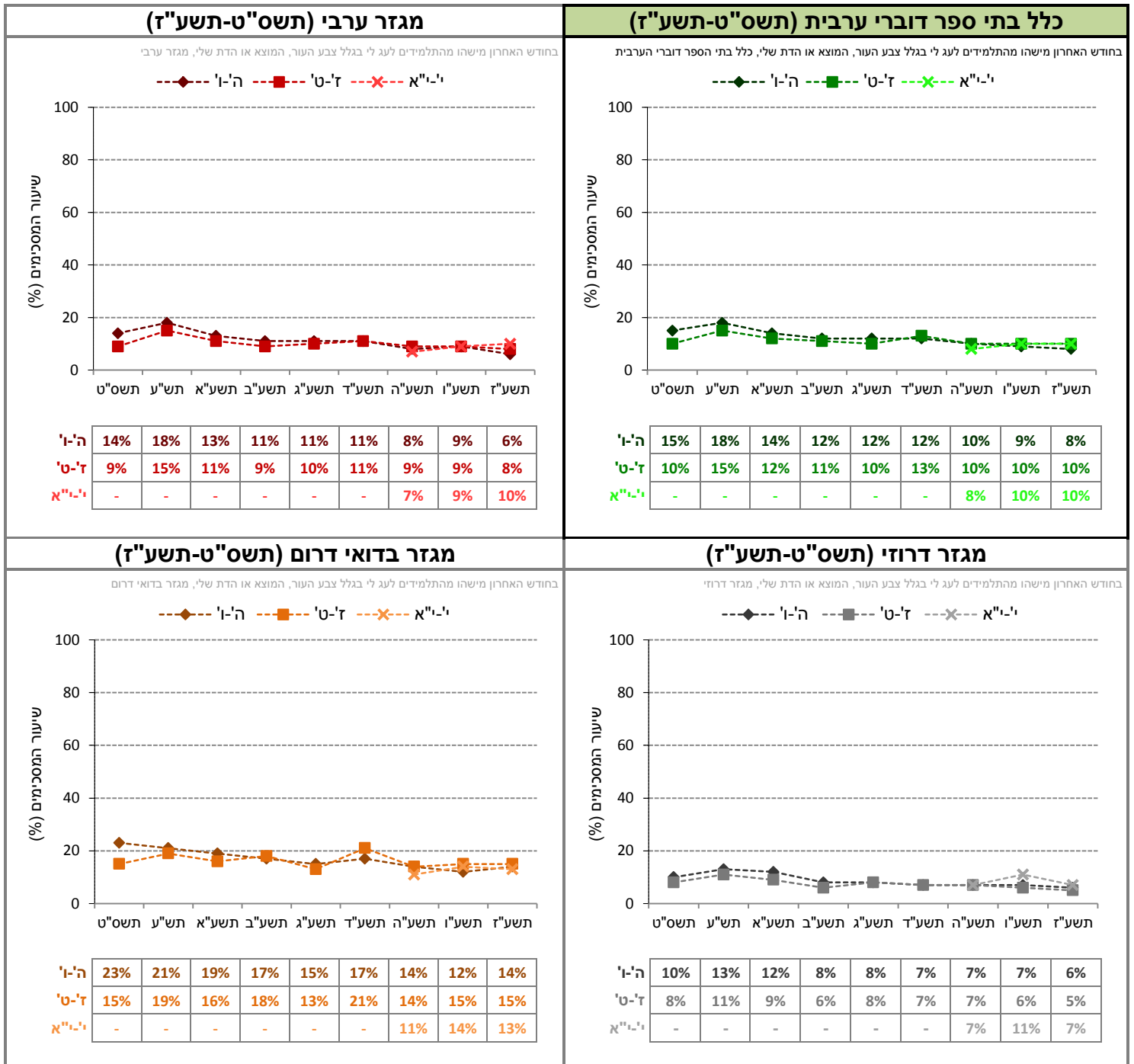
* בהיגד זה ערכים נמוכים מצביעים על רמות נמוכות יותר של אלימות ושל תופעות שליליות אחרות.

השוואה לאורך שנים של ההיגדים (תשס"ט-תשע"ז)

בתרשים 16 מוצגים נתוני ההיגד "בחודש האחרון מישהו מהתלמידים לעג לי בגלל צבע העור, המוצא או הדת שלי" בשנים תשס"ט-תשע"ז (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

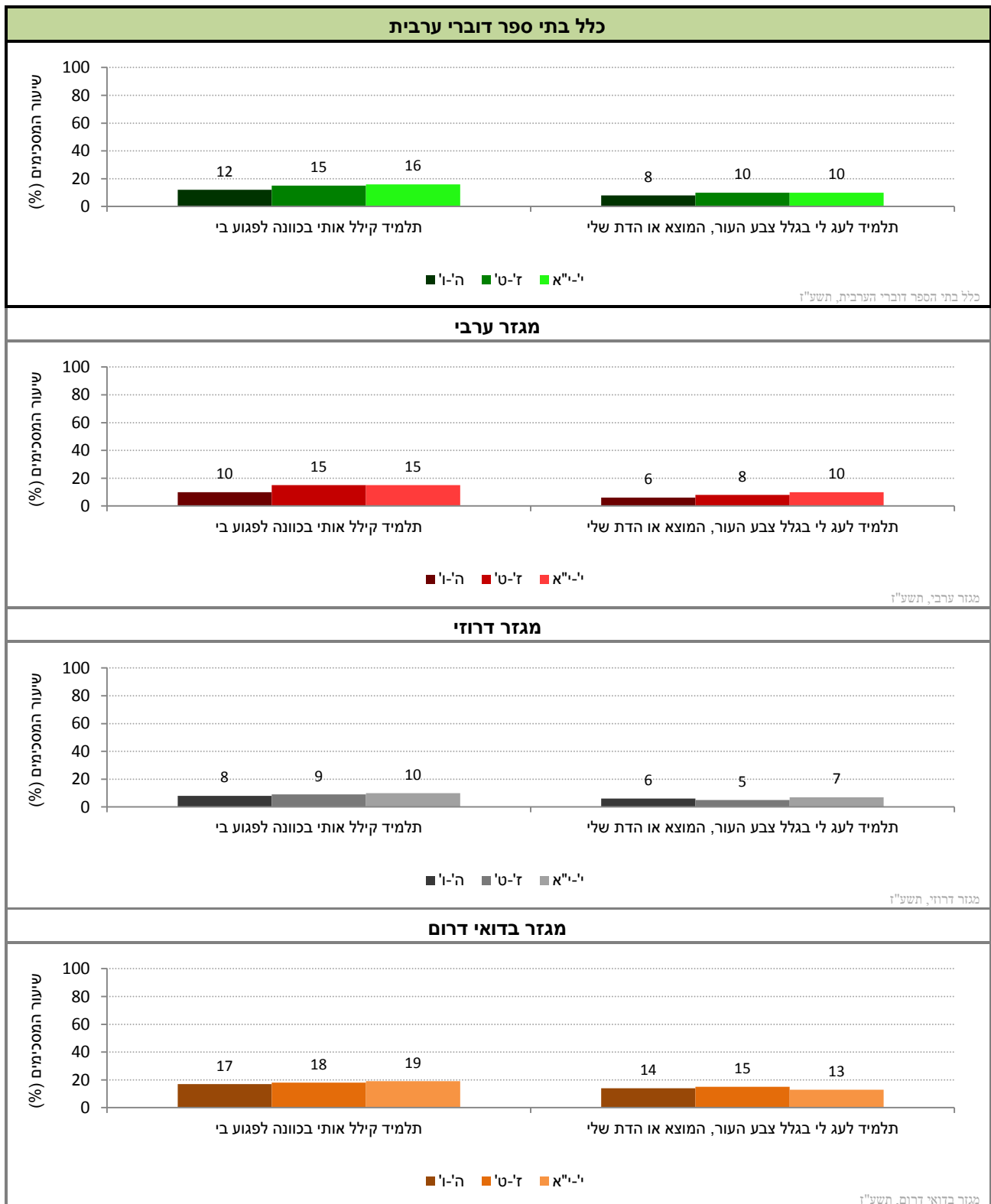
תרשים 16: דיווחי התלמידים על ההיגד: "בחודש האחרון מישהו מהתלמידים לעג לי בגלל צבע העור, המוצא או הדת שלי" בשנים תשס"ט-תשע"ז*

* בהיגד זה ערכים נמוכים מצביעים על רמות נמוכות יותר של אלימות ושל תופעות שליליות אחרות.

כדי לראות את התמונה כולה, כפי שעולה מן ההיגדים שהוצגו לעיל בנפרד, נציג להלן את נתוני ההיגדים זה לצד זה. בתרשים 17 מוצגים נתוני ההיגדים העוסקים ב"אלימות מילולית" בשנה"ל תשע"ז, לפי שכבות גיל בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 17: דיווחי התלמידים על אלימות מילולית: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר ושכבות גיל (תשע"ז)

4.4 אלימות דיגיטלית ברשתות החברתיות ובאינטרנט – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

בעשור האחרון חל שינוי נכבד בדפוס ובהיקף השימוש ברשת האינטרנט בכלל וברשתות החברתיות בפרט בקרב ילדים ובני נוער. ילדים ובני נוער מוצאים באינטרנט וברשתות החברתיות מענה חברתי, לימודי, ומרחב לפעילויות פנאי. שינויים אלה, מחייבים לתת את הדעת גם על הסכנות הכרוכות בשימוש באינטרנט, כגון חשיפה לתכנים בלתי הולמים, וכן פגיעה חברתית כמו אלימות מילולית, הפצת שמועות, קריאות לחרם, ופגיעה בפרטיות. חשיפת היקף התופעה עשויה לסייע בהגברת מודעות של הורים, מורים ותלמידים לשימוש נכון באינטרנט ובהטמעת החשיבות של גלישה בטוחה.

המדד המסכם "אלימות דיגיטלית ברשתות החברתיות ובאינטרנט" מבקש לבחון באיזו מידה תלמידים נפגעו בשל הפצת תמונות, פרסום קללות, עלבונות, שמועות או קריאות לחרם ברשתות החברתיות ובאינטרנט. נתונים על אודות מדד זה נאספו לראשונה בשנה"ל תשע"ה.

נתונים אלה נאספו בקרב כלל התלמידים מכל שלבי החינוך: יסודי (ה'ו'), חט"ב (ז'ט') וחט"ע (י'יא). תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם לאורך זמן בין השנים תשע"ה-תשע"ז, ולאחר מכן מוצגים נתוני תשע"ז של המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבות גיל בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום. להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

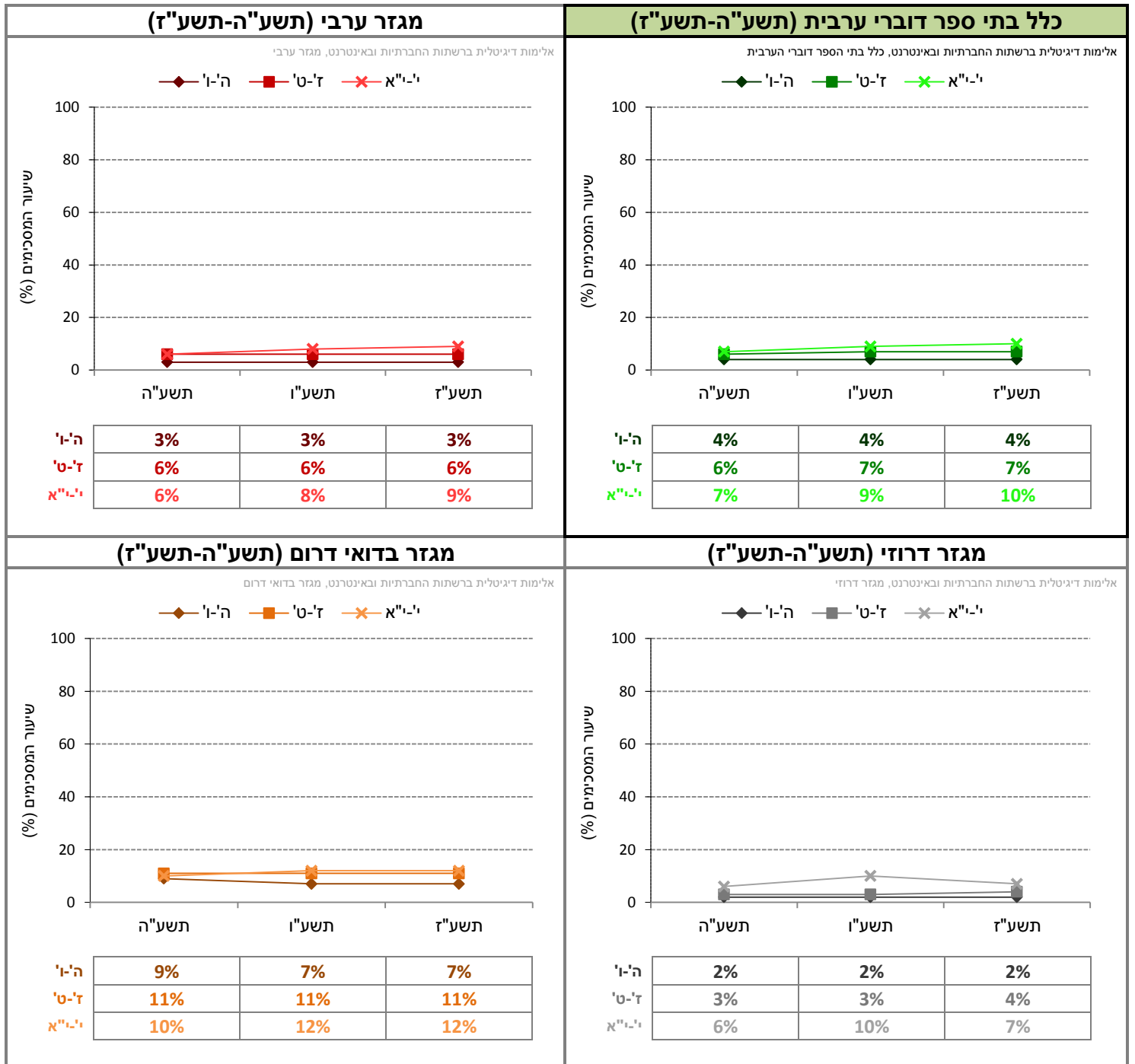
מדד מסכם: אלימות דיגיטלית ברשתות החברתיות ובאינטרנט*
א. "בחודש האחרון מישהו מהתלמידים הפיץ תמונה שלי ברשתות החברתיות באינטרנט או בסלולר/ סמארטפון (כגון: ווטסאפ או פייסבוק וכו') במטרה לפגוע בי"
ב. "בחודש האחרון ספגתי קללות או עלבונות ברשתות החברתיות באינטרנט או בסלולר/ סמארטפון (כגון ווטסאפ, פייסבוק וכו')"
ג. "בחודש האחרון מישהו הפיץ עלי שמועות ברשתות החברתיות באינטרנט או בסלולר/ סמארטפון (כגון ווטסאפ, פייסבוק וכו') במטרה לפגוע בי"
ד. "בחודש האחרון מישהו הפיץ ברשתות החברתיות באינטרנט או בסלולר/ סמארטפון (כגון ווטסאפ, פייסבוק וכו') קריאה להחרים אותי או לא להיות חבר שלי"

* בהיגדים אלו התבקשו התלמידים לדווח באיזו שכיחות התרחשו בחודש שקדם למילוי השאלון. גילויים שונים של אלימות דיגיטלית, כפי שהם מתוארים בהיגדים. בנוגע לכל היגד התבקשו התלמידים לבחור מתוך שלוש אפשרויות תשובה: (1) אף פעם, (2) פעם או פעמיים, (3) שלוש פעמים או יותר. לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (פעם-פעמיים או שלוש פעמים) כמדווחים על האירוע. המדד המסכם הוא הממוצע של שיעורי המדווחים על ההיגדים השונים בנושא, והוא נע בין 0 ל-100.

השוואה לאורך שנים של המדד המסכם (תשע"ה-תשע"ז)

בתרשים 18 מוצגים נתונים על המדד המסכם "אלימות דיגיטלית ברשתות החברתיות ובאינטרנט" בשנים תשע"ה-תשע"ז (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

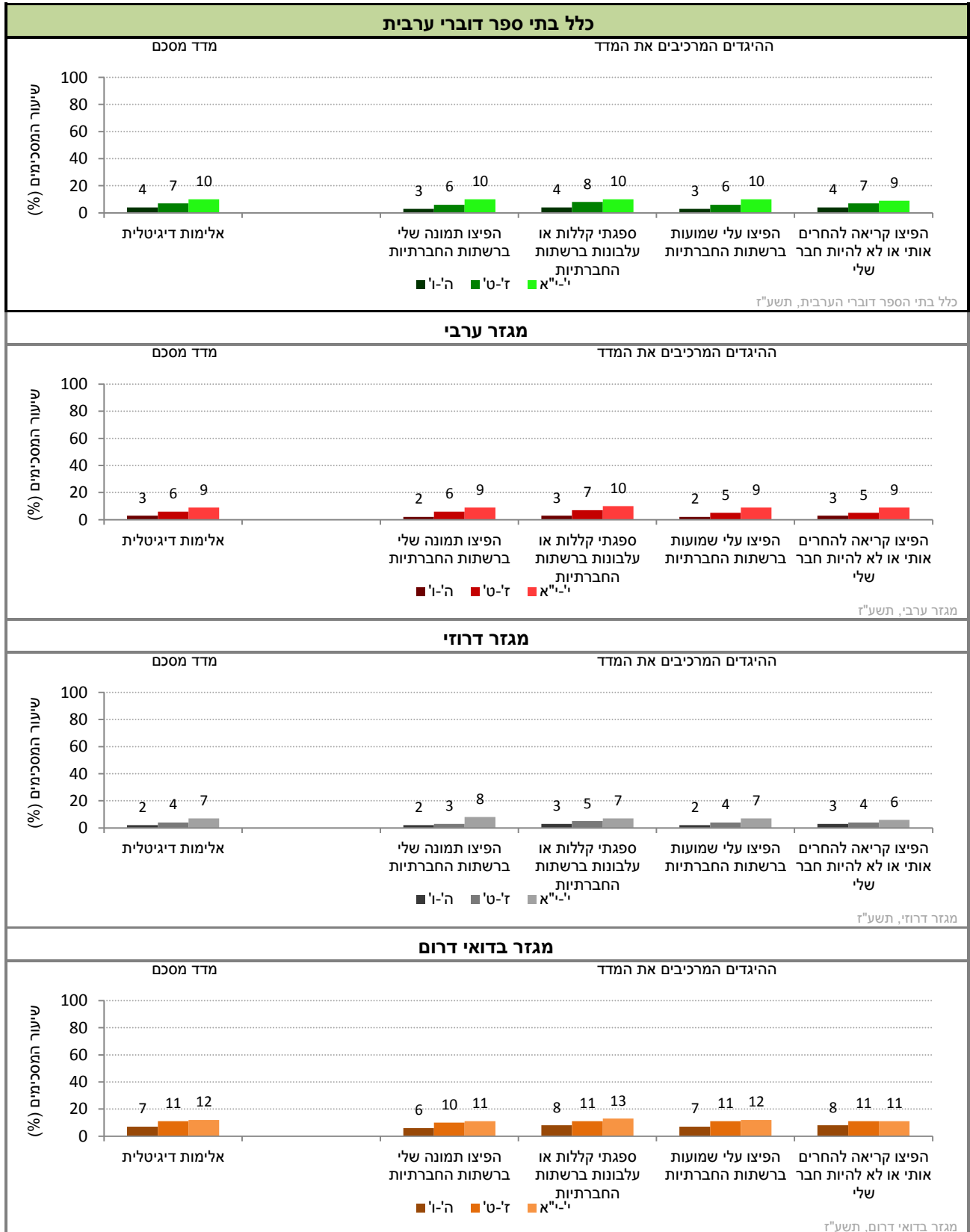
תרשים 18: דיווחי התלמידים על אלימות דיגיטלית ברשתות החברתיות ובאינטרנט: נתוני המדד המסכם בשנים תשע"ה-תשע"ז

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ז)

בתרשים 19 מוצגים נתוני המדד המסכם "אלימות דיגיטלית ברשתות החברתיות ובאינטרנט" וההיגדים המרכיבים אותו בשנה"ל תשע"ז לפי שכבות גיל בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 19: דיווחי התלמידים על אלימות דיגיטלית ברשתות החברתיות ובאינטרנט: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר ושכבות גיל (תשע"ז)

4.5 היבטים נוספים של אלימות – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

בתי ספר אמורים להיות מקומות בטוחים ומוגנים עבור התלמידים ולאפשר למידה בתנאים מיטביים. היבטים של אלימות, כפי שהוצגו בתת הפרקים הקודמים אינם מתבטאים רק באופנים פיזיים או מילוליים אלא יכולים לבוא לידי ביטוי במגוון רחב יותר של מצבים או פעולות הגורמים לתחושת פחד וחרדה, כגון, גניבה או ונדליזם. יתירה מזאת, גם תלמידים אשר אינם מעורבים כלל במעשי אלימות (הצופים מן הצד) עלולים לסבול מחוסר ביטחון בשל חשיפה לגילויי אלימות בבית הספר.

בתת הפרק הנוכחי נבדקו לפיכך עמדות תלמידים כלפי היבטים נוספים של אלימות בבית הספר הכוללים אירועים של ונדליזם, גניבות ו"חבורות" של תלמידים המתנהגים באופן אלים ופוגעני.

נתוני ההיגדים נאספו בקרב תלמידים מכל שלבי החינוך: יסודי (ה'ו'), חט"ב (ז'ט') וחט"ע (י'י"א). בנושא זה לא חושב מדד מסכם והנתונים של כל אחד מן ההיגדים מוצגים בנפרד. להלן מוצגים נתוני תשע"ז של ההיגדים בחלוקה לפי שכבות גיל, בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום.

להלן פירוט ההיגדים כפי שהם מוצגים בשאלון:

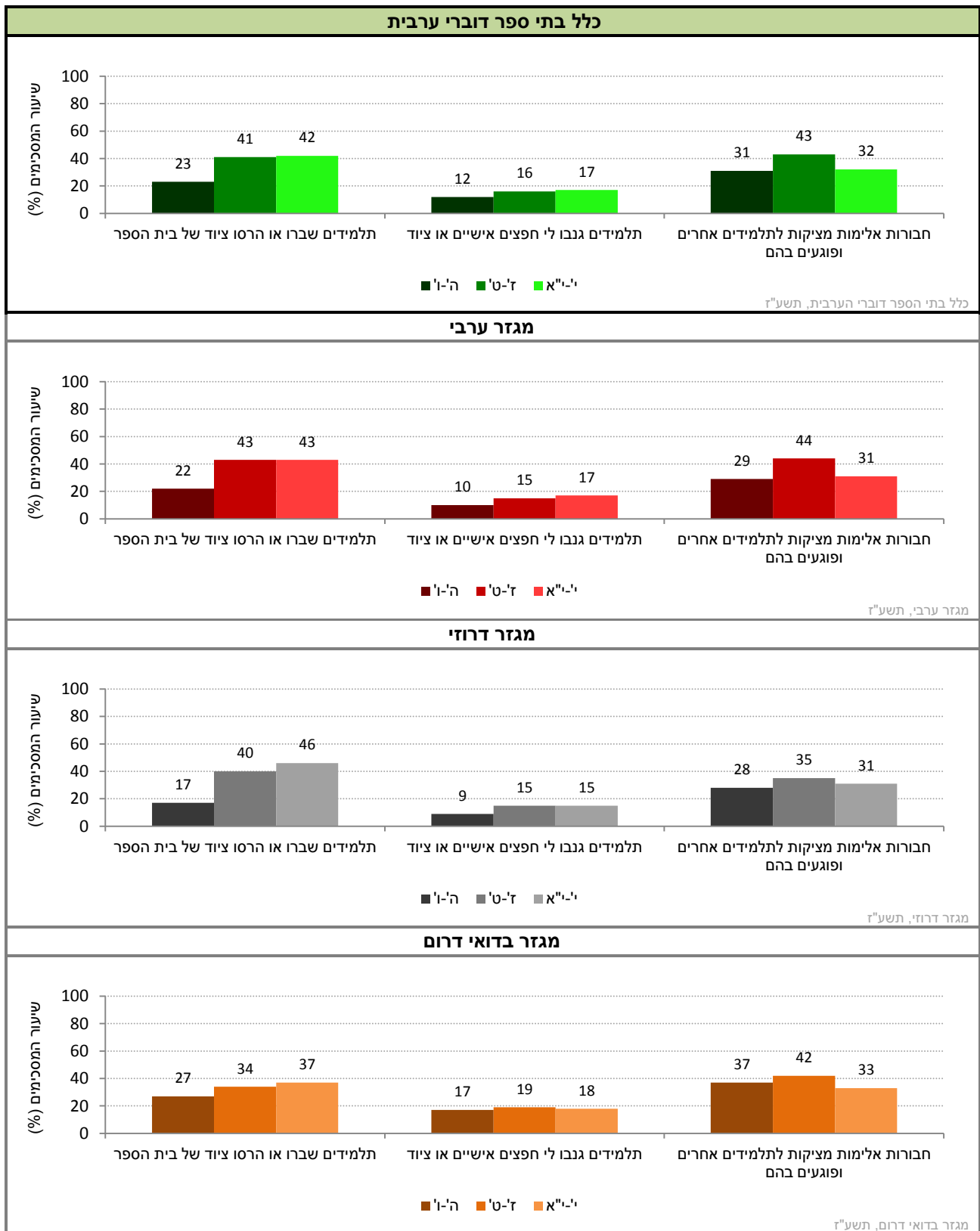
ללא מדד מסכם: היבטים נוספים של אלימות
א. "בחודש האחרון תלמידים מבית הספר שברו או הרסו ציוד של בית הספר"
ב. "בחודש האחרון תלמידים מבית הספר גנבו לי חפצים אישיים או ציוד"
ג. "בבית הספר יש חבורות של תלמידים אלימים המציקים לתלמידים אחרים ופוגעים בהם"

* בהיגדים אלו התבקשו התלמידים לדווח באיזו שכיחות התרחשו, בחודש שקדם למילוי השאלון, גילויי אלימות שונים המתוארים בהיגדים. בנוגע לכל היגד התבקשו התלמידים לבחור מתוך שלוש אפשרויות תשובה: (1) אף פעם, (2) פעם או פעמיים, (3) שלוש פעמים או יותר. לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (פעם-פעמיים או שלוש פעמים) כמדווחים על האירוע.

** סולם התשובות להיגד היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים).

בתרשים 20 מוצגים נתוני ההיגדים העוסקים ב"היבטים נוספים של אלימות" בשנה"ל תשע"ז, לפי שכבות גיל בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום.

תרשים 20: דיווחי התלמידים על היבטים נוספים של אלימות: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר ושכבות גיל (תשע"ז) **

* יש לשים לב כי ההיגדים העוסקים בשבירת ציוד של בית הספר ובגניבת חפצים אישיים נשאלו על סולם של תדירות האירועים (בחודש האחרון): (1) אף פעם, (2) פעם או פעמיים, (3) שלוש פעמים או יותר. לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (פעם/פעמיים או שלוש פעמים) כמדווחים על האירוע. ואילו ההיגד העוסק בקיום של חברות תלמידים אלימים בבית הספר נשאל על סולם בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים).
 ** בהיגדים אלו ערכים נמוכים מצביעים על רמות נמוכות יותר של אלימות ושל תופעות שליליות אחרות.
 ממצאי סקרי האקלים והסביבה הפדגוגית, תשע"ז

4.6 פגיעה של מורים בתלמידים – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

בעוד שבתתי-הפרקים הקודמים הוצגו תפיסות של תלמידים בדבר המידה בה תלמידים פוגעים בתלמידים אחרים, הרי שבתת פרק זה יוצגו מקרים בהם המורים הם אלו שפוגעים בתלמידים (עפ"י דיווחי התלמידים). במסגרת זו נבדק האם, ואם כן באיזו תדירות, התלמידים חווים פגיעה מילולית ו/או פיזית מצד מוריהם.

נתונים אלה נאספו בקרב כלל התלמידים מכל שלבי החינוך: יסודי (ה'ו'), חט"ב (ז'ט') וחט"ע (י'-יא). בנושא זה לא חושב מדד מסכם והנתונים של כל אחד מן ההיגדים מוצגים בנפרד. תחילה מוצגים נתוני ההיגדים לאורך זמן בין השנים תשס"ח-תשע"ז לאחר מכן מוצגים נתוני תשע"ז של ההיגדים בחלוקה לפי שכבות גיל בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום.

להלן פירוט ההיגדים כפי שהם מוצגים בשאלון:

ללא מדד מסכם: פגיעה של מורים בתלמידים*
א. "בחודש האחרון מישהו מהמורים לעג לי או העליב אותי או השפיל אותי במילים"
ב. "בחודש האחרון מישהו מהמורים תפס אותי ודחף אותי או הכה אותי בכוונה"

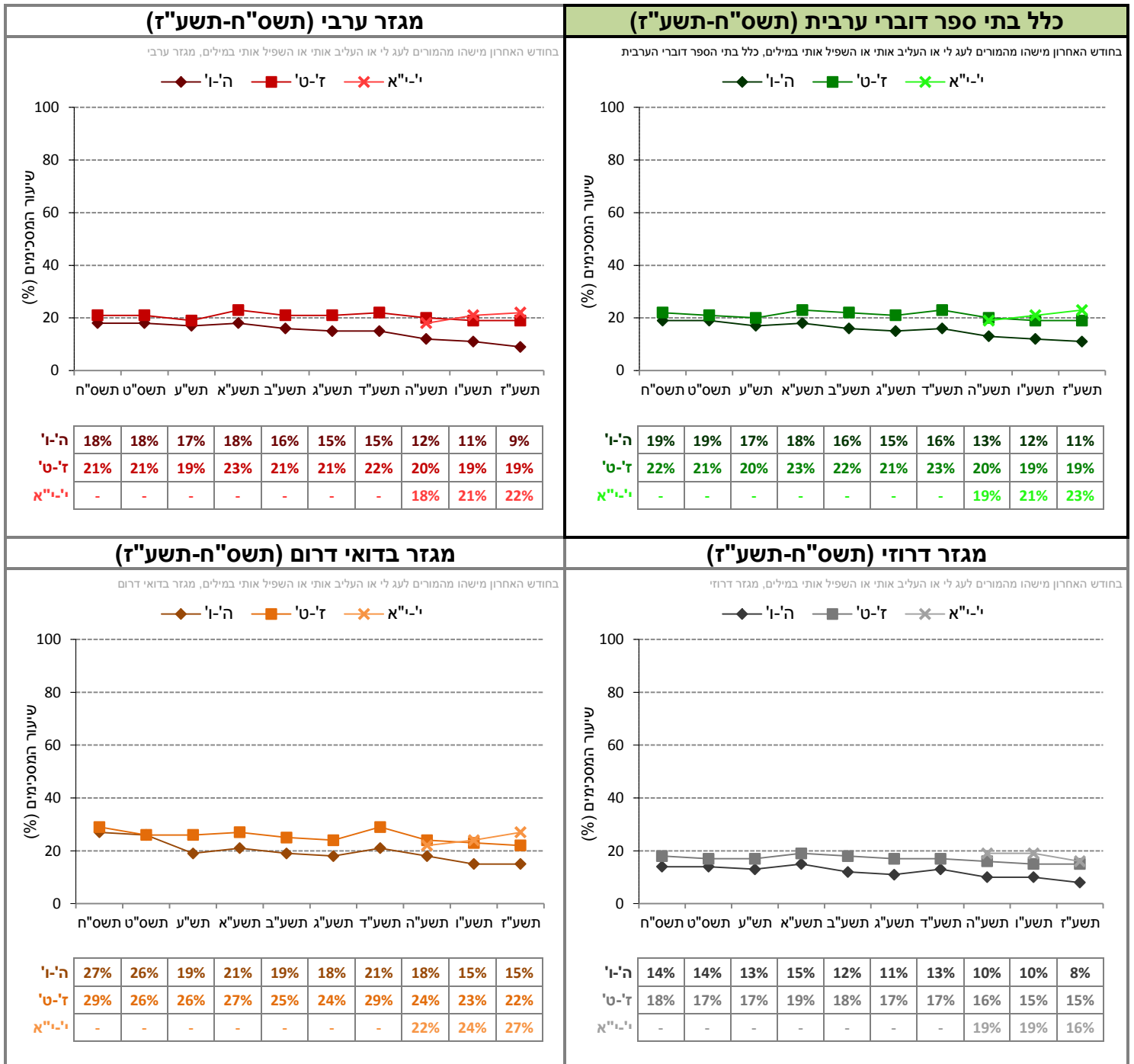
* בהיגדים אלו התבקשו התלמידים לדווח באיזו שכיחות התרחשו, בחודש שקדם למילוי השאלון, גילויי אלימות שונים המתוארים בהיגדים. בנוגע לכל היגד התבקשו התלמידים לבחור מתוך שלוש אפשרויות תשובה: (1) אף פעם, (2) פעם או פעמיים, (3) שלוש פעמים או יותר. לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (פעם-פעמיים או שלוש פעמים) כמדווחים על האירוע.

השוואה לאורך שנים של ההיגדים (תשס"ח-תשע"ז)

בתרשים 21 מוצגים נתוני ההיגד "בחודש האחרון מישהו מהמורים לעג לי או העליב אותי או השפיל אותי במילים" בשנים תשס"ח-תשע"ז (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 21: דיווחי התלמידים על ההיגד: "בחודש האחרון מישהו מהמורים לעג לי או העליב אותי או השפיל אותי במילים" בשנים תשס"ח-תשע"ז*

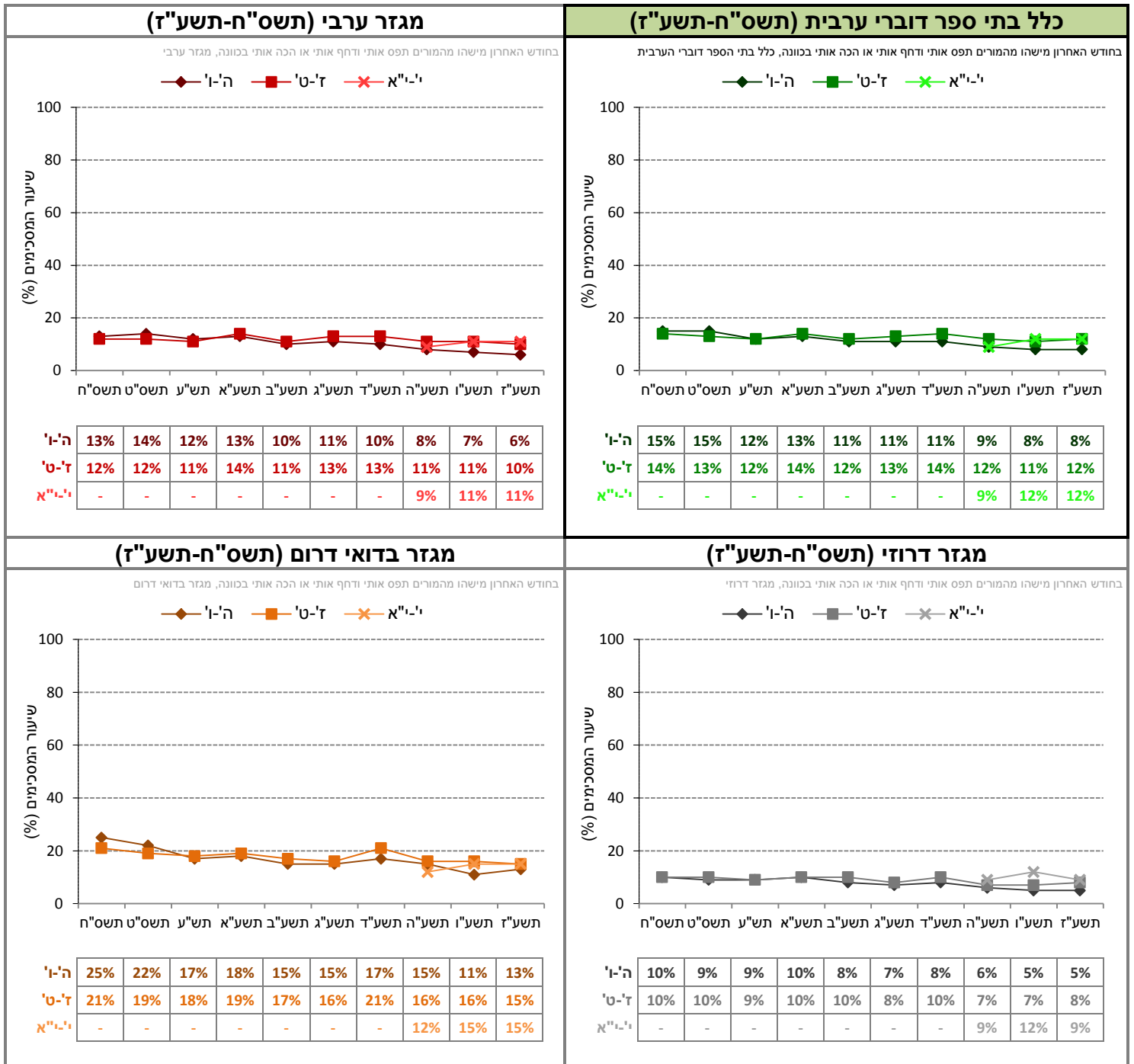

* בהיגד זה ערכים נמוכים מצביעים על רמות נמוכות יותר של אלימות ושל תופעות שליליות אחרות.

השוואה לאורך שנים של ההיגדים (תשס"ח-תשע"ז)

בתרשים 22 מוצגים נתוני ההיגד "בחודש האחרון מישהו מהמורים תפס אותי ודחף אותי או הכה אותי בכוונה" בשנים תשס"ח-תשע"ז (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

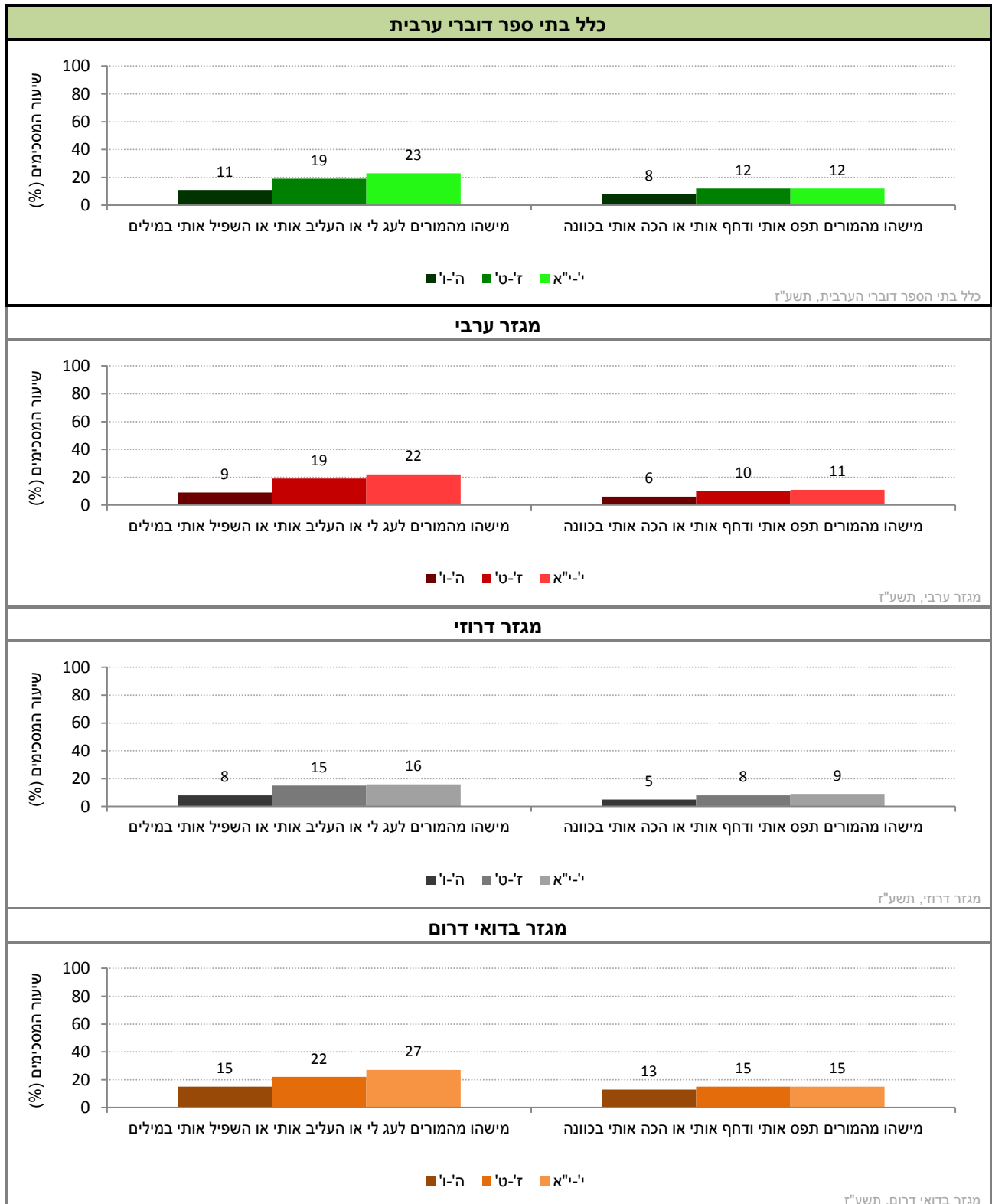
תרשים 22: דיווחי התלמידים על ההיגד "בחודש האחרון מישהו מהמורים תפס אותי ודחף אותי או הכה אותי בכוונה" בשנים תשס"ח-תשע"ז*

* בהיגד זה ערכים נמוכים מצביעים על רמות נמוכות יותר של אלימות ושל תופעות שליליות אחרות.

כדי לראות את התמונה כולה, כפי שעולה מן ההיגדים שהוצגו לעיל בנפרד, נציג להלן את נתוני ההיגדים זה לצד זה. בתרשים 23 מוצגים נתוני ההיגדים העוסקים ב"פגיעה של מורים בתלמידים" בשנה"ל תשע"ז, לפי שכבות גיל בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 23: דיווחי התלמידים על פגיעה של מורים בתלמידים: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר ושכבות גיל (תשע"ז)

4.7 מאמצי בית הספר לעידוד תחושת המוגנות – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

לאחר שהוצגו דיווחי התלמידים על אודות היעדר תחושת מוגנות, ועל אודות היבטים שונים של אלימות והתנהגויות סיכון בבית הספר, יוצגו להלן המאמצים שעושה בית הספר כדי לעודד את תחושת המוגנות והביטחון של התלמידים. המדד המסכם "מאמצי בית הספר לעידוד תחושת המוגנות" מבטא את תפיסות התלמידים בנוגע למאמצי בית הספר ליצור אווירה של מוגנות בקרב התלמידים.

נתונים אלה נאספו בקרב כלל התלמידים מכל שלבי החינוך: יסודי (ה'ו'), חט"ב (ז'ט') וחט"ע (י'י"א). תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם לאורך זמן בין השנים תשס"ח-תשע"ז, ולאחר מכן מוצגים נתוני תשע"ז של המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבות גיל בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

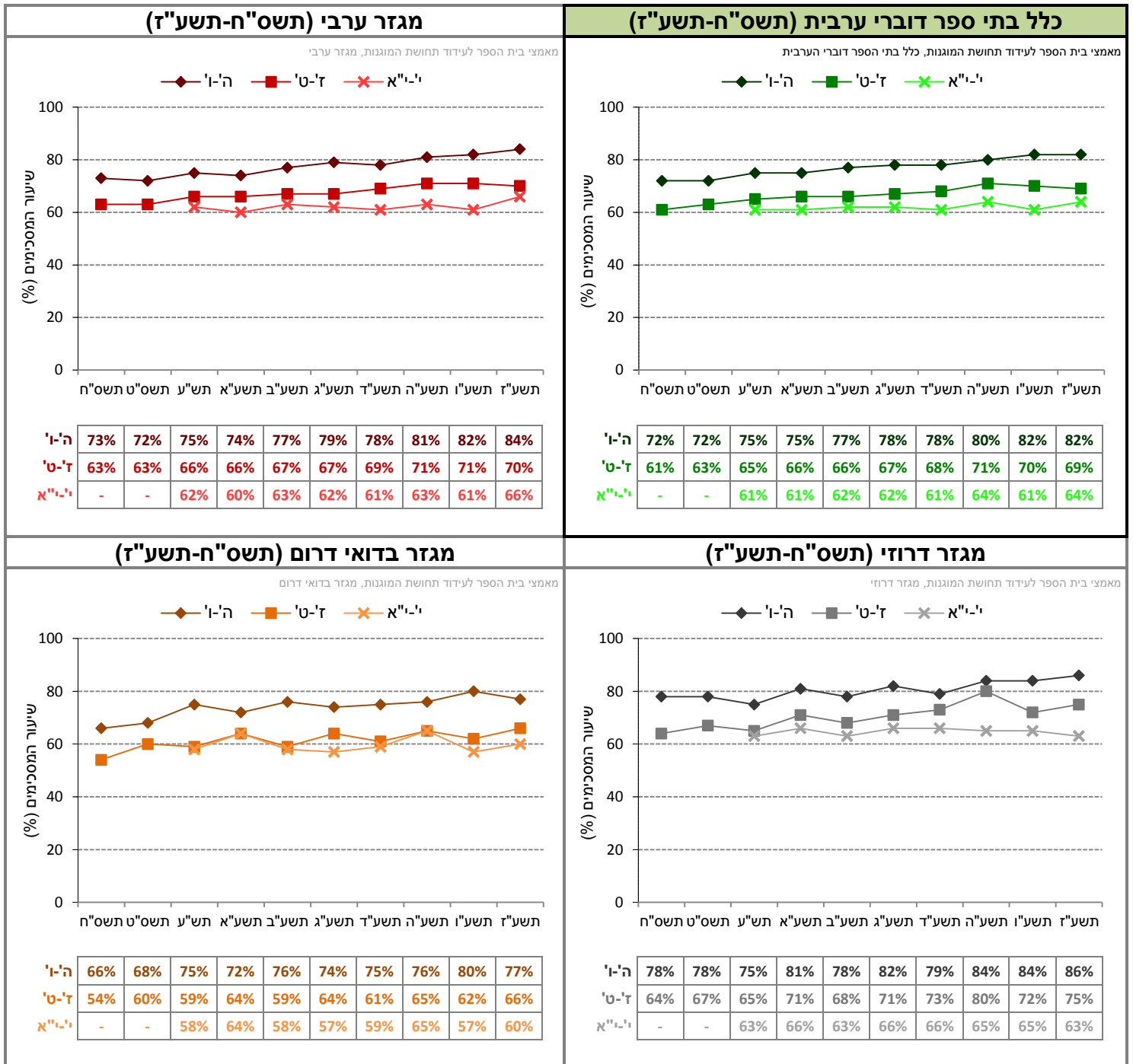
מדד מסכם: מאמצי בית הספר לעידוד תחושת המוגנות*
א. "כשיש מקרי אלימות בבית הספר המורים יודעים על כך"
ב. "בבית הספר עושים פעולות רבות כדי למנוע אלימות וכדי לטפל בה"
ג. "בהפסקות יש תמיד מורה או כמה מורים בחצר שתפקידם להשגיח שלא תהיה אלימות"

* סולם התשובות להיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד. בהתאמה, ערכי המדד נעים בין 0 ל-100.

השוואה לאורך שנים של המדד המסכם (תשס"ח-תשע"ז)

בתרשים 24 מוצגים נתונים על המדד המסכם "מאמצי בית הספר לעידוד תחושת המוגנות" בשנים תשס"ח-תשע"ז (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 24: דיווחי התלמידים על מאמצי בית הספר לעידוד תחושת המוגנות: נתוני המדד המסכם בשנים תשס"ח-תשע"ז¹⁰

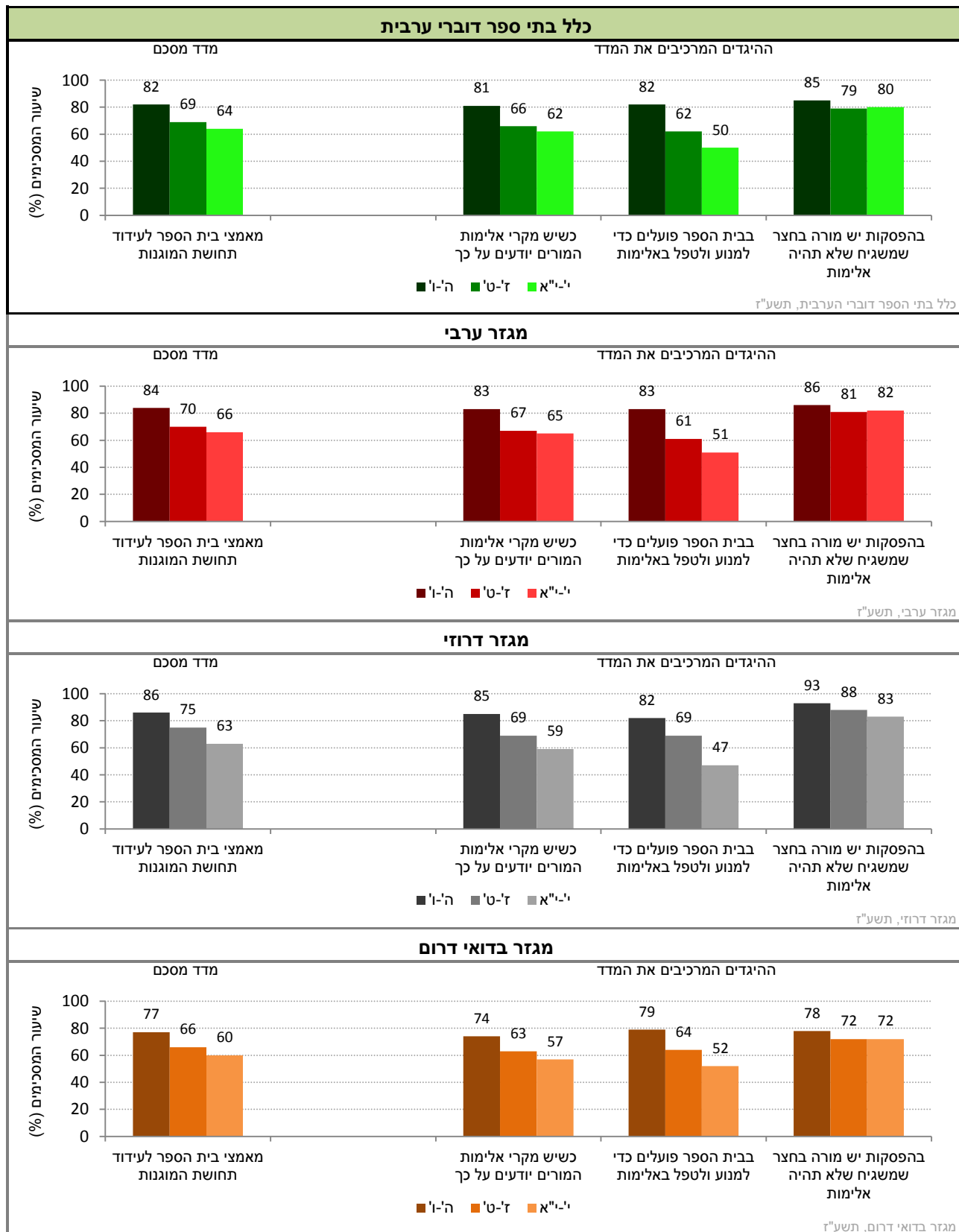

¹⁰ התנדודתיות בנתוני המגזר הבדואי בדרום נובעת ממינוט בתי הספר שבאולוסויה ומהעובדה שבשנים שונות נכללות בקבוצות המיצ"ב רשויות מקומיות שונות בעלות מאפיינים ייחודיים.

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ז)

בתרשים 25 מוצגים נתוני המדד המסכם "מאמצי בית הספר לעידוד תחושת המוגנות" וההיגדים המרכיבים אותו בשנה"ל תשע"ז לפי שכבות גיל בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 25: דיווחי התלמידים על מאמצי בית הספר לעידוד תחושת המוגנות: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר ושכבות גיל (תשע"ז)

4.8 שתיית אלכוהול

בתת הפרקים הקודמים עסקנו באלימות על היבטיה השונים. תת הפרק הזה עוסק בהתנהגויות בסיכון של תלמידים. בשנים האחרונות אנו עדים לדיווחים מדאיגים על שתיית אלכוהול מרובה בקרב בני נוער, כולל שתייה לשוכרה. צריכה מרובה של אלכוהול הינה חלק ממגוון של התנהגויות סיכון בהן מתנסים בני נוער ולה עלולות להיות השלכות קשות מאד על החיים של בני הנוער ועל סביבתם. חשיפת היקף התופעה עשויה לסייע בהגברת מודעות של תלמידים, מורים והורים לנושא ובמאבק בתופעה.

לצורך בדיקת הנושא נשאלו התלמידים על שתיית אלכוהול באירועים חברתיים, על מקרים בהם תלמידים שתו לשוכרה ועל לחץ חברתי שמופעל על התלמידים לשתות משקאות אלכוהוליים. כמו כן נשאלו התלמידים על אודות המאמצים שעושה בית הספר להגברת המודעות לסכנות שבשתיית אלכוהול. נושא זה נבדק לראשונה בשנה"ל תשע"ה בקרב תלמידי חט"ע בלבד.

4.8.1 שתיית אלכוהול בקרב התלמידים – דיווחי תלמידים בחט"ע

נתונים על שתיית אלכוהול נאספו בקרב תלמידי חט"ע (י"א) בלבד. תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם לאורך זמן בין השנים תשע"ה-תשע"ז, ולאחר מכן מוצגים נתוני תשע"ז של המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו. הנתונים מוצגים בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום.

להלן פירוט ההיגדים בנושא זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

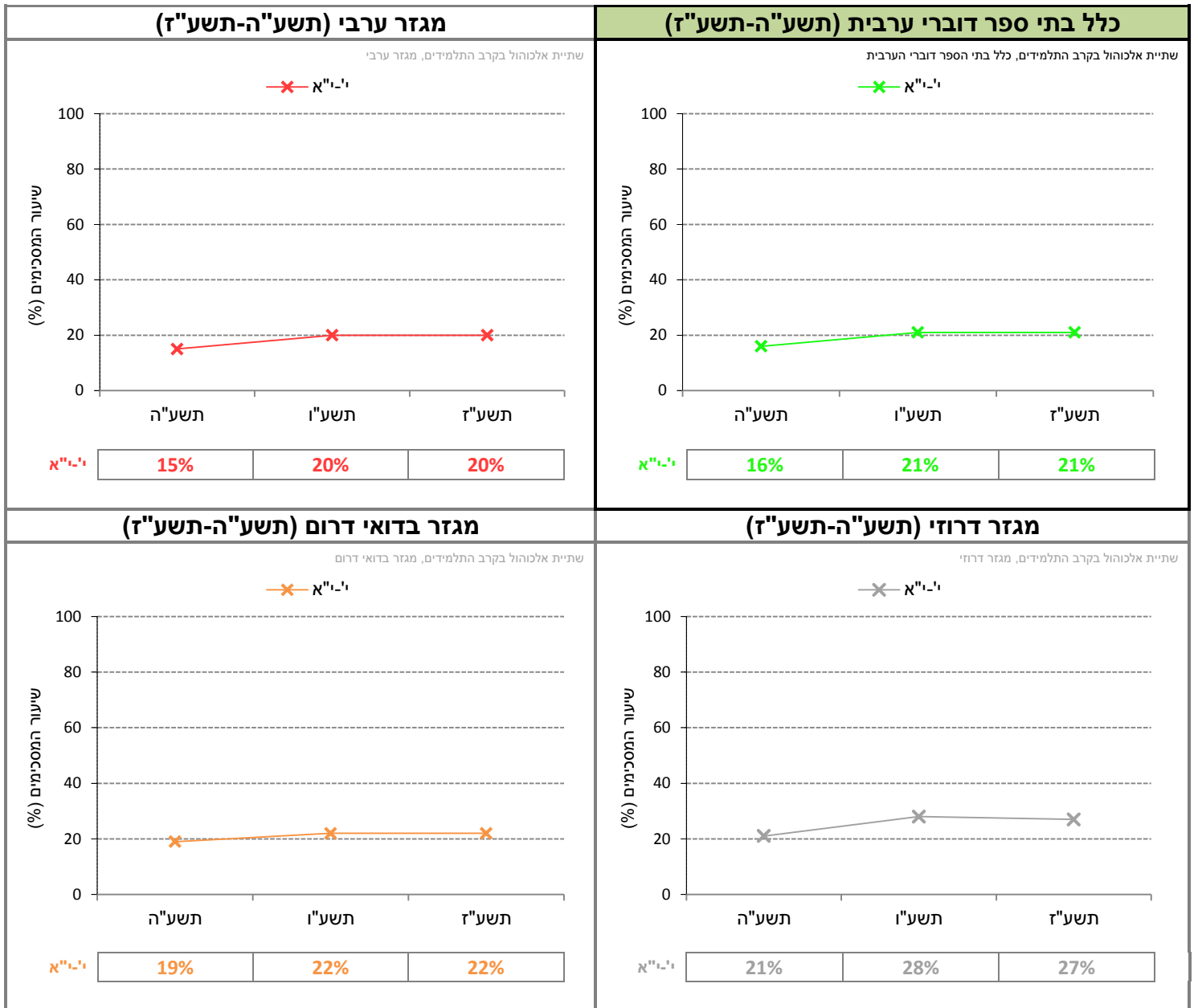
מדד מסכם: שתיית אלכוהול בקרב תלמידים*
א. "תלמידים בשכבה שלי מרבים לשתות אלכוהול באירועים חברתיים"
ב. "מאז תחילת השנה היו מקרים רבים שבהם תלמידים מהשכבה שלי השתכרו משתיית אלכוהול"
ג. "באירועים חברתיים מופעל עלי לחץ חברתי לשתות משקאות אלכוהוליים"

* סולם התשובות להיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד. בהתאמה, ערכי המדד נעים בין 0 ל-100.

השוואה לאורך שנים של המדד המסכם (תשע"ה-תשע"ז)

בתרשים 26 מוצגים נתונים על המדד המסכם "שתיית אלכוהול בקרב תלמידים" בשנים תשע"ה-תשע"ז (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 26: דיווחי התלמידים על שתיית אלכוהול בקרב תלמידים: נתוני המדד המסכם בשנים תשע"ה-תשע"ז*

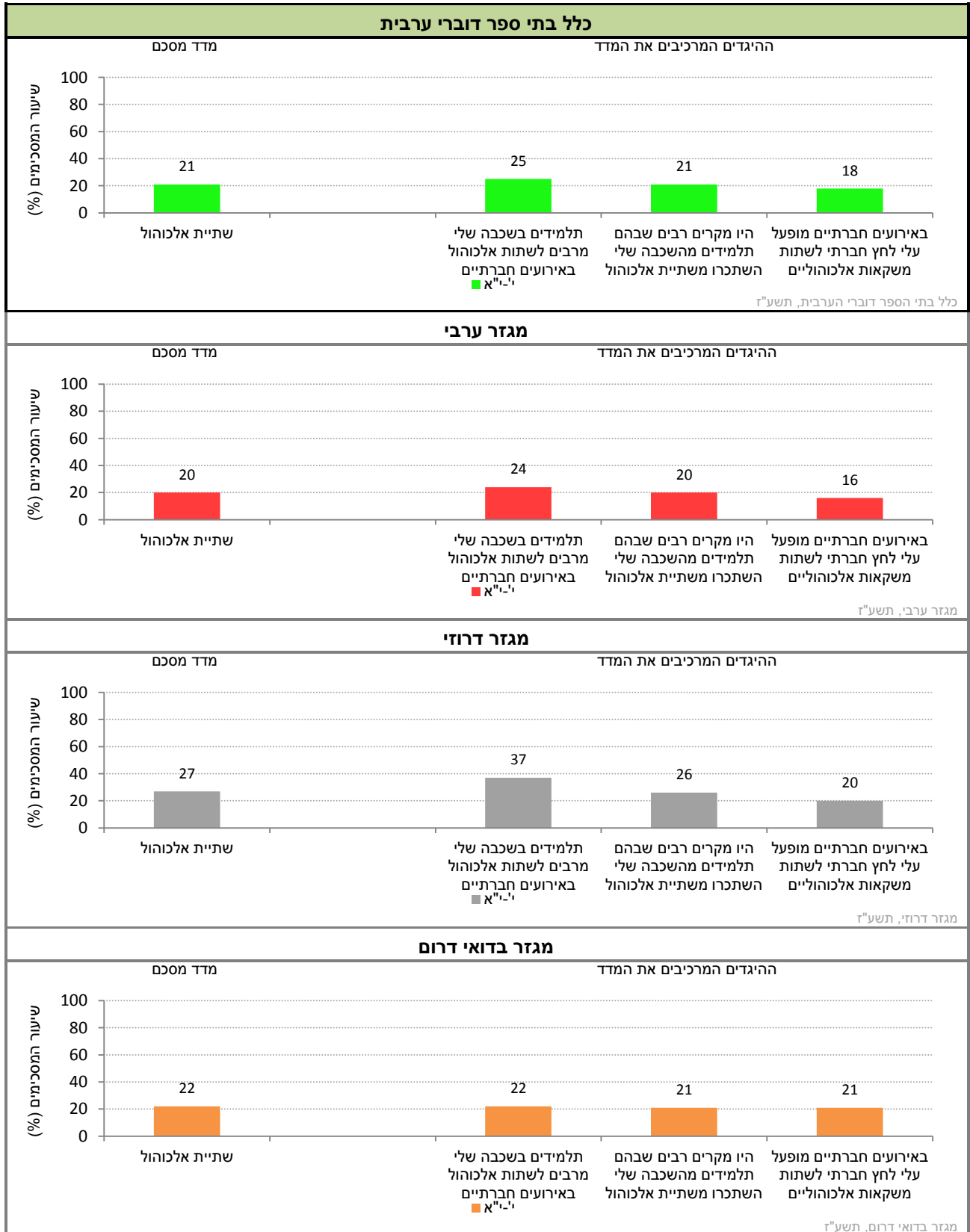
* במדד זה ערכים נמוכים מצביעים על רמות נמוכות יותר שתיית אלכוהול.

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ז)

בתרשים 27 מוצגים נתוני המדד המסכם "שתיית אלכוהול בקרב תלמידים" וההיגדים המרכיבים אותו בשנה"ל תשע"ז בחט"ע, בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 27: דיווחי התלמידים על שתיית אלכוהול בקרב תלמידים: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר (תשע"ז)

4.8.2 מאמצי בית הספר להגברת המודעות לסכנות שבשתיית אלכוהול – דיווחי תלמידים בחט"ע

כדי להשלים את התמונה נשאלו התלמידים בהיגד נוסף, על אודות מאמצי בית הספר למניעת שתיית אלכוהול בקרב התלמידים. עמדות התלמידים נבדקו באמצעות היגד בו הם נשאלו על המידה בה מסבירים להם בבית הספר על הסכנות שבשתיית אלכוהול. היגד זה הועבר לתלמידי החט"ע בלבד.

כאמור, נתונים על מאמצי בית הספר למניעת שתיית אלכוהול נאספו בקרב תלמידי חט"ע (י"י"א) בלבד. להלן מוצגים נתוני ההיגד לאורך זמן בין השנים תשע"ה-תשע"ז, הנתונים מוצגים בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום. היגד זה הוצג לראשונה לתלמידים בשנה"ל תשע"ה.

להלן נוסח ההיגד כפי שהוא מוצג בשאלון:

ללא מדד מסכם: מאמצי בית הספר להגברת המודעות לסכנות שבשתיית אלכוהול*

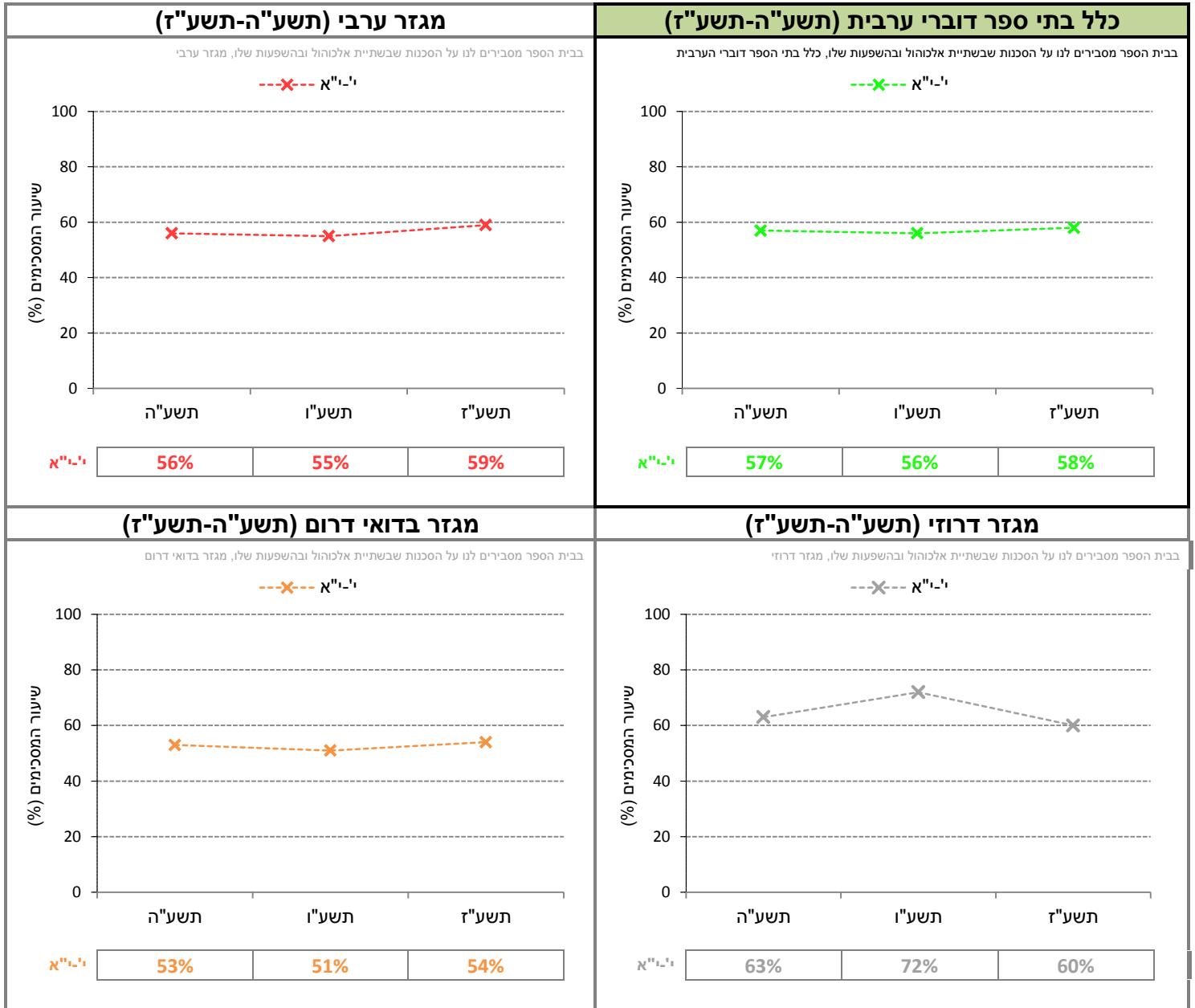
א. "בבית הספר מסבירים לנו על הסכנות שבשתיית אלכוהול ובהשפעות שלו"

* סולם התשובות להיגד היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים).

השוואה לאורך שנים של ההיגד (תשע"ה-תשע"ז)

בתרשים 28 מוצגים נתוני ההיגד "בבית הספר מסבירים לנו על הסכנות שבשתיית אלכוהול ובהשפעות שלו" בשנים תשע"ה-תשע"ז (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 28: דיווחי התלמידים על ההיגד: "בבית הספר מסבירים לנו על הסכנות שבשתיית אלכוהול ובהשפעות שלו" בשנים תשע"ה-תשע"ז

4.9 היעדר תחושת מוגנות של מורים – דיווחי המורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

בעוד שתתי-הפרקים הקודמים התמקדו בדיווחי תלמידים על תופעות של אלימות כלפיהם (הן מצד תלמידים והן מצד מורים), הרי שבתת פרק זה מוצגת זווית הראייה של המורים באשר לתופעות אלימות המופנות כלפיהם. תת הפרק עוסק בהיעדר תחושת מוגנות של מורים בעת עבודתם בבית הספר. תחושה זו נבדקה באמצעות שני היגדים המשקפים את המידה שבה המורים חשים מאוימים מצד הורים ומצד תלמידים.

נתונים אלה נאספו בקרב מורים מכל שלבי החינוך: יסודי (ה'ו'), חט"ב (ז'ט') וחט"ע (י'י"א). בנושא זה לא חושב מדד מסכם והנתונים של כל אחד מן ההיגדים מוצגים בנפרד. תחילה מוצגים נתוני ההיגדים לאורך זמן בין השנים תשס"ח-תשע"ז ולאחר מכן מוצגים נתוני תשע"ז של ההיגדים בחלוקה לפי שלב חינוך, בעבור כלל בתי הספר דוברי ערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום.

להלן פירוט ההיגדים כפי שהם מוצגים בשאלון:

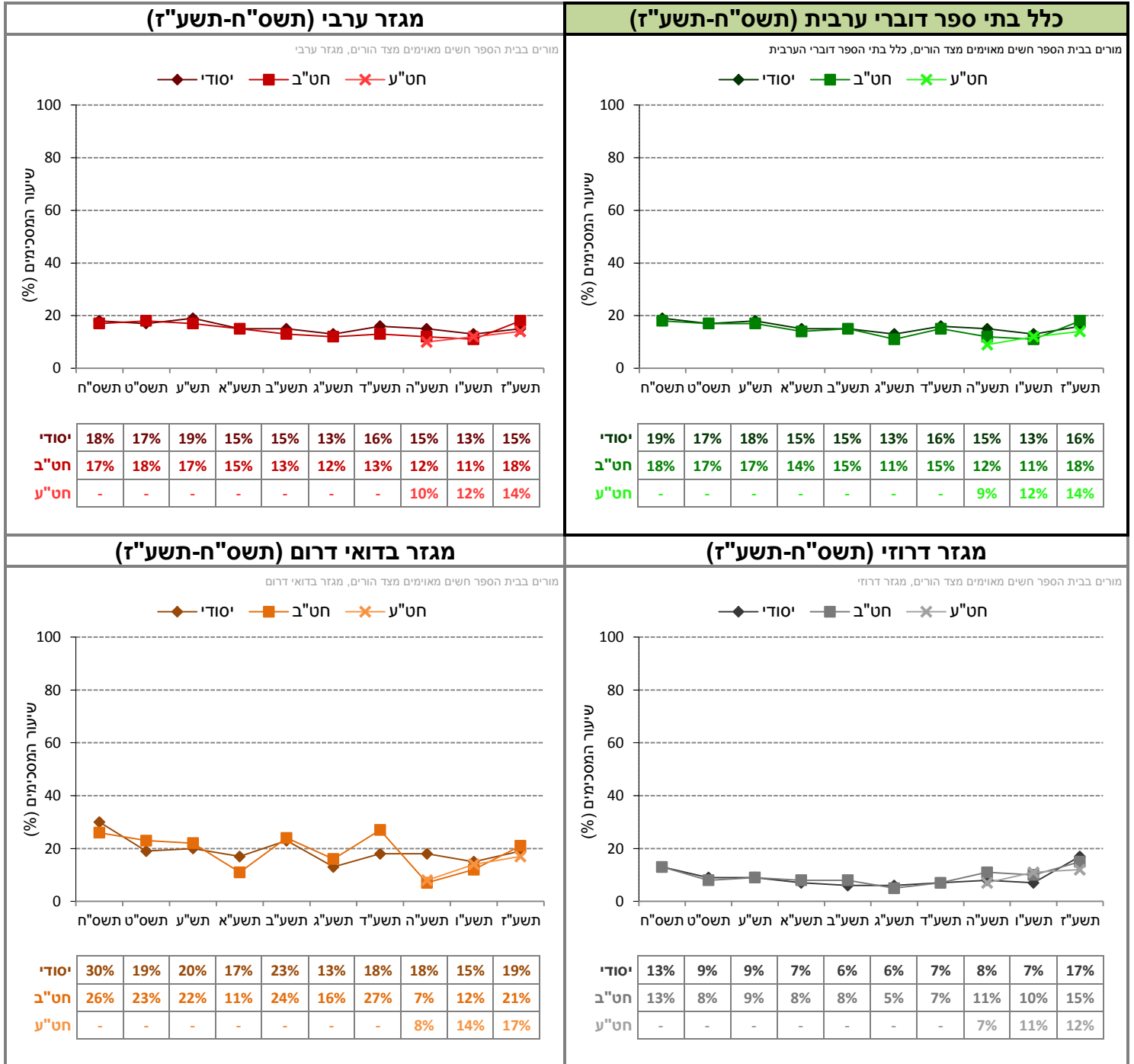
ללא מדד מסכם: היגדים על היעדר תחושת מוגנות של המורים*
א. "מורים בבית הספר חשים מאוימים מצד הורים, כלומר חוששים מפגיעה פיזית, פגיעה ברכוש, תלונות שווא וכו"
ב. "מורים בבית הספר חשים מאוימים מצד תלמידים, כלומר חוששים מפגיעה פיזית, פגיעה ברכוש, תלונות שווא וכו"

* סולם התשובות להיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים).

השוואה לאורך שנים של היגדים (תשס"ח-תשע"ז)

בתרשים 29 מוצגים נתוני ההיגד "מורים בבית הספר חשים מאוימים מצד הורים, כלומר חוששים מפגיעה פיזית, פגיעה ברכוש, תלונות שווא וכו'" בשנים תשס"ח-תשע"ז (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 29: דיווחי המורים על ההיגד: "מורים בבית הספר חשים מאוימים מצד הורים, כלומר חוששים מפגיעה פיזית, פגיעה ברכוש, תלונות שווא וכו'" בשנים תשס"ח-תשע"ז¹¹

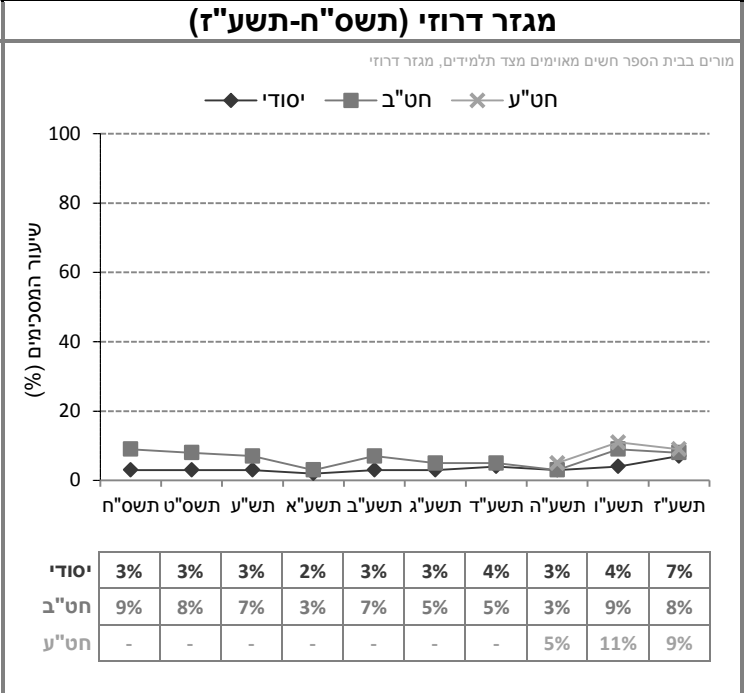
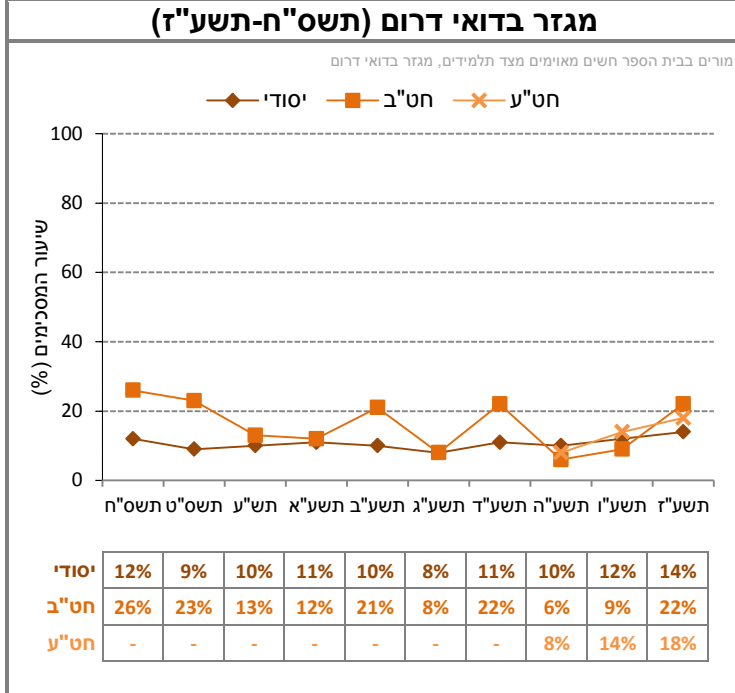
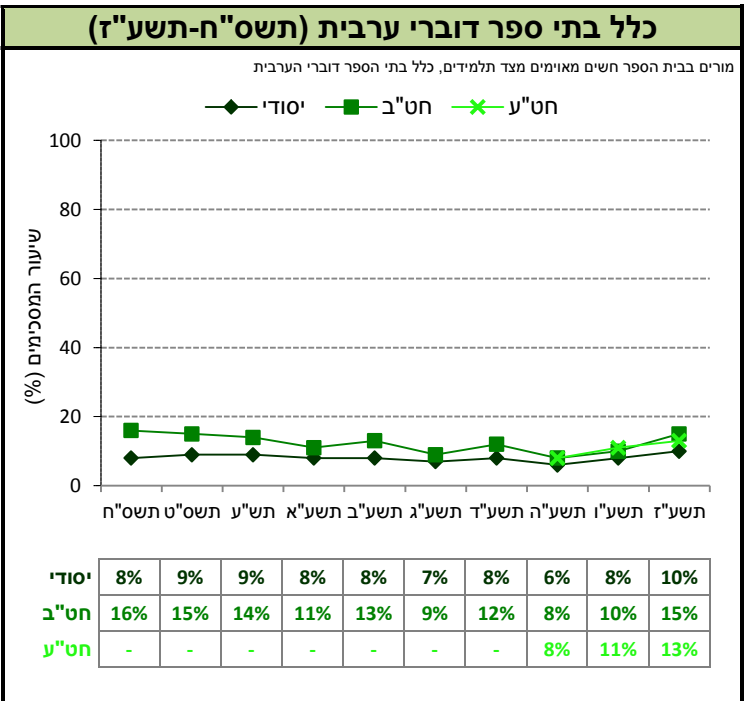
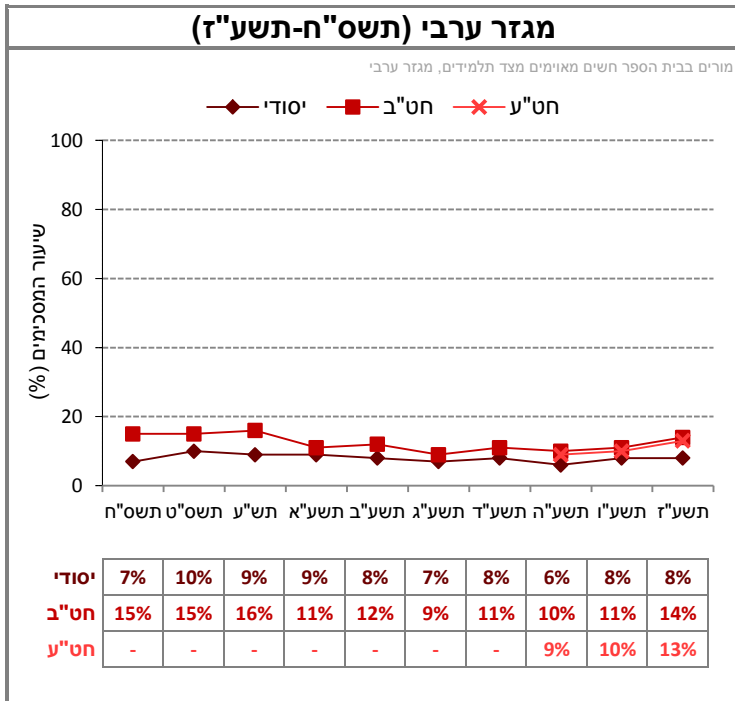

* בהיגד זה ערכים נמוכים מצביעים על רמות נמוכות יותר של אלימות ושל תופעות שליליות אחרות.

¹¹ התנדודות בנתוני המגזר הבדואי בדרום נובעת ממיעוט בתי הספר שבאכלוסייה ומהעובדה שבשנים שונות נכללות בקבוצות המיצ"ב רשויות מקומיות שונות בעלות מאפיינים ייחודיים.

בתרשים 30 מוצגים נתוני ההיגד "מורים בבית הספר חשים מאוימים מצד תלמידים", כלומר חוששים מפגיעה פיזית, פגיעה ברכוש, תלונות שווא וכו" בשנים תשס"ח-תשע"ז (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 30: דיווחי המורים על ההיגד "מורים בבית הספר חשים מאוימים מצד תלמידים", כלומר חוששים מפגיעה פיזית, פגיעה ברכוש, תלונות שווא וכו" בשנים תשס"ח-תשע"ז*¹²

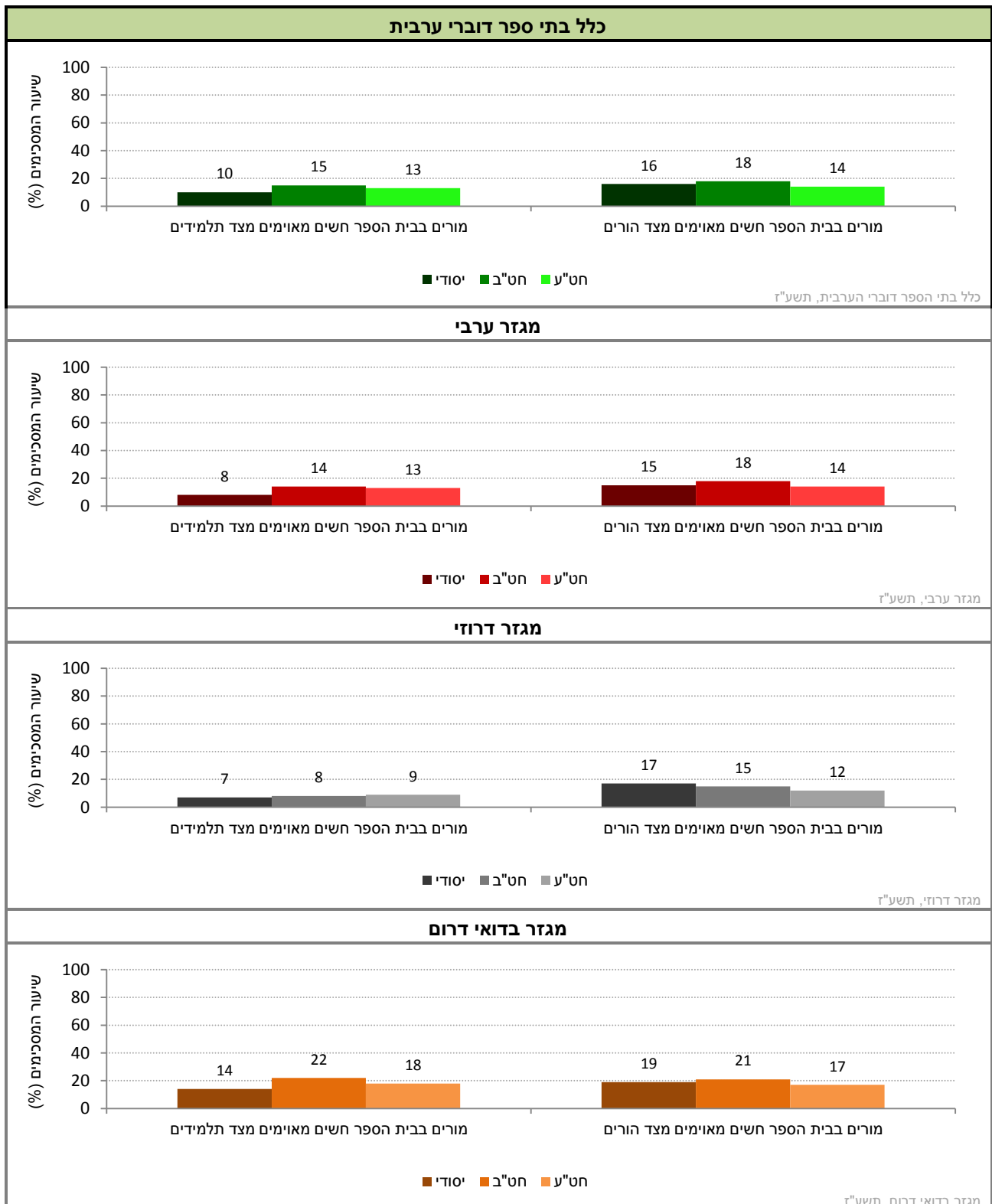
* בהיגד זה ערכים נמוכים מצביעים על רמות נמוכות יותר של אלימות ושל תופעות שליליות אחרות.

¹² התנודתיות בנתוני המגזר הבדואי בדרום נובעת ממינוט בתי הספר שבאולוסיה ומהעובדה שבשנים שונות נכללות בקבוצות המיצ"ב רשויות מקומיות שונות בעלות מאפיינים ייחודיים.

כדי לראות את התמונה כולה, כפי שעולה מן ההיגדים שהוצגו לעיל בנפרד, נציג להלן את נתוני ההיגדים בתשע"ז זה לצד זה.

בתרשים 31 מוצגים ההיגדים העוסקים ב"היעדר תחושת מוגנות של המורים" בשנה"ל תשע"ז, לפי שלב חינוך בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 31: דיווחי מורים על היעדר תחושת מוגנות של המורים: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר ושלב חינוך (תשע"ז)

5. משמעת והתנהגות

בפרק הקודם עסקנו בתופעות של אלימות ושל היעדר תחושת מוגנות בקרב באי בית הספר. בעוד שסביבה מוגנת ובטוחה היא תנאי מקדים והכרחי לקיומה אווירה לימודית (וגם, כמובן, מהווה מטרה חשובה בזכות עצמה), הרי שבפרק זה נעסוק במישרין בהיווצרות אווירה מעודדת למידה, באמצעות בחינת דפוסי ההתנהגות של תלמידים בכיתות במהלך השיעורים.

5.1 התנהגות נאותה של תלמידים בכיתה – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

המדד המסכם "התנהגות נאותה של תלמידים בכיתה" מבקש לבחון את דיווחי התלמידים בדבר התנהגות תלמידים במהלך השיעורים בכיתה ולברר באיזו מידה השיעורים מתנהלים באווירה נעימה ונינוחה או מתאפיינים בחוסר שקט ובמתח שאינם מאפשרים למידה.

נתונים אלה נאספו בקרב כלל התלמידים מכל שלבי החינוך: יסודי (ה'ו'), חט"ב (ז'ט') וחט"ע (י"א). תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם לאורך זמן בין השנים תשס"ח-תשע"ז ולאחר מכן מוצגים נתוני תשע"ז של המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבות גיל בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

מדד מסכם: התנהגות נאותה של תלמידים בכיתה*
א. "לעיתים רחוקות התלמידים עושים רעש ובלגן בכיתה ומפריעים ללמוד"***
ב. "בכיתה שלי אין תלמידים שמתחצפים למורים"***
ג. "התלמידים בכיתה שלי מתייחסים בכבוד למורים"
ד. "המורים לא צריכים לחכות הרבה זמן בתחילת השיעור עד שהתלמידים מפסיקים להרעיש"***

* סולם התשובות להיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד. בהתאמה, ערכי המדד נעים בין 0 ל-100.

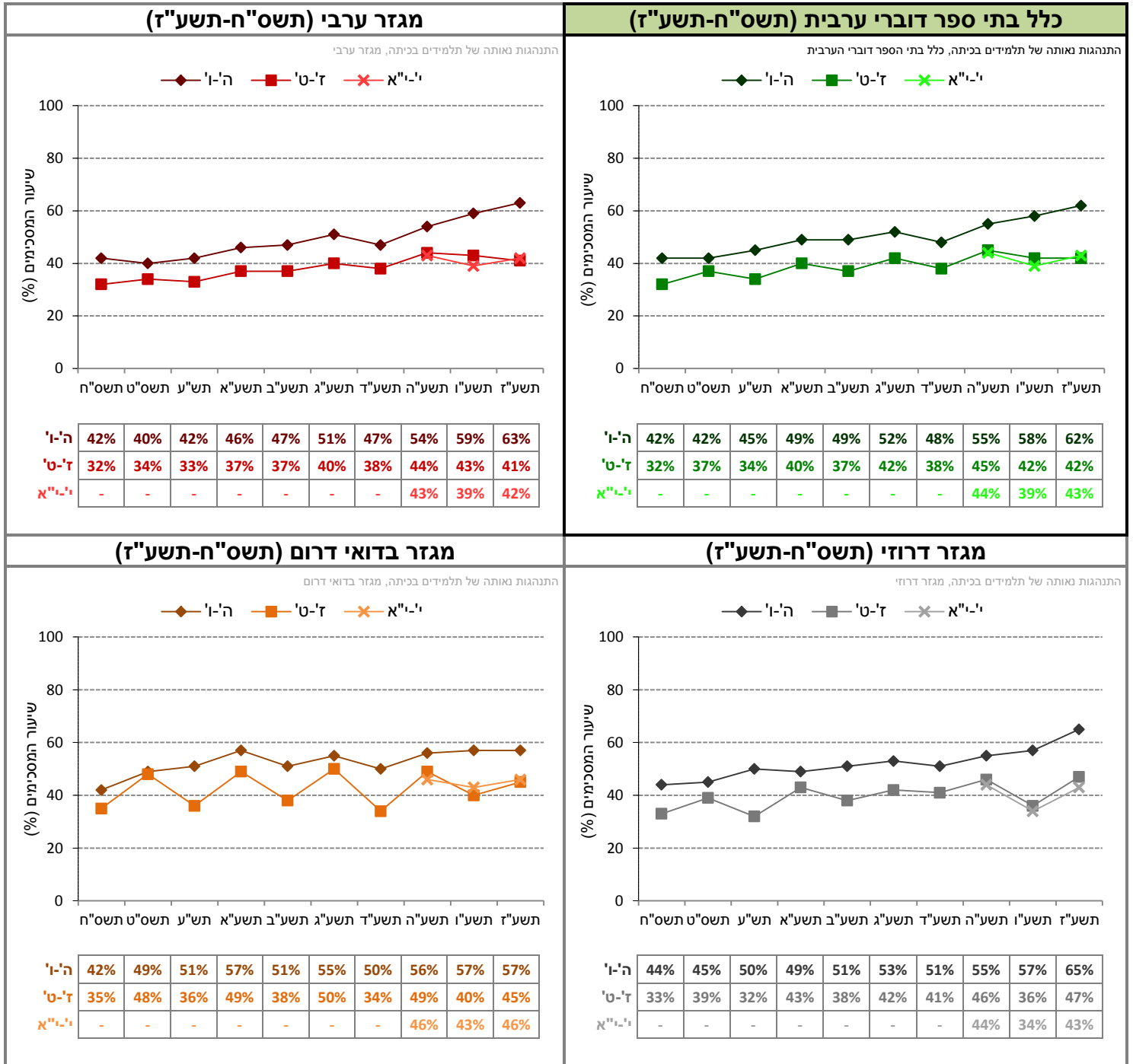
** נוסח ההיגדים בשאלון היה "לעיתים קרובות התלמידים עושים רעש ובלגן בכיתה ומפריעים ללמוד", "בכיתה שלי יש תלמידים שמתחצפים למורים" ו-"המורים צריכים לחכות הרבה זמן בתחילת השיעור עד שהתלמידים מפסיקים להרעיש". לצורך הדיווח נוסחו ההיגדים מחדש כך שערך גבוה יותר בהיגד ישקף מצב רצוי יותר.

השוואה לאורך שנים של המדד המסכם (תשס"ח-תשע"ז)

בתרשים 32 מוצגים נתוני המדד המסכם "התנהגות נאותה של תלמידים בכיתה" בשנים תשס"ח-תשע"ז (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 32: דיווחי התלמידים על התנהגות נאותה של תלמידים בכיתה: נתוני המדד המסכם בשנים תשס"ח-תשע"ז¹³

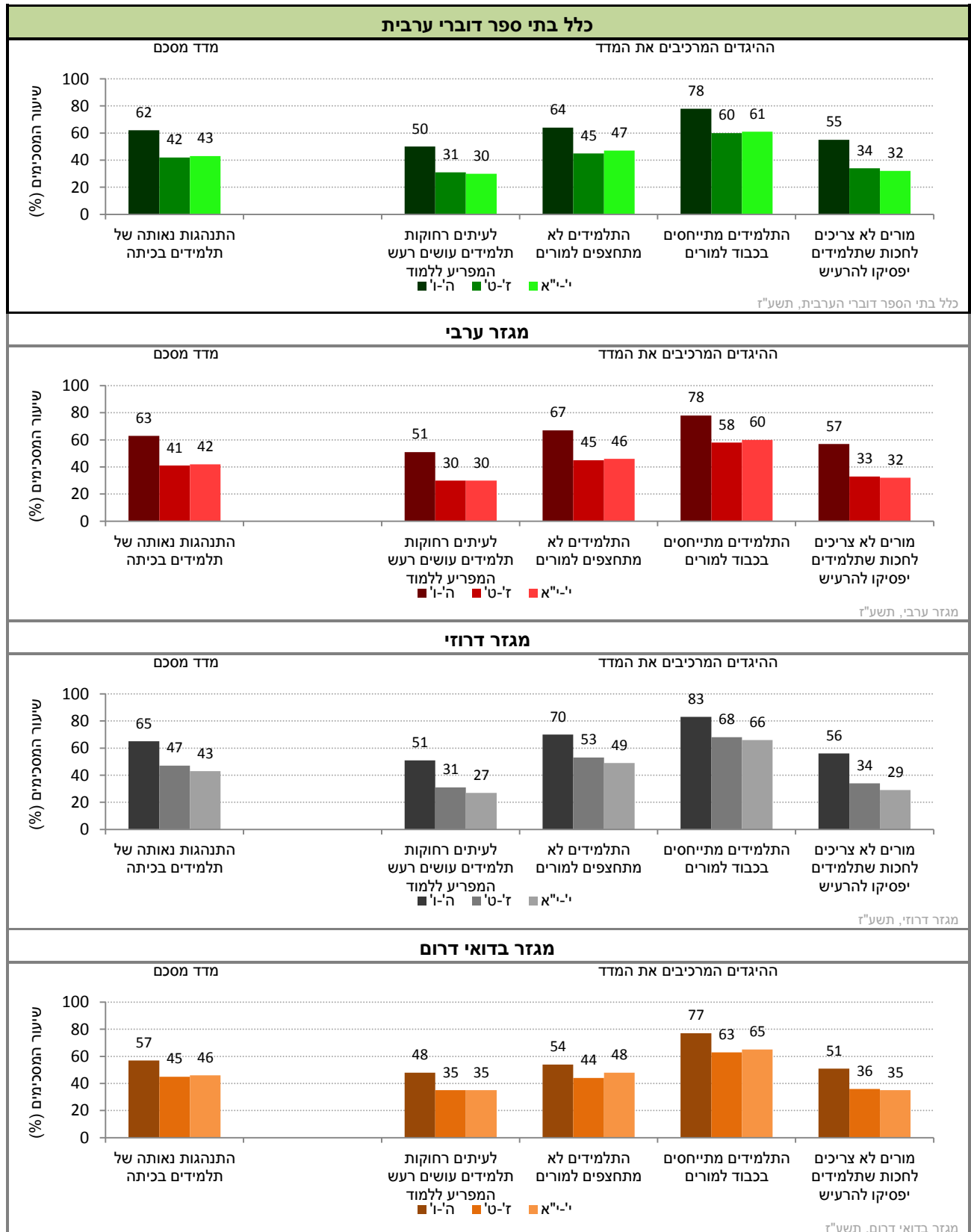

¹³ התנדודתיות בנתוני המגזר הבדואי בדרום נובעת ממינוט בתי הספר שבאולוסויה ומהעובדה שבשנים שונות נכללות בקבוצות המיצ"ב רשויות מקומיות שונות בעלות מאפיינים ייחודיים.

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ז)

בתרשים 33 מוצגים נתוני המדד המסכם "התנהגות נאותה של תלמידים בכיתה" וההיגדים המרכיבים אותו בשנה"ל תשע"ז לפי שכבות גיל בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 33: דיווחי התלמידים על התנהגות נאותה של תלמידים בכיתה: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר ושכבות גיל (תשע"ז)

סביבה פדגוגית

הסביבה הלימודית בבית הספר מתייחסת לכול הגורמים האנושיים והחומריים המשפיעים על הסביבה והמעורבים בפעילותה. עד כה עסקנו בהיבטים שונים של האקלים הבית ספרי, דוגמת יחסים בין השותפים ללמידה, תחושת מוגנות וביטחון, משמעת והתנהגות ועוד. בחלק זה של הדוח נעסוק בהיבטים שונים של **הסביבה הפדגוגית**, דהיינו הסביבה שבה מתרחשים תהליכי ההוראה-למידה-הערכה של התלמידים (בבית הספר או מחוצה לו) ואשר יש בהם כדי לקדם את הידע, המיומנויות וההישגים הלימודיים של התלמידים.

החלק העוסק בסביבה הפדגוגית מציג טווח רחב של נושאים הקשורים להיבטים רגשיים-מוטיבציוניים שחווה הלומד, לדרכי הוראה-למידה-הערכה, לתרבות בית-ספרית תומכת למידה, לפיתוח מקצועי של מורים, לחינוך חברתי-ערכי בבית הספר ועוד.

6. היבטים רגשיים-מוטיבציוניים בלמידה

חלק זה עוסק בהיבטים הרגשיים-מוטיבציוניים בלמידה, תוך התמקדות ברמת הסקרנות והמוטיבציה ללמידה של התלמידים ובמאמצי בית הספר לעודד אותה, קרי, המידה שבה המורים מצפים מהתלמידים להתאמץ בלימודים, מאמינים ביכולותיהם של התלמידים ומעודדים אותם להעמיק בנושאי הלימוד. יש לציין כי היבטים אלו מקבלים בתקופה האחרונה משנה חשיבות לאור מאמצי משרד החינוך לקידום למידה פעילה, רלוונטית ובעלת ערך ללומד ולחברה.

6.1 מסוגלות, סקרנות ועניין בלמידה – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

תלמידים הפועלים מתוך עניין, סקרנות והנאה מעורבים יותר בלמידה ושמחים להתמודד עם משימות מאתגרות בלמידה. הלמידה בעבורם מלווה בתחושה של הנאה ורצון אמיתי ללמוד, ועל כן תהליך הלמידה יימשך אצלם גם אם לא תהיה דרישה חיצונית לכך¹⁴.

המדד המסכם "מסוגלות, סקרנות ועניין בלמידה" מבקש ללמוד באיזו מידה עקרונות אלו של למידה קונים אחיזה בקרב התלמידים, דהיינו באיזו מידה התלמידים לומדים מתוך סקרנות, מגלים עניין בלימודים ומייחסים להם ערך, ועד כמה הלימודים מקנים לתלמידים תחושה של מסוגלות וביטחון ביכולותיהם.

נתונים אלה נאספו בקרב כלל התלמידים מכל שלבי החינוך: יסודי (ה'ו'), חט"ב (ז'-ט') וחט"ע (י'-יא). תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם לאורך זמן בין השנים תשע"ה-תשע"ז, ולאחר מכן מוצגים נתוני תשע"ז של המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבות גיל בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום. נתונים אלה נאספו לראשונה בשנה"ל תשע"ה.

¹⁴ עשור, א' (2001). טיפוח מוטיבציה פנימית ללמידה בבית הספר. בתוך: א', קפלן, וא', עשור (עורכים). הנעה ללמידה: תפיסות חדשות של מוטיבציה, חינוך החשיבה, 20, עמ' 167-190. ירושלים: מכון ברנקו וייס. ממצאי סקרי האקלים והסביבה הפדגוגית, תשע"ז

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

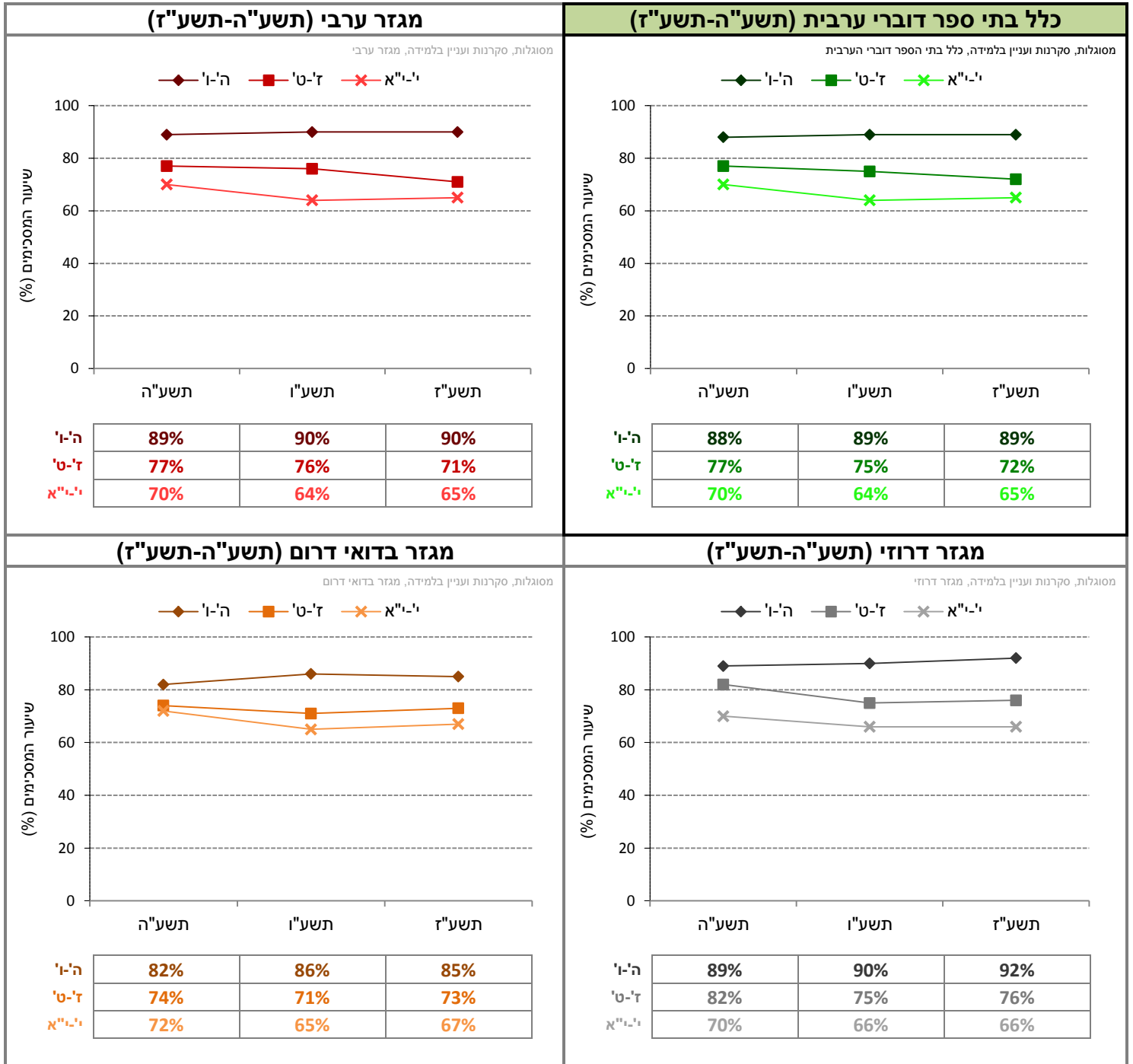
מדד מסכם: מסוגלות, סקרנות ועניין בלמידה*
א. "אני מרגיש סקרנות ועניין כלפי הדברים שאני לומד בבית הספר"
ב. "הדברים שמלמדים בבית הספר מקנים לי ידע רב וחשוב"
ג. "אני בטוח שאוכל להצליח בלימודים גם אם המשימות יהיו קשות"
ד. "הדברים שאני לומד בבית הספר עוזרים לי גם מחוץ לשעות הלימודים"
ה. "אני נהנה מהדברים שאני לומד בבית הספר"

* סולם התשובות להיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד. בהתאמה, ערכי המדד נעים בין 0 ל-100.

השוואה לאורך שנים של המדד המסכם (תשע"ה-תשע"ז)

בתרשים 34 מוצגים נתוני המדד המסכם "מסוגלות, סקרנות ועניין בלמידה" בשנים תשע"ה-תשע"ז (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

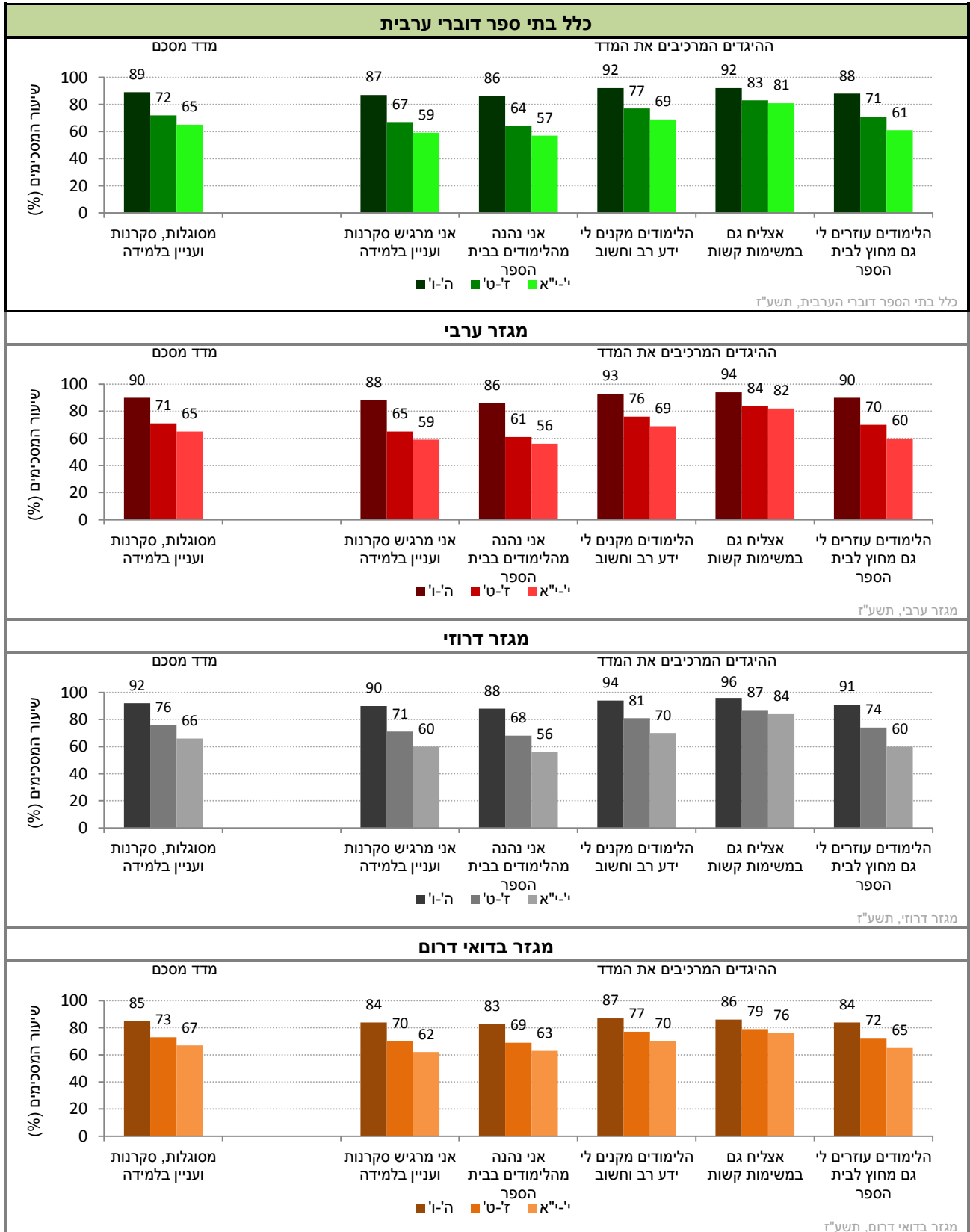
תרשים 34: דיווחי התלמידים על מסוגלות, סקרנות ועניין בלמידה: נתוני המדד המסכם בשנים תשע"ה-תשע"ז

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ז)

בתרשים 35 מוצגים נתוני המדד המסכם "מסוגלות, סקרנות ועניין בלמידה" וההיגדים המרכיבים אותו בשנה"ל תשע"ז לפי שכבות גיל בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 35: דיווחי התלמידים על מסוגלות, סקרנות ועניין בלמידה: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר ושכבות גיל (תשע"ז)

6.2 מאמצי בית הספר לעידוד מוטיבציה וסקרנות בקרב התלמידים – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

בעוד שבתת הפרק הקודם תארנו את המידה שבה התלמידים לומדים מתוך עניין וסקרנות בלמידה, תת פרק זה בוחן את המידה בה בית הספר מעודד את המוטיבציה והסקרנות בקרב התלמידים.

המדד המסכם "מאמצי בית הספר לעידוד המוטיבציה והסקרנות בקרב התלמידים" מבקש לבחון את המידה שבה התלמידים חשים שמוריהם מעודדים אותם להתעמק בלמידה, מצפים מהם להתאמץ בלימודים ומאמינים ביכולתם להצליח.

נתונים אלה נאספו בקרב כלל התלמידים מכל שלבי החינוך: יסודי (ה'ו'), חט"ב (ז'ט') וחט"ע (י'א). תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם לאורך זמן בין השנים תשע"ה-תשע"ז, ולאחר מכן מוצגים נתוני תשע"ז של המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבות גיל בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום. הנתונים נאספו לראשונה בשנה"ל תשע"ה.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

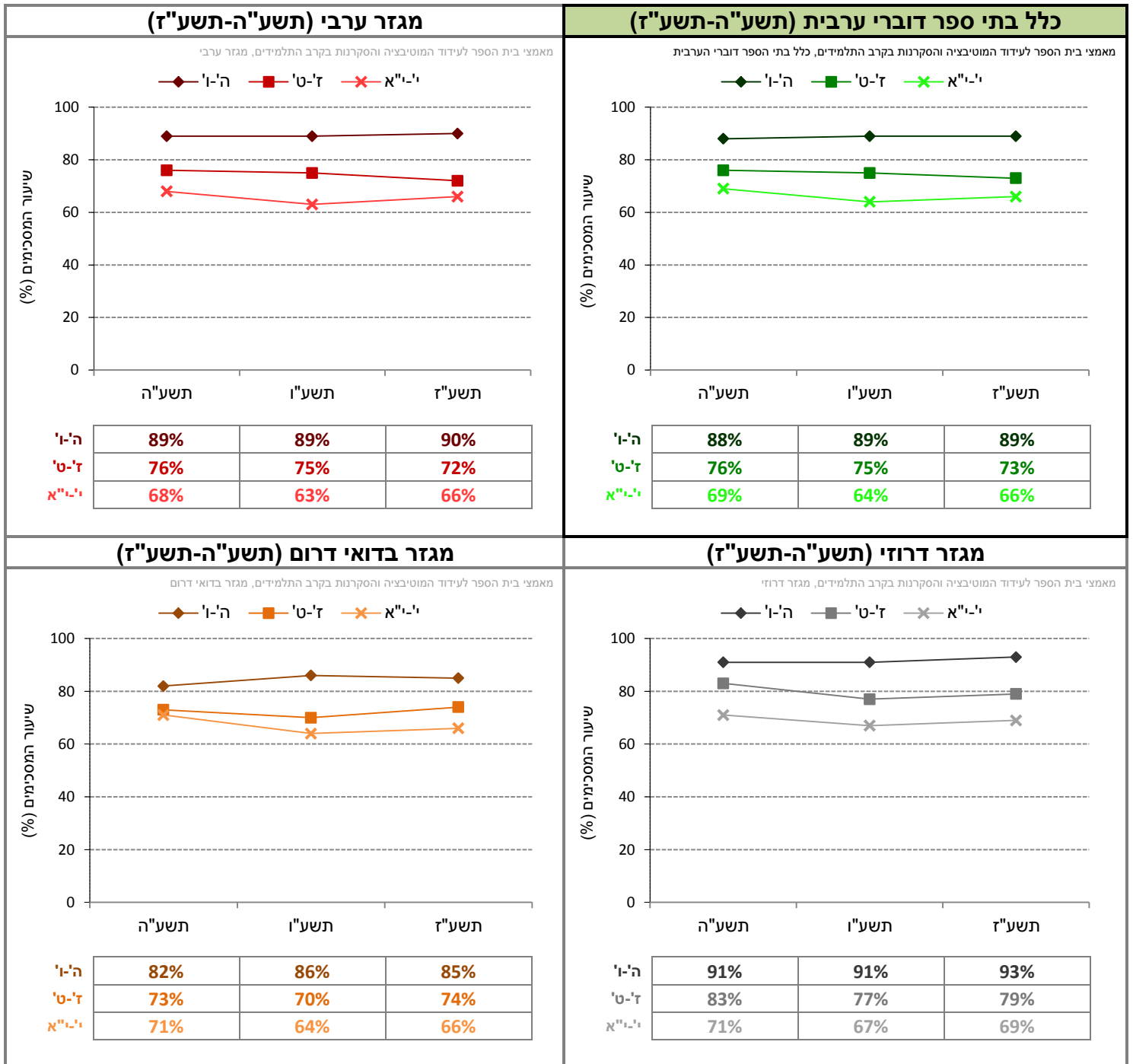
מדד מסכם: מאמצי בית הספר לעידוד מוטיבציה וסקרנות בקרב התלמידים*
א. "רוב המורים שלי נותנים לי הרגשה שאני יכול להצליח בלימודים"
ב. "רוב המורים מצפים מכל תלמיד להתאמץ בלימודים"
ג. "רוב המורים נותנים לי תחושה שהמחשבות והדעות שלי הן חשובות ובעלות ערך"
ד. "רוב המורים מעודדים אותי להתעמק בנושאי הלימוד שמעניינים אותי (למשל: לשאול שאלות, לחקור את הנושא וכו')"

* סולם התשובות להיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד. בהתאמה, ערכי המדד נעים בין 0 ל-100.

השוואה לאורך שנים של המדד המסכם (תשע"ה-תשע"ז)

בתרשים 36 מוצגים נתוני המדד המסכם "מאמצי בית הספר לעידוד מוטיבציה וסקרנות בקרב התלמידים" בשנים תשע"ה-תשע"ז (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 36: דיווחי התלמידים על מאמצי בית הספר לעידוד מוטיבציה וסקרנות בקרב התלמידים: נתוני המדד המסכם בשנים תשע"ה-תשע"ז

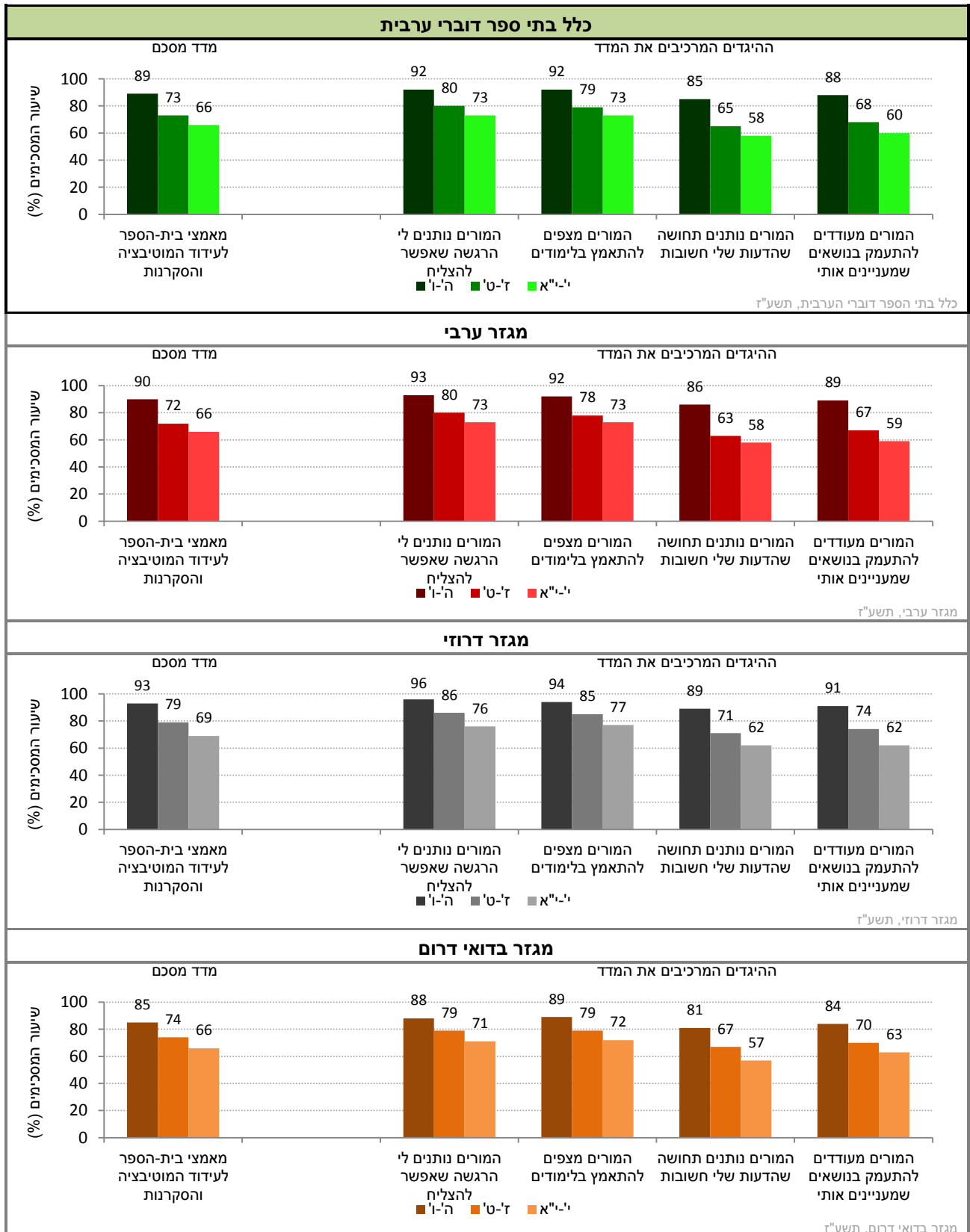

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ז)

בתרשים 37 מוצגים נתוני המדד המסכם "מאמצי בית הספר לעידוד המוטיבציה והסקרנות בקרב התלמידים" וההיגדים המרכיבים אותו בשנה"ל תשע"ז לפי שכבות גיל בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 37: דיווחי התלמידים על מאמצי בית הספר לעידוד המוטיבציה והסקרנות: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר ושכבות גיל (תשע"ז)

7. דרכי הוראה-למידה-הערכה

תהליכי ההוראה-למידה-הערכה המתקיימים בכיתות הם לב ליבו של התהליך הפדגוגי. לנוכח האתגרים שמציבה לפנינו המאה ה-21, אחד היעדים שקבעה לעצמה מערכת החינוך הוא להנחיל ללומדים ידע, מיומנויות וערכים הנדרשים לתפקוד מיטבי בתקופה זו. לשם כך יש צורך בחינוך הנותן מענה למאפיינים של מציאות דינאמית ומשתנה, תוך קידום עניין ומעורבות התלמיד בלמידה ורלוונטיות לצורכי הלומד והחברה.

בפרק זה נבחן כמה היבטים מרכזיים של תהליכי ההוראה-למידה-הערכה בכיתות, שעשויים לתרום לפיתוח לומדים בעלי ידע, מיומנויות וערכים הנדרשים לתפקוד מיטבי במאה ה-21: הוראה-למידה-הערכה איכותיות, התאמה לשונות בין תלמידים, הערכה ומשוב, ועוד.

7.1 הוראה-למידה-הערכה איכותיות

הוראה-למידה-הערכה איכותיות מתאפיינות בלמידה מעמיקה וחוויתית, המערבת את התלמידים באופן פעיל בלמידה והרלוונטיות לעולמם. המטרה של דרכי הוראה-למידה-הערכה איכותיות היא לפתח לומדים בעלי מיומנויות חשיבה מסדר גבוה, יצירתיות וביקורתיות, המסוגלים לעבוד באופן שיתופי מצד אחד ועצמאי מצד אחר ובעלי מודעות לערכים כמו סולידריות, שוויון ורב תרבותיות¹⁵. למידה כזו מעוררת אצל התלמידים סקרנות ועניין ומעניקה ערך ללומד ולחברה.

בתת הפרקים הבאים, ננסה ללמוד לפי דיווחי התלמידים והמורים באיזו מידה באים לידי ביטוי בבית הספר דרכי הוראה-למידה-הערכה איכותיות בהיבטים כמו הוראה מעניינת וברורה, פרקטיקות ההוראה-למידה-הערכה איכותיות, סוגי מטלות הניתנות לתלמידים, אסטרטגיות ללמידה עצמית, קבלת הערכה ומשוב והוראה דיפרנציאלית.

7.1.1 תפיסת ההוראה כמעניינת וברורה – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

תלמידים מכל שכבות הגיל נשאלו באיזו מידה ההוראה בכיתה מעוררת חשק ללמוד, מעניינת ובהירה, מסייעת להבנה ומעודדת חשיבה והעמקה. על בסיס שורה של היגדים אלו חושב המדד המסכם "תפיסת ההוראה כמעניינת וברורה".

נתונים אלה נאספו החל משנה"ל תשע"ד בקרב תלמידים משלבי החינוך: יסודי (ה'ו') וחט"ב (ז'ט') והחל משנה"ל תשע"ב בקרב תלמידי חט"ע (י'א). תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם לאורך זמן בין השנים תשע"ב-תשע"ז, לאחר מכן מוצגים נתוני תשע"ז של המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבות גיל בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום.

¹⁵ חוזר מנכ"ל למידה משמעותית (אוגוסט, 2014).
ממצאי סקרי האקלים והסביבה הפדגוגית, תשע"ז

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

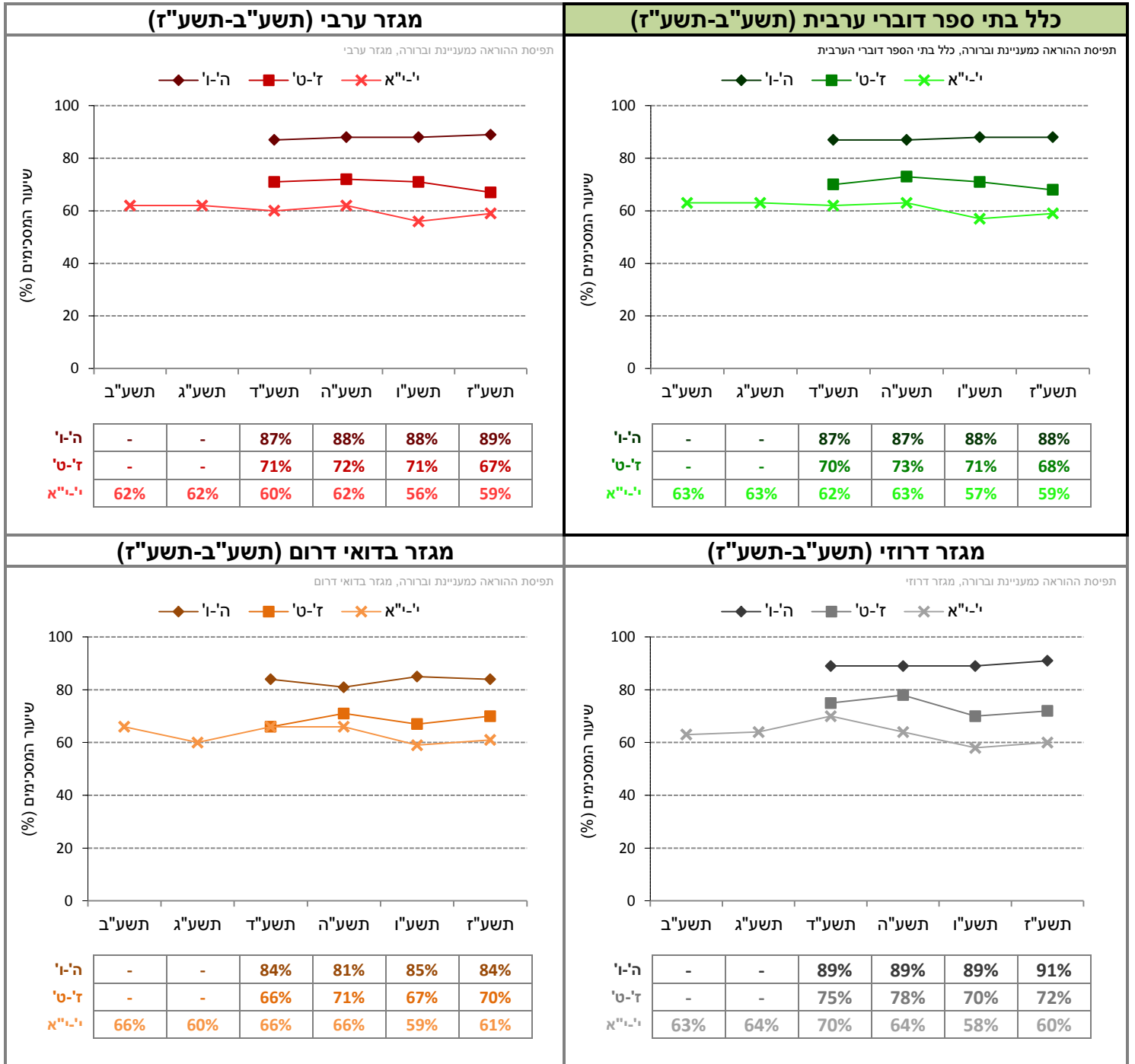
מדד מסכם: תפיסת ההוראה כמעניינת וברורה*	
הוראה ברורה	
א.	"רוב המורים מסבירים באופן ברור את החומר שהם מלמדים"
ב.	"רוב המורים שלי מלמדים באופן שגורם לי להבין את החומר"
ג.	"רוב המורים שלי יודעים ללמד טוב"
הוראה מעניינת	
ד.	"רוב המורים מלמדים באופן מעניין המעורר חשק להקשיב להם וללמוד"
ה.	"רוב המורים מלמדים באופן שמעודד אותי לחשוב על החומר ולהתעמק בו"

* סולם התשובות להיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד. בהתאמה, ערכי המדד נעים בין 0 ל-100.

השוואה לאורך שנים של המדד המסכם (תשע"ב-תשע"ז)

בתרשים 38 מוצגים נתוני המדד המסכם "תפיסת ההוראה כמעניינת וברורה" בשנים תשע"ב-תשע"ז (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

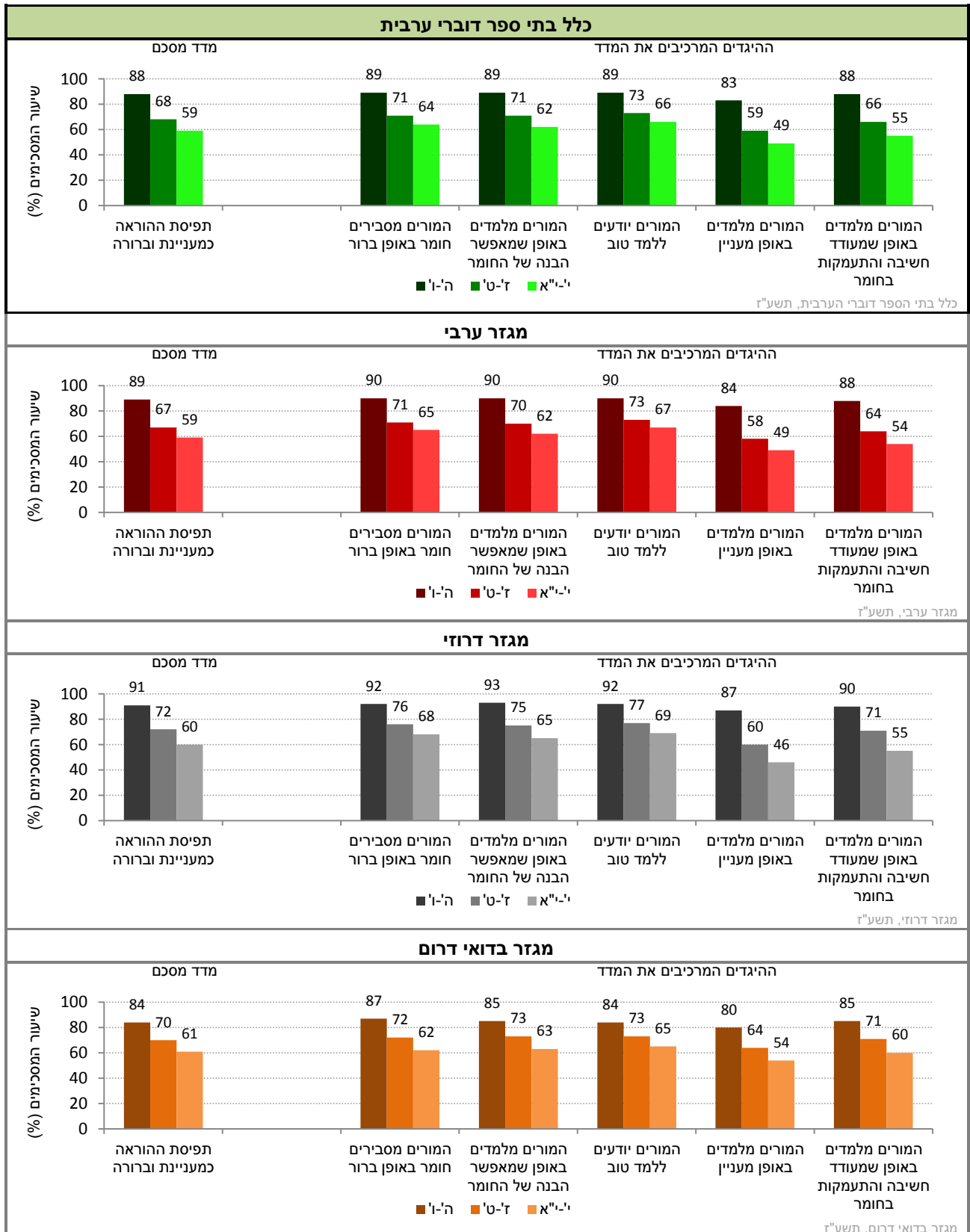
תרשים 38: דיווחי התלמידים על תפיסת ההוראה כמעניינת וברורה: נתוני המדד המסכם בשנים תשע"ב-תשע"ז

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ז)

בתרשים 39 מוצגים נתוני המדד המסכם "תפיסת ההוראה כמעניינת וברורה" וההיגדים המרכיבים אותו בשנה"ל תשע"ז לפי שכבות גיל בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 39: דיווחי התלמידים על תפיסת ההוראה כמעניינת וברורה: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר ושכבות גיל (תשע"ז)

7.1.2 פרקטיקות הוראה-למידה-הערכה איכותיות – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

מערכת החינוך שואפת לטפח תלמידים המתאפיינים בסקרנות, בחדוות למידה וביכולות חקירה ולמידה עצמאיות. לצורך כך ניתן להשתמש בדרכי הוראה-למידה-הערכה כגון: למידה בדרך החקר, למידה מבוססת פרויקטים, למידה שיתופית בין התלמידים, למידה במרחבים מגוונים מחוץ לכותלי הכיתה, ועוד.

נתונים אלה נאספו בקרב כלל התלמידים מכל שלבי החינוך: יסודי (ה'ו'), חט"ב (ז'ט') וחט"ע (י'יא). תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם לאורך זמן בין השנים תשע"ה-תשע"ז, ולאחר מכן מוצגים נתוני תשע"ז של המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבות גיל בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום. נתונים אלה נאספו לראשונה בשנה"ל תשע"ה.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

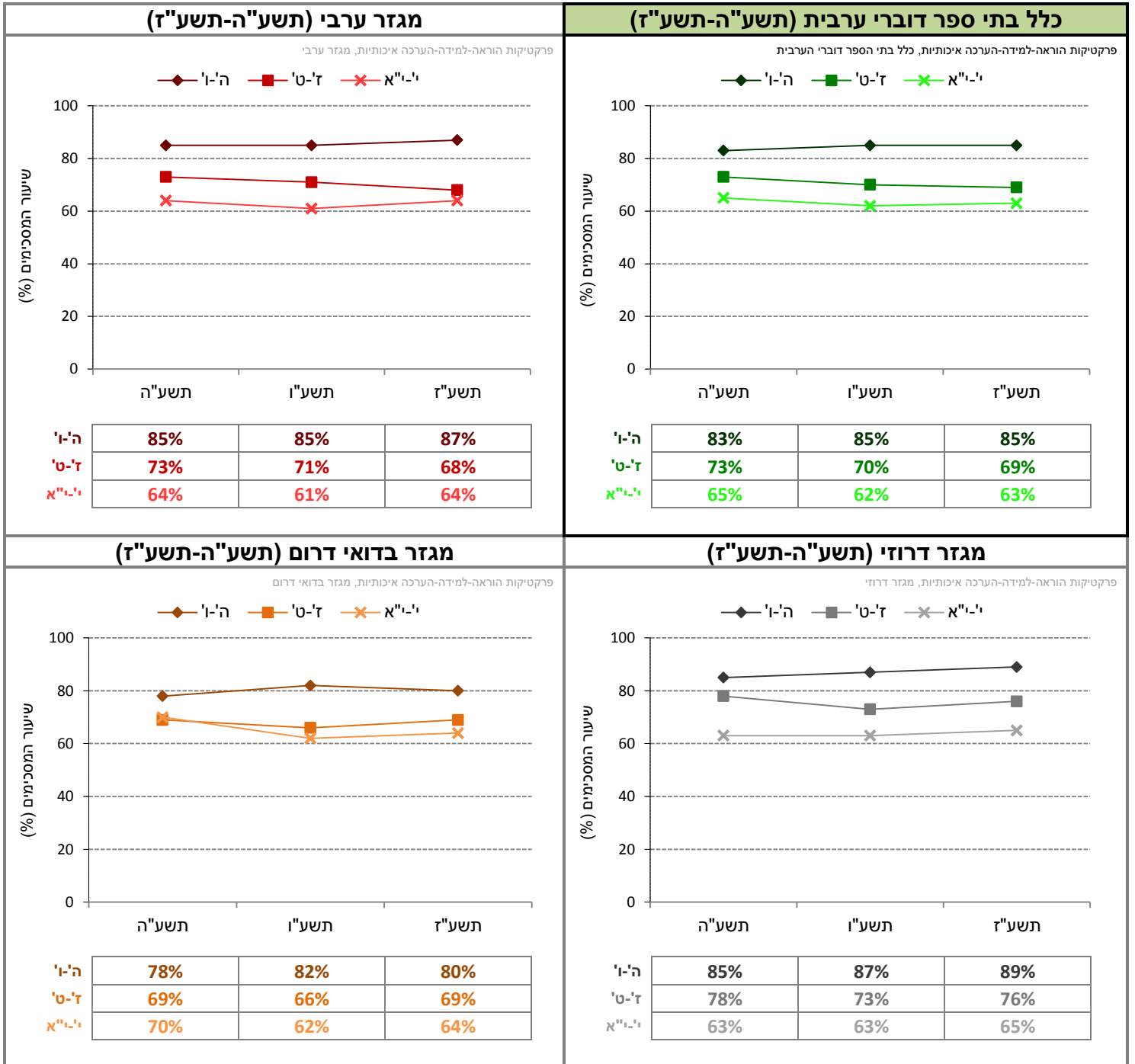
מדד מסכם: פרקטיקות הוראה-למידה-הערכה איכותיות*
א. "המורים בבית הספר מכוונים אותנו ללמוד בדרכים שונות, כגון עבודות חקר, ביצוע תצפיות, למידה המבוססת על פרויקטים וכו"
ב. "המורים בבית הספר מעריכים את העבודה שלנו לא רק על פי ההישגים במבחנים אלא גם על פי מידע אחר (למשל: עבודת חקר שעשיתי, תצפית שערכתי, פרויקט שעשיתי וכו)"
ג. "ככלל, אני מרגיש שהמורים בבית הספר מעודדים אותנו להיות פעילים במהלך הלמידה: לשאול שאלות, להציג את עבודתנו בפני הכיתה, לצאת לפעילויות מחוץ לכיתה וכו"
ד. "במהלך השיעורים המורים בבית הספר מקשרים את החומר הנלמד לנושאים נוספים (למשל למקצועות אחרים, לאירועים בחדשות וכו)"
ה. "רוב המורים מטילים עלינו משימות של עבודה משותפת עם תלמידים אחרים"
ו. "תלמידים בכיתתי עובדים על משימות שונות באופן עצמאי במסגרת השיעורים"

* סולם התשובות להיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כמוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד. בהתאמה, ערכי המדד נעים בין 0 ל-100.

השוואה לאורך שנים של המדד המסכם (תשע"ה-תשע"ז)

בתרשים 40 מוצגים נתוני המדד המסכם "פרקטיקות הוראה-למידה-הערכה איכותיות" בשנים תשע"ה-תשע"ז (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

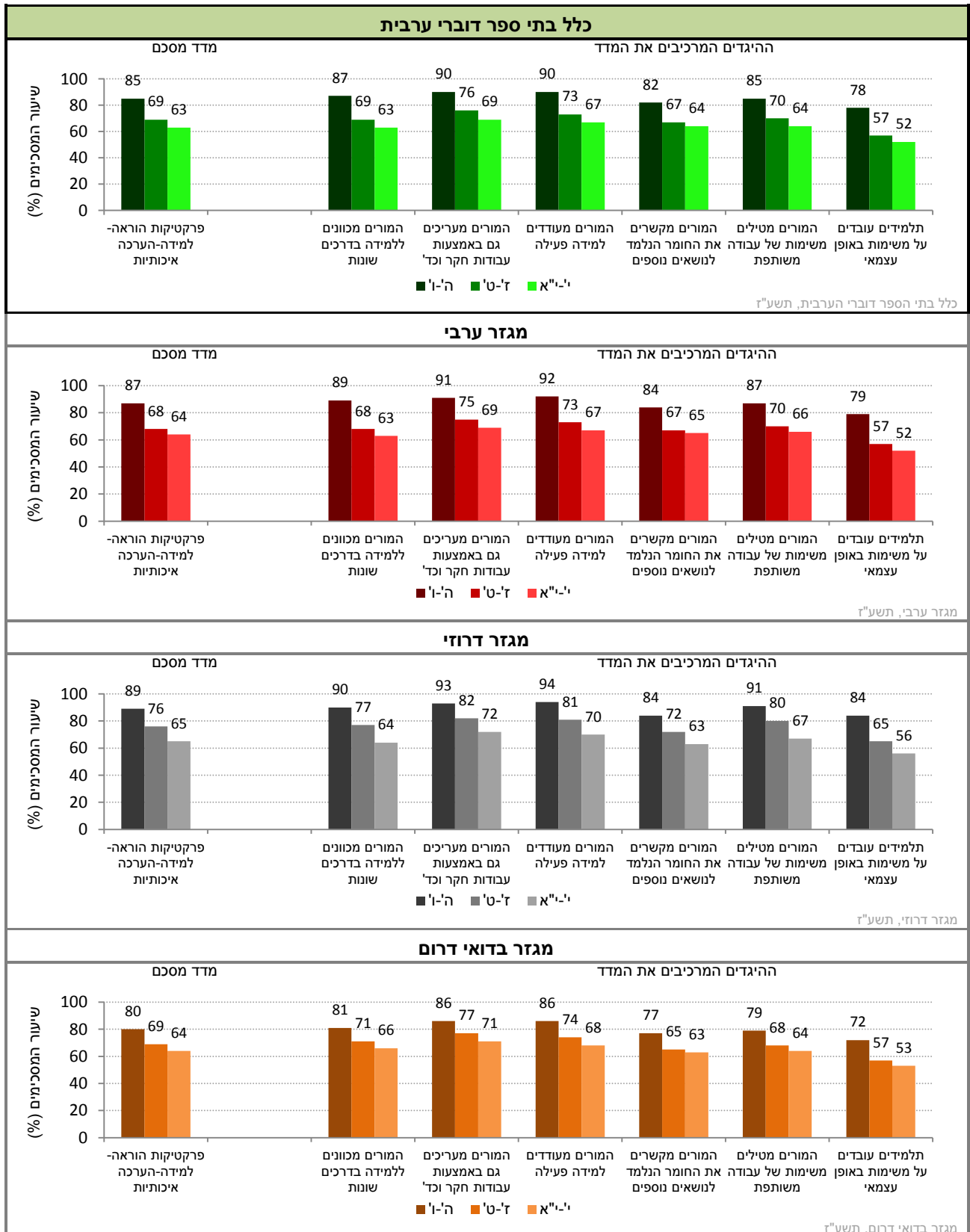
תרשים 40: דיווחי התלמידים על פרקטיקות הוראה-למידה-הערכה איכותיות: נתוני המדד המסכם בשנים תשע"ה-תשע"ז

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ז)

בתרשים 41 מוצגים נתוני המדד המסכם "פרקטיקות הוראה-למידה-הערכה איכותיות" וההיגדים המרכיבים אותו בשנה"ל תשע"ז, לפי שכבות גיל בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 41: דיווחי התלמידים על פרקטיקות הוראה-למידה-הערכה איכותיות: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר ושכבות גיל (תשע"ז)

7.1.3 מטלות כיתתיות המקדמות למידת חקר – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

בהמשך למדד הקודם, שבחן את תפיסות התלמידים באשר לקיומן של פרקטיקות הוראה-למידה-הערכה איכותיות, בתת פרק זה מוצגים דיווחיהם של תלמידים על שכיחותן של פעילויות למידה עצמאיות ויישום הכישורים והידע בסיטואציות חדשות, זאת באמצעות מטלות חקר כיתתיות (עבודה אישית, עריכת תצפית, עבודת חקר וכד').

נתונים על אודות מטלות כיתתיות המקדמות למידת חקר נאספו בקרב תלמידים משלבי החינוך: יסודי (ה'ו'), חט"ב (ז'ט') וחט"ע (י'י"א). בנושא זה לא חושב מדד מסכם, ונתוני תשע"ז של כל אחד מההיגדים מוצגים בנפרד. תחילה מוצגים נתוני ההיגדים לאורך זמן בין השנים תשע"ה-תשע"ז, ולאחר מכן מוצגים יחד זה לצד זה נתוני תשע"ז של ההיגדים. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבות גיל בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום.

להלן פירוט ההיגדים כפי שהם מוצגים בשאלון:

ללא מדד מסכם: מטלות כיתתיות המקדמות למידת חקר*
א. "הכנתי עבודה בנושא אישי שבחרתי בעצמי"
ב. "ערכתי תצפית (למשל על התנהגות בעלי חיים, על צמחים וכו')"
ג. "הצגתי בעל-פה נושא מסוים בפני הכיתה"
ד. "הכנתי עבודת חקר"
ה. "השתתפתי בשיעור מחוץ לכיתה (למשל: בחצר, בטבע או במקום ציבורי)"

* תלמידים התבקשו לציין את התדירות בה למדו באמצעות דרכי הלמידה המתוארות בהיגדים שלעיל במהלך שנת הלימודים הנוכחית. סולם התשובות להיגדים היה: (0) אף פעם; (1) פעם אחת; (2) פעמיים; (3) שלוש פעמים ויותר. בעבור היגדים אלו מוצג בתרשים שיעור העונים פעם אחת לפחות.

השוואה לאורך שנים של ההיגדים (תשע"ה-תשע"ז)

בתרשים 42 מוצגים נתוני ההיגד "הכנתי עבודה בנושא אישי שבחרתי בעצמי" בשנים תשע"ה-תשע"ז (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 42: דיווחי התלמידים על ההיגד: "הכנתי עבודה בנושא אישי שבחרתי בעצמי" בשנים תשע"ה-תשע"ז

השוואה לאורך שנים של ההיגדים (תשע"ה-תשע"ז)

בתרשים 43 מוצגים נתוני ההיגד "ערכתי תצפית (למשל על התנהגות בעלי חיים, על צמחים וכו')" בשנים תשע"ה-תשע"ז (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

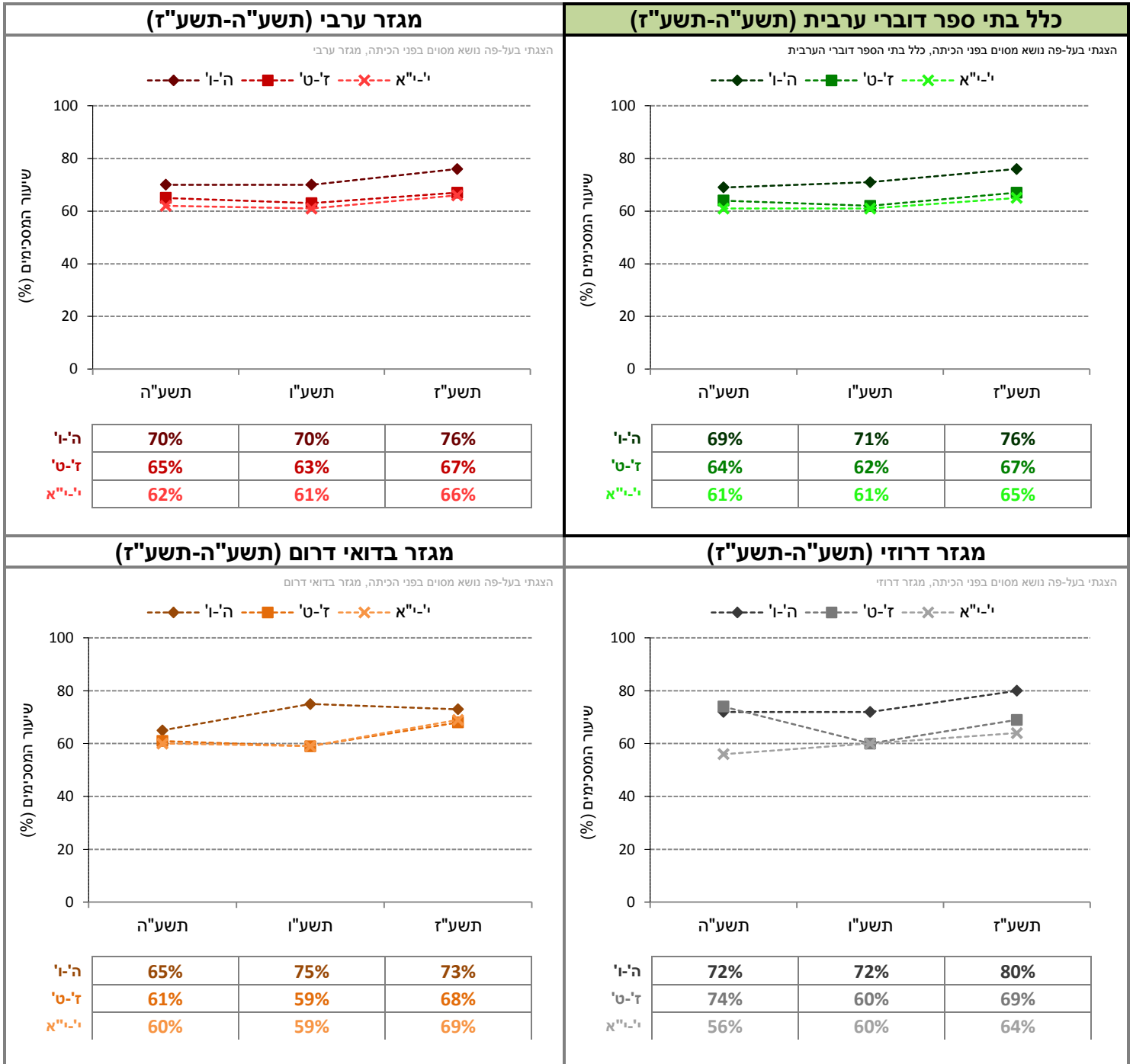
תרשים 43: דיווחי התלמידים על ההיגד: "ערכתי תצפית (למשל על התנהגות בעלי חיים, על צמחים וכו')" בשנים תשע"ה-תשע"ז

השוואה לאורך שנים של ההיגדים (תשע"ה-תשע"ז)

בתרשים 44 מוצגים נתוני ההיגד "הצגתי בעל-פה נושא מסוים בפני הכיתה" בשנים תשע"ה-תשע"ז (לפירוט נוסף ראונספח 2).

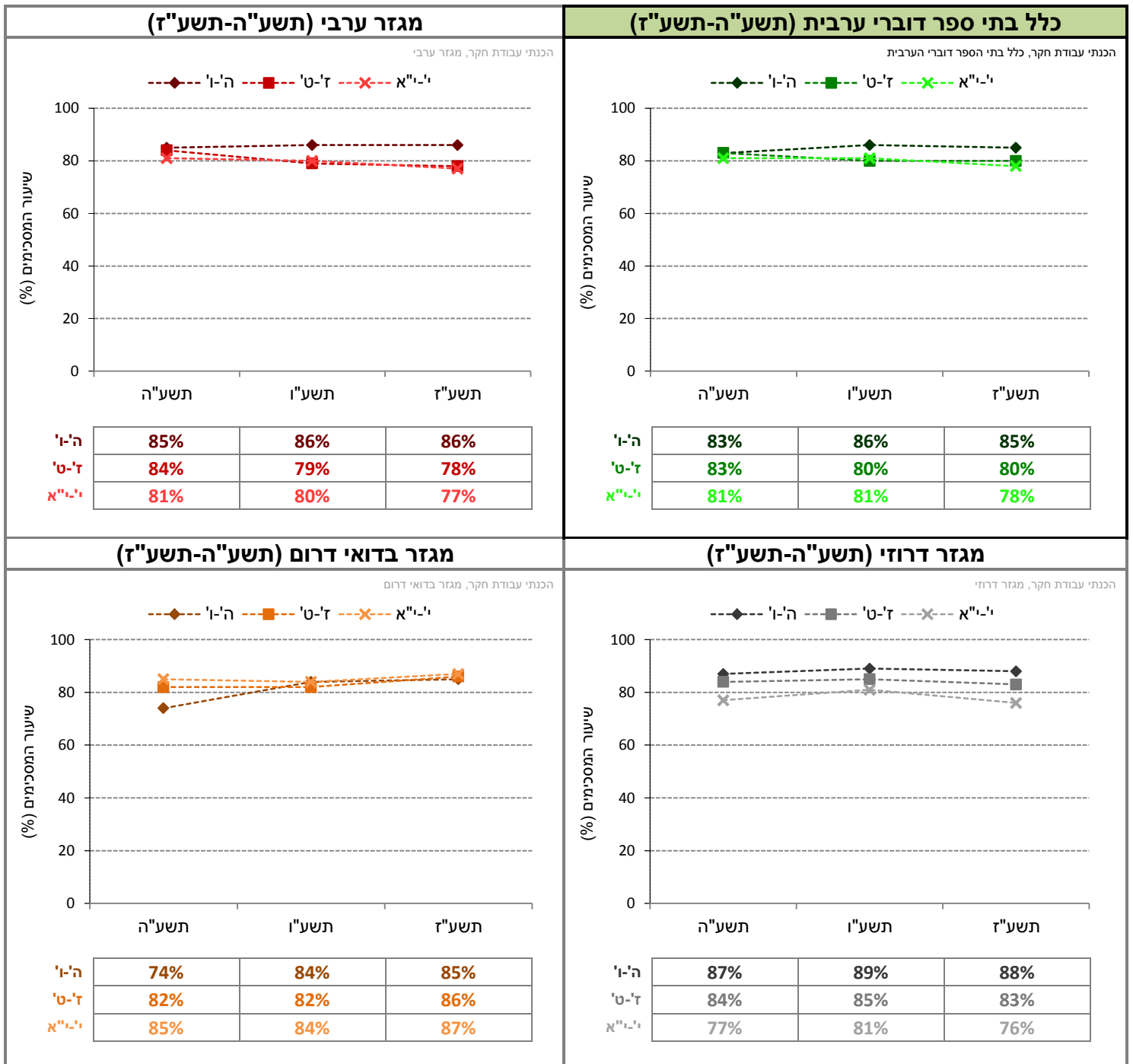
תרשים 44: דיווחי התלמידים על ההיגד: "הצגתי בעל-פה נושא מסוים בפני הכיתה" בשנים תשע"ה-תשע"ז

השוואה לאורך שנים של ההיגדים (תשע"ה-תשע"ז)

בתרשים 45 מוצגים נתוני ההיגד "הכנתי עבודת חקר" בשנים תשע"ה-תשע"ז (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 45: דיווחי התלמידים על ההיגד: "הכנתי עבודת חקר" בשנים תשע"ה-תשע"ז

השוואה לאורך שנים של ההיגדים (תשע"ה-תשע"ז)

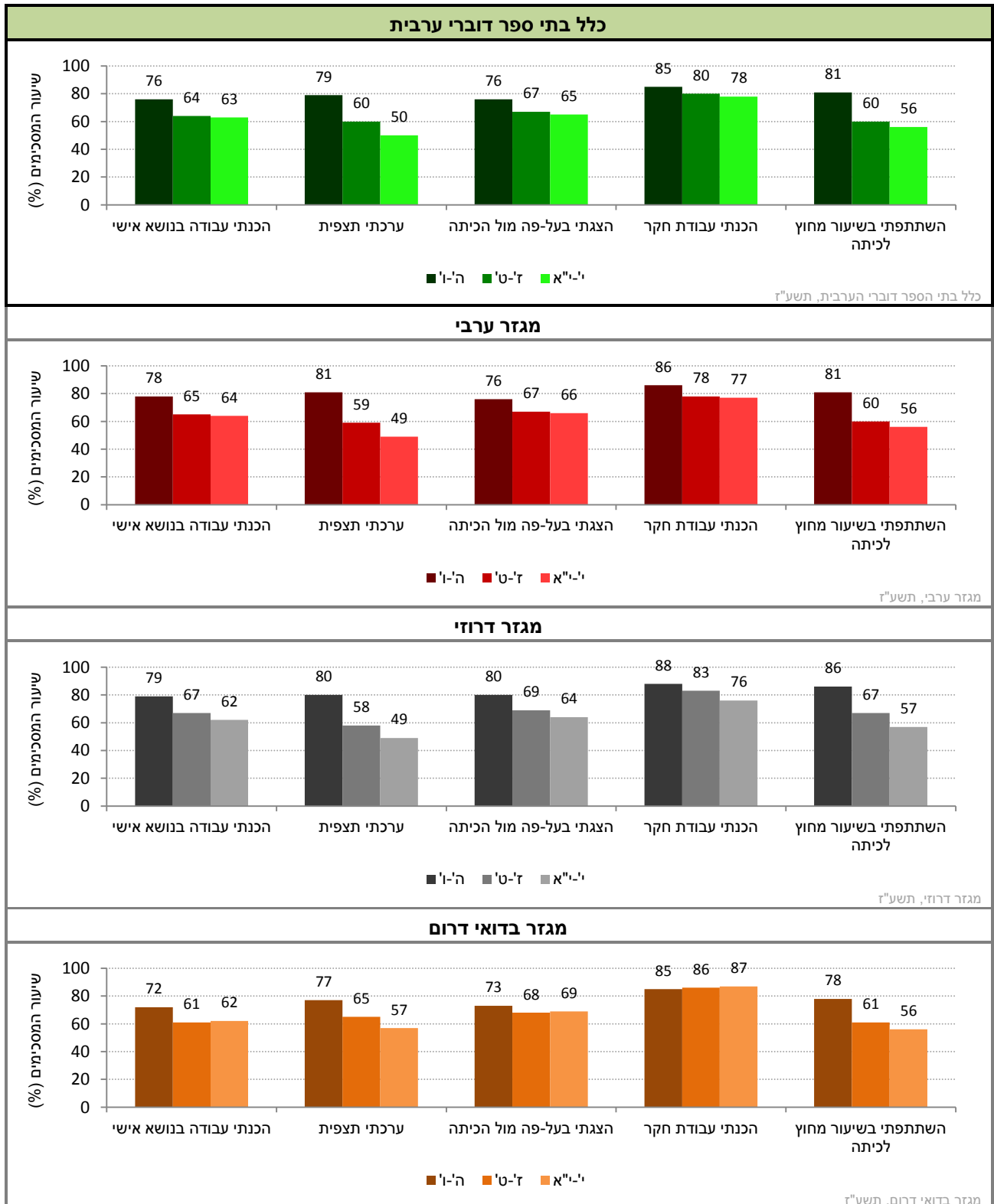
בתרשים 46 מוצגים נתוני ההיגד "השתתפתי בשיעור מחוץ לכיתה (למשל: בחצר, בטבע או במקום ציבורי)" בשנים תשע"ה-תשע"ז (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 46: דיווחי התלמידים על ההיגד: "השתתפתי בשיעור מחוץ לכיתה (למשל: בחצר, בטבע או במקום ציבורי)" בשנים תשע"ה-תשע"ז

כדי לראות את התמונה כולה, כפי שעולה מן ההיגדים שהוצגו לעיל בנפרד, נציג להלן את נתוני ההיגדים זה לצד זה. בתרשים 47 מוצגים נתוני ההיגדים העוסקים ב"מטלות כיתתיות המקדמות למידת חקר" בשנה"ל תשע"ז לפי שכבות גיל, בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 47: דיווחי התלמידים על מטלות כיתתיות המקדמות למידת חקר: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר ושכבות גיל (תשע"ז)

7.1.4 אסטרטגיות ללמידה עצמית – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

מטרתן של אסטרטגיות ללמידה עצמית היא לסייע לתלמידים לקשר חומר חדש לידע קודם ולוודא כי התלמיד הבין את החומר הנלמד. על אסטרטגיות אלו נמנים: עריכת סיכומים, ארגון מידע ומיזוגו, הערכה עצמית ובדיקת ההבנה העצמית של התלמיד, חיפוש אחר סיוע בעת הצורך וכד'.

המדד המסכם "אסטרטגיות ללמידה עצמית" מבקש לבחון את המידה שבה התלמיד מארגן לעצמו חומר חדש בזמן הלמידה, מוודא שהבין את החומר הנלמד, פונה לבקש סיוע אם מרגיש שזקוק לכך ומנסה להרחיב את הידע שלו על נושאים שלמד בבית הספר.

נתונים אלה נאספו בקרב כלל התלמידים מכל שלבי החינוך: יסודי (ה'ו'), חט"ב (ז'ט') וחט"ע (י'יא). תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם לאורך זמן בין השנים תשע"ה-תשע"ז, ולאחר מכן מוצגים נתוני תשע"ז של המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבות גיל בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

מדד מסכם: אסטרטגיות ללמידה עצמית*
א. "בזמן למידת חומר חדש אני מנסה לסדר אותו לעצמי באופן שיעזור לי ללמוד (למשל: כותב ראשי פרקים, מדגיש קטעים מרכזיים, כותב סיכומים וכו')"
ב. "אחרי שאני לומד חומר חדש אני בודק את עצמי: האם הבנתי את הרעיונות המרכזיים, אילו רעיונות לא הבנתי במידה מספקת ואני זקוק לחיזוק וכו'"
ג. "אם אינני מבין חומר כלשהוא, אפנה למישהו לבקש סיוע (למשל: למורה, לתלמיד אחר וכו')"
ד. "פעמים רבות אני מנסה להרחיב את הידע שלי על נושאים שנלמדים בבית הספר (למשל: באמצעות קריאה בספרים, חיפוש מידע באינטרנט וכו')"

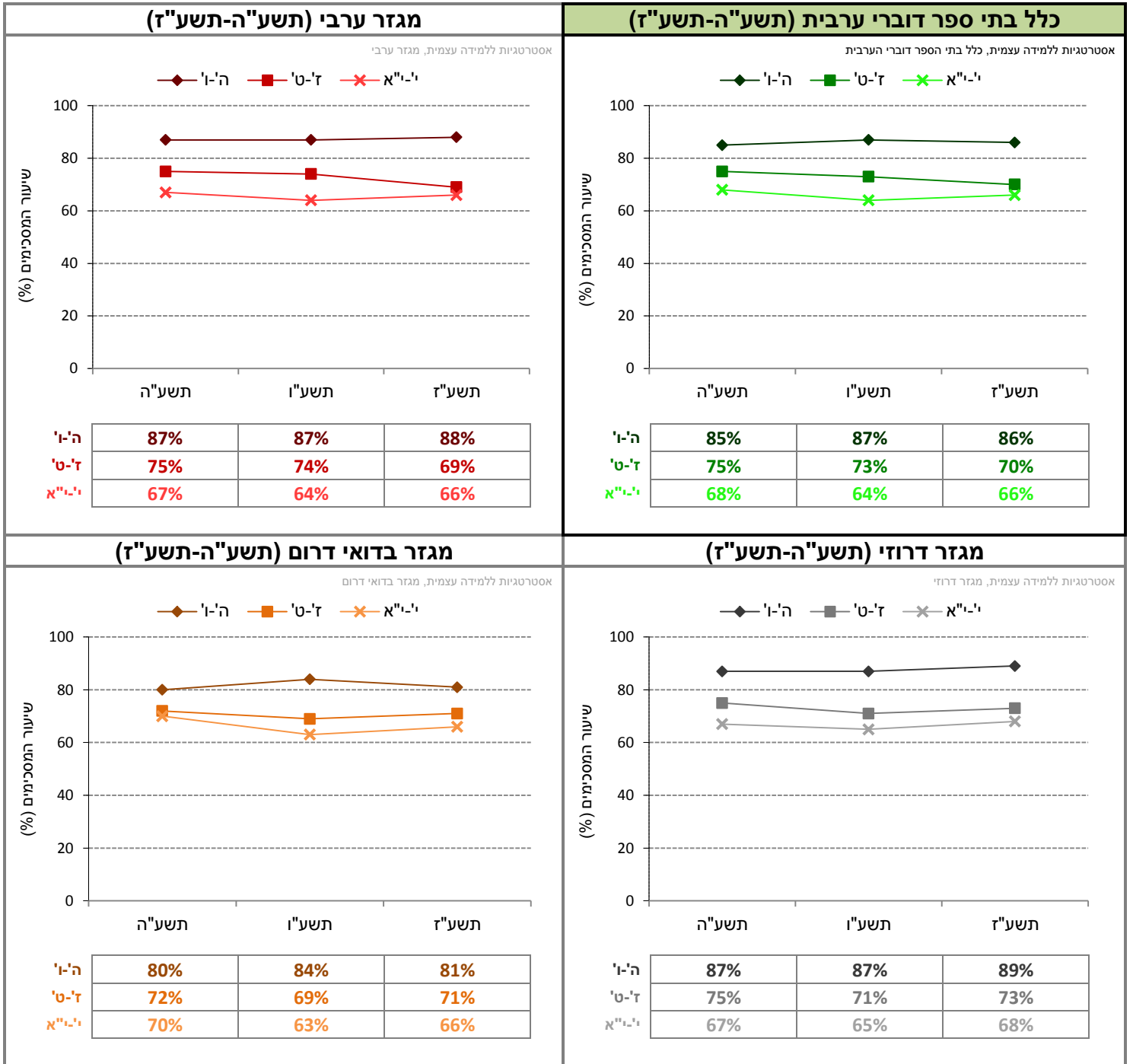
* סולם התשובות להיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד. בהתאמה, ערכי המדד נעים בין 0 ל-100.

השוואה לאורך שנים של המדד המסכם (תשע"ה-תשע"ז)

בתרשים 48 מוצגים נתוני המדד המסכם "אסטרטגיות ללמידה עצמית" בשנים תשע"ה-תשע"ז (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

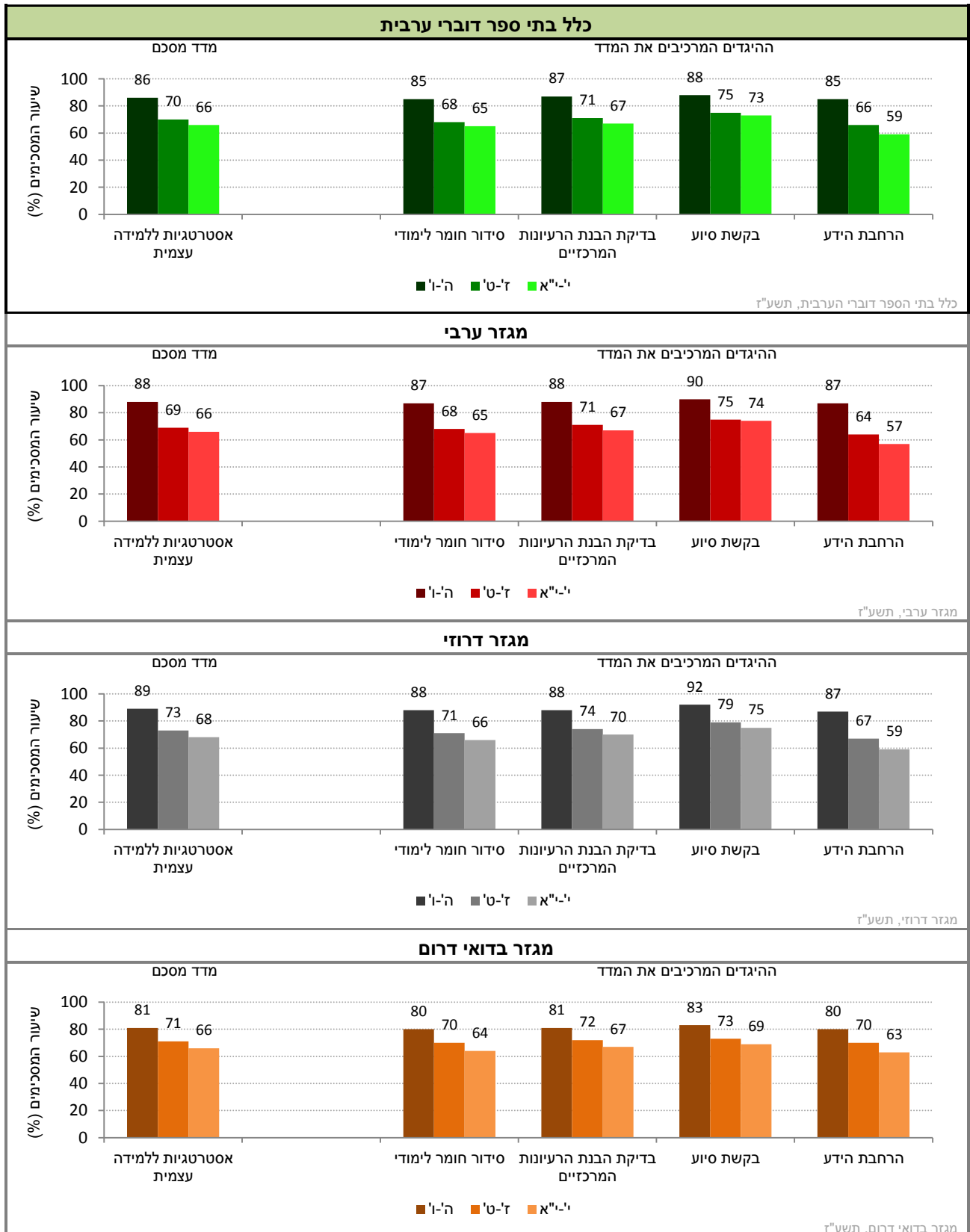
תרשים 48: דיווחי התלמידים על אסטרטגיות ללמידה עצמית: נתוני המדד המסכם בשנים תשע"ה-תשע"ז

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ז)

בתרשים 49 מוצגים נתוני המדד המסכם "אסטרטגיות ללמידה עצמית" וההיגדים המרכיבים אותו בשנה"ל תשע"ז לפי שכבות גיל בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 49: דיווחי התלמידים על אסטרטגיות ללמידה עצמית: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר ושכבות גיל (תשע"ז)

7.1.5 קבלת הערכה ומשוב מקדמי למידה מהמורים – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

הערכה ומשוב הנם חלק בלתי נפרד מתהליכי ההוראה-למידה. הערכה ומשוב יעילים מסייעים בחשיפת תובנות התלמידים במהלך הלמידה, מעמיקים את ההבנה והחשיבה שלהם ויכולים לקדם את ביצועיהם הלימודיים. משוב הניתן לתלמיד על עבודתו ולמידתו (בכתב ובעל פה) עשוי להשפיע לטובה על הישגיו באופן משמעותי.

המדד המסכם "קבלת הערכה ומשוב מקדמי למידה מהמורים" מבקש לבחון את תפיסות התלמידים בדבר המידה שבה המשוב שהם מקבלים מן המורים כולל מידע והנחיה בנוגע לתכנון צעדיהם הבאים בלמידה.

נתונים אלה נאספו בקרב כלל התלמידים בכל שלבי החינוך: יסודי (ה'ו'), חט"ב (ז'ט') וחט"ע (י'י"א). תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם לאורך זמן בין השנים תשס"ח-תשע"ז, לאחר מכן מוצגים נתוני תשע"ז של המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבות גיל בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

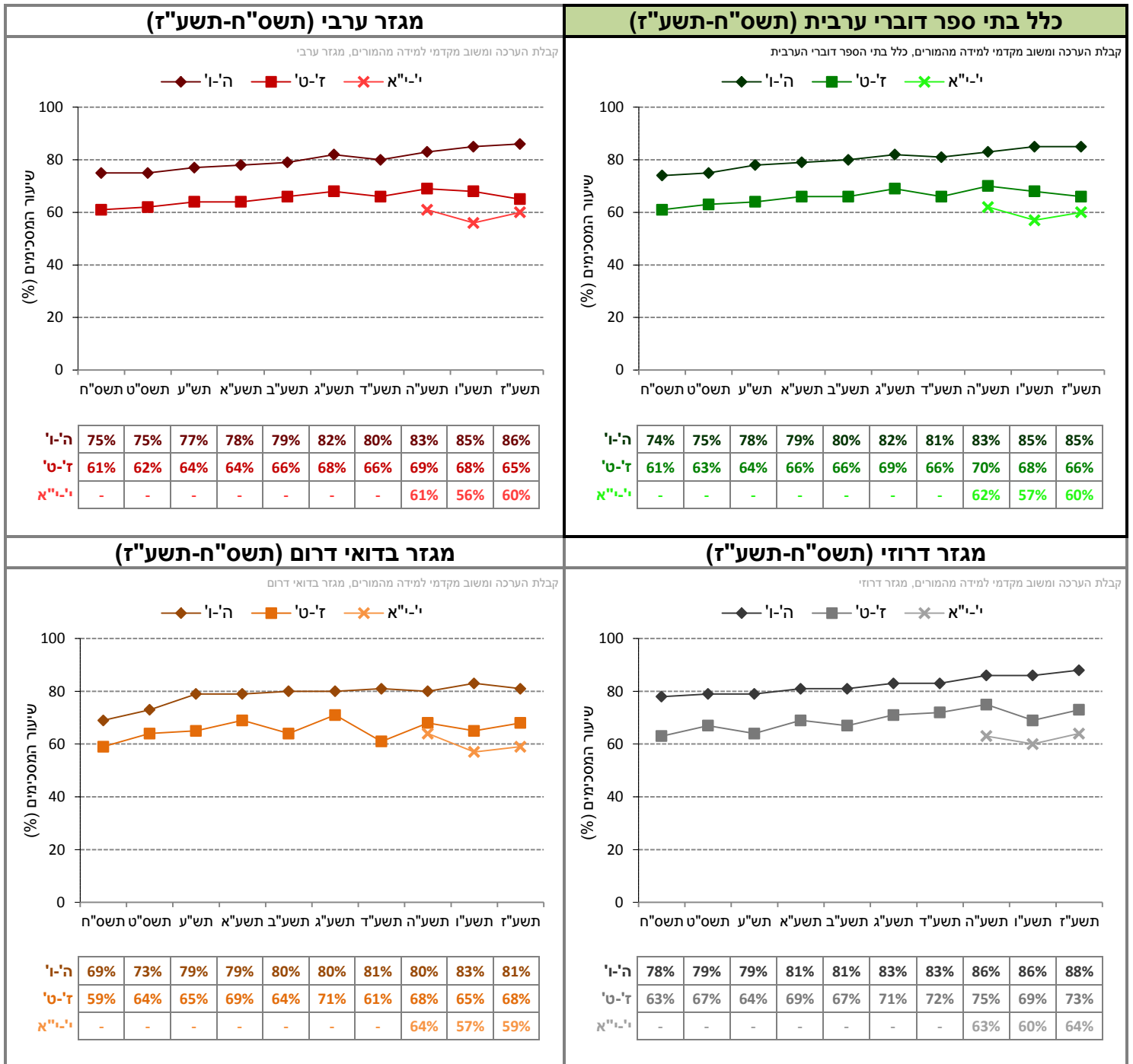
מדד מסכם: קבלת הערכה ומשוב מקדמי למידה מהמורים*
א. "רוב המורים מסבירים לכל תלמיד באופן אישי מה בדיוק עליו לעשות כדי להשתפר בלימודים"
ב. "כשהתלמידים מתקשים להבין את החומר, רוב המורים מסבירים להם מה הם יכולים לעשות כדי להבין טוב יותר"
ג. "כשהמורים מחזירים לנו עבודה או מבחן, רובם כותבים ליד התשובות מה נכון ומה צריך לשפר"
ד. "כשתלמיד בכיתה לא מצליח במבחן או בעבודה, רוב המורים עוזרים לו להבין למה זה קרה"
ה. "רוב המורים מקפידים לעדכן אותי על מצבי בלימודים"
ו. "רוב המורים מוודאים שהתלמידים מבינים את החומר הנלמד לפני שממשיכים לנושא הבא"

* סולם התשובות להיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כמוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד. בהתאמה, ערכי המדד נעים בין 0 ל-100.

השוואה לאורך שנים של המדד המסכם (תשס"ח-תשע"ז)

בתרשים 50 מוצגים נתוני המדד המסכם "קבלת הערכה ומשוב מקדמי למידה מהמורים" בשנים תשס"ח-תשע"ז (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 50: דיווחי התלמידים על קבלת הערכה ומשוב מקדמי למידה מהמורים: נתוני המדד המסכם בשנים תשס"ח-תשע"ז¹⁶

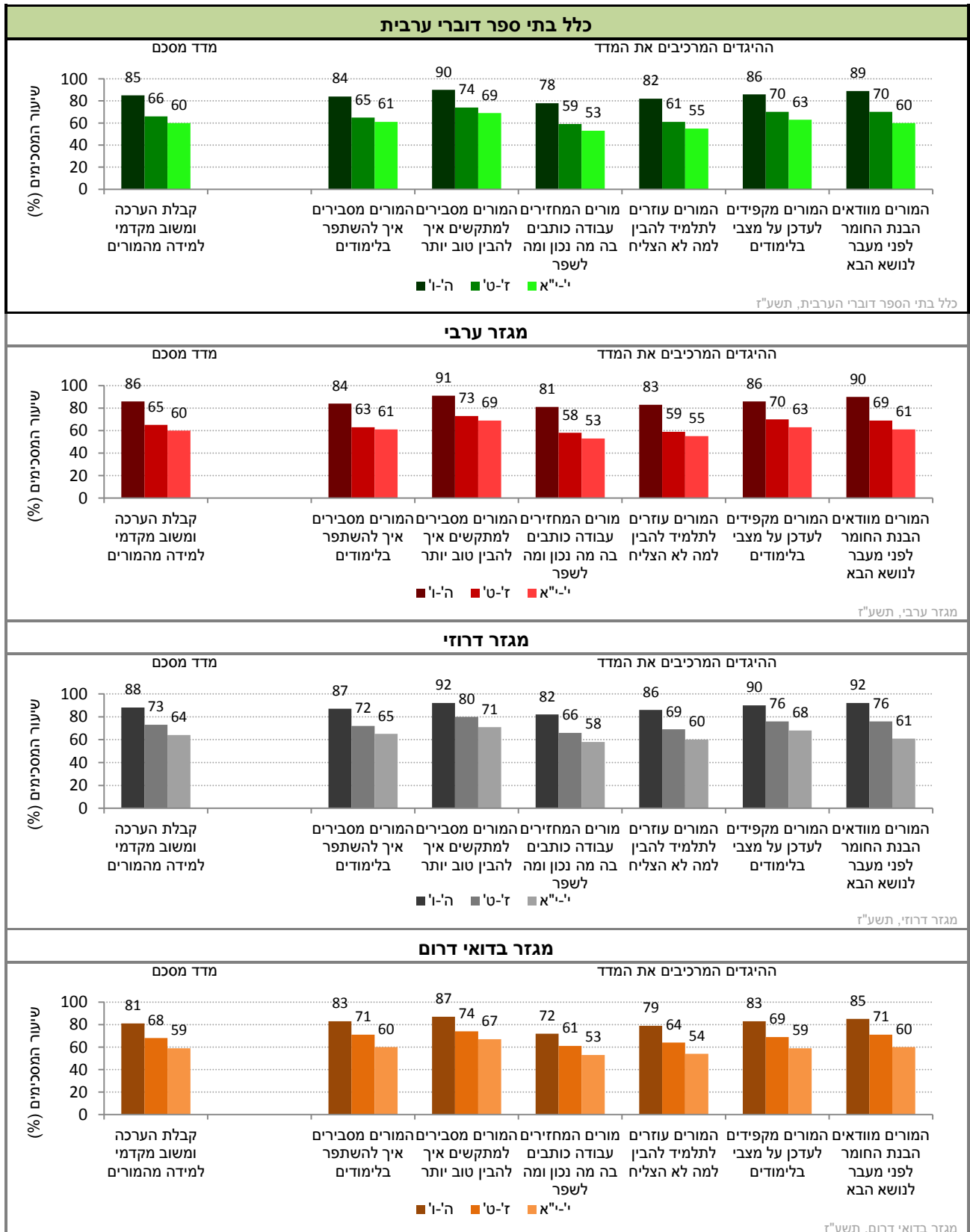

¹⁶ התנדויות בנתוני המגזר הבדואי בדרום נובעת ממיעוט בתי הספר שבאולוסייה ומהעובדה שבשנים שונות נכללות בקבוצות המיצ"ב רשיות מקומיות שונות בעלות מאפיינים ייחודיים.

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ז)

בתרשים 51 מוצגים נתוני המדד המסכם "קבלת הערכה ומשוב מקדמי למידה מהמורים" וההיגדים המרכיבים אותו בשנה"ל תשע"ז, לפי שכבות גיל בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 51: דיווחי התלמידים על קבלת הערכה ומשוב מקדמי למידה מהמורים: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר ושכבות גיל (תשע"ז)

7.1.6 הוראה דיפרנציאלית – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

מסגרת הלמידה הנפוצה ביותר בבתי ספר היא למידה בכיתה של קבוצה גדולה של תלמידים. התלמידים לרוב שונים זה מזה במאפיינים כגון, תכונות אישיות, סגנונות למידה, תחומי עניין, יכולות והיבטים נוספים.

שיטות הוראה-למידה המכירות בשונות שבין התלמידים מציעות סביבת למידה עשירה ומגוונת שבה תלמידים יכולים ללמוד באופן עצמאי, בזוגות או בקבוצות. במקום תכנית לימודים בסיסית ואחידה שאמורה להתאים לכל התלמידים, שיטות הוראה המכירות בשונות שבין התלמידים מציעות מבחר של תכני לימוד ודרכי הערכה, המותאמות לתחומי העניין, לנטיות ולרמת היכולת של התלמידים.

תת פרק זה מבקש לבחון באמצעות דיווחי המורים באיזו מידה ההוראה בכיתה מכירה בשונות שבין התלמידים.

המדד המסכם "הוראה דיפרנציאלית" מבקש ללמוד עד כמה תלמידים שונים לומדים באמצעות חומרי למידה שונים, עד כמה לכל תלמיד בכיתה מתאפשר להתקדם בהתאם לקצב האישי שלו ועד כמה תלמידים עובדים על משימות שונות באופן עצמאי במסגרת השיעור.

נתונים אלה נאספו בשנה"ל תשע"ז בקרב כלל המורים ביסודי, בחט"ב וחט"ע. תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם לאורך זמן בין השנים תשס"ח-תשע"ז. לאחר מכן מוצגים נתוני תשע"ז של המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שלב חינוך בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

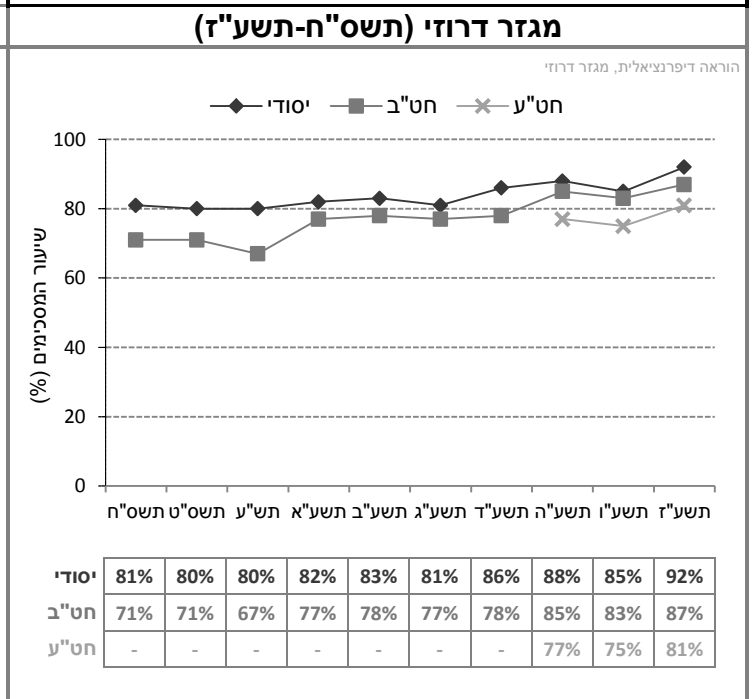
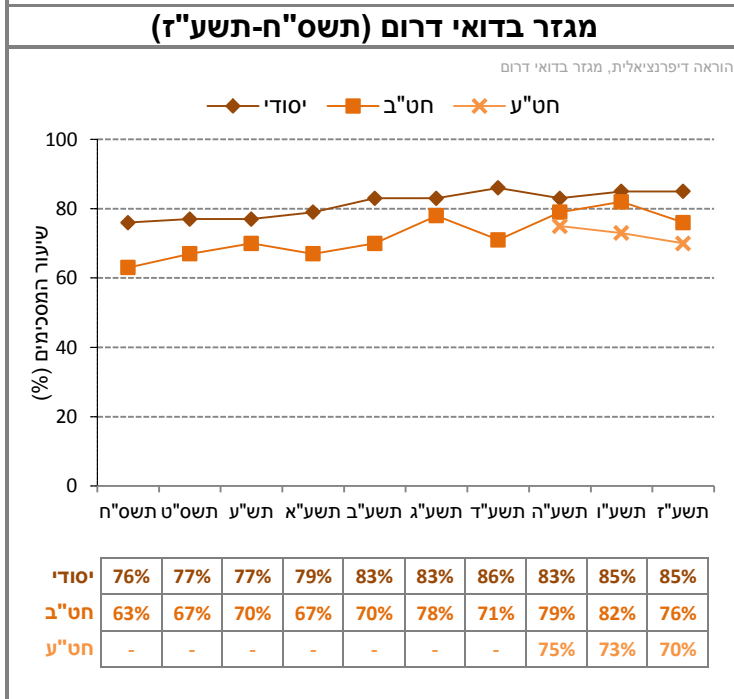
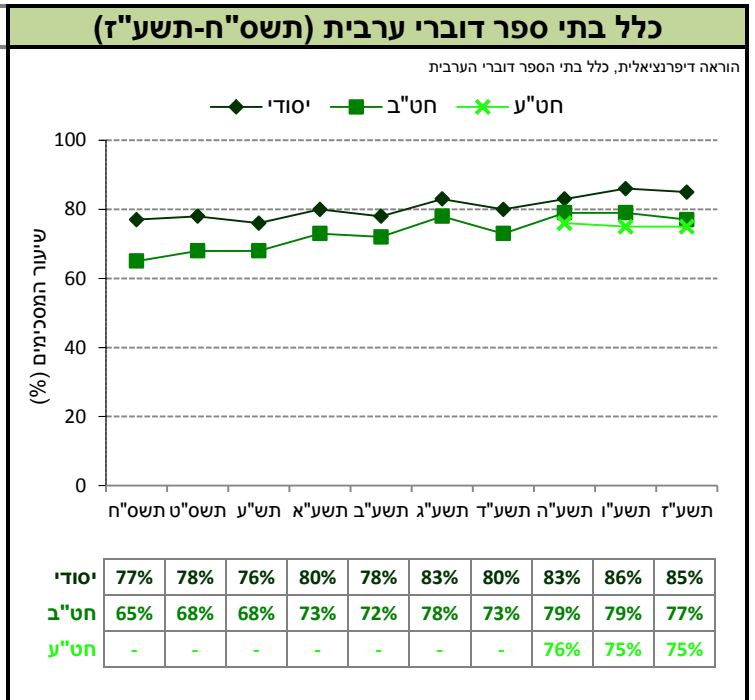
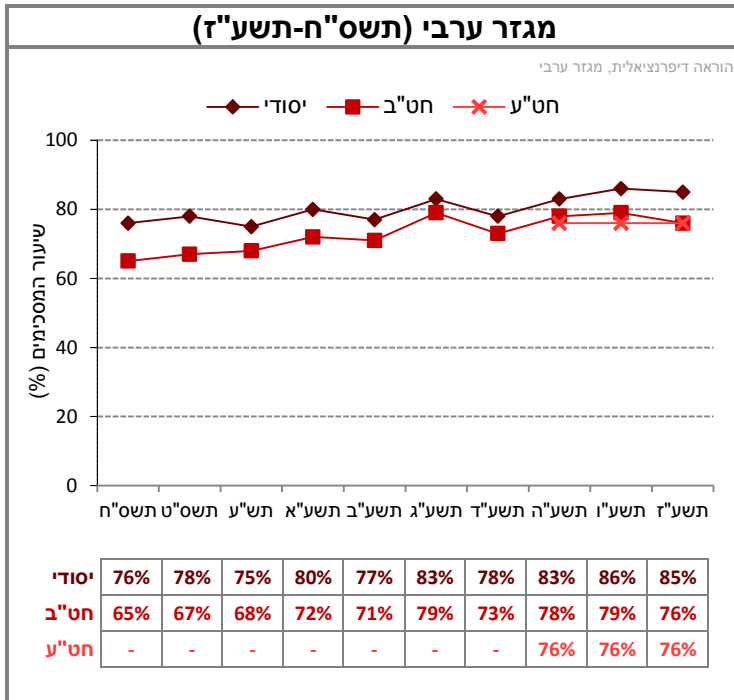
מדד מסכם: הוראה דיפרנציאלית*
א. "בכיתתך תלמידים שונים לומדים באמצעות חומרי למידה שונים המתאימים להם (כגון חוברות, ספרים, אמצעי המחשה, לומדות, חומרות)"
ב. "אתה מאפשר לכל תלמיד בכיתה להתקדם בהתאם לקצב האישי שלו"
ג. "תלמידים בכיתתך עובדים על משימות שונות באופן עצמאי במסגרת השיעור"

* סולם התשובות להיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד. בהתאמה, ערכי המדד נעים בין 0 ל-100.

השוואה לאורך שנים של המדד המסכם (תשס"ח-תשע"ז)

בתרשים 52 מוצגים נתוני המדד המסכם "הוראה דיפרנציאלית" בשנים תשס"ח-תשע"ז (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

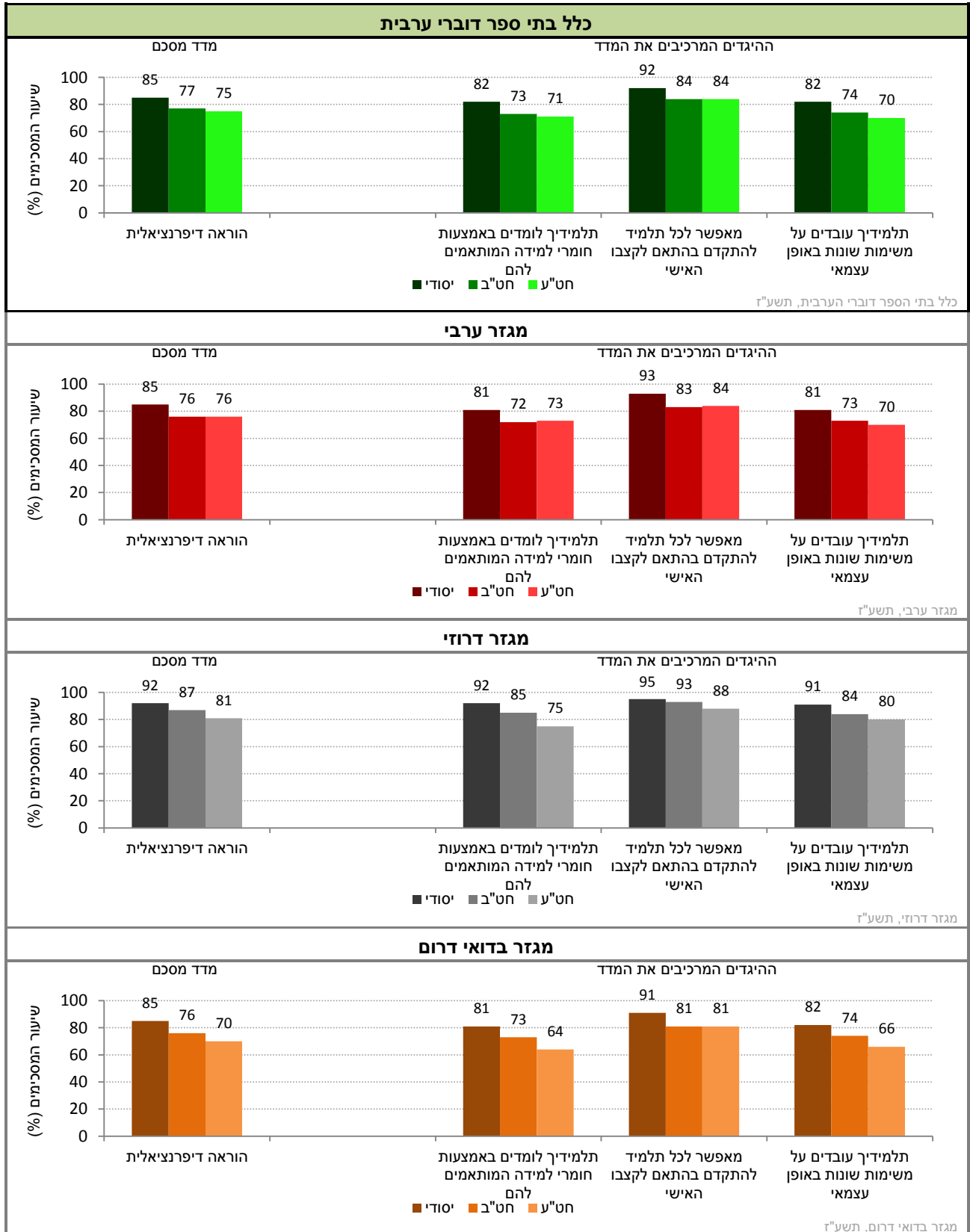
תרשים 52: דיווחי המורים על הוראה דיפרנציאלית: נתוני המדד המסכם בשנים תשס"ח-תשע"ז

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ז)

בתרשים 53 מוצגים נתוני המדד המסכם "הוראה דיפרנציאלית" וההיגדים המרכיבים אותו בשנה"ל תשע"ז, לפי שלב חינוך, בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 53: דיווחי המורים על הוראה דיפרנציאלית: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר ושלב חינוך (תשע"ז)

8. תרבות בית-ספרית תומכת למידה

עד כה עסקנו בהיבטים שונים של האקלים הבית ספרי והסביבה הפדגוגית בכיתה. בפרק הנוכחי נעסוק בתרבות בית-ספרית תומכת למידה. הלמידה היא חיונית ומרכזית להתפתחות של כל ארגון, קל וחומר של בתי ספר. כדי לכוון תרבות בית-ספרית תומכת למידה על הלמידה להיות רכיב מרכזי לא רק בקרב התלמידים אלא גם בקרב המורים. בתי ספר המתאפיינים בתרבות בית-ספרית תומכת למידה מקיימים מערכות ומבנים המאפשרים לסגל ההוראה לקיים למידה שיתופית מתמשכת באווירה של אמון, פתיחות, הקשבה ואחריות לתהליכי הלמידה ולאקלים החברתי בבית הספר (Opfer & Pedder, 2011)¹⁷. חשוב לציין, כי הבניית תהליכי למידה יעילים של מורים והטמעת שינויים ארגוניים בבית הספר נעשים במיטבם באמצעות הובלה משותפת של המנהל וצוותי מורים.

בפרק זה נבחן את קיומה של תרבות בית-ספרית תומכת למידה כפי שמשתקפת בתהליכי הפיתוח המקצועי של המורים, בתכנון תהליכי הפיתוח המקצועי, בהערכה ומשוב למורה וכד'.

8.1 פיתוח מקצועי של מורים – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

מערכת החינוך פועלת באופן מתמיד לשיפור איכותם של עובדי ההוראה, זאת באמצעות פיתוחם המקצועי. הפיתוח המקצועי תורם לידע דיסציפלינרי ופדגוגי עדכני של עובדי ההוראה ולחיזוק מומחיותם. פיתוח מקצועי אפקטיבי, שבכוחו לשפר את עבודתם של המורים ולקדם את הישגי תלמידיהם, מעוגן בהקשר הבית ספרי ומערב למידה שיתופית של מורים.

בפרק זה נבחן את השתתפותם של מורים במסגרות של פיתוח מקצועי, את תכנון תהליכי הפיתוח המקצועי של המורים ואת תפיסתם של המורים את הפיתוח המקצועי שלהם. כמו כן, נבחן היבטים של עבודה שיתופית של מורים בבית הספר ושל קליטה וליווי של עובדי הוראה חדשים ובעלי תפקידים בבית הספר.

8.1.1 השתתפות מורים במסגרות של פיתוח מקצועי – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

השתתפות מורים במסגרות של פיתוח מקצועי, הן חוץ בית ספריות והן פנים בית ספריות, היא אחת הדרכים החשובות להעלאת המסוגלות האישית והמקצועית של מורים.

הפיתוח המקצועי הפנים בית ספרי הוא אמצעי מרכזי להטמעת פדגוגיה איכותית המותאמת לסביבות הלמידה החדשניות בתרבות בית הספר. עם זאת, במקביל להשתלמות בתוך בית הספר, על המורה להתפתח מחוץ לבית הספר במסגרות הרלוונטיות לצרכיו ולצרכי בית הספר. חשיפה לידע חיצוני, מעשירה את המורה בתפיסות שונות ומגוונות.

תת הפרק הנוכחי מתאר באילו מסגרות של פיתוח מקצועי (השתלמויות, מפגשי למידה בבית הספר ומחוצה לו) השתתפו המורים מאז תחילת שנת הלימודים.

נתונים על השתתפות מורים במסגרות של פיתוח מקצועי נאספו לראשונה בתשע"ו בקרב מורים אשר מלמדים בבתי ספר יסודיים, בחט"ב ובחט"ע. בנושא זה לא חושב מדד מסכם והנתונים של כל אחד מההיגדים מוצגים בנפרד עבור שנה"ל תשע"ז בחלוקה לפי מגזר בקרב דוברי ערבית ושלב חינוך. בנושא זה לא מובאות בדוח הנוכחי השוואות לאורך שנים של נתוני היגדים (זאת בשל ריבוי הנתונים), וניתן לעיין בנתוני ההיגדים לאורך שנים בנספח 3.

¹⁷ Opfer, V. D., & Pedder, D. (2011). Conceptualizing teacher professional learning. *Review of Educational Research*, 81(3), 376-407.

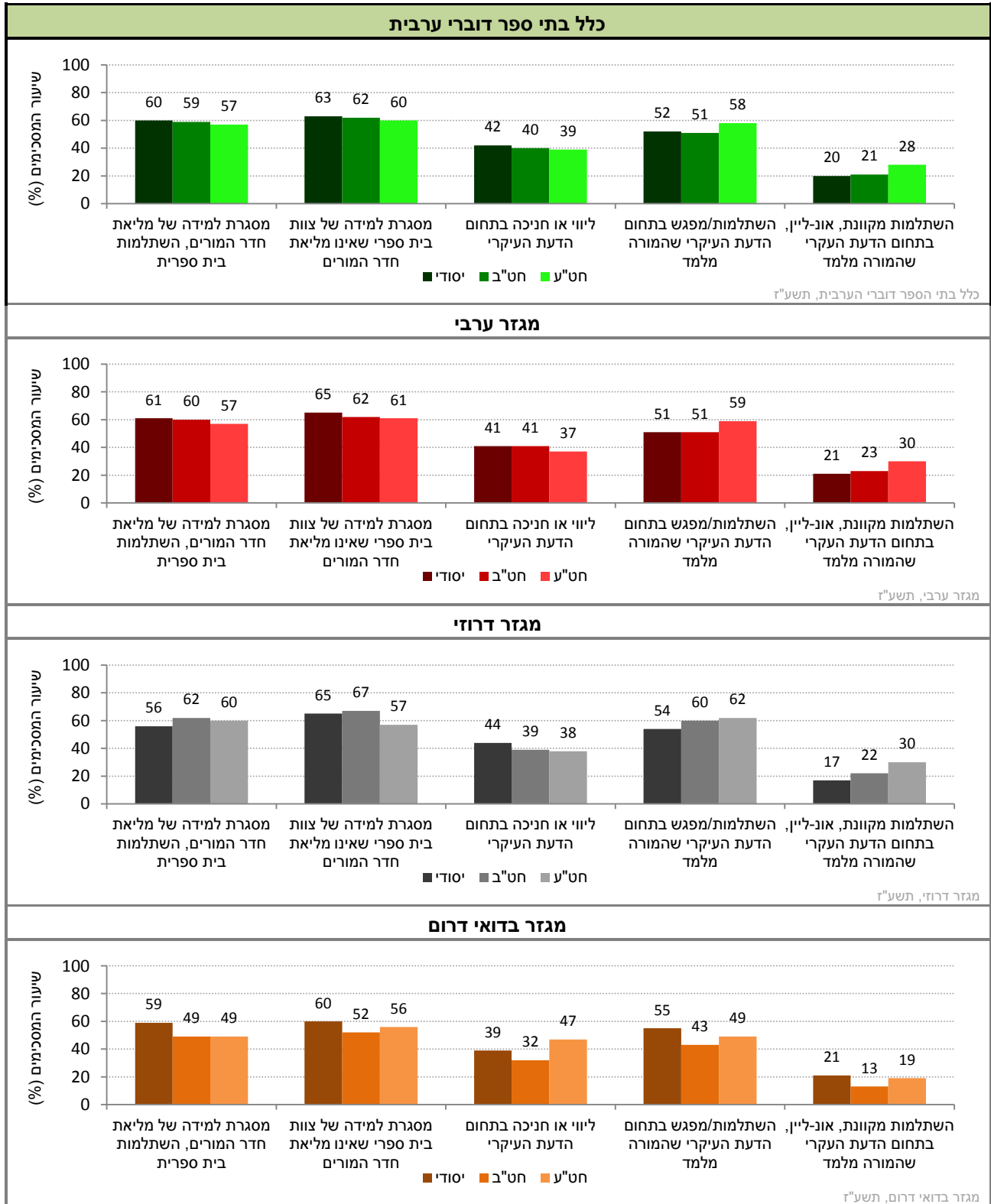
לא מדד מסכם: השתתפות מורים במסגרות של פיתוח מקצועי
א. מסגרת למידה של מליאת חדר המורים, השתלמות בית-ספרית*
ב. מסגרת למידה צוותית (שאינה מליאת חדר המורים), לדוגמא: צוות מקצוע, קהילת מורים לומדת, רכזי מקצוע או שכבה וכד'*
ג. מפגשי ליווי או חניכה על ידי מורה או בעל תפקיד מצוות בית הספר בתחום הדעת העיקרי שהמורה מלמד*
ד. השתלמות או מפגש בנושאים פדגוגיים כמו אסטרטגיות הוראה-למידה-הערכה, למידה משמעותית, שילוב תקשוב וכד'**
ה. השתלמות או מפגש הכשרה בתחום הדעת העיקרי שהמורה מלמד**
ו. השתלמות מקוונת, און-ליין, בתחום הדעת העיקרי שהמורה מלמד*
ז. מפגשים או הדרכה או ימי למידה מחוזיים או ארציים מטעם הפיקוח בתחום הדעת**
ח. מפגשים או הדרכה או ימי למידה מטעם מרכז פסג"ה**
ט. מפגשי ליווי או חניכה בהם המורה עצמו ליווה מורים חדשים או מורים מתמחים או בעלי תפקידים חדשים**
י. לימודים לתואר שני או שלישי בתחום הדעת או בנושאים רלוונטיים לחינוך או התמחות למורים בעלי תואר שני או שלישי**

* בהיגדים אלו התבקשו המורים לדווח באיזו תדירות הם השתתפו במסגרות של פיתוח מקצועי מאז תחילת שנת הלימודים. המורים התבקשו לבחור מתוך ארבע אפשרויות תשובה: (0) לא השתתפתי מאז תחילת שנת הלימודים; (1) השתתפתי-אחת לכמה חודשים; (2) השתתפתי-אחת לחודש; (3) השתתפתי-אחת לשבועיים או בתדירות גבוהה יותר. לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שצינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם כמדווחים על השתתפות במסגרות לפיתוח מקצועי.

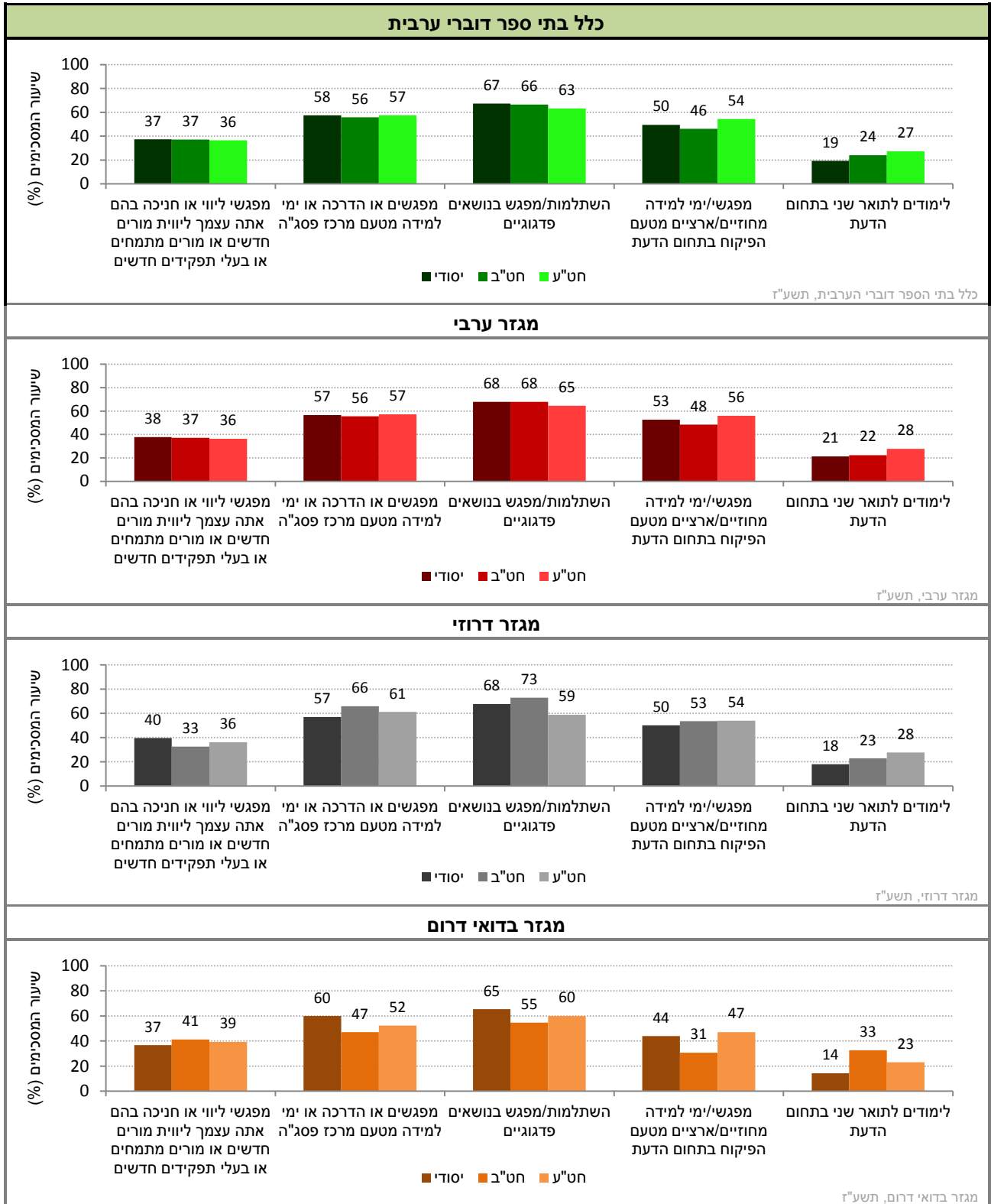
** סולם התשובות להיגדים היה "כן" או "לא". להלן מדוח שיעור העונים בחיוב על ההיגדים.

בתרשים 54 מוצגים נתוני ההיגדים העוסקים ב"השתתפות מורים במסגרות של פיתוח מקצועי" בשנה"ל תשע"ז, לפי שלב חינוך בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 54: דיווחי מורים על השתתפות מורים במסגרות לפיתוח מקצועי: שיעורי המדווחים (באחוזים) על השתתפות במסגרות לפיתוח מקצועי לפי מגזר ושלב חינוך (תשע"ז)

המשך תרשים 54: דיווחי מורים על השתתפות מורים במסגרות לפיתוח מקצועי (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

8.1.2 תכנון תהליכי הפיתוח המקצועי של מורים בבית הספר – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

תהליך הלמידה של עובד הוראה מתחיל בהכשרה טרום ההוראה וממשיך בכניסה לתפקיד ובלמידה תוך כדי התפקיד. אחת הדרכים לקידום ולביסוס מעמדם של עובדי ההוראה, היא הנהגת תהליך מובנה ושיטתי של פיתוח מקצועי לאורך הקריירה המקצועית של המורים.

ניהול תהליכי פיתוח מקצועי מוצלחים בבית הספר כולל בין היתר תכנון, הובלה והבניה של תהליכי ההתפתחות והלמידה של צוות בית-הספר, בהתאם למדיניות ולצרכי בית-הספר, לצרכים המקצועיים של המורים ולשאיפותיהם, ובהלימה לשלבי הקריירה שלהם¹⁸.

המדד המסכם "תכנון תהליכי הפיתוח המקצועי של מורים בבית הספר" מבקש ללמוד באיזו מידה מתקיימים בבית הספר תהליכים המיועדים לקידום הפיתוח המקצועי של מורים, כמו, תכנון שיטתי ומסודר של מסלולי קריירה, דיאלוג עם מורים באשר לצרכי הפיתוח המקצועי שלהם, חיבור תהליכי הפיתוח המקצועי לקדימויות בית ספריות וכד'.

נתונים על "תכנון תהליכי הפיתוח המקצועי של מורים בבית הספר" נאספו לראשונה בתשע"ו בקרב מורים אשר מלמדים בבתי ספר יסודיים, בחט"ב ובחט"ע. תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם לאורך זמן בין השנים תשע"ו-תשע"ז, ולאחר מכן מוצגים נתוני תשע"ז של המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שלב חינוך בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

מדד מסכם: תכנון תהליכי הפיתוח המקצועי של מורים בבית הספר*
א. "בבית הספר מתקיים תכנון שיטתי וסדור של מסלולי קריירה של מורים**"
ב. "בבית הספר מתקיים דיאלוג עם המורים באשר לצרכי הפיתוח המקצועי שלהם"
ג. "בבית הספר מתקיימים תהליכי חשיבה בדבר החיבור של תהליכי הפיתוח המקצועי לקדימויות ולצרכים הבית-ספריים"
ד. "במסגרת הפיתוח המקצועי הבית ספרי נעשה שימוש בידע הקיים ובכוחות הפנימיים בבית הספר"
ה. "באופן כללי, תהליכי הפיתוח המקצועי מהווים חלק מרכזי מסדר היום הבית ספרי"

* סולם התשובות להיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"במידה רבה מאוד" (5) ועד "במידה מועטה מאוד" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (במידה רבה או רבה מאוד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המורים שהסכימו עם ההיגדים המרכיבים את המדד. בהתאמה, ערכי המדד נעים בין 0 ל-100.

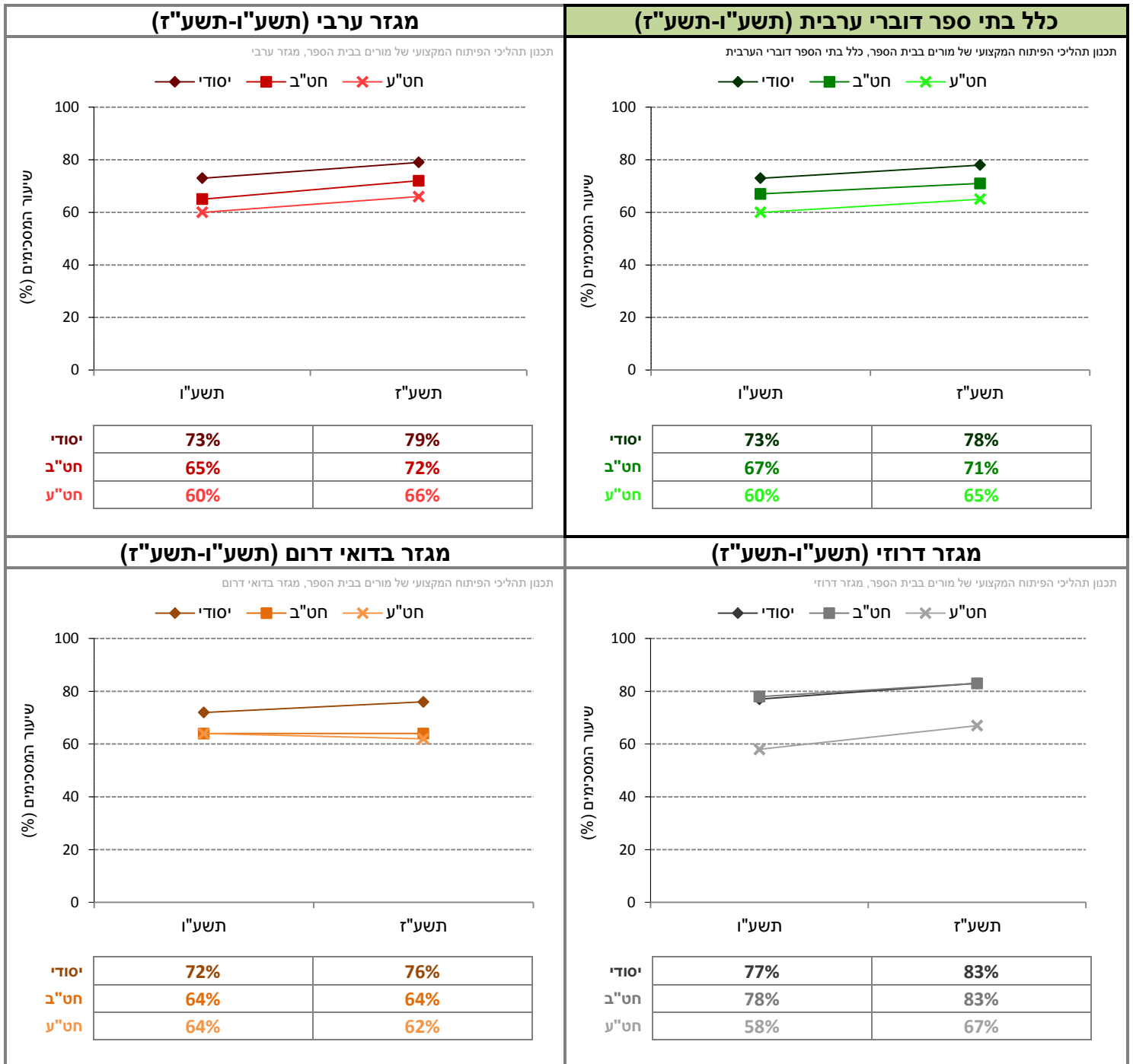
** כ-7% מבין המורים במגזר הערבי, כ-11% מבין המורים במגזר הדרוזי וכ-7% מבין המורים במגזר הבדואי-דרום בשלבי החינוך יסודי-חט"ב וכן כ-13% מבין המורים במגזר הערבי, כ-17% מבין המורים במגזר הדרוזי וכ-12% מבין המורים במגזר הבדואי-דרום בשלב חינוך חט"ע לא השיבו על ההיגד: "בבית הספר מתקיים תכנון שיטתי וסדור של מסלולי קריירה של מורים".

¹⁸ פיתוח מקצועי לעובדי הוראה במסגרת אופק חדש-מדיניות ונהלים. ספטמבר, 2010. משרד החינוך, אגף א' לפיתוח מקצועי לעובדי הוראה.

השוואה לאורך שנים של המדד המסכם (תשע"ו-תשע"ז)

בתרשים 55 מוצגים נתוני המדד המסכם "תכנון תהליכי הפיתוח המקצועי של מורים בבית הספר" בשנים תשע"ו-תשע"ז (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

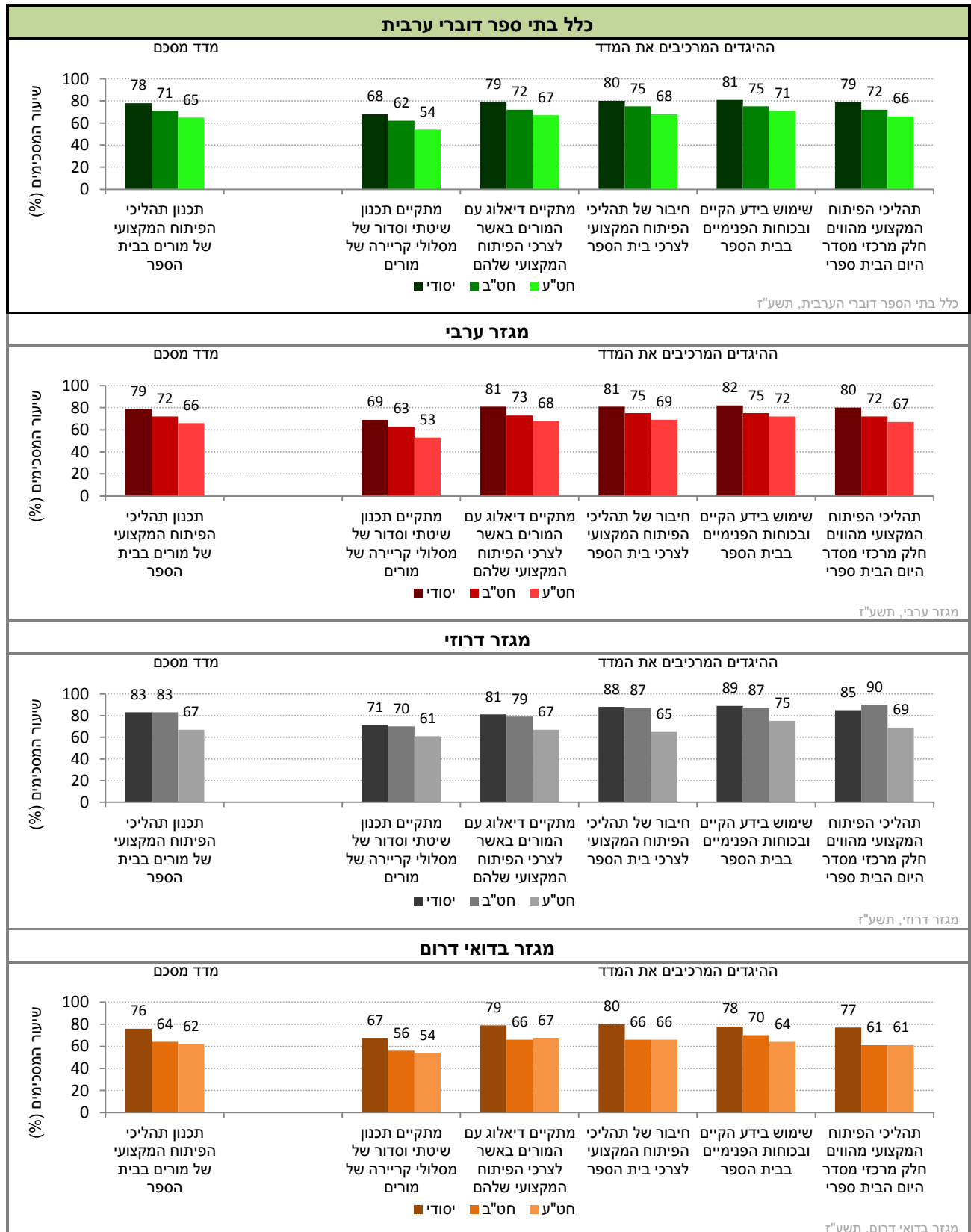
תרשים 55: דיווחי המורים על תכנון תהליכי הפיתוח המקצועי של מורים בבית הספר: נתוני המדד המסכם בשנים תשע"ו-תשע"ז

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ז)

בתרשים 56 מוצגים נתוני המדד המסכם "תכנון תהליכי הפיתוח המקצועי של מורים בבית הספר" וההיגדים המרכיבים אותו בשנה"ל תשע"ז, לפי שלב חינוך בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 56: דיווחי המורים על תכנון תהליכי הפיתוח המקצועי של מורים בבית הספר: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר ושלב חינוך (תשע"ז)

8.1.3 תפיסת התרומה של הפיתוח המקצועי לדרכי הוראה-למידה-הערכה – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

כפי שצוין קודם לכן, פיתוח וקידום מקצועי של מורים הוא חלק מרכזי מתהליכי למידה מתמשכים וארוכים לאורך הקריירה המקצועית של מורים. במערכת החינוך מתקיימים תהליכים רבים, הן תוך בית-ספריים והן חוץ בית-ספריים, שמטרתם לקדם את רמת המומחיות והמקצועיות של המורים. עולה השאלה באיזו מידה מפקים המורים תועלת מתהליכי הפיתוח המקצועי השונים שהם עוברים, וכיצד ניתן להתאים טוב יותר את תהליכי הפיתוח המקצועי של המורים כך שיתנו מענה לצורכיהם.

הפרק הנוכחי מציג נתונים על אודות השתתפות מורים בתהליכים של פיתוח מקצועי ואת עמדותיהם כלפי פיתוח מקצועי זה.

8.1.3.1 השתתפות מורים בתהליכים של פיתוח מקצועי – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

פיתוח מקצועי הוא מכלול המסגרות והתהליכים של למידה ודיאלוג, שיש בהם כדי לייצר תרבות של צמיחה והתפתחות (לדוגמא: ישיבות צוות, הדרכה, השתלמויות, שיחות משוב וכד'). כדי ללמוד על תרומת הפיתוח המקצועי, תחילה נשאלו המורים בראייה כללית אם הם עברו השנה תהליכים של פיתוח מקצועי המובילים לצמיחה ולהתפתחות.

בהמשך נשאלו המורים, שציינו בחיוב כי הם השתתפו בתהליכים של פיתוח מקצועי, על אודות עמדותיהם כלפי הפיתוח המקצועי.

נתונים על השתתפות מורים בתהליכים של פיתוח מקצועי נאספו לראשונה בשנה"ל תשע"ו בקרב מורים בכל שלבי החינוך: יסודי, חט"ב חט"ע. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שלב חינוך, בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום.

לוח 2 מציג את דיווחי המורים על השאלה: "האם עברת פיתוח מקצועי השנה".

לוח 2: דיווחי מורים על השתתפותם בתהליכים של פיתוח מקצועי בחלוקה לפי שלב חינוך ומגזר (תשע"ו-תשע"ז)

מגזר בדואי דרום	מגזר דרוזי	מגזר ערבי	כלל בתי"ס דוברי ערבית	שלב חינוך	השנה עברת פיתוח מקצועי* (הכוונה לפיתוח מקצועי מסוג למידה ודיאלוג המייצר תרבות של צמיחה והתפתחות כמו, ישיבות צוות, הדרכה, השתלמויות, שיחות משוב וכד')
57%	61%	55%	56%	יסודי	תשע"ו
57%	58%	55%	56%	חט"ב	
68%	72%	71%	71%	חט"ע	
54%	57%	54%	55%	יסודי	תשע"ז
51%	59%	58%	57%	חט"ב	
56%	58%	55%	55%	חט"ע	

* סולם התשובות להיגד היה: כן או לא. בעבור היגד זה מוצג בלוח שיעור המשיבים בחיוב.

8.1.3.2 תפיסת התרומה של הפיתוח המקצועי לדרכי הוראה-למידה-הערכה – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

כאמור, מורים שהשיבו בחיוב כי אכן השתתפו בתהליכים של פיתוח מקצועי נשאלו בהמשך על עמדותיהם כלפי הפיתוח המקצועי שעברו.

המדד המסכם, "תפיסת התרומה של הפיתוח המקצועי לדרכי הוראה-למידה-הערכה" מבקש אפוא לבחון את עמדות המורים כלפי התרומה של הפיתוח המקצועי שעברו בסדרה של היבטים כגון: קידום הלמידה והישגים לימודיים, איכות ההוראה, מוטיבציה להוראה וכד'.

נתונים על "תפיסת התרומה של הפיתוח המקצועי לדרכי הוראה-למידה-הערכה" נאספו בקרב מורים אשר מלמדים בבתי ספר יסודיים, בחט"ב ובחט"ע. תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם "תפיסת התרומה של הפיתוח המקצועי לדרכי הוראה-למידה-הערכה" לאורך זמן בין השנים תשע"ו-תשע"ז, ולאחר מכן מוצגים נתוני תשע"ז של המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שלב חינוך בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

מדד מסכם: תפיסת התרומה של הפיתוח המקצועי לדרכי הוראה-למידה-הערכה * ** ***
א. הפיתוח המקצועי תורם לידע ולהבנה בתחום הדעת אותו אתה מלמד
ב. הפיתוח המקצועי קידם שימוש במגוון חלופות בהערכה המזמנות התייחסות ובחינה של יכולות התלמידים
ג. הפיתוח המקצועי גורם לך לשלב בהיקף רחב יותר דרכי הוראה ולמידה עדכניות כגון: למידת חקר, עבודה מבוססת פרויקטים, עבודה בצוותים וכד'
ד. הפיתוח המקצועי תורם למוטיבציה ולסיפוק המקצועי שלך
ה. באופן כללי, לדעתך, הפיתוח המקצועי הופך אותך למורה טוב יותר

* סולם התשובות להיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"במידה רבה מאוד" (5) ועד "במידה מועטה מאוד" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (במידה רבה או רבה מאוד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המורים המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד. בהתאמה, ערכי המדד נעים בין 0 ל-100.

** בחישוב נתוני המדד המסכם "תפיסת התרומה של הפיתוח המקצועי לדרכי הוראה-למידה-הערכה" נכללו רק מורים שדיווחו בחיוב כי השתתפו בתהליכים של פיתוח מקצועי כמפורט לעיל.

*** המדד נבדק לראשונה בשנה"ל תשע"ו. בשנה"ל תשע"ז עודכן המדד והושמטו ממנו שני היגדים. ערכי המדד לשנה"ל תשע"ו חושבו מחדש. לפיכך, בשל שינויים בהרכב המדד המסכם לא ניתן להשוות את נתוני המדד הנוכחי לנתוני המדד שפורסמו בתשע"ו.

השוואה לאורך שנים של המדד המסכם (תשע"ו-תשע"ז)

בתרשים 57 מוצגים נתוני המדד המסכם "תפיסת התרומה של הפיתוח המקצועי לדרכי הוראה-למידה-הערכה" בשנים תשע"ו-תשע"ז (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

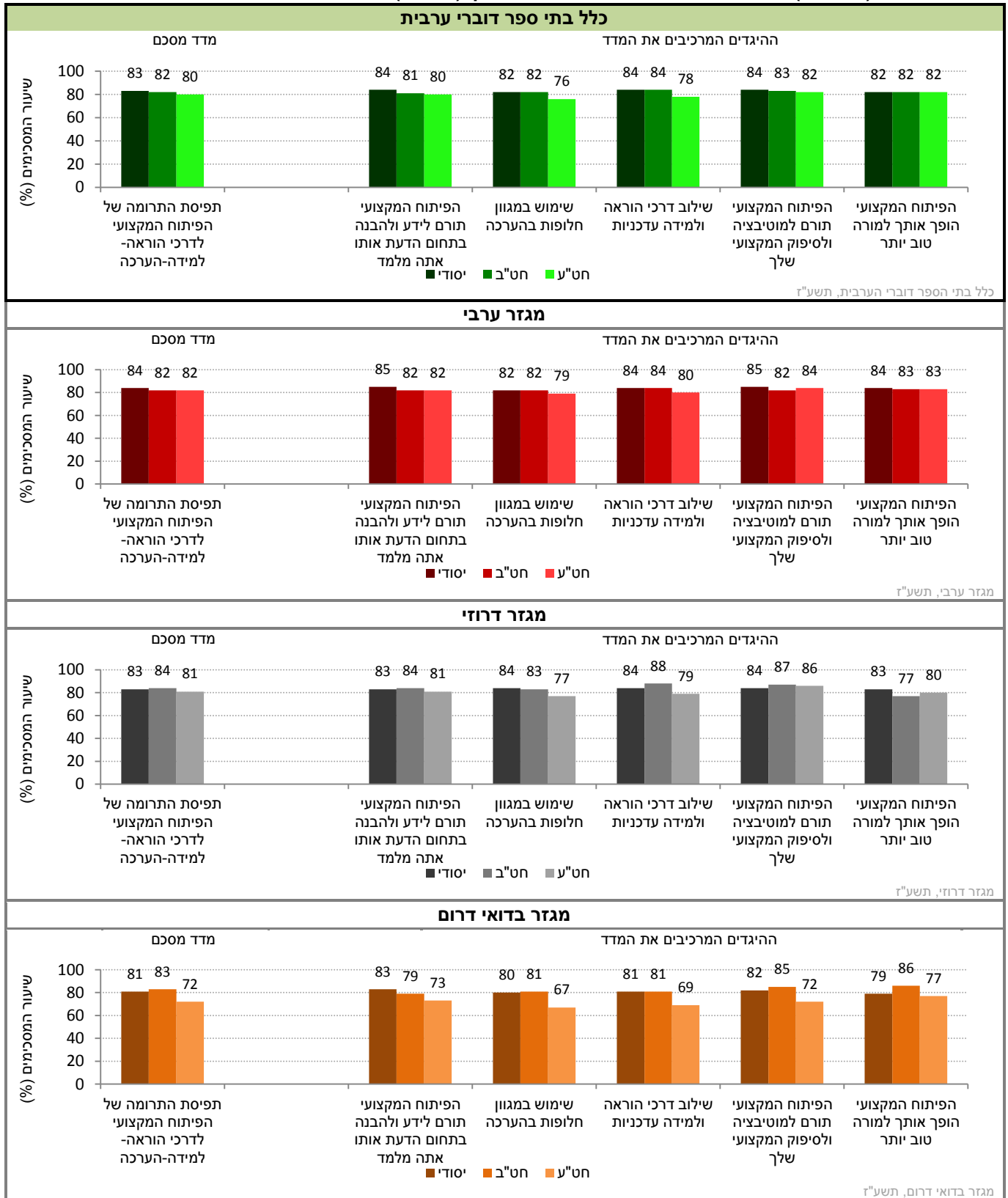
תרשים 57: דיווחי המורים על "תפיסת התרומה של הפיתוח המקצועי לדרכי הוראה-למידה-הערכה": נתוני המדד המסכם בשנים תשע"ו-תשע"ז

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ז)

בתרשים 58 מוצגים נתוני המדד המסכם "תפיסת התרומה של הפיתוח המקצועי לדרכי הוראה-למידה-הערכה" וההיגדים המרכיבים אותו בשנה"ל תשע"ז, לפי שלב חינוך בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 58: דיווחי המורים על תפיסת התרומה של הפיתוח המקצועי לדרכי הוראה-למידה-הערכה: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר ושלב חינוך (תשע"ז)

8.1.4 עבודה שיתופית של מורים בבית הספר – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

תהליכים שיתופיים המוטמעים באופן מעמיק בחיי היום-יום של בית הספר עשויים להוביל לכינונה של רשת מורים בעלת ידע חיוני לעבודת המורה ולפיתוח קהילת למידה מקצועית, וכמו גם להפחית את בדידותו וניתוקו של המורה בכיתה. שיחה, שיתוף ומשוב הם בעלי משמעות רבה למורים ועשויים לתרום הלכה למעשה לפרקטיקות ההוראה-למידה-הערכה שלהם.

המדד המסכם "עבודה שיתופית של מורים בבית הספר" עוסק במאפייני שיתוף הפעולה של מורים בבית הספר, כמו שיתוף מורים בלבטים ובקשיים בהוראה, דיונים משותפים בתכנית העבודה הבית-ספרית, עבודת צוות בפיתוח תכניות לימוד וכלי הערכה וכד'.

נתונים על "עבודה שיתופית של מורים בבית הספר" נאספו בקרב מורים אשר מלמדים בבתי ספר יסודיים, בחט"ב ובחט"ע. תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם "עבודה שיתופית של מורים בבית הספר" לאורך זמן בין השנים תשע"ו-תשע"ז, ולאחר מכן מוצגים נתוני תשע"ז של המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שלב חינוך, בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

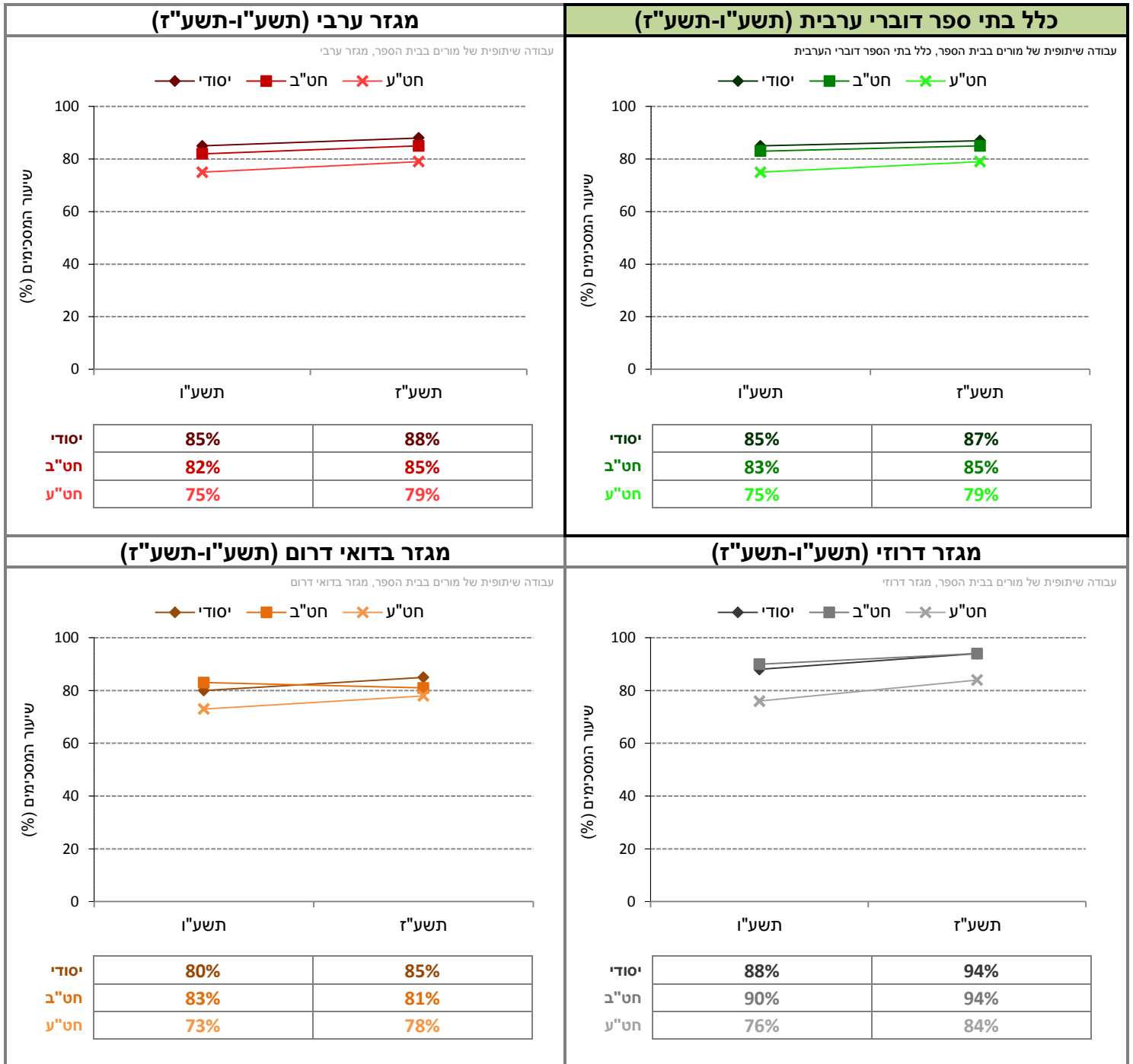
מדד מסכם: עבודה שיתופית של מורים בבית הספר
א. "מורים בבית הספר מקפידים לשתף מורים עמיתים בידע שצברו בהשתלמויות**"
ב. "פגישות הצוות מתועדות והסיכום מופץ לכלל המורים בצוות**"
ג. "המורים בצוות המקצועי מתכננים את כלי ההערכה (מטלות, מבחנים) בעבודה שיתופית**"
ד. "מורים בצוות המקצועי משתפים את עמיתיהם בתכניות או בכלים שפיתחו**"
ה. "הצוות בתחום הדעת מנתח יחד תשובות שגויות של תלמידים וחושב כיצד לסייע להם**"
ו. "הצוות בתחום הדעת מפתח יחד חומרי הוראה-למידה**"
ז. "הצוות בתחום הדעת משתף זה את זה בלבטים ובקשיים בהוראה**"
ח. "הצוות בתחום הדעת דן יחד בתכנית העבודה הבית-ספרית בתחום הדעת**"

* סולם התשובות להיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד. בהתאמה, ערכי המדד נעים בין 0 ל-100. **בתשע"ו סולם התשובות להיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"במידה רבה מאוד" (5) ועד "במידה מועטה מאוד" (1). בתשע"ז הסולם שונה לסולם של מסכים-מסכים מאד בדומה ליתר ההיגדים.

השוואה לאורך שנים של המדד המסכם (תשע"ו-תשע"ז)

בתרשים 59 מוצגים נתוני המדד המסכם "עבודה שיתופית של מורים בבית הספר" בשנים תשע"ו-תשע"ז (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

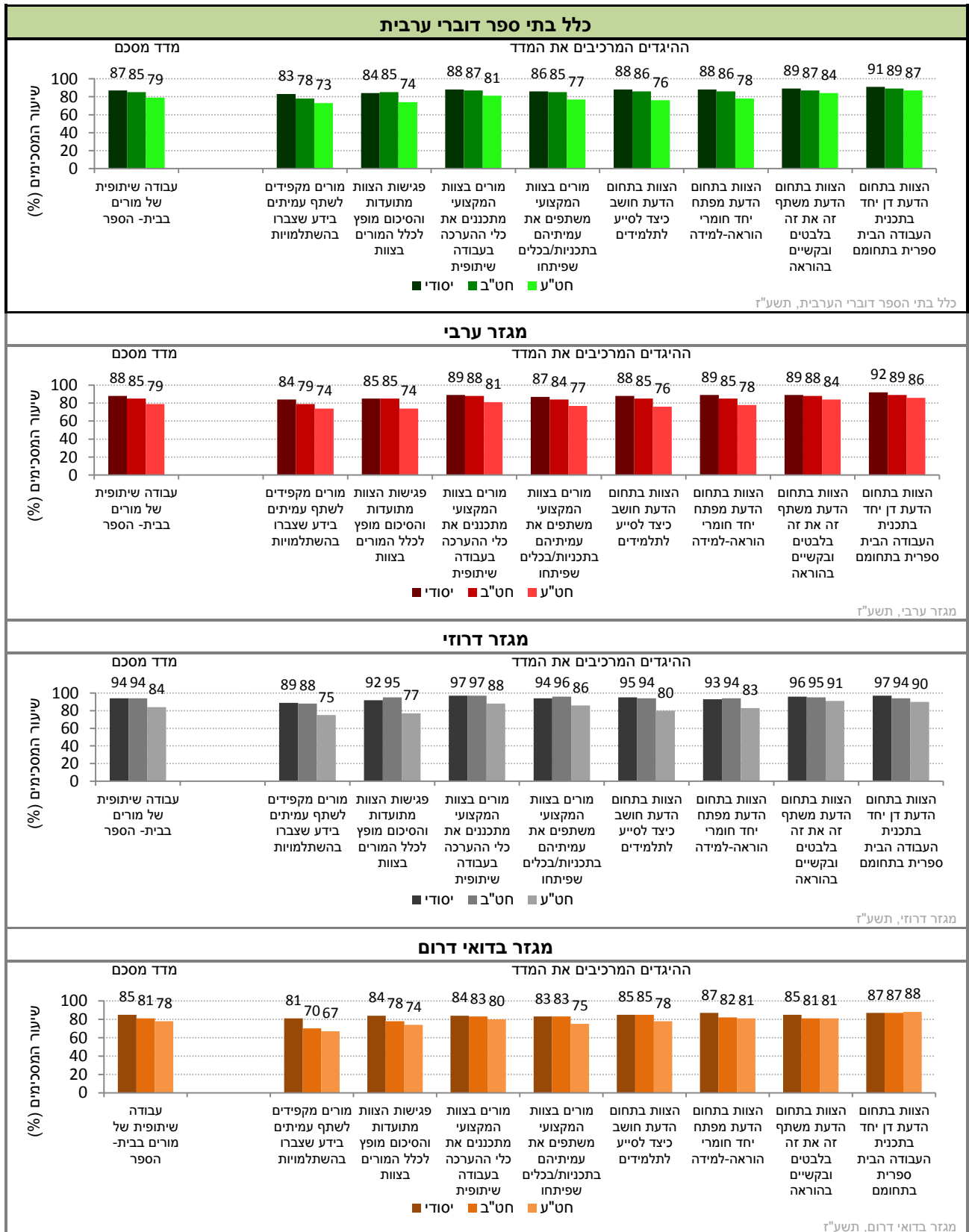
תרשים 59: דיווחי המורים על "עבודה שיתופית של מורים בבית הספר": נתוני המדד המסכם בשנים תשע"ו-תשע"ז

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ז)

בתרשים 60 מוצגים נתוני המדד המסכם "עבודה שיתופית של מורים בבית הספר" וההיגדים המרכיבים אותו בשנה"ל תשע"ז, לפי שלב חינוך בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 60: דיווחי המורים על עבודה שיתופית של מורים בבית הספר: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר ושלב חינוך (תשע"ז)

8.1.5 קליטה וליווי של עובדי הוראה חדשים ובעלי תפקידים בבית הספר – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

לשלב הכניסה למקצוע ההוראה ו/או לתפקיד חינוכי חדש בבית הספר יש השפעה מכרעת על המשך החיים המקצועיים של עובד ההוראה. ליווי נכון ומסלול מובנה של תהליכי תמיכה והערכה, מאפשרים כניסה טובה למערכת, מעצבים זהות מקצועית ואישית, מבנים מחויבות למקצוע וממעיטים נשירתם של עובדי הוראה איכותיים.

המדד המסכם "קליטה וליווי של עובדי הוראה חדשים ובעלי תפקידים בבית הספר" מבקש ללמוד באיזו מידה מתקיימים בבית הספר תהליכים סדורים ושיטתיים לקליטה וליווי של מורים ובעלי תפקידים חדשים. המדד נבדק לראשונה בשנה"ל תשע"ו ועבר עדכון בשנה"ל תשע"ז.

נתונים על "קליטה וליווי של עובדי הוראה חדשים ובעלי תפקידים בבית הספר" נאספו בקרב מורים אשר מלמדים בבתי ספר יסודיים, בחט"ב ובחט"ע. להלן מוצגים נתוני תשע"ז של המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שלב חינוך בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

מדד מסכם: קליטה וליווי של עובדי הוראה חדשים ובעלי תפקידים בבית הספר**
א. "בבית הספר קיים תהליך סדור ושיטתי של קליטת מורים חדשים"****
ב. "בבית הספר קיים תהליך סדור ושיטתי של קליטת בעלי תפקידים חדשים"****
ג. "בבית הספר מתקיים תהליך סדור ושיטתי של ליווי לבעלי תפקידים, למשל: לרכז שכבה, לרכז מקצוע וכו'"****
ד. "בבית הספר לכל מתמחה ומורה חדש מוצמד חונך מלווה שהוכשר לתפקידו"
ה. "הנהלת בית הספר מייחסת חשיבות רבה לקליטה מיטבית של מורים חדשים"

*סולם התשובות להיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"במידה רבה מאוד" (5) ועד "במידה מועטה מאוד" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שצינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (במידה רבה או רבה מאוד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המורים המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד. בהתאמה, ערכי המדד נעים בין 0 ל-100.

**המדד נבדק לראשונה בשנה"ל תשע"ו. בשנה"ל תשע"ז עודכן המדד ונוספו לו שני היגדים: "בבית הספר לכל מתמחה ומורה חדש מוצמד חונך מלווה שהוכשר לתפקידו" ו- "הנהלת בית הספר מייחסת חשיבות רבה לקליטה מיטבית של מורים חדשים". לפיכך, בשל שינויים בהרכב המדד המסכם לא ניתן להשוות את נתוני המדד הנוכחי לנתוני המדד שפורסמו בתשע"ו.

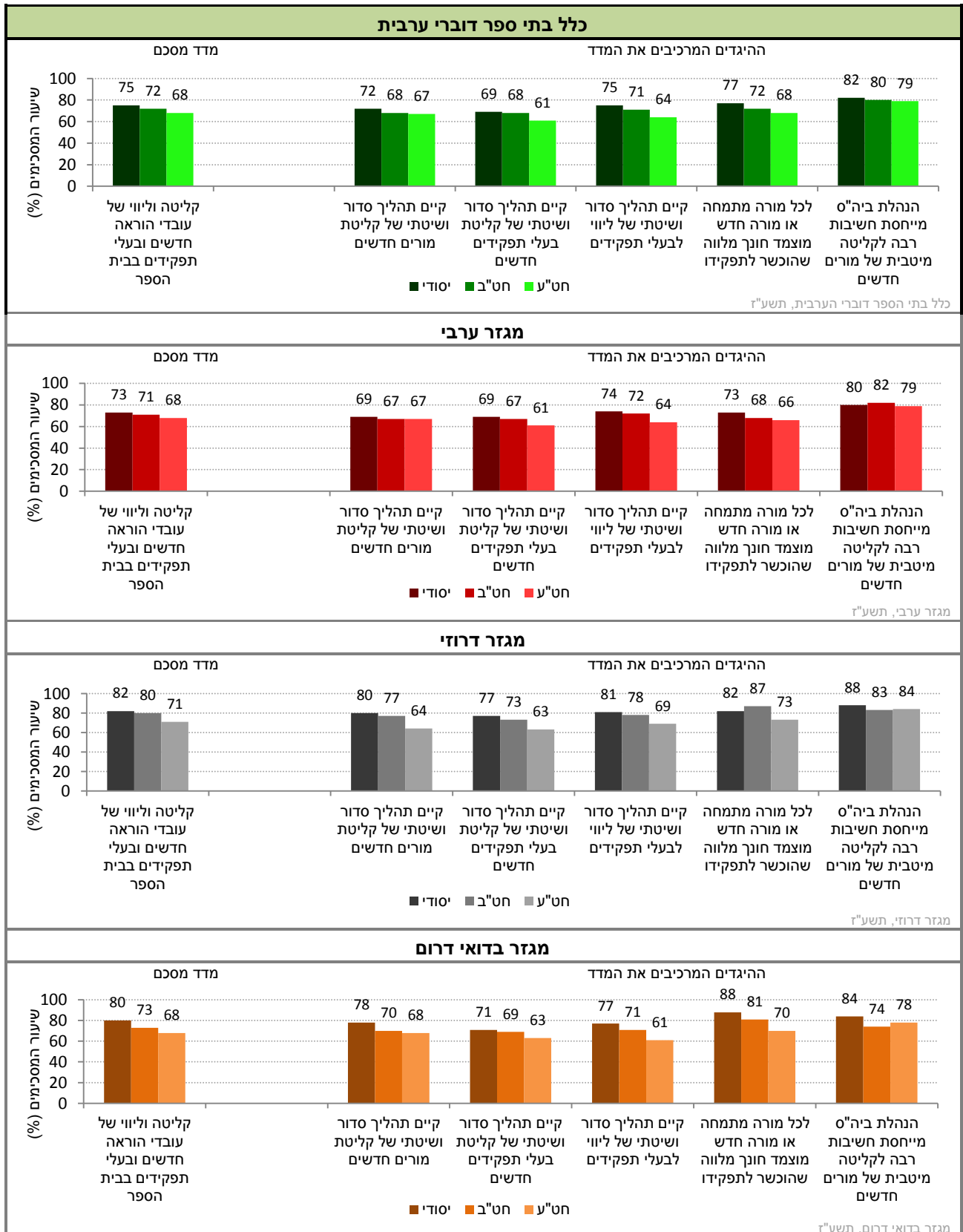
***כ-11% מבין המורים במגזר הערבי, כ-14% מבין המורים במגזר הדרוזי וכ-7% מבין המורים במגזר הבדואי-דרום בשלבי החינוך יסודי-חט"ב וכן כ-14% מבין המורים במגזר הערבי, כ-18% מבין המורים במגזר הדרוזי וכ-12% מבין המורים במגזר הבדואי-דרום בשלב חינוך חט"ע לא השיבו על שני ההיגדים: "בבית הספר קיים תהליך סדור ושיטתי של קליטת בעלי תפקידים חדשים" ו-"בבית הספר מתקיים תהליך סדור ושיטתי של ליווי לבעלי תפקידים, למשל, לרכז שכבה, לרכז מקצוע וכו".

****כ-11% מבין המורים במגזר הערבי, כ-15% מבין המורים במגזר הדרוזי וכ-7% מבין המורים במגזר הבדואי-דרום בשלבי החינוך יסודי-חט"ב וכן כ-12% מבין המורים במגזר הערבי, כ-12% מבין המורים במגזר הדרוזי וכ-8% מבין המורים במגזר הבדואי-דרום בשלב חינוך חט"ע לא השיבו על ההיגד: "בבית הספר קיים תהליך סדור ושיטתי של קליטת מורים חדשים".

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ז)

בתרשים 61 מוצגים נתוני המדד המסכם "קליטה ולייווי של עובדי הוראה חדשים ובעלי תפקידים בבית הספר" וההיגדים המרכיבים אותו בשנה"ל תשע"ז בחלוקה לפי שלב חינוך בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 61: דיווחי המורים על "קליטה ולייווי של עובדי הוראה חדשים ובעלי תפקידים בבית הספר": שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר ושלב חינוך (תשע"ז)

8.2 הערכת עבודת המורה והצבת יעדים אישיים

8.2.1 ניהול פיתוח הצוות החינוכי בבית הספר – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

אחד המאפיינים של פיתוח מקצועי בית ספרי הוא תהליך מובנה, מתוכנן ובהובלת המנהל של הערכת עבודת המורה והצבת יעדי התפתחות אישיים. המידע שנאסף באמצעות הערכת מורים יכול לשמש לא רק לצורך הזדמנויות הלמידה של המורה היחיד, אלא גם כהזדמנות לחשיפה ולהרחבה של פרקטיקות הוראה מיטביות לכלל המורים בבית הספר. המדד המסכם "ניהול פיתוח הצוות החינוכי בבית הספר" מבקש ללמוד על אודות הצבת יעדי שיפור אישיים למורים, על קיום תצפיות על שיעורים לצורך שיפור ההוראה ועל שיתוף המנהל בבניית תכנית ההתפתחות המקצועית של מורים.

נתונים על ניהול פיתוח הצוות החינוכי בבית הספר נאספו בקרב מורים אשר מלמדים בבתי ספר יסודיים, בחט"ב ובחט"ע. תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם "ניהול פיתוח הצוות החינוכי בבית הספר" לאורך זמן בין השנים תשע"ה-תשע"ז, ולאחר מכן מוצגים נתוני תשע"ז של המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שלב חינוך בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

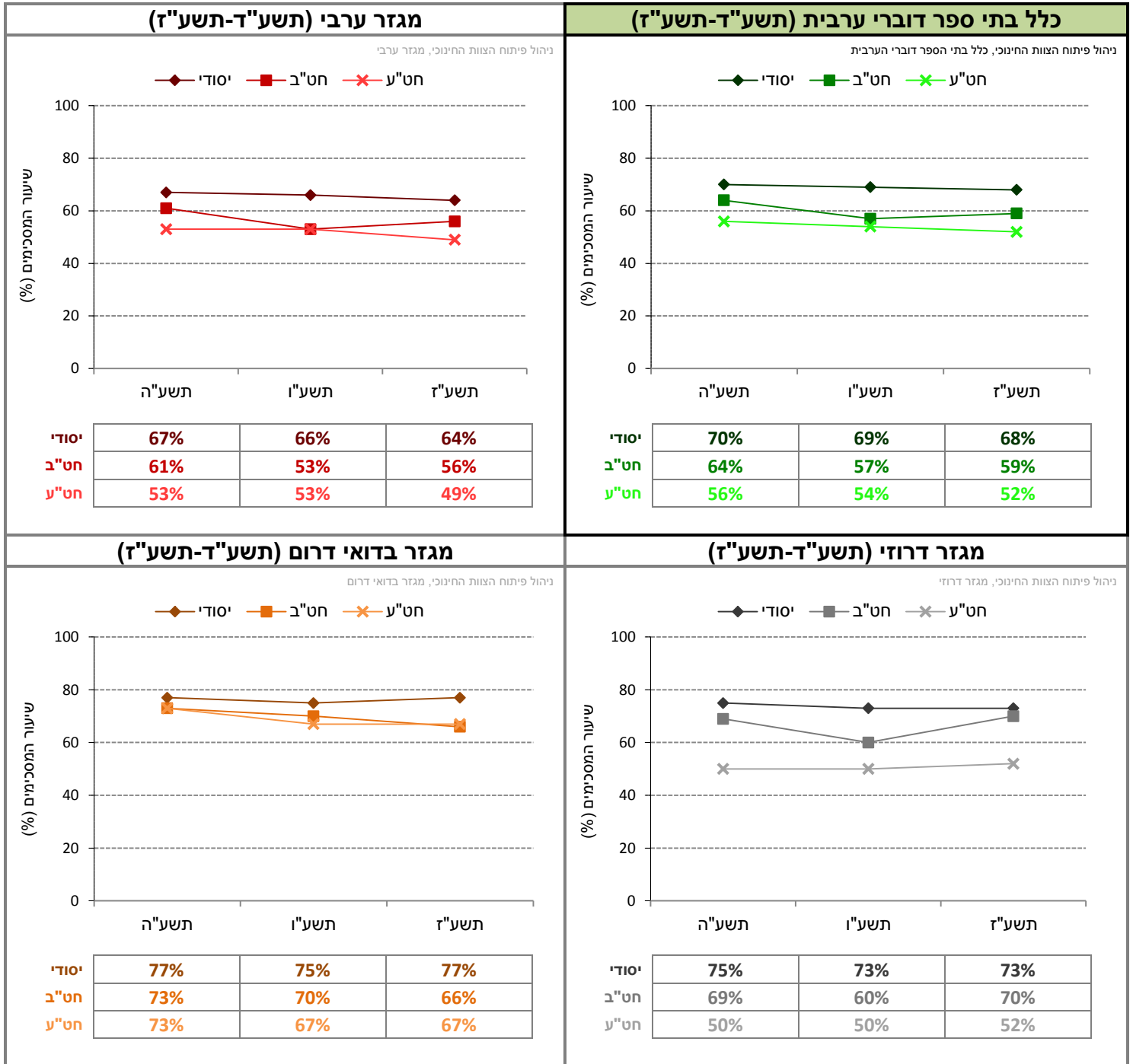
מדד מסכם: ניהול פיתוח הצוות החינוכי בבית הספר*
א. "מאז תחילת השנה הוצבו לך יעדי שיפור אישיים הנוגעים לתהליכי ההוראה"
ב. "מאז תחילת השנה נערכה תצפית על שיעור שהעברת, על ידי אחד (או יותר) מאנשי צוות בית הספר, לצורך שיפור ההוראה"
ג. "המנהל היה שותף בבניית תכנית ההתפתחות המקצועית שלך לשנה זו"

* סולם התשובות להיגדים היה "כן" או "לא". בתרשים מוצג שיעור המשיבים "כן". המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המורים שהשיבו בחיוב על ההיגדים המרכיבים את המדד. בהתאמה, ערכי המדד נעים בין 0 ל-100.

השוואה לאורך שנים של המדד המסכם (תשע"ה-תשע"ז)

בתרשים 62 מוצגים נתוני המדד המסכם "ניהול פיתוח הצוות החינוכי בבית הספר" בשנים תשע"ה-תשע"ז (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

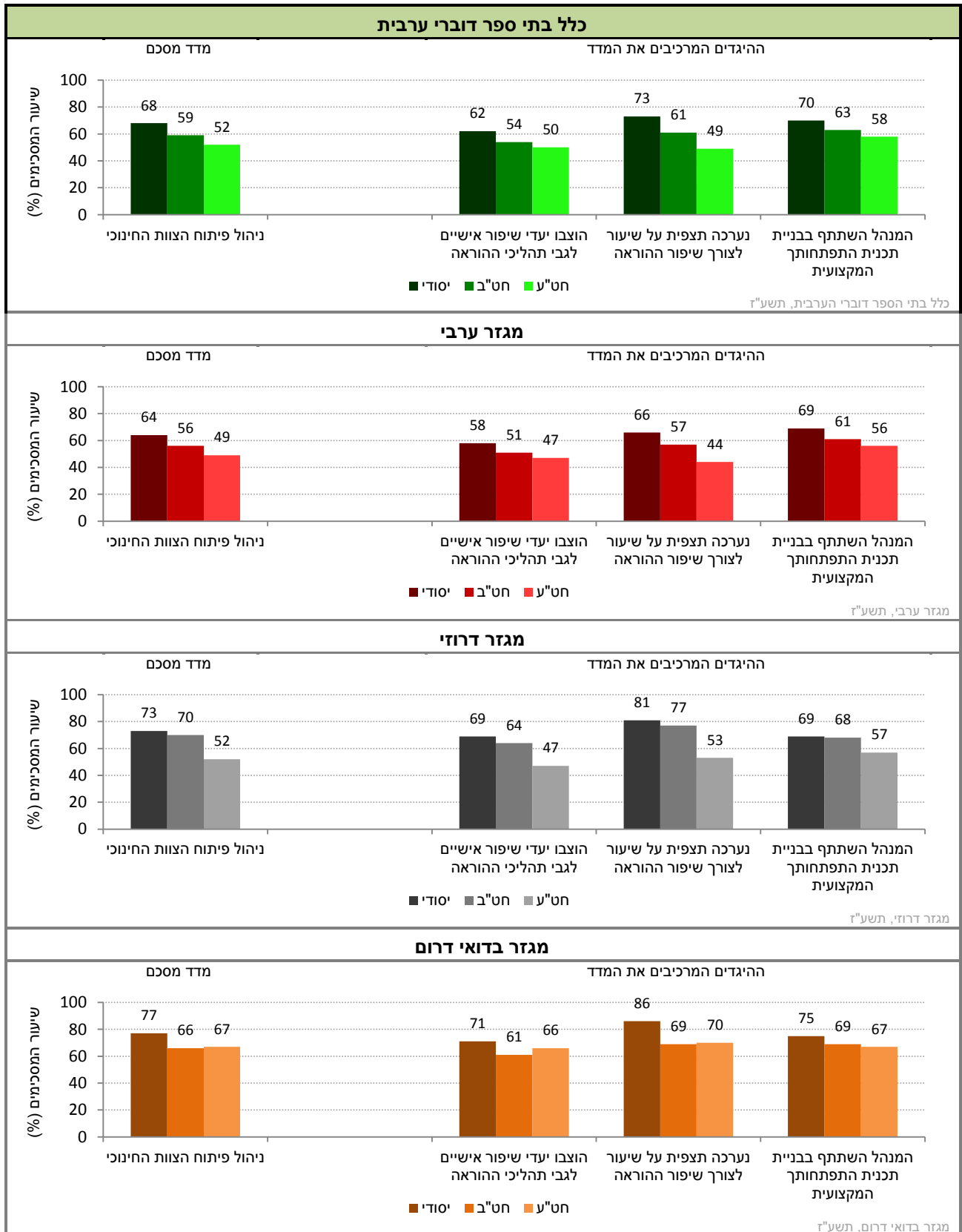
תרשים 62: דיווחי המורים על ניהול פיתוח הצוות החינוכי בבית הספר: נתוני המדד המסכם בשנים תשע"ה-תשע"ז

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ז)

בתרשים 63 מוצגים נתוני המדד המסכם "ניהול פיתוח הצוות החינוכי בבית הספר" וההיגדים המרכיבים אותו בשנה"ל תשע"ז לפי שלב חינוך בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 63: דיווחי המורים על ניהול פיתוח הצוות החינוכי בבית הספר: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר ושלב חינוך (תשע"ז)

8.2.2 משוב והערכה למורה – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

הערכת מורים מהווה נדבך חשוב לקידום איכות ההוראה. תצפית הוראה ושיח פדגוגי בעקבותיה עשויים לתרום באופן מהותי להתפתחות ולצמיחה פדגוגית של המורים. הערכה ומשוב המכוונים לפיתוח ולתמיכה במורה והמתנהלים בגלוי ובפתיחות, מעצימים את המורים ונתפסים כחוויה מלמדת ואפקטיבית.

כהמשך למדד המסכם "ניהול פיתוח הצוות החינוכי בבית הספר" נשאלו המורים שלוש שאלות נוספות: האם לאחר התצפית התקיימה שיחת משוב על בסיס הנתונים שעלו בתצפית והאם הם חשים כי דיון המשוב בעקבות התצפית קידם אותם בעבודתם. כמו כן, נשאלו המורים, האם לדעתם למורים ניתן משוב על עבודתם, המבוסס על הערכה יסודית ומקיפה של ההוראה שלהם. נתונים אלו נאספו לראשונה בשנה"ל תשע"ז בקרב כלל המורים מכל שלבי החינוך: יסודי, חט"ב וחט"ע. נתונים אלו מוצגים לראשונה בדוח זה.

הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שלב חינוך, בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום.

בלוח 3 שלהלן, מוצגים דיווחי מורים בנושא משוב והערכה למורים בכלל בתי הספר דוברי הערבית וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום.

לוח 3: דיווחי מורים בנושא: "משוב והערכה למורה" בחלוקה לפי שלב חינוך ומגזר (תשע"ז)

היגדים	שלב חינוך	כלל בתי"ס דוברי ערבית	מגזר ערבי	מגזר דרוזי	מגזר בדואי דרום
"לאחר התצפית, התקיימה שיחת משוב על בסיס הנתונים שעלו בתצפית"***	יסודי	97%	96%	98%	99%
	חט"ב	96%	95%	99%	97%
	חט"ע	94%	94%	95%	91%
"אתה חש כי שיחת המשוב בעקבות התצפית קידמה אותך בעבודתך"***	יסודי	83%	84%	81%	84%
	חט"ב	81%	81%	82%	85%
	חט"ע	79%	81%	79%	77%
"למורים ניתן משוב על עבודתם, המבוסס על הערכה יסודית ומקיפה של ההוראה שלהם"***	יסודי	80%	81%	85%	79%
	חט"ב	74%	74%	86%	69%
	חט"ע	66%	66%	66%	65%

* סולם התשובות להיגד היה "כן" או "לא". בלוח מוצג שיעור המשיבים "כן".

** סולם התשובות להיגד היה בן חמש דרגות ונע מ"במידה רבה מאוד" (5) ועד "במידה מועטה מאוד או כלל לא" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (במידה רבה ובמידה רבה מאוד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים).

9. חשיבות תעודת הבגרות

תעודת הבגרות היא מרכיב רב השפעה על חייהם של בוגרי מערכת החינוך, בהיותה מפתח להמשך חייהם הבוגרים, הן מבחינת קבלה ללימודים גבוהים והן מבחינת כניסה לשוק העבודה. בהמשך לעיסוק בהיבטים הרגשיים מוטיבציוניים בלמידה עבור כלל התלמידים (ראו פרק 6), הפרק הנוכחי בוחן היבטים רגשיים-מוטיבציוניים הייחודיים לתלמידי החטיבה העליונה בזיקה לתעודת הבגרות.

תלמידי י-י"א התבקשו להשיב על סדרה של היגדים הבוחנים את המוטיבציה ואת האמונה העצמית שלהם – ביחס לתעודת הבגרות. התלמידים נשאלו על אודות חשיבות תעודת הבגרות עבורם, על שאיפותיהם וכוונותיהם לקבלת תעודת בגרות, על תמיכה ועידוד המורים בלימודים לקראת בחינות הבגרות, על מידת ההלימה הקיימת על-פי תפיסתם בין כישוריהם לבין מסלול לימודיהם בבית הספר, ועל תפישותיהם את תפקיד בית הספר כמכשיר לחיים. נתוני תת הפרק הנוכחי מבוססים על דיווחי תלמידים בחטיבה העליונה בלבד.

9.1 תפיסת חשיבות תעודת הבגרות – דיווחי תלמידים בחט"ע

המדד המסכם "חשיבות תעודת הבגרות" מבקש לבחון את החשיבות שהתלמידים מייחסים לתעודת הבגרות ולתרומתה לחייהם בעתיד.

הנתונים נאספו בקרב תלמידים בחט"ע החל משנה"ל תשע"ב. תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם לאורך זמן בין השנים תשע"ב-תשע"ז, לאחר מכן מוצגים נתוני תשע"ז של המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו. הנתונים מוצגים בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון שהועבר לתלמידי כיתות י-י"א:

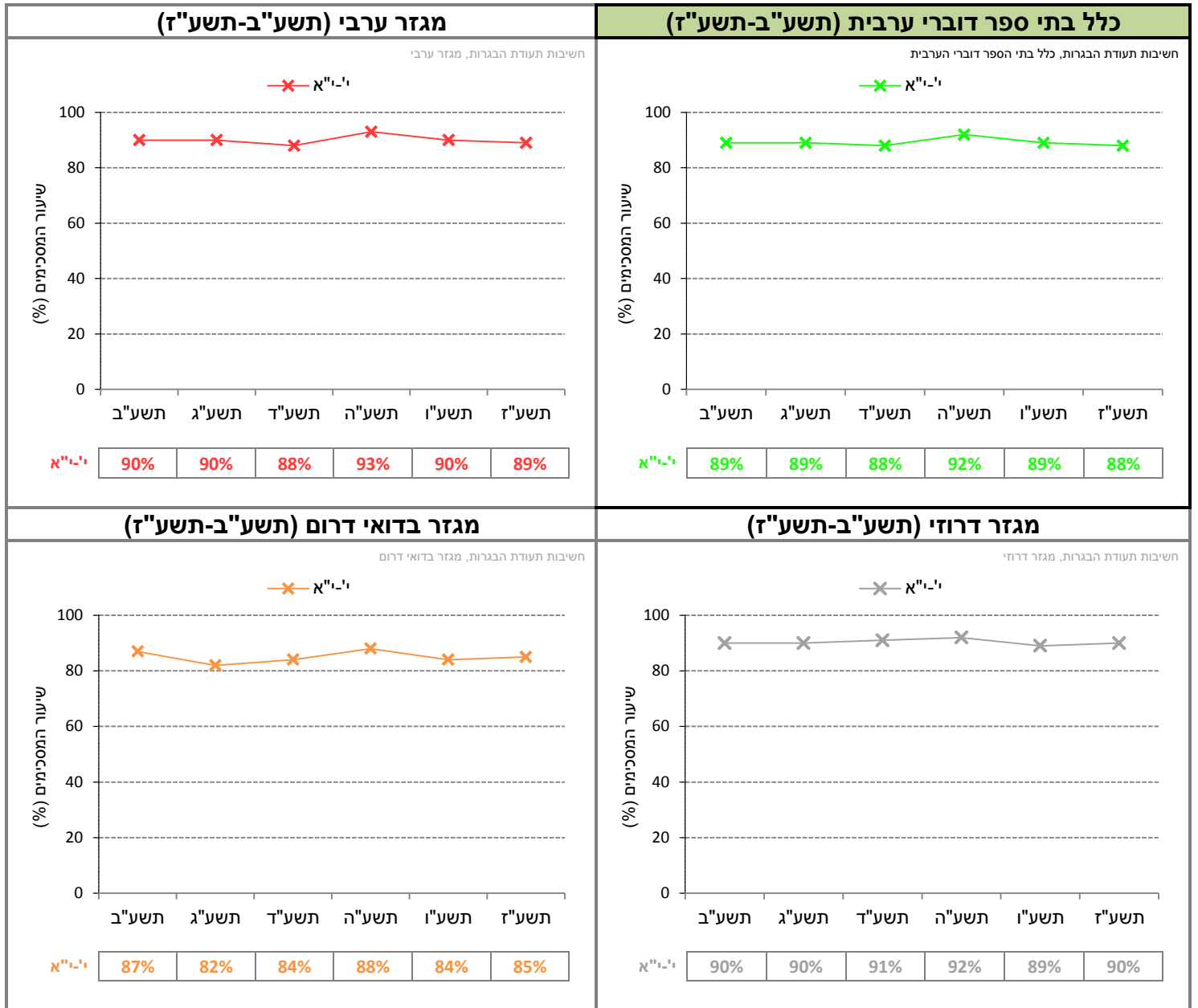
מדד מסכם: חשיבות תעודת הבגרות*
חשיבות תעודת הבגרות בעיני התלמידים
א. "חשוב לי להצליח בבחינות הבגרות"
ב. "תעודת הבגרות חשובה מאוד כדי להתקדם בחיים"
ג. "אני משקיע הרבה על מנת להצליח בבחינות הבגרות"
תרומת תעודת הבגרות לחיי התלמיד בעתיד
ד. "אני מאמין שתעודת הבגרות שאקבל תאפשר לי להתקבל למסלול הלימודים שאבחר בעתיד"
ה. "אני מאמין שתעודת הבגרות שאקבל תאפשר לי להתקבל לסוג העבודה שאבחר בעתיד"

* סולם התשובות להיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד. בהתאמה, ערכי המדד נעים בין 0 ל-100.

השוואה לאורך שנים של המדד המסכם (תשע"ב-תשע"ז)

בתרשים 64 מוצגים נתוני המדד המסכם "חשיבות תעודת הברות" בשנים תשע"ב-תשע"ז (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

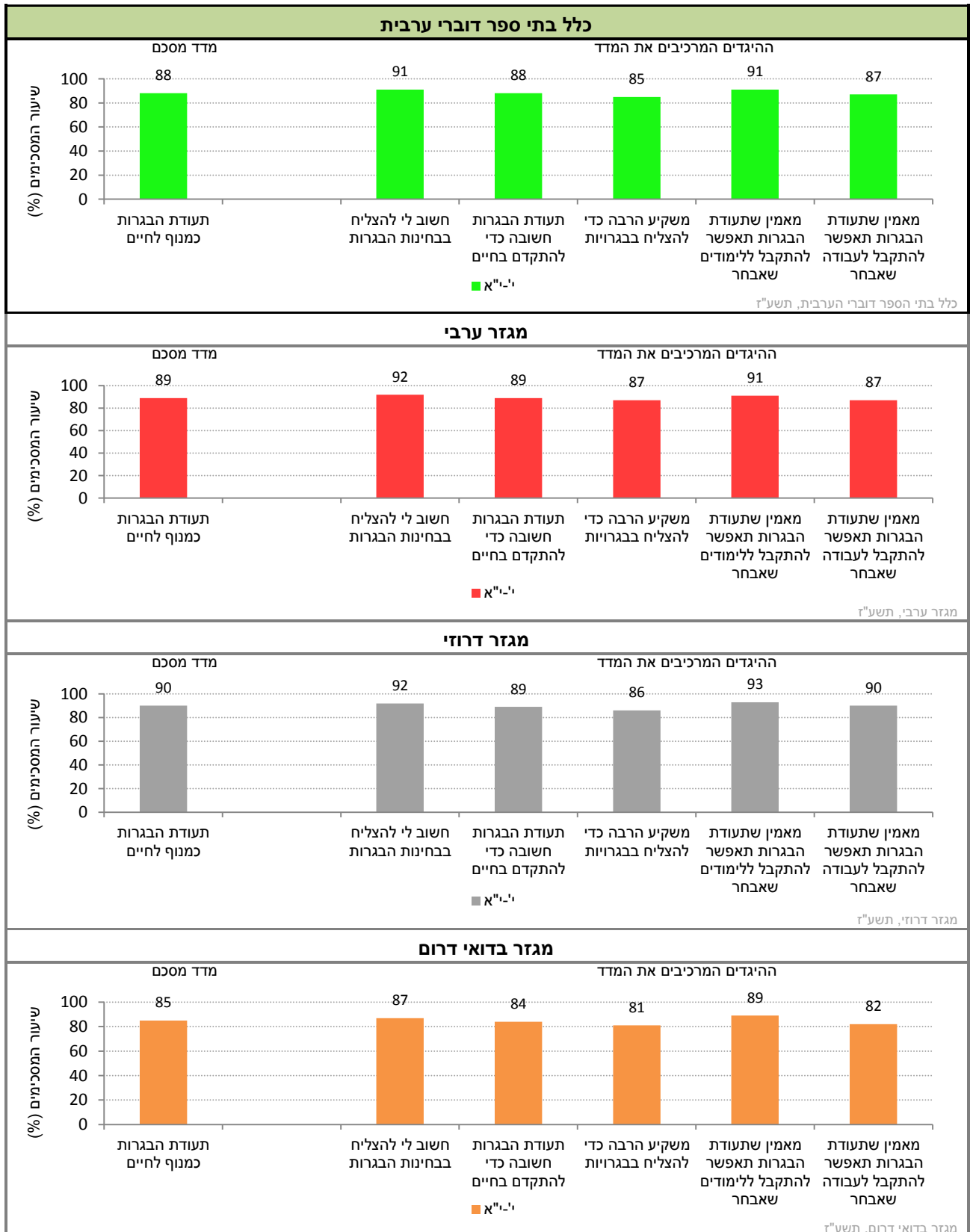
תרשים 64: דיווחי התלמידים על חשיבות תעודת הברות: נתוני המדד המסכם בשנים תשע"ב-תשע"ז

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ז)

בתרשים 65 מוצגים נתוני המדד המסכם "חשיבות תעודת הבגרות" וההיגדים המרכיבים אותו בשנה"ל תשע"ז לפי שכבות גיל, בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 65: דיווחי התלמידים על חשיבות תעודת הבגרות: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר ושכבות גיל (תשע"ז)

9.2 שאיפות לקבלת תעודת בגרות – דיווחי תלמידים בחט"ע

בנוסף לשאלות על חשיבות תעודת הבגרות התבקשו התלמידים לדווח גם על השאיפות שלהם באשר לקבלת תעודת בגרות בעתיד.

לתלמידים נתנו שלוש אפשרויות תשובה והם התבקשו לבחור את זו המתארת נכונה את השאיפות והכוונות שלהם באשר לקבלת תעודת בגרות. שלוש האפשרויות שהוצגו לתלמידים היו: "אני לא מאמין שאי פעם תהיה לי תעודת בגרות מלאה"; "אני מאמין שעד סוף י"ב אצליח לקבל תעודת בגרות מלאה"; "אני מאמין שאצליח לקבל תעודת בגרות מלאה, אבל לא עד סוף י"ב אלא רק בעתיד". להלן נציג את דיווחי התלמידים בהיבט זה.

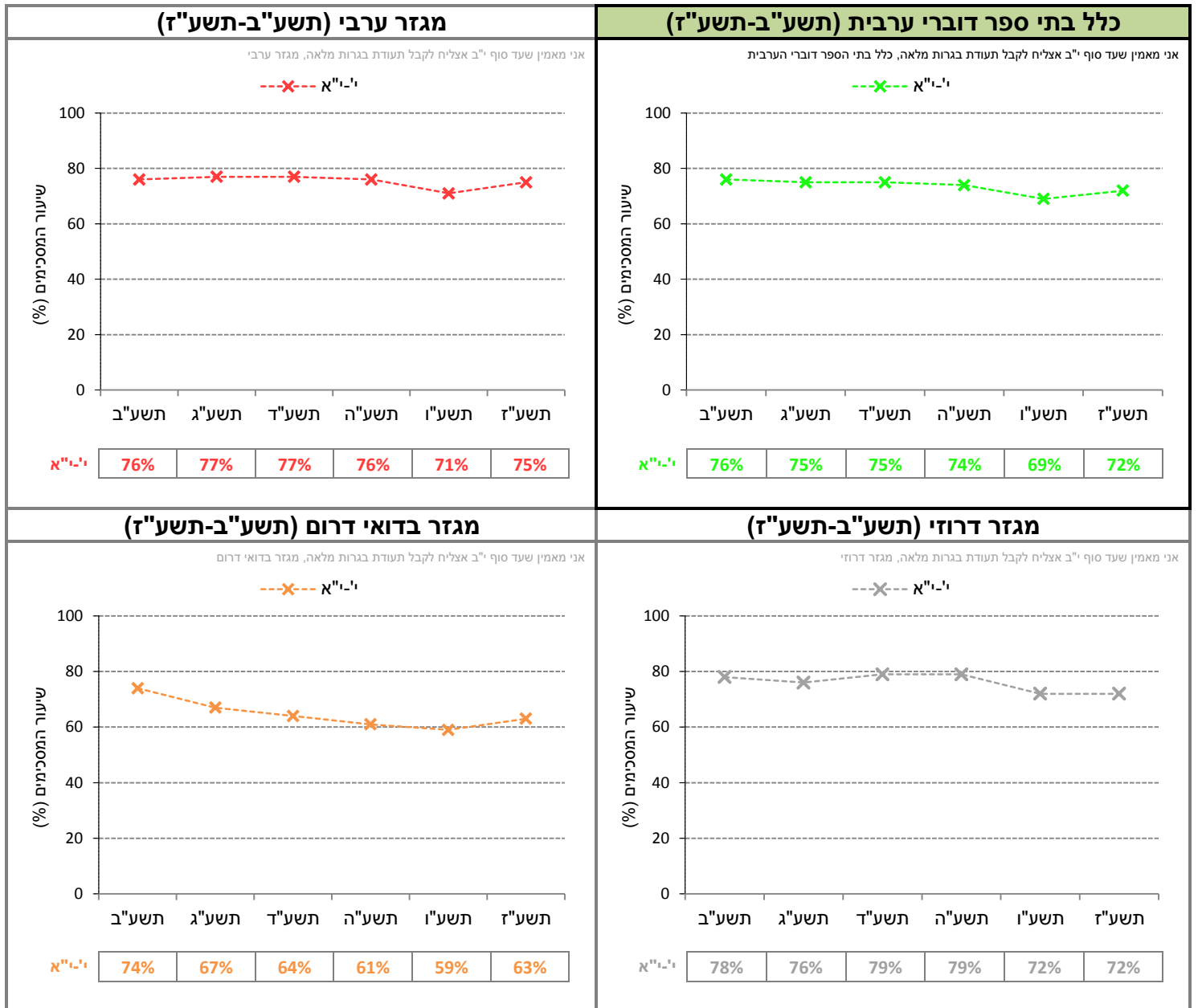
תחילה נציג את שיעורי התלמידים אשר בחרו באפשרות התשובה "אני מאמין שעד סוף י"ב אצליח לקבל תעודת בגרות מלאה", בשנים תשע"ב-תשע"ז. בהמשך נציג את נתוני תשע"ז עבור כל אפשרויות התשובה לשאלה בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, ובחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום.

השוואה לאורך שנים של אפשרות תשובה (תשע"ב-תשע"ז)

בתרשים 66 מוצגים נתוני אפשרות התשובה "אני מאמין שעד סוף י"ב אצליח לקבל תעודת בגרות מלאה" בשנים תשע"ב-תשע"ז (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 66: דיווחי התלמידים בחט"ע על אפשרות התשובה: "אני מאמין שעד סוף י"ב אצליח לקבל תעודת בגרות מלאה" בשנים תשע"ב-תשע"ז

לוח 4 מציג את התפלגות דיווחי התלמידים בחט"ע על אפשרויות התשובה לשאלה העוסקת ב-"שאיפות וכוונות לקבלת תעודת בגרות"

לוח 4: דיווחי תלמידים בחט"ע על אפשרויות התשובה לשאלה שעוסקת ב-"שאיפות וכוונות לקבלת תעודת בגרות" בחלוקה לפי מגזר (תשע"ז)

מגזר בדואי דרום	מגזר דרוזי	מגזר ערבי	כלל בתיה"ס דוברי ערבית	איזה מהמשפטים הבאים מתאר בצורה הטובה ביותר את השאיפות והכוונות שלך באשר לתעודת הבגרות:
63%	72%	75%	72%	"אני מאמין שעד סוף י"ב אצליח לקבל תעודת בגרות מלאה"
22%	18%	16%	17%	"אני מאמין שאצליח לקבל תעודת בגרות מלאה, אבל לא עד סוף י"ב אלא רק בעתיד"
15%	9%	10%	11%	"אני לא מאמין שאי פעם תהיה לי תעודת בגרות מלאה"

9.3 תמיכה ועידוד המורים בלימודי התלמידים לקראת בחינות הבגרות – דיווחי תלמידים בחט"ע

בעוד שבתת הפרקים הקודמים תיארונו את החשיבות שהתלמידים מייחסים לתעודת הבגרות ואת הכוונות והשאיפות שלהם באשר לקבלת תעודת הבגרות, תת הפרק הזה בוחן את תפיסות התלמידים באשר למידה בה המורים מעודדים אותם בלימודיהם לקראת בחינות הבגרות.

תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם לאורך זמן בין השנים תשע"ה-תשע"ז, לאחר מכן מוצגים נתוני תשע"ז של המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו. הנתונים מוצגים בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, ובחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון שהועבר לתלמידי כיתות י'-י"א:

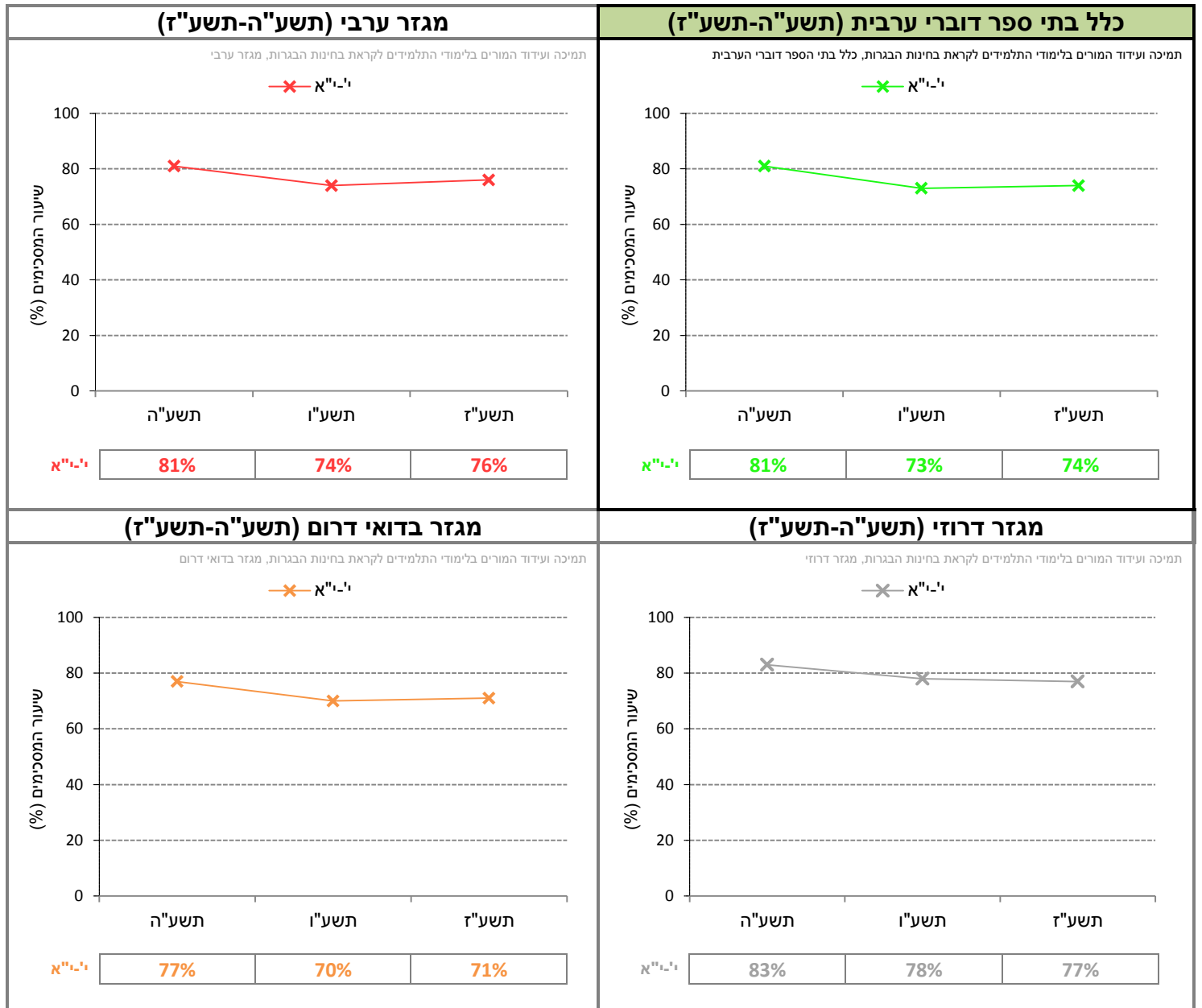
מדד מסכם: תמיכה ועידוד המורים בלימודי התלמידים לקראת בחינות הבגרות*
א. "בית הספר מעודד אותי להפיק מעצמי את המרב בבחינות הבגרות"
ב. "אני מרגיש שצוות בית הספר עושה מאמצים גדולים כדי לעזור לי להצליח בבחינות הבגרות"
ג. "אני מרגיש שצוות בית הספר מאמין ביכולת שלי להצליח בבחינות הבגרות"

* סולם התשובות להיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כמוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד. בהתאמה, ערכי המדד נעים בין 0 ל-100.

השוואה לאורך שנים של המדד המסכם

בתרשים 67 מוצגים נתוני המדד המסכם "תמיכה ועידוד המורים בלימודי התלמידים לקראת בחינות הבגרות" בשנים תשע"ה-תשע"ז (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

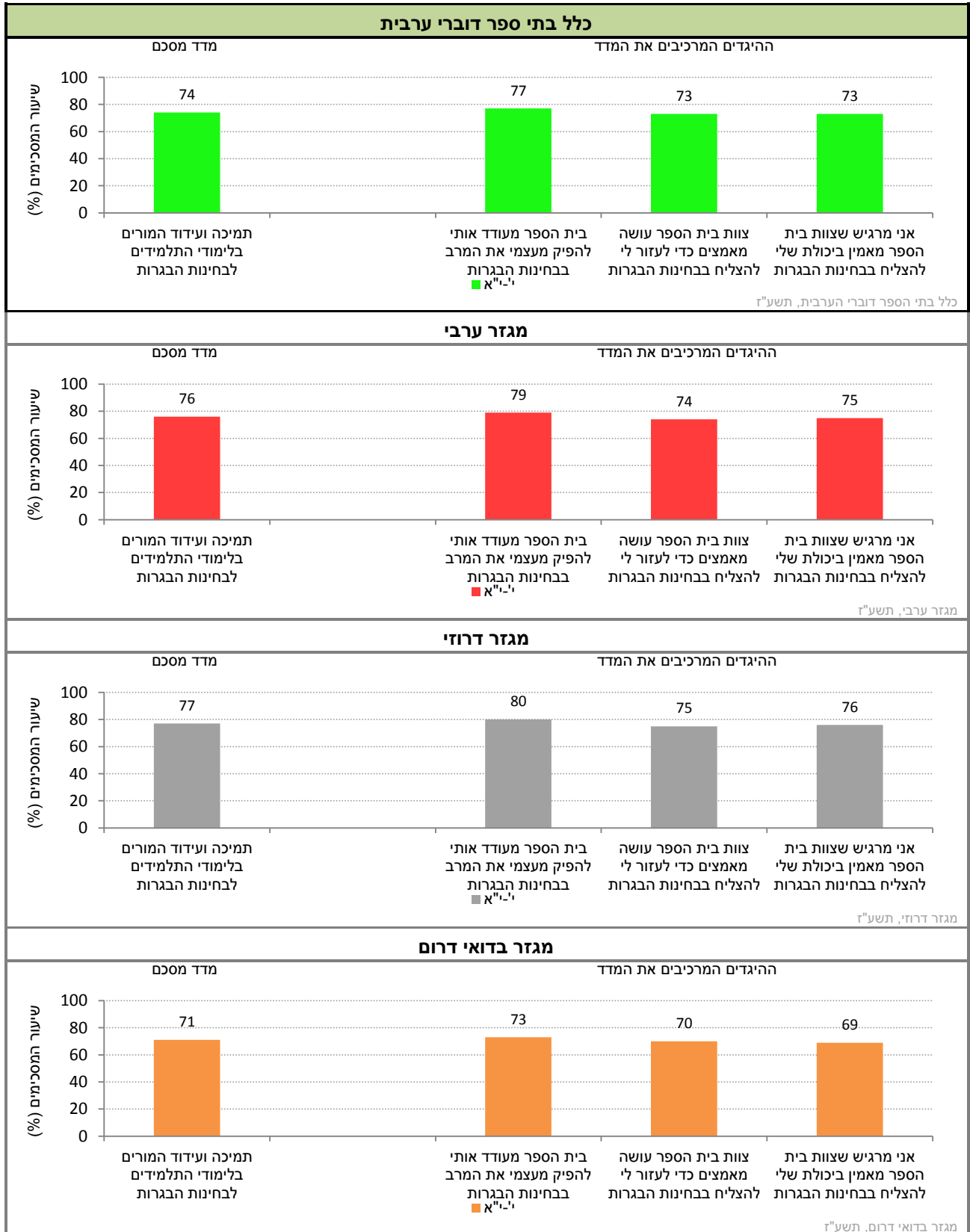
תרשים 67: דיווחי התלמידים על תמיכה ועידוד המורים בלימודי התלמידים לקראת בחינות הבגרות: נתוני המדד המסכם בשנים תשע"ה-תשע"ז

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ז)

בתרשים 68 מוצגים נתוני המדד המסכם "תמיכה ועידוד המורים בלימודי התלמידים לקראת בחינות הבגרות" וההיגדים המרכיבים אותו בשנה"ל תשע"ז בבתי ספר דוברי ערבית, ובחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 68: דיווחי התלמידים על תמיכה ועידוד המורים בלימודי התלמידים לקראת בחינות הבגרות: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר (תשע"ז)

9.4 מידת ההלימה בין כישורי התלמיד ולימודיו בבית הספר – דיווחי תלמידים בחט"ע

במרביית בתי הספר מחולקים תלמידי החט"ע למסלולים שונים במסגרת לימודיהם. לאור זאת, התבקשו התלמידים לחוות את דעתם באשר למידה בה בית הספר מכוון תלמידים למסלולים המותאמים לכישוריהם ולהיקף יחידות לימוד ההולם את יכולותיהם. בתת הפרקים הבאים יוצגו נתונים על תפיסות התלמידים את מידת ההלימה בין מסלול הלימודים לבגרות לבין כישורי התלמיד ועל מידת ההלימה בין היקף יחידות הלימוד לבגרות לבין יכולות התלמידים.

9.4.1 מידת ההלימה בין מסלול הלימודים לבגרות לבין כישורי התלמיד

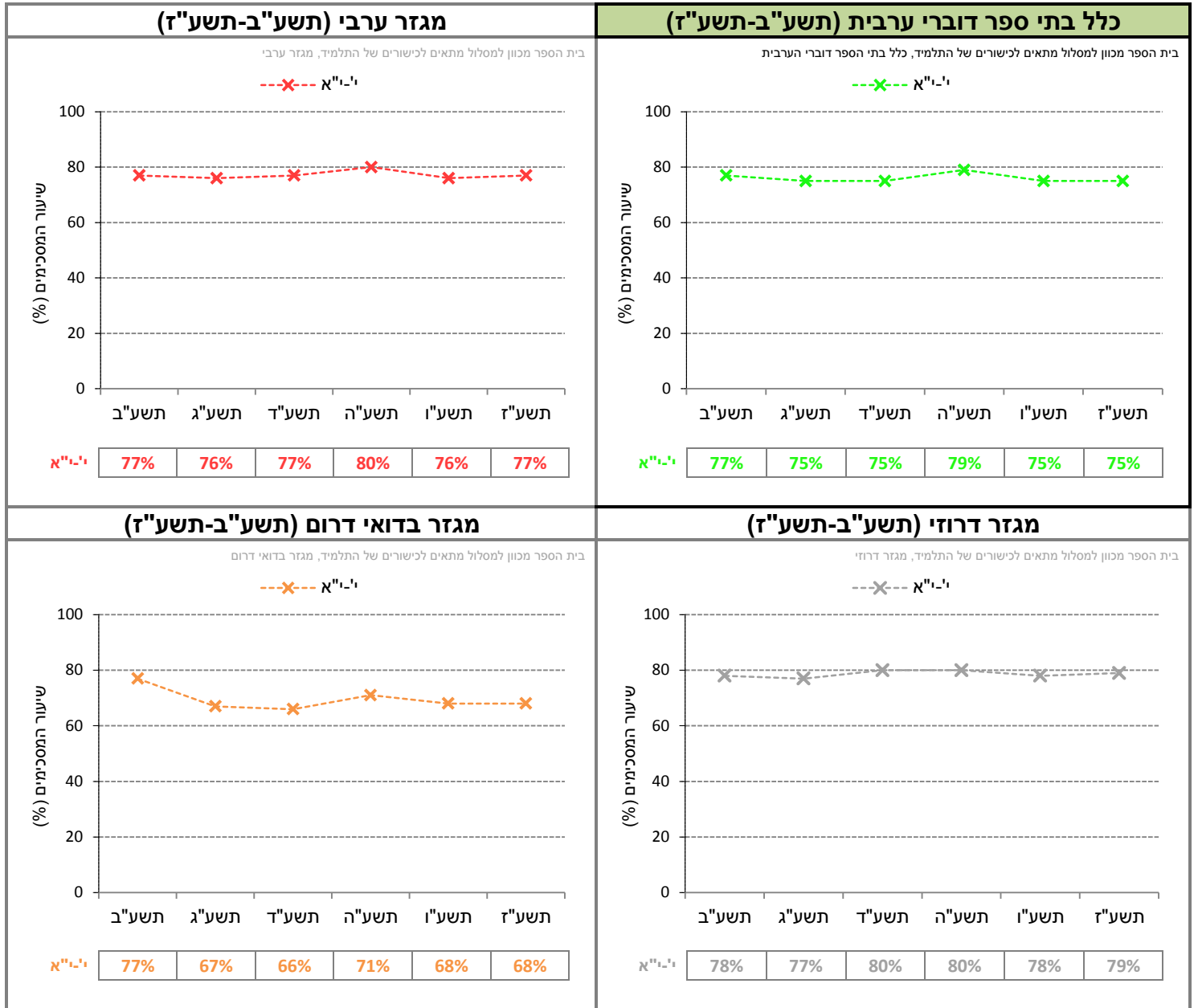
תלמידים בחטיבה העליונה התבקשו להשיב האם הם מרגישים שבית הספר מכוון אותם למסלול לבגרות שמתאים לכישוריהם. לתלמידים נתנה אפשרות לבחור באחת משלוש אפשרויות תשובה: "בית הספר מכוון למסלול שמתאים לכישורים של התלמיד"; "בית הספר מכוון למסלול שמתחת לכישורים של התלמיד"; "בית הספר מכוון למסלול שמעל לכישורים של התלמיד". בנושא זה לא חושב מדד מסכם.

תחילה יוצגו שיעורי התלמידים אשר בחרו באפשרות התשובה "בית הספר מכוון למסלול שמתאים לכישורים של התלמיד", בשנים תשע"ב-תשע"ז. בהמשך נציג את נתוני תשע"ז עבור כל אפשרויות התשובה לשאלה בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, ובחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום.

השוואה לאורך שנים של אפשרות תשובה (תשע"ב-תשע"ז)

בתרשים 69 מוצגים נתוני אפשרות התשובה "בית הספר מכון למסלול מתאים לכישורים של התלמיד" בשנים תשע"ב-תשע"ז (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 69: דיווחי התלמידים בחט"ע על אפשרות התשובה: "בית הספר מכון למסלול מתאים לכישורים של התלמיד" בשנים תשע"ב-תשע"ז

לוח 5 מציג את התפלגות דיווחי התלמידים בחט"ע על אפשרויות התשובה לשאלה: "האם אתה מרגיש שבית הספר מכוון אותך למסלול לבגרות שמתאים לכישורים שלך או שמכוון אותך למסלול שלא מתאים לכישוריך". ניתן לעיין בהתפלגות המלאה של דיווחי התלמידים לאורך שנים בנספח 2 לדוח האקלים.

לוח 1: דיווחי תלמידים בחט"ע על אפשרויות התשובה לשאלה "האם אתה מרגיש שבית הספר מכוון אותך למסלול לבגרות שמתאים לכישורים שלך או שמכוון אותך למסלול שלא מתאים לכישוריך" בחלוקה לפי מגזר (תשע"ז)

מגזר בדואי דרום	מגזר דרוזי	מגזר ערבי	כלל בתי"ס דוברי ערבית	האם אתה מרגיש שביה"ס מכוון אותך למסלול לבגרות שמתאים לכישורים שלך או שמכוון אותך למסלול שלא מתאים לכישוריך?*
68%	79%	77%	75%	בית הספר מכוון למסלול שמתאים לכישורים של התלמיד
21%	14%	15%	16%	בית הספר מכוון למסלול שמתחת לכישורים של התלמיד
11%	7%	8%	8%	בית הספר מכוון למסלול שמעל לכישורים של התלמיד

* האחוזים אינם מסתכמים ל-100% בשל עיגול ספרות אחרי הנקודה העשרונית.

9.4.2 מידת ההלימה בין היקף יחידות הלימוד לבין יכולות התלמידים

בשאלה נוספת התבקשו התלמידים להתייחס למדיניות בית הספר באשר לעידוד תלמידים ללמוד בהיקף יחידות לימוד בהתאם ליכולותיהם. לתלמידים נתנה אפשרות לבחור באחת משלוש אפשרויות תשובה: "בית הספר מעודד לקחת יותר יחידות לימוד מכפי יכולת התלמיד"; "בית הספר מעודד לקחת יחידות לימוד בהתאם ליכולת התלמידים"; "בית הספר מעודד לקחת פחות יחידות לימוד מכפי יכולת התלמידים".

תחילה נציג את שיעורי התלמידים אשר בחרו באפשרות התשובה "בית הספר מעודד לקחת יחידות לימוד בהתאם ליכולת התלמידים", בשנים תשע"ב-תשע"ז. בהמשך נציג את נתוני תשע"ז עבור כל אפשרויות התשובה לשאלה בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, ובחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום.

השוואה לאורך שנים של אפשרות תשובה (תשע"ב-תשע"ז)

בתרשים 70 מוצגים נתוני אפשרות התשובה "בית הספר מעודד לקחת יחידות לימוד בהתאם ליכולות התלמידים" בשנים תשע"ב-תשע"ז (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 70: דיווחי התלמידים בחט"ע על אפשרות התשובה: "בית הספר מעודד לקחת יחידות לימוד בהתאם ליכולות התלמידים" בשנים תשע"ב-תשע"ז

לוח 6 מציג את התפלגות דיווחי תלמידים בחט"ע על אפשרויות התשובה לשאלה: "מה מהדברים הבאים ביחס לעידוד תלמידים לקחת יחידות לימוד ביחס ליכולתם, נכון לגבי בית הספר שלך?" ניתן לעיין בהתפלגות המלאה של דיווחי התלמידים לאורך שנים בנספח 2 לדוח האקלים.

לוח 2: דיווחי תלמידים בחט"ע על אפשרויות התשובה לשאלה "מה מהדברים הבאים ביחס לעידוד תלמידים לקחת יחידות לימוד ביחס ליכולתם, נכון לגבי בית הספר שלך?" בחלוקה לפי מגזר (תשע"ז)

מגזר בדואי דרום	מגזר דרוזי	מגזר ערבי	כלל בתי"ס דוברי ערבית	מה מהדברים הבאים ביחס לעידוד תלמידים לקחת יחידות לימוד ביחס ליכולתם, נכון לגבי בית הספר שלך?*
56%	64%	68%	65%	בית הספר מעודד לקחת יחידות לימוד בהתאם ליכולת התלמידים
33%	29%	23%	26%	בית הספר מעודד לקחת יותר יחידות לימוד מכפי יכולת התלמידים
11%	7%	9%	10%	בית הספר מעודד לקחת פחות יחידות לימוד מכפי יכולת התלמידים

* האחוזים אינם מסתכמים ל- 100% בשל עיגול ספרות אחרי הנקודה העשרונית.

9.5 תפיסת תפקיד בית הספר כמכשיר לחיים – דיווחי תלמידים בחט"ע

כפי שראינו לעיל, הלימודים לקראת בחינות הבגרות תופסים חלק ניכר מסדר היום הלימודי בחטיבות העליונות. עם זאת, אחת השאלות המעניינות שעולות ביחס למערכת החינוך בכלל ולחטיבות העליונות בפרט היא, באיזו מידה הן מכשירות ומכינות את התלמידים לחיים שלאחר סיום בית הספר, ובפרט לעולם העבודה ולהשכלה העל-תיכונית. בהקשר זה התבקשו תלמידים בחט"ע להשיב על שלושה היגדים, שבודקים את עמדות התלמידים כלפי בית הספר כמכשיר לחיים, דהיינו כמכין לקראת עולם העבודה והלימודים.

נתונים אלה נאספו בקרב תלמידים בחט"ע החל משנה"ל תשע"ב. תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם לאורך זמן בין השנים תשע"ב-תשע"ז, לאחר מכן מוצגים נתוני תשע"ז של המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו. הנתונים מוצגים בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, ובחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

מדד מסכם: בית הספר כמכשיר לחיים*
א. "אני מרגיש שבית הספר נותן לי כלים שיעזרו לי להשתלב בעתיד בעולם העבודה"
ב. "בית הספר מעודד את התלמידים ללמוד לימודים אקדמיים בהמשך דרכם (באוניברסיטה, במכללה וכד")"
ג. "אני מרגיש שבית הספר מעודד אותי להפיק מעצמי את המרב בתחומים שאינם לימודיים (לדוגמה: ספורט, מוזיקה, וכד")"

* סולם התשובות להיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד. בהתאמה, ערכי המדד נעים בין 0 ל-100.

השוואה לאורך שנים של המדד המסכם (תשע"ב-תשע"ז)

בתרשים 71 מוצגים נתוני המדד המסכם "בית הספר כמכשיר לחיים" בשנים תשע"ב-תשע"ז (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

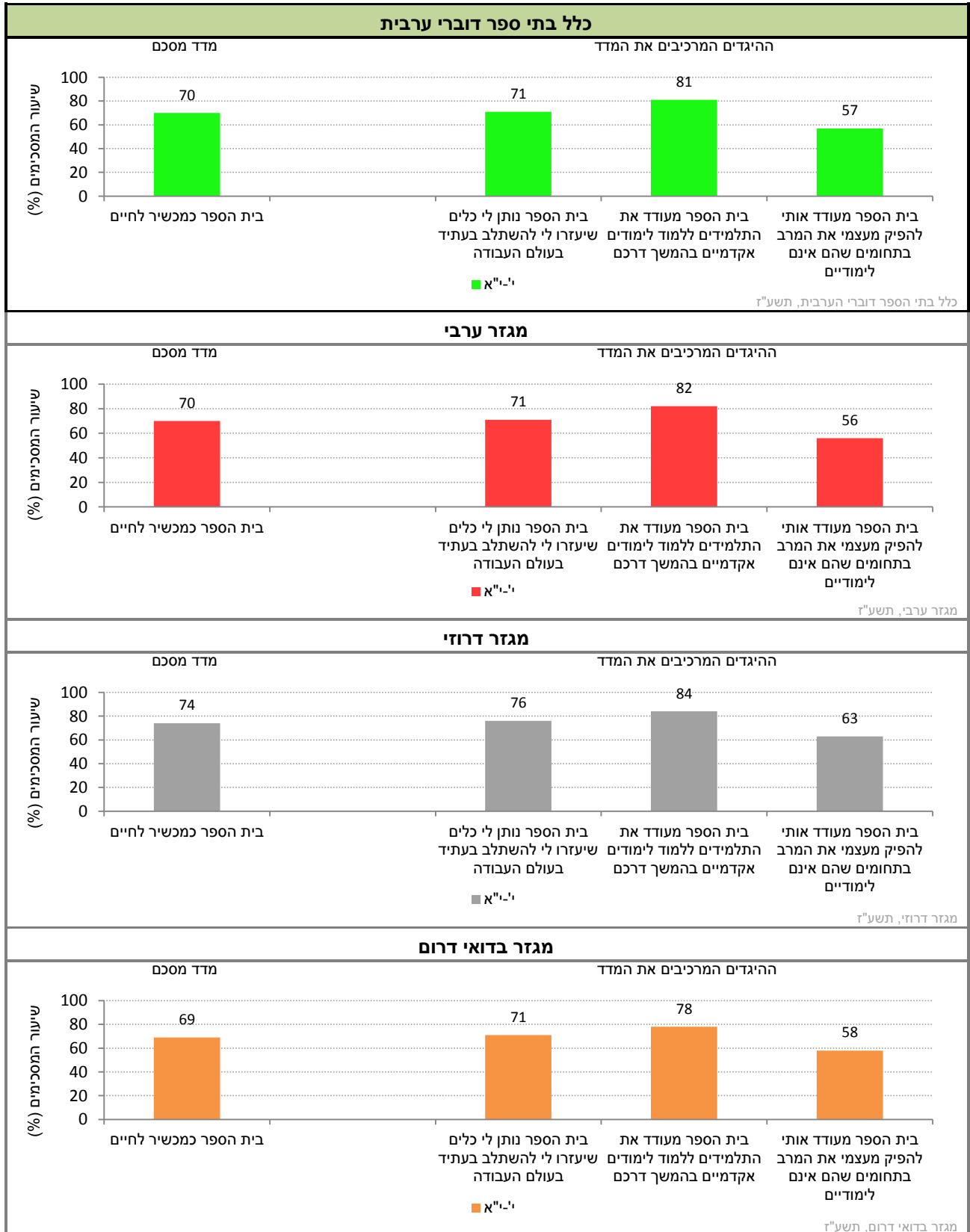
תרשים 71: דיווחי התלמידים על בית הספר כמכשיר לחיים: נתוני המדד המסכם בשנים תשע"ב-תשע"ז

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ז)

בתרשים 72 מוצגים נתוני המדד המסכם "בית הספר כמכשיר לחיים" וההיגדים המרכיבים אותו בשנה"ל תשע"ז בבתי ספר דוברי ערבית, ובחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 72: דיווחי התלמידים על בית הספר כמכשיר לחיים: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר (תשע"ז)

10. חינוך חברתי-ערכי בבית הספר

עד כה עסקנו בהיבטים שונים של האקלים והסביבה הפדגוגית בבית הספר. בפרק הנוכחי נעסוק בהיבט מרכזי נוסף של העשייה החינוכית: החינוך החברתי-ערכי. מערכת החינוך בישראל מייחסת חשיבות רבה לפיתוח ערכים חברתיים בקרב תלמידיה, שיאפשרו להם לתפקד בעתיד כאזרחים בוגרים במדינה. השגת יעד חינוכי זה מחייב התנסות מעשית ולימוד פעיל (ולא רק לימוד תיאורטי) דוגמת מעורבות חברתית ותרומה לזולת. השנה נשאלו התלמידים לראשונה על פיתוח מודעות חברתית-ערכית במסגרת הלימודים בבית הספר.

הפרק הנוכחי יעסוק אם כן, בשלושה נושאים עיקריים: מעורבות חברתית של תלמידים, פעילויות פנאי של תלמידים וקידום סובלנות כלפי האחר והשונה, כפי שמיושמים במערכת הבית-ספרית.

10.1 מעורבות חברתית של תלמידים

10.1.1 מאמצי בית הספר לעידוד מעורבות חברתית ואזרחית – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

המדד המסכם "מאמצי בית הספר לעידוד מעורבות חברתית ואזרחית" בוחן את המידה בה בית הספר מעודד תלמידים מעורבות חברתית ואזרחית בשורה של תחומים: פעילות בתנועות נוער, התנדבות למען הקהילה, מנהיגות בין כתלי בית הספר ועוד. מדד זה, לצד ההיבטים הנוספים המוצגים בפרק "חינוך חברתי-ערכי בבית הספר" הנם אינדיקציה בדבר המידה בה בית הספר משמש כבית לחינוך ולערכים, ולא רק כמוסד לימודי.

נתונים אלה נאספו בקרב תלמידי החטיבה העליונה החל מתשע"ב. החל מתשע"ה נאספו הנתונים גם בקרב תלמידים משלב חינוך יסודי וחט"ב.

תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם "מאמצי בית הספר לעידוד מעורבות חברתית ואזרחית" לאורך זמן בין השנים תשע"ב-תשע"ז, ולאחר מכן מוצגים נתוני תשע"ז של המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבות גיל בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

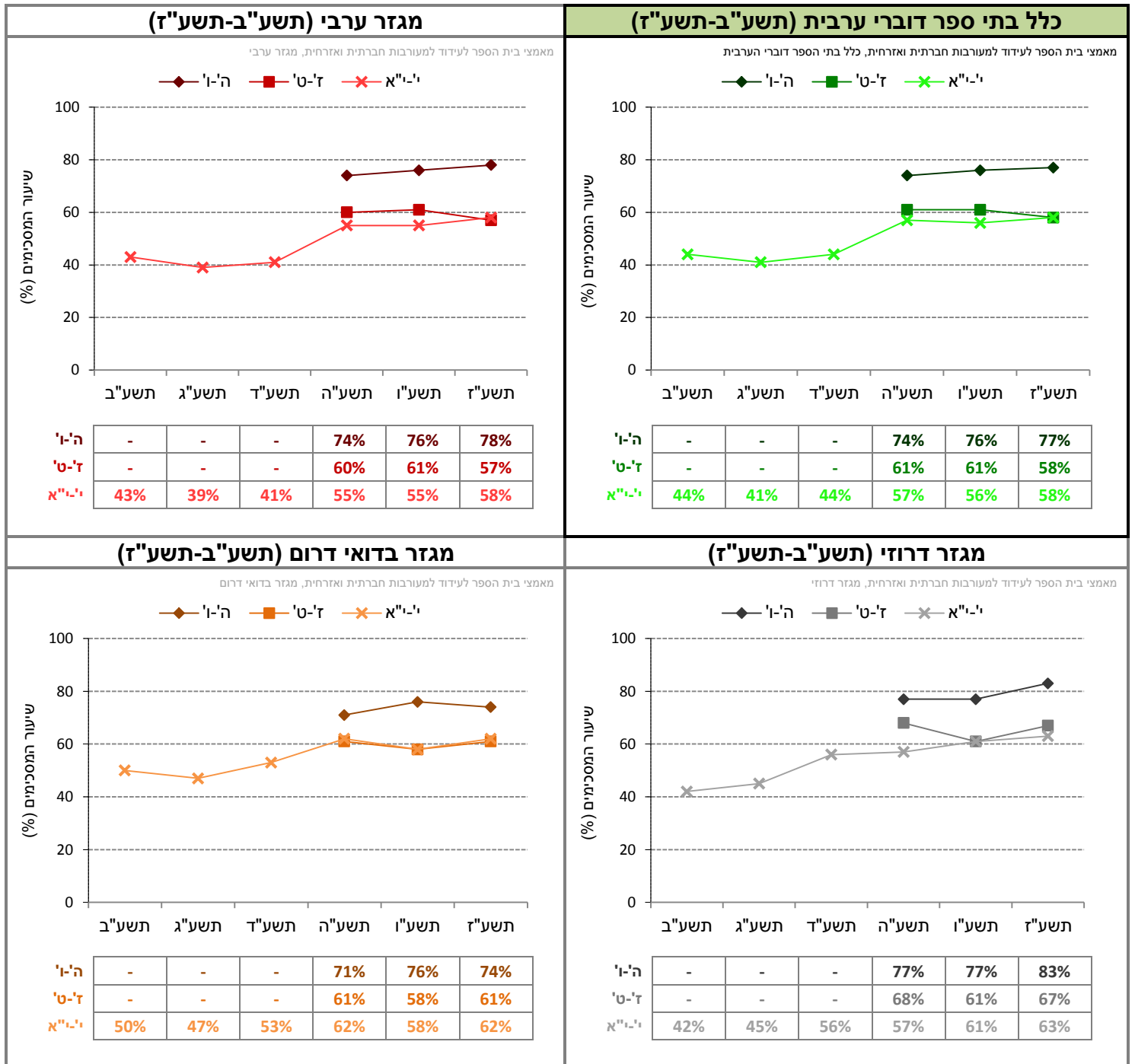
מדד מסכם: מאמצי בית הספר לעידוד מעורבות חברתית ואזרחית*
א. "בבית הספר מעודדים תלמידים לגלות מנהיגות (למשל: להתנדב למועצת תלמידים, ליזום פרויקטים של שיפור בית ספרי ועוד)"
ב. "בבית הספר מעודדים את התלמידים להיות חברים בתנועות נוער"
ג. "בית הספר מעודד אותי לקחת חלק פעיל בחיים האזרחיים (כמו להתעניין בנושאים אקטואליים שעל סדר היום הציבורי בקהילה ובמדינה וכו')"
ד. "בית הספר מעודד אותי לעזור בפעילות התנדבותית למען הקהילה"
ה. "בית הספר מעודד אותי לקחת חלק במסגרות למעורבות חברתית (כמו מועצת תלמידים, חונכות וכד')"

* סולם התשובות להיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כמוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד. בהתאמה, ערכי המדד נעים בין 0 ל-100.

השוואה לאורך שנים של המדד המסכם (תשע"ב-תשע"ז)

בתרשים 73 מוצגים נתוני המדד המסכם "מאמצי בית הספר לעידוד מעורבות חברתית ואזרחית" בשנה"ל תשע"ב-תשע"ז (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 73: דיווחי התלמידים על מאמצי בית הספר לעידוד למעורבות חברתית ואזרחית: נתוני המדד המסכם בשנים תשע"ב-תשע"ז

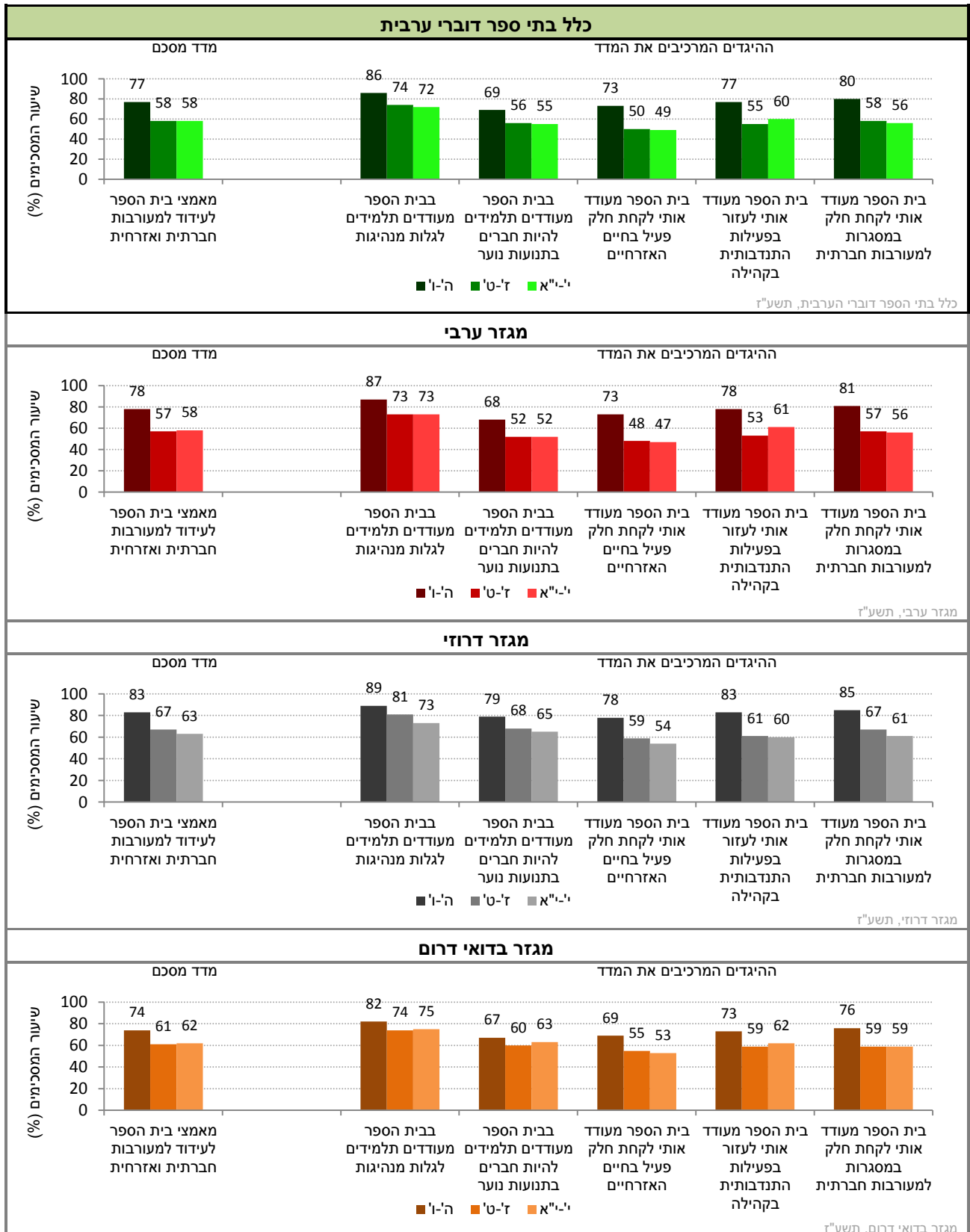

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ז)

בתרשים 74 מוצגים נתוני המדד המסכם "מאמצי בית הספר לעידוד למעורבות חברתית ואזרחית" וההיגדים המרכיבים אותו בשנה"ל תשע"ז, לפי שכבות גיל בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 74: דיווחי התלמידים על מאמצי בית הספר לעידוד למעורבות חברתית ואזרחית: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר ושכבות גיל (תשע"ז)

10.1.2 מאמצי בית הספר לעידוד מעורבות חברתית ואזרחית – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

כדי לקבל תמונה מלאה באשר למאמצי בית הספר לקידום חינוך חברתי-ערכי, התבקשו גם המורים לדווח על עמדותיהם בנושא בנוסף לדיווחי התלמידים. המורים התבקשו לדווח על היבטים כמו: שיתוף תלמידים בתהליכי קבלת החלטות בבית הספר, ייזום פעילויות של תלמידים למען הקהילה, קידום השתתפות תלמידים במסגרות חברתיות בבית הספר וכד'.

הנתונים על מאמצי בית הספר לעידוד מעורבות חברתית ואזרחית נאספו בקרב מורי החט"ע החל מתשע"ב, והחל מתשע"ה גם בקרב מורים בבתי ספר יסודיים ובחט"ב. תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם "מאמצי בית הספר לעידוד מעורבות חברתית ואזרחית" לאורך זמן בין השנים תשע"ב-תשע"ז, ולאחר מכן מוצגים נתוני תשע"ז של המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שלב חינוך בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

מדד מסכם: מאמצי בית הספר לעידוד מעורבות חברתית ואזרחית*
א. "נציגי התלמידים שותפו בתהליך קבלת ההחלטות לגבי המדיניות הבית-ספרית" **
ב. "בית הספר מרבה ליזום פעילות של תלמידים למען הקהילה כגון איכות הסביבה, אירועים, נתינה וכו'"
ג. "בית הספר פועל על מנת לקדם את השתתפות התלמידים במסגרות כגון ועדות בבית הספר, מועצה וכו'"
ד. "בבית הספר מקפידים לקשר את החומר הנלמד בכיתה לתכנים של תרומה לקהילה"

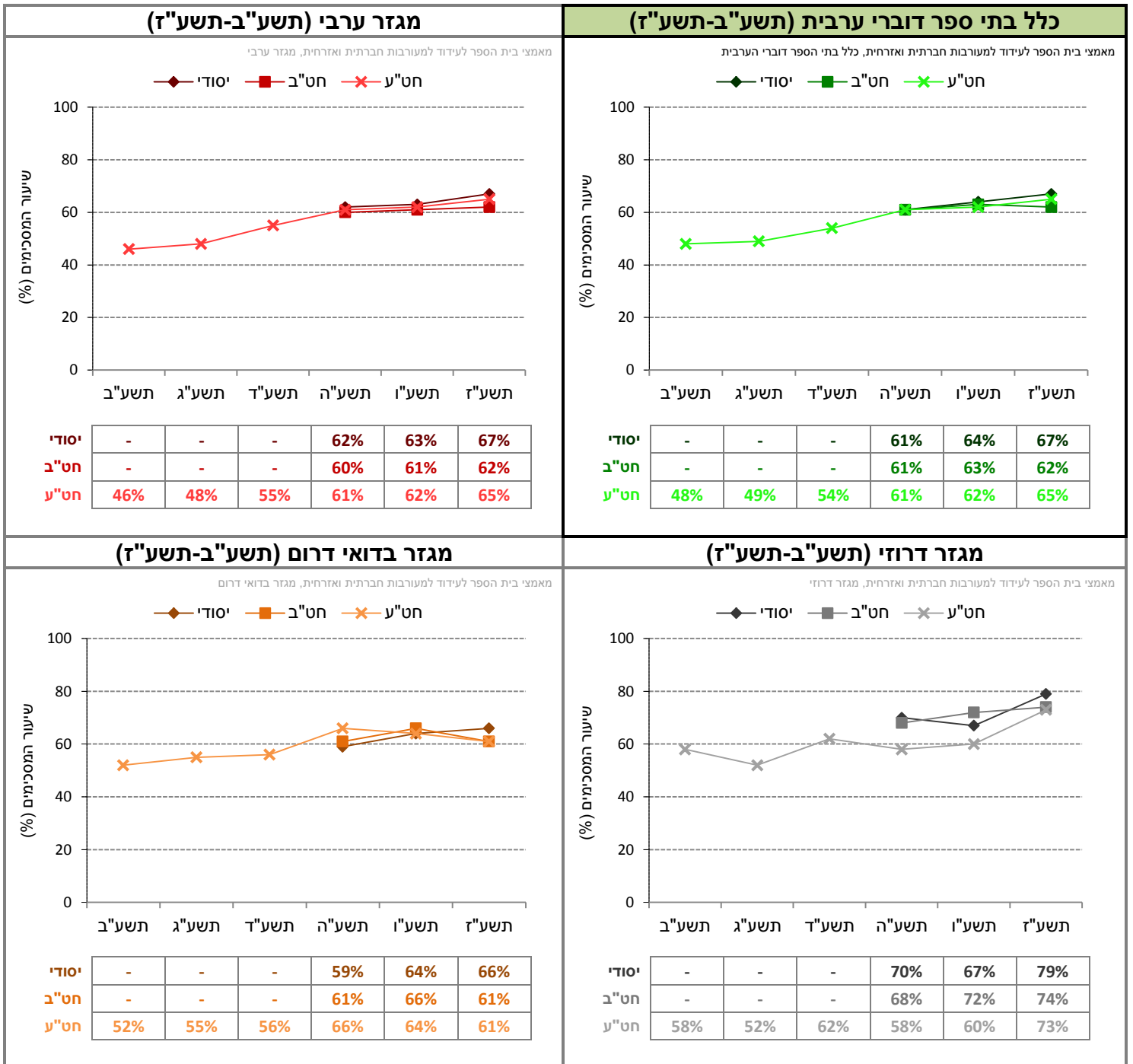
* סולם התשובות להיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד. בהתאמה, ערכי המדד נעים בין 0 ל-100.

** כ-6% מבין המורים במגזר הערבי, כ-4% מבין המורים במגזר הדרוזי וכ-5% מבין המורים במגזר הבדואי-דרום בשלבי החינוך יסודי-חט"ב וכן כ-7% מבין המורים במגזר הערבי, כ-11% מבין המורים במגזר הדרוזי וכ-6% מבין המורים במגזר הבדואי-דרום בשלב חינוך חט"ע לא השיבו על ההיגד: "נציגי התלמידים שותפו בתהליך קבלת ההחלטות לגבי המדיניות הבית-ספרית".

השוואה לאורך שנים של המדד המסכם (תשע"ב-תשע"ז)

בתרשים 75 מוצגים נתוני המדד המסכם "מאמצי בית הספר לעידוד מעורבות חברתית ואזרחית" בשנים תשע"ב-תשע"ז. עבור מורים בבתי ספר יסודיים ובחט"ב נאספו נתונים החל מתשע"ה (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

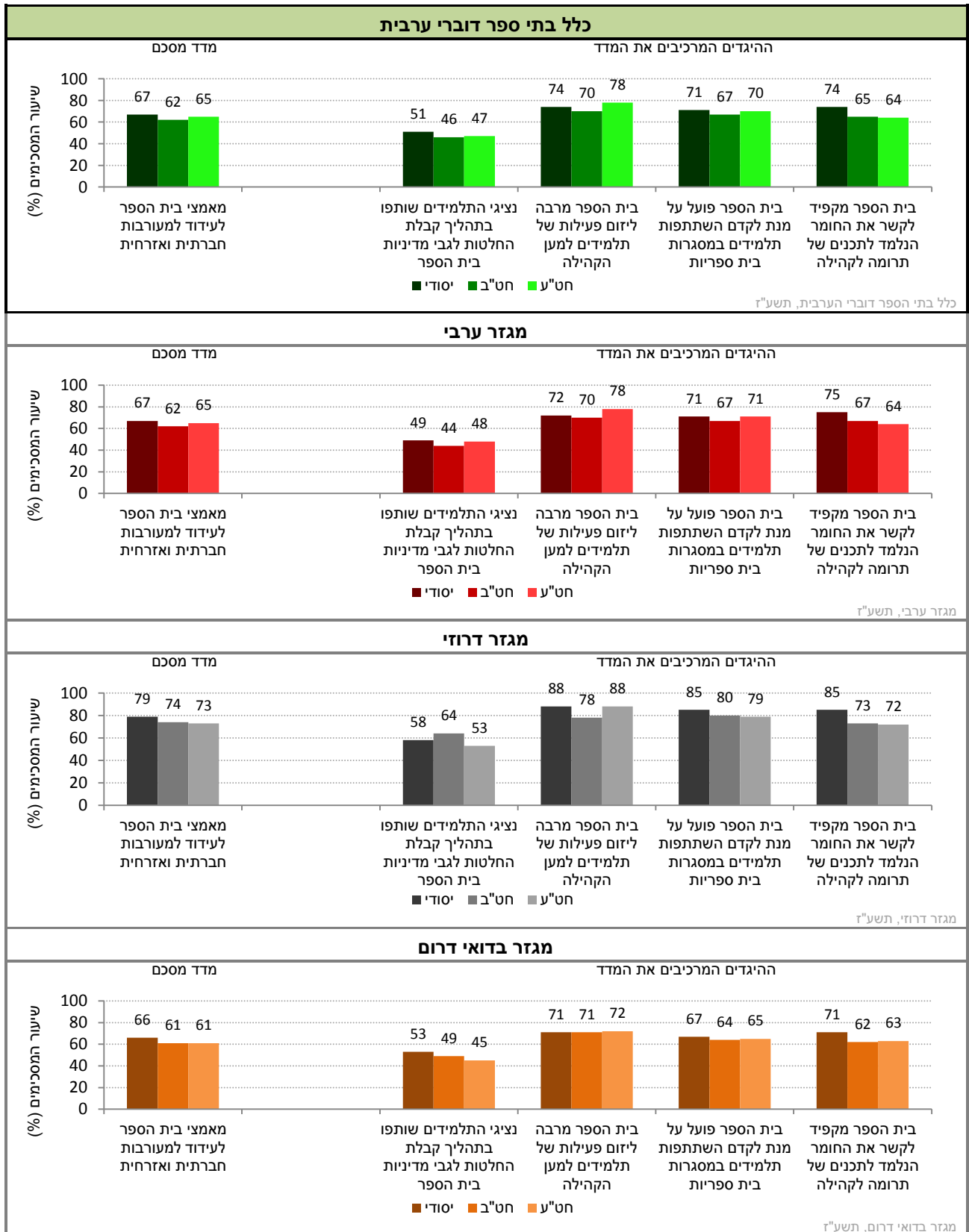
תרשים 75: דיווחי המורים על מאמצי בית הספר לעידוד למעורבות חברתית ואזרחית: נתוני המדד המסכם בשנים תשע"ב-תשע"ז

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ז)

בתרשים 76 מוצגים נתוני המדד המסכם "מאמצי בית הספר לעידוד למעורבות חברתית ואזרחית" וההיגדים המרכיבים אותו בשנה"ל תשע"ז, לפי שלב חינוך בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 76: דיווחי המורים על מאמצי בית הספר לעידוד למעורבות חברתית ואזרחית: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר ושלב חינוך (תשע"ז)

10.1.3 פיתוח מודעות חברתית-ערכית בקרב התלמידים – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

חיזוק וטיפוח מודעות חברתית-ערכית עשוי להיות מנוף משמעותי להתפתחות אישית של תלמידים וליצירת אזרחים אחראים וערכיים. במסגרת זו נשאלו התלמידים באיזו מידה מעודדים אותם להתעניין ולהביע דעה בנושאים אקטואליים וכן באיזו מידה המורים מקשרים את החומר הנלמד לנושאים חברתיים הרלוונטיים לחייהם.

נתונים על אודות פיתוח מודעות חברתית ערכית בקרב התלמידים נאספו לראשונה בתשע"ז בקרב תלמידים מכל שלבי החינוך: יסודי (ה'ו'), חט"ב (ז'ט') וחט"ע (י"א). בנושא זה לא חושב מדד מסכם והנתונים של כל אחד מההיגדים מוצגים בנפרד. נתוני ההיגדים מוצגים לראשונה בדוח הנוכחי. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבות גיל בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום.

להלן פירוט ההיגדים כפי שהם מוצגים בשאלון:

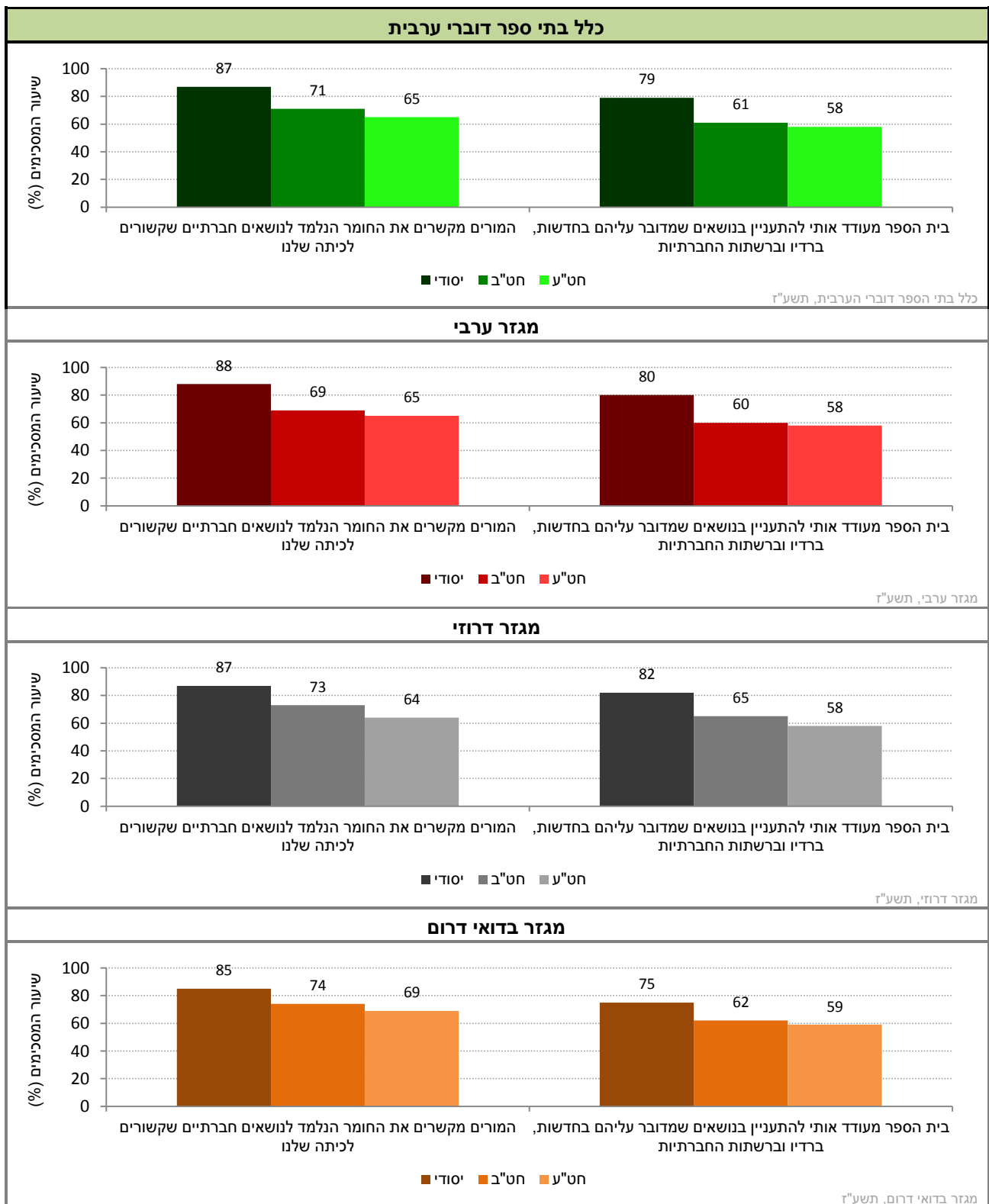
ללא מדד מסכם: פיתוח מודעות חברתית ערכית בקרב התלמידים*
א. "במהלך השיעורים המורים מקשרים את החומר הנלמד לנושאים חברתיים שקשורים לכיתה שלנו (סובלנות, מניעת אלימות, שיח מכבד וכו')"
ב. "בית הספר מעודד אותי להתעניין ולהביע דעה בנושאים שמדובר עליהם בחדשות, ברדיו וברשתות החברתיות"

* סולם התשובות להיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד. בהתאמה, ערכי המדד נעים בין 0 ל-100.

כדי לראות את התמונה כולה, כפי שעולה מן ההיגדים שהוצגו לעיל בנפרד, נציג להלן את נתוני ההיגדים בתשע"ז זה לצד זה.

בתרשים 77 מוצגים נתוני ההיגדים העוסקים ב"פיתוח מודעות חברתית-ערכית בקרב התלמידים" בשנה"ל תשע"ז בכלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום.

תרשים 77: דיווחי התלמידים על פיתוח מודעות חברתית-ערכית בקרב התלמידים: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר ושכבות גיל (תשע"ז)

10.2 פעילויות פנאי של תלמידים

פעילויות פנאי מזמנות לתלמידים אפשרויות רבות ומגוונות לפיתוח כישורים קוגניטיביים ורגשיים, ליצירת קשרים חברתיים, למימוש עצמי ולקידום התפתחות אישית (כמו פיתוח תחושת האחריות והעצמאות). יתר על כן, השתתפות של תלמידים בפעילויות פנאי עשויה להקטין את מעורבותם במצבי סיכון. לפיכך, בבתי הספר מעודדים תלמידים להיות עסוקים ופעילים בשעות שאחרי הלימודים.

תלמידים נשאלו האם הם משתתפים בפעילויות פנאי, המתקיימות בדרך כלל באופן מאורגן אחרי שעות הלימודים. הכוונה היא לפעילויות כגון חוגי אמנויות, חוגי ספורט וחוגי העשרה וכן לפעילויות חברתיות מאורגנות כמו תנועות נוער, תכניות מנהיגות ופעילויות התנדבות. התלמידים התבקשו להשיב לגבי שורה של פעילויות פנאי האם הם השתתפו בהן באופן קבוע (דהיינו, לפחות שעה בשבוע מתחילת השנה), באופן לא קבוע (דהיינו, מדי פעם) או לא השתתפו כלל.

כדי ללמוד על היקף ההשתתפות של תלמידים בפעילויות פנאי, חושבו שני מדדים מסכמים: "השתתפות בפעילויות פנאי - העשרה, אמנות וספורט" ו"השתתפות בפעילויות פנאי - חברה, מנהיגות והתנדבות". כל אחד מן המדדים המסכמים מייצג את שיעורי התלמידים שדיווחו על השתתפות (באופן קבוע או באופן לא קבוע) בלפחות פעילות פנאי אחת.

10.2.1 פעילויות פנאי – העשרה, אמנות וספורט – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

נתונים על פעילויות פנאי – העשרה, אמנות וספורט נאספו לראשונה בשנה"ל תשע"ו בקרב תלמידים בכל שלבי החינוך: יסודי (ה'ו'), חט"ב (ז'ט') וחט"ע (י'י"א). הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבות גיל בעבור כלל בתי ספר דוברי ערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום. כאמור, המדד המסכם מייצג את שיעורי התלמידים שדיווחו על השתתפות בלפחות פעילות פנאי אחת.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד מסכם זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

מדד מסכם: פעילויות פנאי – העשרה, אמנות וספורט**
א. "מתחילת השנה השתתפתי בחוג אמנויות (למשל: מוזיקה, מחול, ציור, דרמה, עיצוב וכו')"
ב. "מתחילת השנה השתתפתי בחוג או באימון ספורט (למשל: כדורגל, כדורסל וכו')"
ג. "מתחילת השנה השתתפתי בחוגי העשרה אחרים (למשל: שחמט, נוער שוחר מדע, טיסנאות, לגו, בישול, בע"ח וכו')"

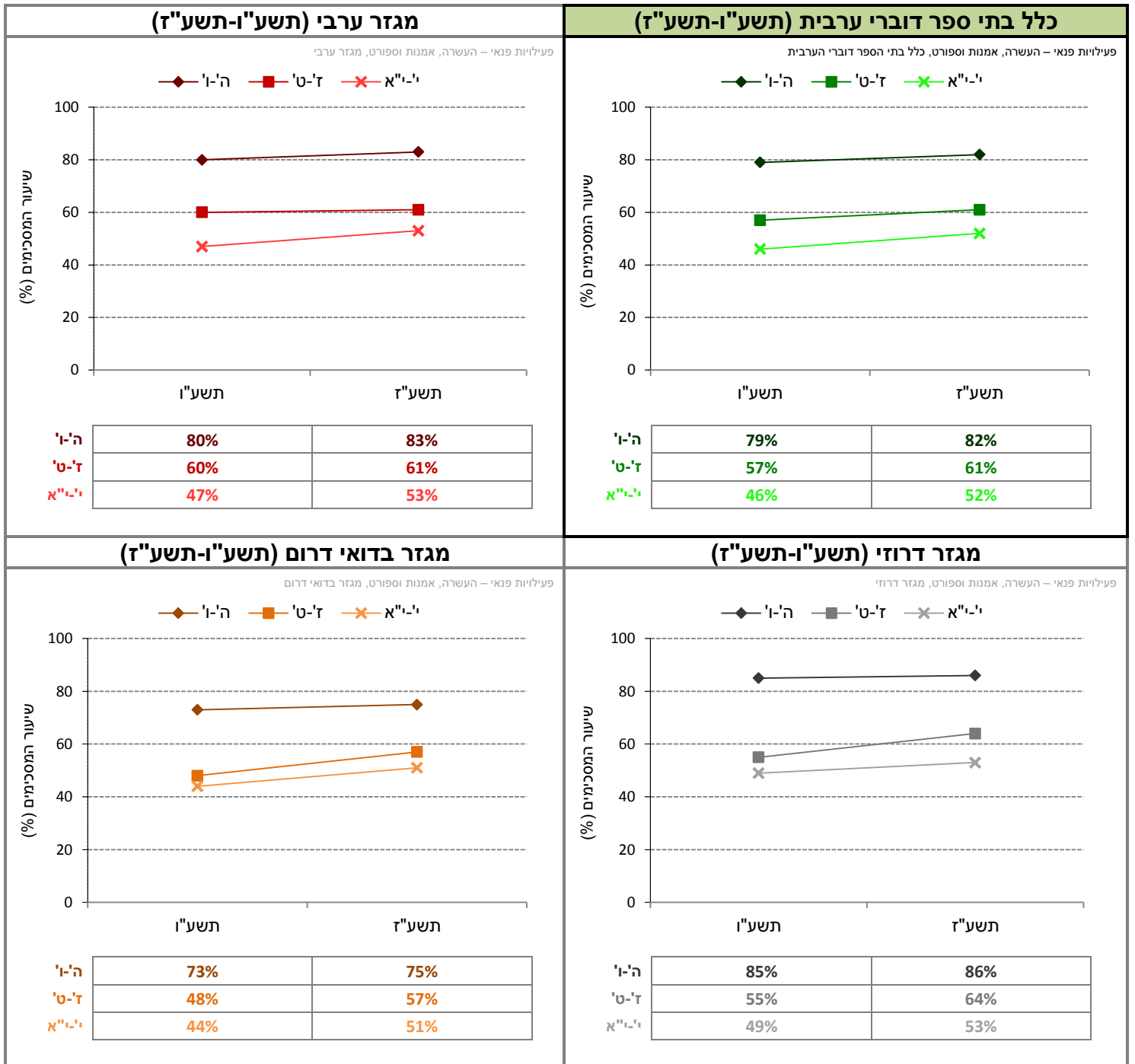
* עבור כל אחת מהפעילויות ברשימה לעיל התבקשו התלמידים לציין האם הם השתתפו בהן השנה באופן קבוע (כלומר, לפחות שעה בשבוע מתחילת השנה), באופן לא קבוע (כלומר, מדי פעם), או לא השתתפו כלל. לצורך הדיווח על המדד המסכם, סווגו המשיבים שצינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (השתתפות באופן קבוע או באופן לא קבוע) כמסכימים עם ההיגד.

** המדד המסכם "פעילויות פנאי-העשרה, אמנות וספורט" מייצג את שיעור התלמידים שהשתתפו בלפחות פעילות פנאי אחת (דהיינו, ציינו לפחות פעילות אחת מתוך שלוש הפעילויות האפשריות במדד: חוג אמנויות, חוג ספורט או חוג העשרה).

השוואה לאורך שנים של המדד המסכם (תשע"ו-תשע"ז)

בתרשים 78 מוצגים נתוני המדד המסכם "פעילויות פנאי-העשרה, אמנות וספורט" בשנים תשע"ו-תשע"ז (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 78: דיווחי התלמידים על "פעילויות פנאי – העשרה, אמנות וספורט": נתוני המדד המסכם בשנים תשע"ו-תשע"ז

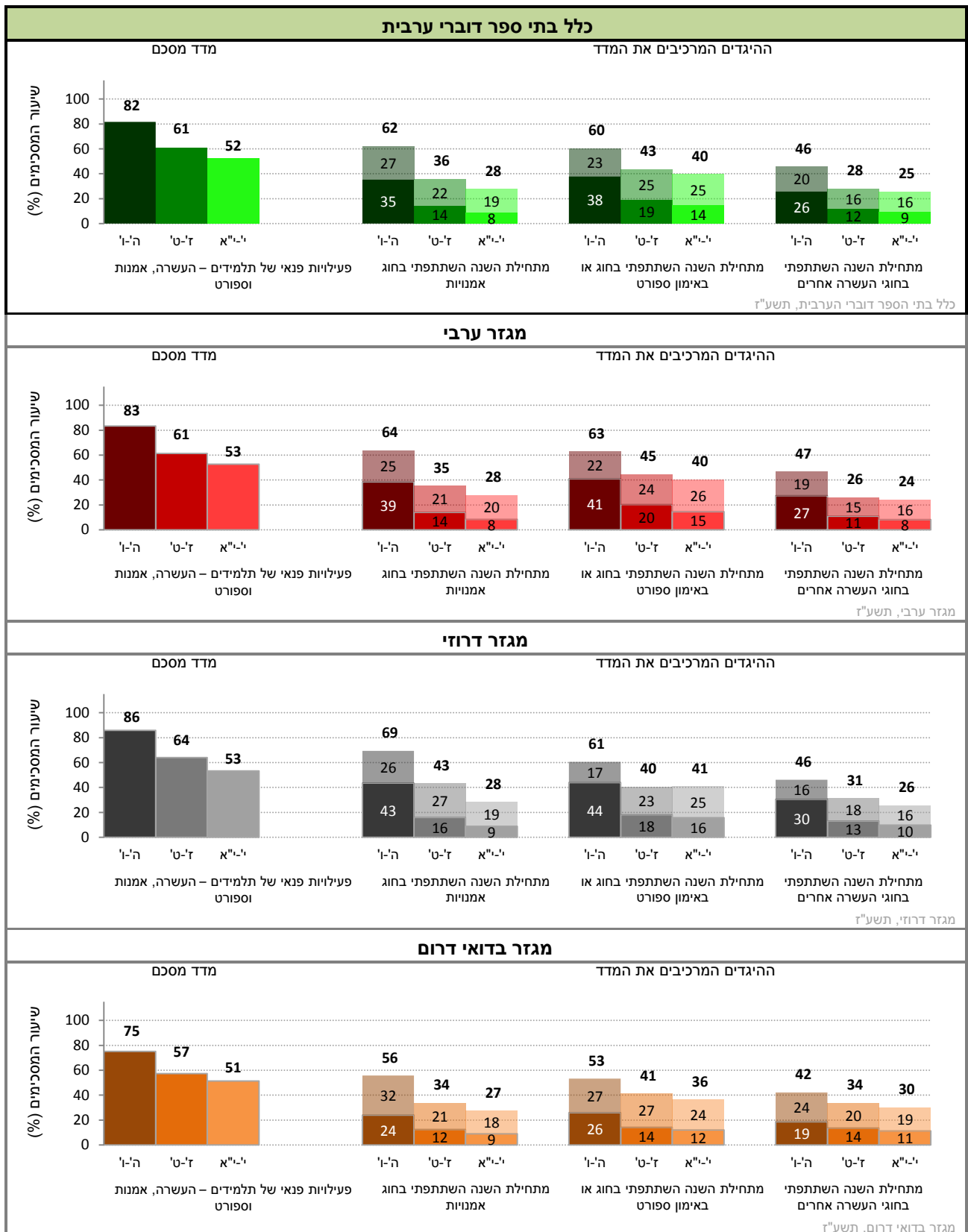

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ז)

בתרשים 79 מוצגים נתוני המדד המסכם "פעילויות פנאי – העשרה, אמנות וספורט" וההיגדים המרכיבים אותו בשנה"ל תשע"ז לפי שכבות גיל בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

בעמודות ההיגדים שבתרשים מוצגים שיעורי התלמידים שהשיבו כי הם משתתפים בפעילות **באופן קבוע** (לפחות שעה בשבוע) או **באופן לא קבוע** (מידי פעם). שיעור התלמידים שהשיבו "באופן קבוע" מוצג בצבעים כהים ושיעור התלמידים שהשיבו "באופן לא קבוע" מוצג מעליהם בצבעים בהירים. סך-כול התלמידים שדיווחו על השתתפות בפעילות (באופן קבוע או באופן לא קבוע) מוצג מעל לעמודה. המדד המסכם מייצג את שיעור התלמידים שדיווחו על השתתפות בלפחות פעילות פנאי אחת (בין אם באופן קבוע או בין אם לאו).

תרשים 79: דיווחי התלמידים על השתתפותם בפעילויות פנאי – העשרה, אמנות וספורט: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר ושלב חינוך (תשע"ז)

* המדד המסכם מייצג את שיעור התלמידים שהשתתפו בלפחות פעילות פנאי אחת (באופן קבוע או לא קבוע).
 ** בעמודות המציגות את ההיגדים המרכיבים את המדד המסכם, מוצגים שיעורי הדיווח של התלמידים בחלוקה לתלמידים שדיווחו על השתתפות בפעילויות פנאי באופן קבוע (צבעים כהים) ובאופן לא קבוע (צבעים בהירים). סך-כול התלמידים שדיווחו על השתתפות בפעילות (באופן קבוע או באופן לא קבוע) מוצג מעל לעמודה.

10.2.2 פעילויות פנאי – חברה, מנהיגות והתנדבות – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

בפרק הקודם דווח על השתתפות של תלמידים בפעילויות פנאי – העשרה, אמנות וספורט. בפרק זה נדווח על השתתפות של תלמידים בפעילויות פנאי – חברה, מנהיגות והתנדבות, שעשויות להיות משמעותיות בתהליך גיבוש הזהות וההישגים החברתיים והלימודיים של התלמידים. נתונים על פעילויות פנאי-חברה, מנהיגות והתנדבות נאספו לראשונה בשנה"ל תשע"ו בקרב התלמידים בכל שלבי החינוך: יסודי (ה'ו'), חט"ב (ז'-ט') וחט"ע (י'-י"א). המדד המסכם מייצג את שיעורי התלמידים שדיווחו על השתתפות בלפחות פעילות פנאי אחת.

הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבות גיל בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים את המדדים המסכמים זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

מדד מסכם: פעילויות פנאי – חברה, מנהיגות והתנדבות**
א. "מתחילת השנה השתתפתי בתנועת נוער או ארגון נוער"
ב. "מתחילת השנה השתתפתי בתכנית מנהיגות (למשל: מש"צים, מד"צים, "מנהיגות צעירה", "ליד קו הזינוק" וכו')
ג. "מתחילת השנה התנדבתי באופן קבוע (למשל: בחונכות, התנדבות בבתי חולים, איסוף וחלוקת מצרכי מזון לנזקקים וכו')

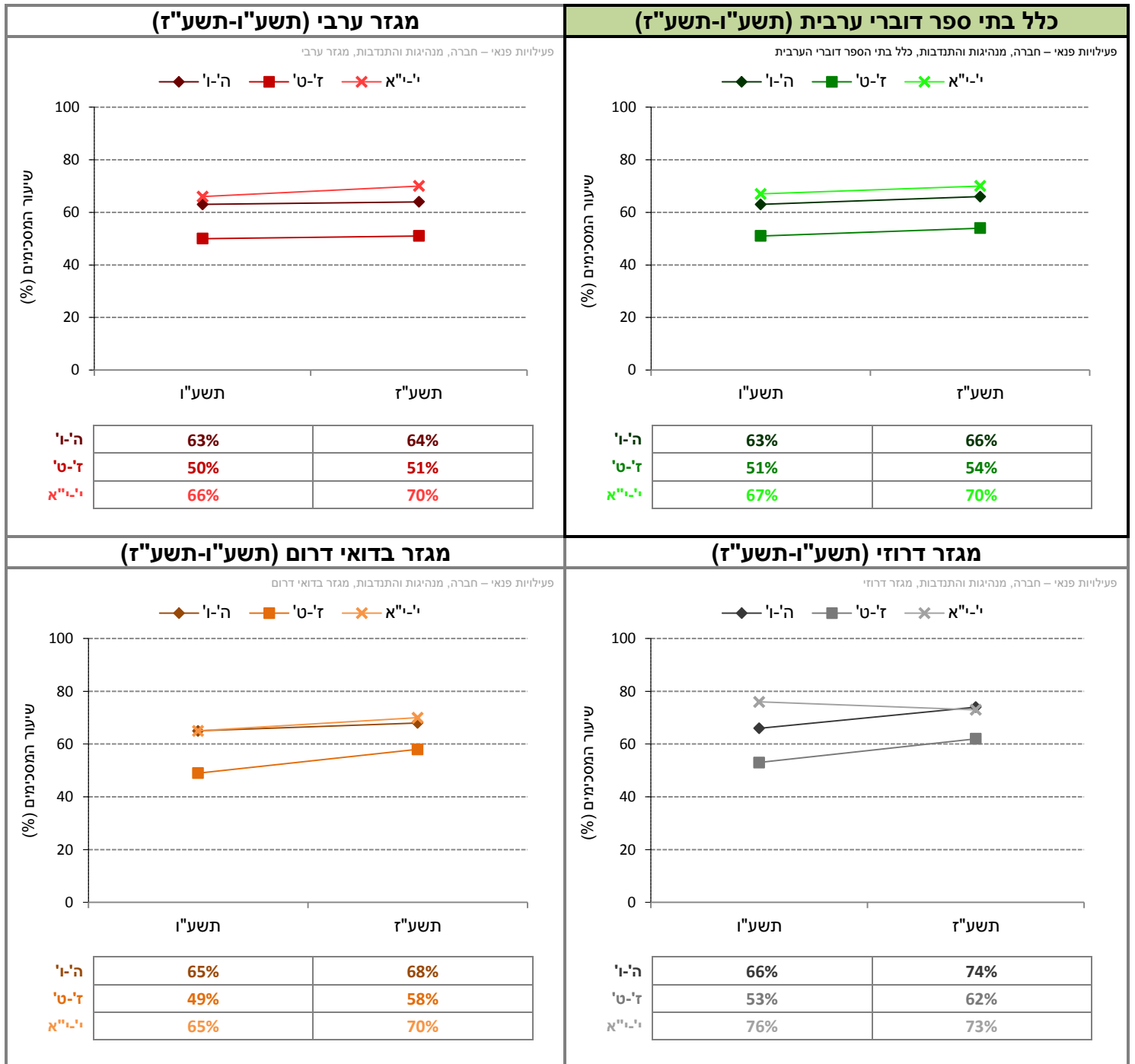
* עבור כל אחת מהפעילויות ברשימה לעיל התבקשו התלמידים לציין האם הם השתתפו בהן השנה באופן קבוע (כלומר, לפחות שעה בשבוע מתחילת השנה), באופן לא קבוע (כלומר, מדי פעם), או לא השתתפו כלל. לצורך הדיווח על המדד המסכם, סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (השתתפות באופן קבוע או באופן לא קבוע) כמסכימים עם ההיגד.

** המדד המסכם "פעילויות פנאי-חברה, מנהיגות והתנדבות" מייצג את שיעור התלמידים שהשתתפו בלפחות פעילות פנאי אחת (דהיינו ציינו לפחות פעילות אחת מתוך שלוש הפעילויות האפשריות במדד: פעילות נוער, תכנית מנהיגות, פעילות התנדבותית)

השוואה לאורך שנים של המדד המסכם (תשע"ו-תשע"ז)

בתרשים 80 מוצגים נתוני המדד המסכם "פעילויות פנאי – חברה, מנהיגות והתנדבות" בשנים תשע"ו-תשע"ז (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 80: דיווחי התלמידים על "פעילויות פנאי – חברה, מנהיגות והתנדבות": נתוני המדד המסכם בשנים תשע"ו-תשע"ז

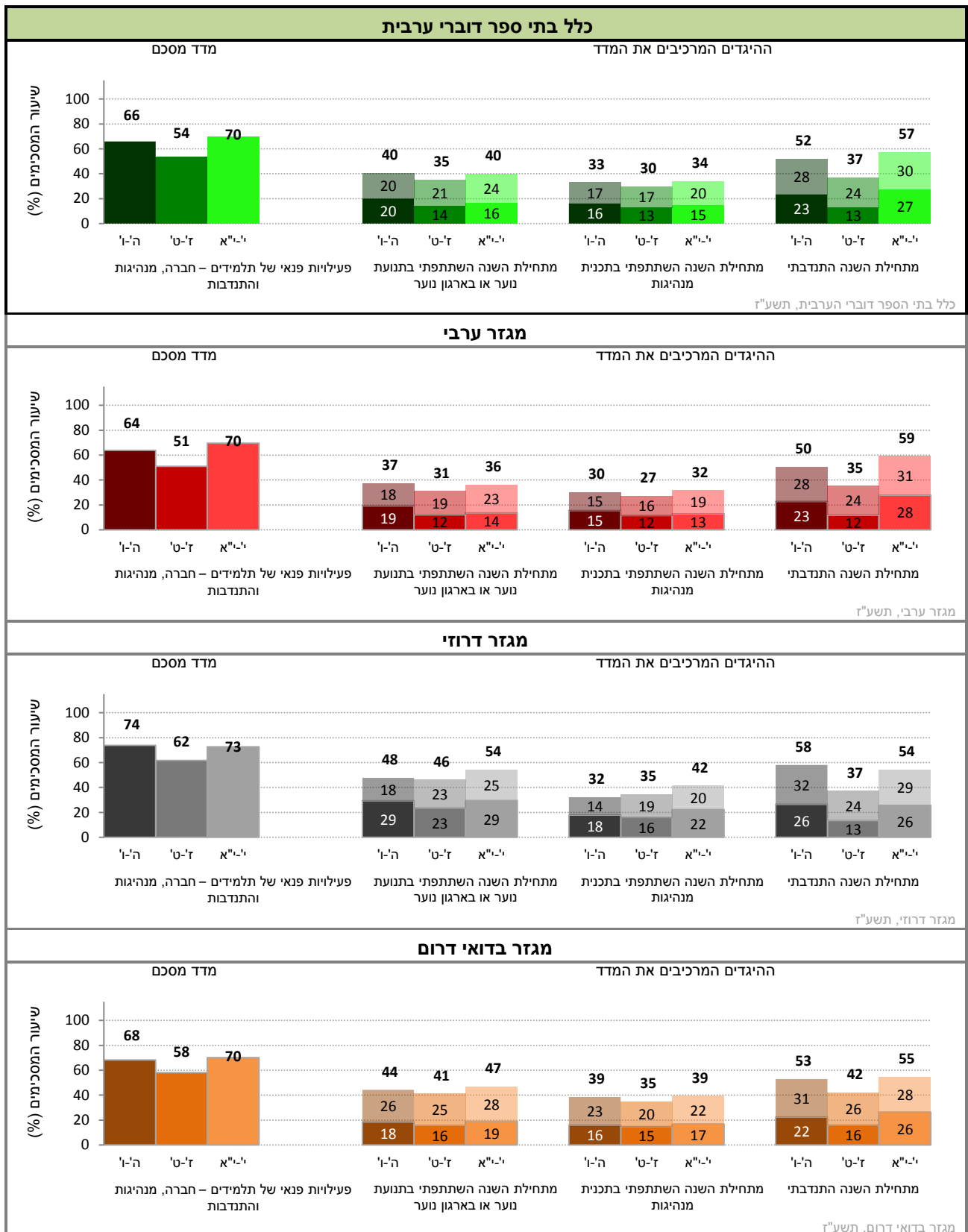

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ז)

בתרשים 81 מוצגים נתוני המדד המסכם "פעילויות פנאי – חברה, מנהיגות והתנדבות" וההיגדים המרכיבים אותו בשנה"ל תשע"ז לפי שכבות גיל בכלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום. (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

בעמודות ההיגדים שבתרשים מוצגים שיעורי התלמידים שהשיבו כי הם משתתפים בפעילות **באופן קבוע** (לפחות שעה בשבוע) או **באופן לא קבוע** (מידי פעם). שיעור התלמידים שהשיבו "באופן קבוע" מוצג בצבעים כהים ושיעור התלמידים שהשיבו "באופן לא קבוע" מוצג מעליהם בצבעים בהירים. סך-כול התלמידים שדיווחו על השתתפות בפעילות (באופן קבוע או באופן לא קבוע) מוצג מעל לעמודה. המדד המסכם מייצג את שיעור התלמידים שדיווחו על השתתפות בלפחות פעילות פנאי אחת (בין אם באופן קבוע או בין אם לאו).

תרשים 81: דיווחי התלמידים על השתתפותם בפעילויות פנאי – חברה, מנהיגות והתנדבות: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר ושכבות גיל (תשע"ז)

* המדד המסכם מייצג את שיעור התלמידים שהשתתפו בלפחות פעילות פנאי אחת (באופן קבוע או לא קבוע).
 ** בעמודות המציגות את ההיגדים המרכיבים את המדד המסכם, מוצגים שיעורי הדיווח של התלמידים בחלוקה לתלמידים שדיווחו על השתתפות בפעילויות פנאי באופן קבוע (צבעים כהים) ובאופן לא קבוע (צבעים בהירים). סך-כול התלמידים שדיווחו על השתתפות בפעילות (באופן קבוע או באופן לא קבוע) מוצג מעל לעמודה.

10.2.3 עידוד תלמידים לפעילות בשעות הפנאי – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

עידוד תלמידים להשתתף בפעילויות בשעות הפנאי וחשיפתם לפעילויות פנאי מסוגים שונים עשויים לסייע בקירוב תלמידים להשתתף בפעילויות משמעותיות ומקדמות. לאור זאת, וכהשלמה לשאלות שבחנו השתתפות של תלמידים בשעות הפנאי, נשאלו תלמידים גם על המידה שבית הספר מעודד אותם להיות עסוקים ופעילים בשעות שאחרי בית הספר.

בלוח 7 שלהלן, מוצגים דיווחי תלמידים על ההיגד: "בבית הספר מעודדים תלמידים להיות עסוקים ופעילים בשעות שאחרי בית הספר" בבתי ספר דוברי ערבית, בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום.

לוח 3: דיווחי תלמידים על ההיגד: "בבית הספר מעודדים תלמידים להיות עסוקים ופעילים בשעות שאחרי בית הספר" בחלוקה לפי שכבות גיל ומגזר* (תשע"ו-תשע"ז)

מגזר בדואי דרום	מגזר דרוזי	מגזר ערבי	בתי"ס דוברי ערבית	שלב חינוך	בבית הספר מעודדים תלמידים להיות עסוקים ופעילים בשעות שאחרי בית הספר
73%	76%	75%	75%	יסודי	תשע"ו
54%	55%	56%	56%	חט"ב	
53%	56%	48%	50%	חט"ע	
74%	83%	78%	77%	יסודי	תשע"ז
58%	61%	53%	54%	חט"ב	
56%	55%	50%	51%	חט"ע	

* סולם התשובות להיגד היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים).

10.3 קידום סובלנות כלפי האחר והשונה

10.3.1 היעדר סובלנות כלפי האחר והשונה – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

החברה הישראלית מאופיינת בשונות חברתית המורכבת מדתות, תרבויות, ארצות מוצא, אנשים בעלי מוגבלויות, אנשים בעלי דעות פוליטיות שונות ועוד. שונות חברתית זו היא משאב רב-ערך המזמן לפתחנו הזדמנות ללמוד להכיל את השונה והאחר ולבנות חברה המושתתת על ערכים של כבוד האדם, שוויון, צדק, ערבות הדדית, סולידריות, סובלנות, קבלת האחר ועוד¹⁹. תת הפרק הנוכחי מנסה לבחון את היקף התופעה של חוסר סובלנות כלפי קבוצות תלמידים שונות מצד אחד, ואת המידה בה בית הספר פועל ומעודד תלמידים לגלות סובלנות כלפי האחר והשונה מצד אחר.

המדד "היעדר סובלנות כלפי האחר והשונה" בוחן את המידה בה תלמידים נחשפים לגילויים של חוסר סובלנות כלפי בני/בנות לאום אחר, בני/בנות מין אחר, בעלי מוגבלויות, בשל מראה חיצוני, במי שמחזיק בדעה פוליטית שונה ובעולים חדשים.

הנתונים נאספו בתשע"ז בקרב כלל התלמידים מכל שלבי החינוך: יסודי (ה'ו'), חט"ב (ז'-ט') וחט"ע (י'-י"א). בנושא זה לא חושב מדד מסכם, והנתונים של כל אחד מן ההיגדים מוצגים בנפרד עבור שנה"ל תשע"ז, בחלוקה לפי שכבות גיל בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום. תחילה מוצגים נתוני תשע"ז של ההיגדים ובהמשך מוצגות השוואות לאורך שנים של נתוני ההיגדים.

להלן פירוט ההיגדים במדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

לא מדד מסכם: היעדר סובלנות כלפי האחר והשונה*
א. "פעמים רבות תלמידים בכיתה שלי מדברים בשפה שפוגעת (למשל: קללות, עלבונות, שפה בוטה וכד'): בבני/בנות לאום אחר (יהודים, ערבים וכו') "
ב. "פעמים רבות תלמידים בכיתה שלי מדברים בשפה שפוגעת (למשל: קללות, עלבונות, שפה בוטה וכד'): בבני/בנות מין אחר (בנים, בנות) "
ג. "פעמים רבות תלמידים בכיתה שלי מדברים בשפה שפוגעת (למשל: קללות, עלבונות, שפה בוטה וכד'): בבעלי מוגבלויות (כבדי ראייה, נכים וכו') "
ד. "פעמים רבות תלמידים בכיתה שלי מדברים בשפה שפוגעת (למשל: קללות, עלבונות, שפה בוטה וכד'): בגלל מראה חיצוני "
ה. "פעמים רבות תלמידים בכיתה שלי מדברים בשפה שפוגעת (למשל: קללות, עלבונות, שפה בוטה וכד'): במי שמחזיק בדעה פוליטית שונה (ימין/שמאל וכד') "

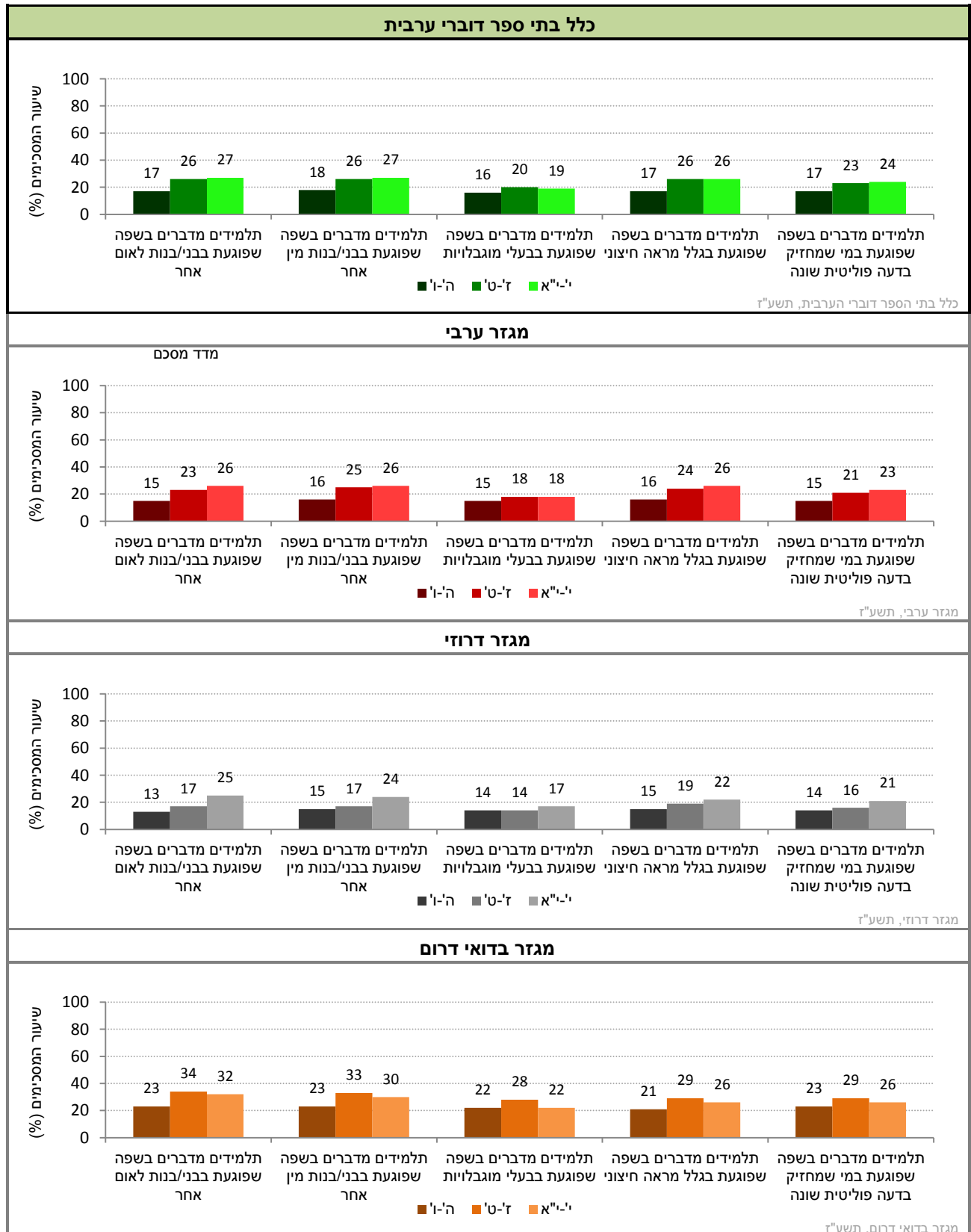
* סולם התשובות להיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים).

¹⁹ משרד החינוך (2013). האחר הוא אני. תהליך חינוכי ערכי לקידום חברת מופת. אוגדן עבור משרד החינוך, ברשויות המקומיות והחינוך הבלתי פורמלי.

בתרשים 82 מוצגים נתוני ההיגדים העוסקים ב"היעדר סובלנות כלפי האחר והשונה" בשנה"ל תשע"ז, לפי שכבות גיל בכלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום. (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 82: דיווחי התלמידים על היעדר סובלנות כלפי האחר והשונה: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר ושכבות גיל (תשע"ז)

השוואה לאורך שנים של ההיגדים (תשע"ה-תשע"ז)

בלוח 8 מוצגים נתוני ההיגדים העוסקים ב"היעדר סובלנות כלפי האחר והשונה", לפי שכבות גיל ומגזר.

לוח 4: נתוני ההיגדים על היעדר סובלנות כלפי האחר והשונה – לפי דיווחי תלמידים בחלוקה לפי שכבות גיל ומגזר בשנים תשע"ה-תשע"ז

דוברי ערבית									
תשע"ז			תשע"ו			תשע"ה			תלמידים מדברים בשפה שפוגעת ב...:
ה'ו'	ז'ט'	י-י"א	ה'ו'	ז'ט'	י-י"א	ה'ו'	ז'ט'	י-י"א	
27%	26%	17%	25%	24%	20%	23%	24%	23%	בני/בנות לאום אחר
27%	26%	18%	23%	24%	22%	22%	24%	25%	בני/בנות מין אחר
19%	20%	16%	17%	19%	19%	16%	20%	22%	בעלי מוגבלויות
26%	26%	17%	22%	23%	20%	23%	25%	23%	בשל מראה חיצוני
24%	23%	17%	22%	21%	20%	21%	23%	24%	בעל דעה פוליטית שונה

מגזר ערבי									
תשע"ז			תשע"ו			תשע"ה			תלמידים מדברים בשפה שפוגעת ב...:
ה'ו'	ז'ט'	י-י"א	ה'ו'	ז'ט'	י-י"א	ה'ו'	ז'ט'	י-י"א	
26%	23%	15%	24%	23%	19%	23%	23%	23%	בני/בנות לאום אחר
26%	25%	16%	22%	24%	21%	21%	23%	25%	בני/בנות מין אחר
18%	18%	15%	16%	18%	18%	16%	19%	21%	בעלי מוגבלויות
26%	24%	16%	22%	24%	19%	22%	25%	23%	בשל מראה חיצוני
23%	21%	15%	22%	21%	19%	21%	22%	24%	בעל דעה פוליטית שונה

מגזר דרוזי									
תשע"ז			תשע"ו			תשע"ה			תלמידים מדברים בשפה שפוגעת ב...:
ה'ו'	ז'ט'	י-י"א	ה'ו'	ז'ט'	י-י"א	ה'ו'	ז'ט'	י-י"א	
25%	17%	13%	28%	17%	15%	17%	14%	19%	בני/בנות לאום אחר
24%	17%	15%	24%	18%	20%	16%	16%	19%	בני/בנות מין אחר
17%	14%	14%	19%	15%	18%	11%	14%	19%	בעלי מוגבלויות
22%	19%	15%	23%	19%	19%	17%	17%	21%	בשל מראה חיצוני
21%	16%	14%	25%	16%	18%	15%	16%	20%	בעל דעה פוליטית שונה

המשך לוח 8: נתוני ההיגדים על היעדר סובלנות כלפי האחר והשונה

מגזר בדואי דרום									
תשע"ז			תשע"ו			תשע"ה			תלמידים מדברים בשפה שפוגעת ב...:
י-י"א	ז-ט'	ה-ו'	י-י"א	ז-ט'	ה-ו'	י-י"א	ז-ט'	ה-ו'	
32%	34%	23%	30%	31%	27%	30%	31%	29%	בני/בנות לאום אחר
30%	33%	23%	27%	31%	26%	30%	30%	29%	בני/בנות מין אחר
23%	28%	22%	20%	26%	24%	23%	27%	26%	בעלי מוגבלויות
26%	29%	21%	23%	26%	24%	27%	28%	27%	בשל מראה חיצוני
26%	29%	23%	20%	25%	24%	27%	27%	26%	בעל דעה פוליטית שונה

10.3.2 מאמצי בית הספר לקידום סובלנות כלפי האחר והשונה – דיווחי תלמידים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

קודם לכן הוצגו דיווחי תלמידים על גילויים של חוסר סובלנות כלפי קבוצות תלמידים שונות. להלן יוצגו תפיסות התלמידים בדבר המאמצים שצוות בית הספר משקיע בקידום הסובלנות כלפי האחר והשונה (למשל, דוברי שפה אחרת, בעלי מוגבלויות, משתייכים לדת אחרת וכד').

המדד המסכם "מאמצי בית הספר לקידום סובלנות כלפי האחר והשונה" מנסה לבחון את המידה בה בית הספר פועל ומעודד תלמידים להתייחס בכבוד לתלמידים מקבוצות שונות, לשתף את כלל התלמידים בפעילויות חברתיות, לגלות סובלנות כלפי האחר והשונה ועוד.

נתוני המדד נאספו בקרב תלמידים בכל שכבות הגיל: יסודי (ה'ו'), חט"ב (ז'ט') וחט"ע (י"א). תחילה מוצגים נתוני המדד המסכם "מאמצי בית הספר לקידום סובלנות כלפי האחר והשונה" לאורך זמן בין השנים תשע"ה-תשע"ז, ולאחר מכן מוצגים נתוני תשע"ז של המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו. הנתונים מוצגים בחלוקה לפי שכבות גיל בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום.

להלן פירוט ההיגדים המרכיבים מדד זה כפי שהם מוצגים בשאלון:

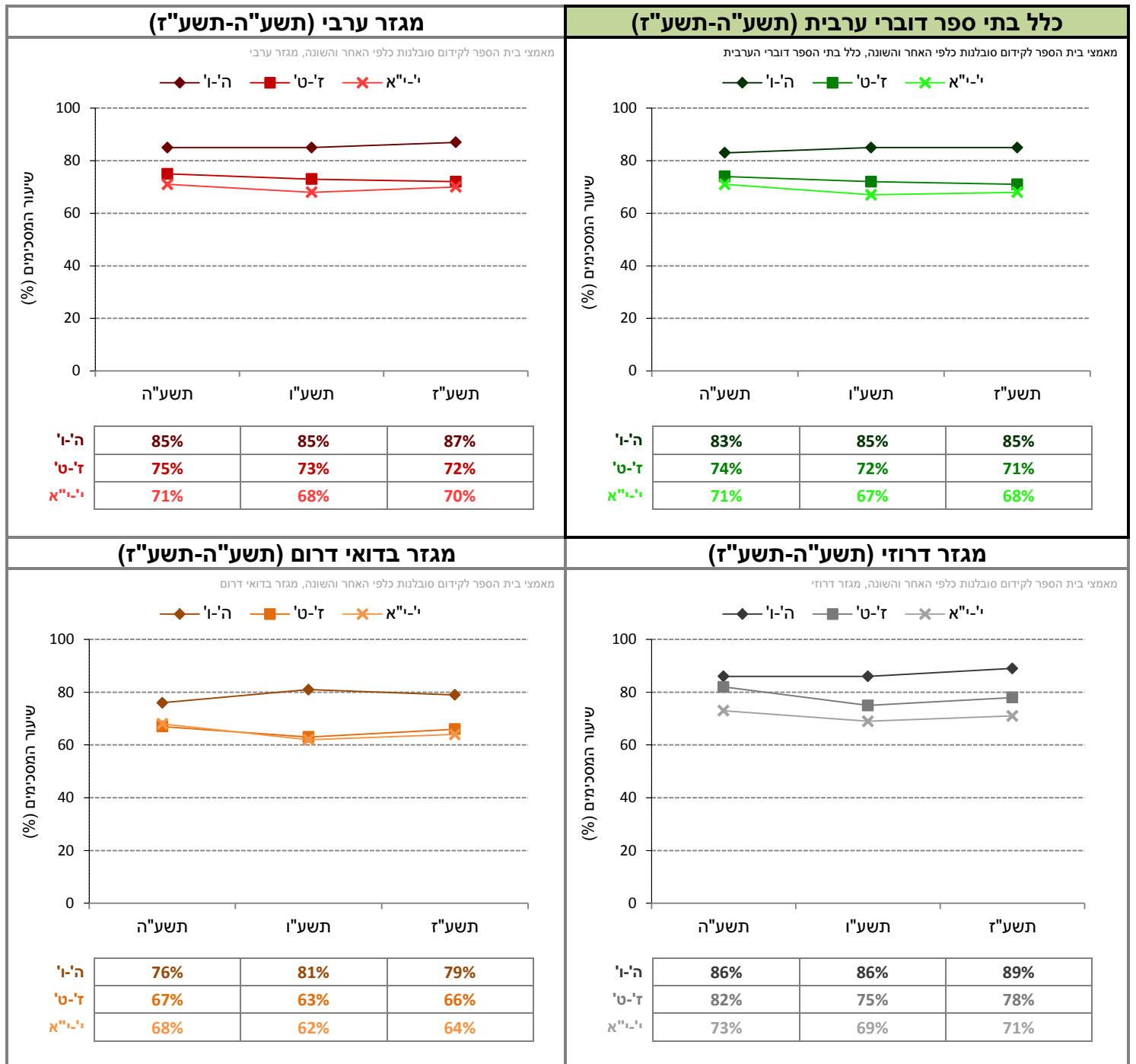
מדד מסכם: מאמצי בית הספר לקידום סובלנות כלפי האחר והשונה*
א. "בבית הספר מעודדים אותנו לגלות סובלנות כלפי האחר והשונה (למשל, דוברי שפה אחרת, בעלי מוגבלויות, משתייכים לדת אחרת וכו')"
ב. "התלמידים בכיתה שלי מתייחסים בכבוד כלפי האחר והשונה (למשל: דוברי שפה אחרת, בעלי מוגבלויות, בני דת אחרת וכו')"
ג. "המורים בכיתה שלי מתייחסים בכבוד כלפי האחר והשונה (למשל: דוברי שפה אחרת, בעלי מוגבלויות, בני דת אחרת וכו')"
ד. "צוות בית הספר עושה מאמצים כדי לשתף את כל התלמידים בפעילויות, ללא הבדלי מוצא, דת, מוגבלות וכו' (למשל מוודאים שכולם ישתתפו בפעילויות, שתלמידים יהיו חברים גם של תלמידים שונים מהם, שכולם יוזמנו לאירועים חברתיים וכו')"
ה. "כל התלמידים בבית הספר שלנו, ללא הבדלי מוצא, דת, מוגבלות וכד' משתלבים בחברה באופן מלא (משתתפים בפעילויות, יש להם חברים מהכיתה מוזמנים לאירועים חברתיים בבית הספר ומחוצה לו וכד')"

* סולם התשובות להיגדים היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים). המדד המסכם חושב כמוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים המרכיבים את המדד. בהתאמה, ערכי המדד נעים בין 0 ל-100.

השוואה לאורך שנים של המדד המסכם (תשע"ה-תשע"ז)

בתרשים 83 מוצגים נתוני המדד המסכם "מאמצי בית הספר לקידום סובלנות כלפי האחר והשונה" בשנים תשע"ה-תשע"ז (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

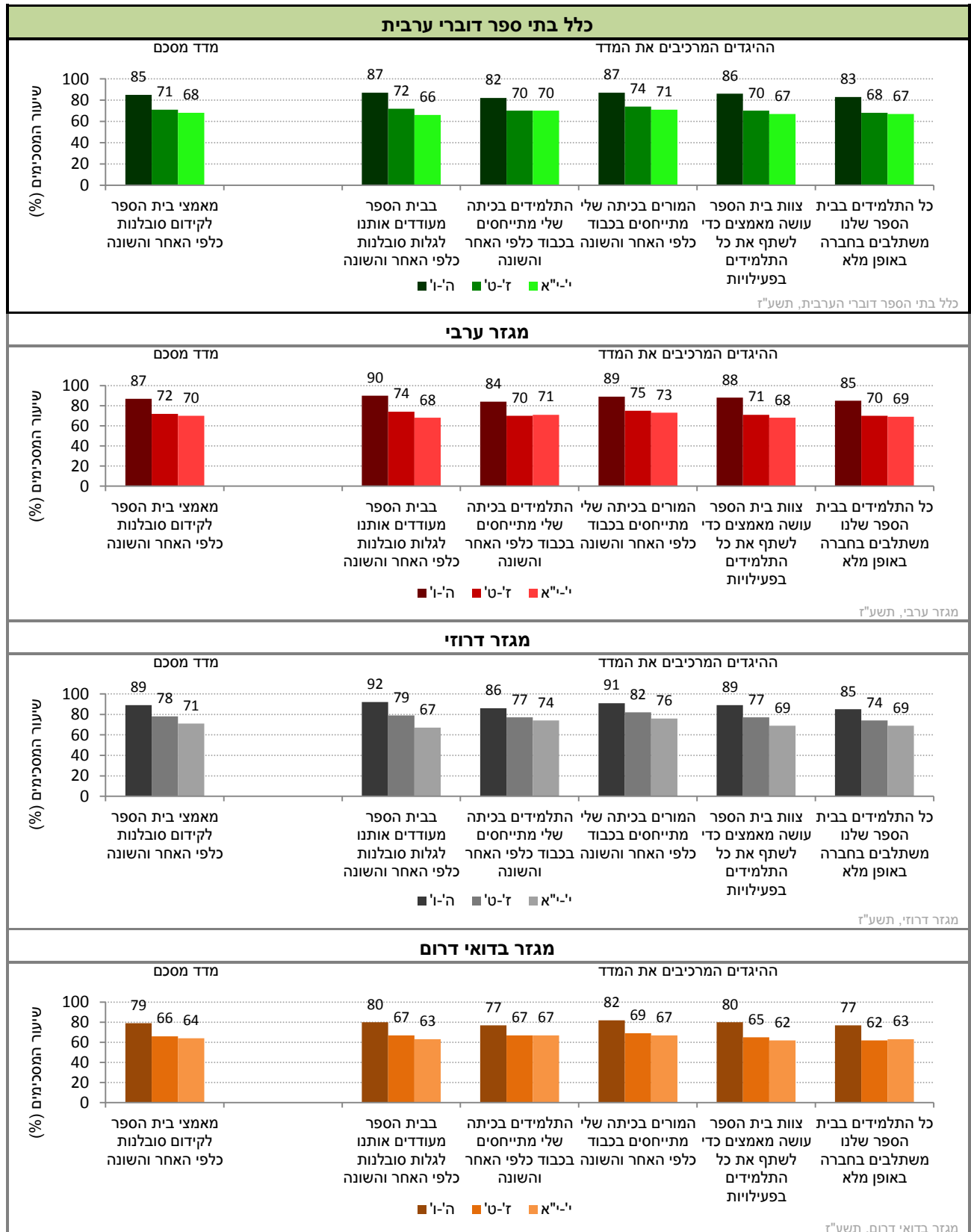
תרשים 83: דיווחי התלמידים על מאמצי בית הספר לקידום סובלנות כלפי האחר והשונה: נתוני המדד המסכם בשנים תשע"ה-תשע"ז

נתוני המדד המסכם וההיגדים המרכיבים אותו (תשע"ז)

בתרשים 84 מוצגים נתוני המדד המסכם "מאמצי בית הספר לקידום סובלנות כלפי האחר והשונה" וההיגדים המרכיבים אותו בשנה"ל תשע"ז לפי שכבות גיל בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום (לפירוט נוסף ראו נספח 2).

תרשים 84: דיווחי התלמידים על מאמצי בית הספר לקידום סובלנות כלפי האחר והשונה: שיעורי המסכימים (באחוזים) עם הנאמר בהיגדים לפי מגזר ושכבות גיל (תשע"ז)

10.3.3 מאמצי בית הספר לקידום סובלנות כלפי האחר והשונה – דיווחי מורים ביסודי, בחט"ב ובחט"ע

כדי לקבל תמונה מלאה באשר למאמצי בית הספר לקידום סובלנות כלפי האחר והשונה, התבקשו גם המורים לדווח על עמדותיהם בנושא, בנוסף לדיווחי התלמידים על המדד המסכם "מאמצי בית הספר לקידום סובלנות כלפי האחר והשונה".

נתונים נאספו בקרב מורים משלבי החינוך: יסודי (ה'ו'), חט"ב (ז'ט') וחט"ע (י"א). הנתונים מוצגים לאורך זמן בין השנים תשע"ד-תשע"ז בחלוקה לפי שלב חינוך בעבור כלל בתי הספר דוברי הערבית, וכן בחלוקה לפי מגזרים בקרב דוברי ערבית: מגזר ערבי, מגזר דרוזי ומגזר בדואי דרום.

להלן נוסח ההיגד כפי שהוצג בשאלון:

ללא מדד מסכם: מאמצי בית הספר לקידום סובלנות כלפי האחר והשונה*

א. "בבית הספר פועלים רבות על מנת לקדם סובלנות כלפי האחר והשונה (למשל: דוברי שפה אחרת, בעלי מוגבלויות, משתייכים לדת אחרת וכו')"

* סולם התשובות להיגד היה בן חמש דרגות ונע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (מסכים או מסכים מאד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים).

השוואה לאורך שנים של ההיגד (תשע"ד-תשע"ז)

בתרשים 85 מוצגים נתוני ההיגד "בבית הספר פועלים רבות על מנת לקדם סובלנות כלפי האחר והשונה" בשנים תשע"ד-תשע"ז (לפירוט נוסף ראו נספח 3).

תרשים 85: דיווחי המורים על ההיגד "בבית הספר פועלים רבות על מנת לקדם סובלנות כלפי האחר והשונה" בשנים תשע"ד-תשע"ז

